

Урок 9. Իններորդ դաս

Грамматика

Склонение существительных (род. п. мн. ч. на -g)

Наречия-послелого, выражающие пространственные отношения, и их склонение: առջև (առաջ), ետև, ներս, դուրս, վերև, ներքև, դիմաց, կողք, վրա, տակ, մոտ, մեջ, միջև, շուրջը.

Наречия քիչ, մի քիչ, մի քանի. Наречие էլ.

Составные глаголы.

Страдательная форма глаголов.

Подчинительные союзы որ и քի.

Текст

Երկու եղբայր (Պերճ Զեյթունցյան)

Склонение существительных – родительный падеж множественного числа на -g.

Գոյականների հոլովումը

Существительные մարդ и կին имеют форму множественного числа մարդիկ и կանայք. Склонение существительных մարդիկ и կանայք отличается от склонения правильных форм множественного числа.

Зват.-им.п. Շոշական-ուղղական հոլով	մարդիկ	կանայք
Род.-дат.-вин. п. Սեռական-տրական-հայցական հոլով	մարդկանց	կանանց
Отл. п. Բացառական հոլով	մարդկանցից	կանանցից
Тв. п. Գործիական հոլով	մարդկանցով	կանանցով
Местн. п. Ներգոյական հոլով	не употр.	

Запомните также обращение տիկնայք և պարոնայք – дамы и господа.

К этому типу склонения относятся собирательные существительные, обозначающие семейства, кланы или любые другие группы людей, которые воспринимаются говорящим как чем-то объединенные между собой (сторонники). Такие собирательные существительные образуются чаще всего от имен собственных (имена или фамилии) при помощи суффиксов -ենք, -անք, -ոնք. Например Վարդանանք. Суффикс -անք встречается в диалектных образованиях, -ոնք в словах մերոնք "наши", ձերոնք "ваши", պապոնք "сторона деда", а суффикс -ենք очень продуктивен: Անահիտենք, Աննայենք*, Վարդյենք*, Գայանենք, Անիենք, Պետրոսյանենք. Такие существительные никогда не принимают определенного артикля.

!*Обратите внимание на соединительный звук j, который пишется после гласных ш и п, но не пишется после других гласных, хотя и произносится.

 Для обозначения династий употребляется обычное окончание множественного числа -ներ: Բազրառունիներ, Ռոմանովներ.

Склонение этих собирательных существительных выглядит так:

Ուղղ. հ.	մերոնք, ծերոնք	պապոնք	Պետրոսյաններ
Մեռ.-փր.-հայց. հ.	մերոնց, ծերոնց	պապոնց	Պետրոսյաններ
Բաց. հ.	մերոնցից, ծերոնցից	պապոնցից	не употр.
Գործ. հ.	մերոնցով, ծերոնցով мало употр.	պապոնցով мало употр.	не употр.
Ներգ. հ.		не употр.	

Послелогои и их склонение

Վապերը և նրանց հոլովումը

Большинство армянских послелогов – слова другой части речи, выполняющие связующую функцию. Они могут употребляться с артиклем (определенным или притяжательным) и склоняться, выражая различные пространственные и другие отношения. По значению армянские послелогои близки русским предлогам и наречиям. Ср.

առջև – перед (շ = չ)

էտև* – зад

ներս – внутренняя часть

դուրս – наружная часть

վերև – верх

ներքև – низ

դիմաց – напротив

կողք – бок

*Часто встречается вариант հետև (с придыханием)

Так:

Ուղղ. հայց. հ.	առջև(ը)	(հ)ետև(ը)	ներս(ը)	դուրս(ը)
Մեռ.-փր. հ.	առջևի	(հ)ետևի	ներսի	դրսի*
Բաց. հ.	առջևից	(հ)ետևից	ներսից	դրսից
Գործ. հ.	առջևով	(հ)ետևով	ներսով	դրսով
Ներգ. հ.	առջևում	(հ)ետևում	ներսում	դրսում

!*Обратите внимание на чередование ni / скрытый слог n

Ուղղ. հայց. հ.	վերև(ը)	ներքև(ը)	դիմաց(ը)	կողք(ը)
Մեռ.-փր. հ.	վերևի	ներքևի	դիմացի	կողքի
Բաց. հ.	վերևից	ներքևից	դիմացից	կողքից
Գործ. հ.	վերևով	ներքևով	դիմացով	կողքով
Ներգ. հ.	վերևում	ներքևում	–	–

Прямой – **именительный падеж** служит для называния данного места: Տան ներսը մտրուր է: Форма **винительного падежа** указывает на направление действия, но часто применяется шире, как немаркированное обозначение места.

Форма **родительного падежа** употребляется как определение: դիմացի շենքը "дом (строение) напротив", հետևի դուռը "задняя дверь".

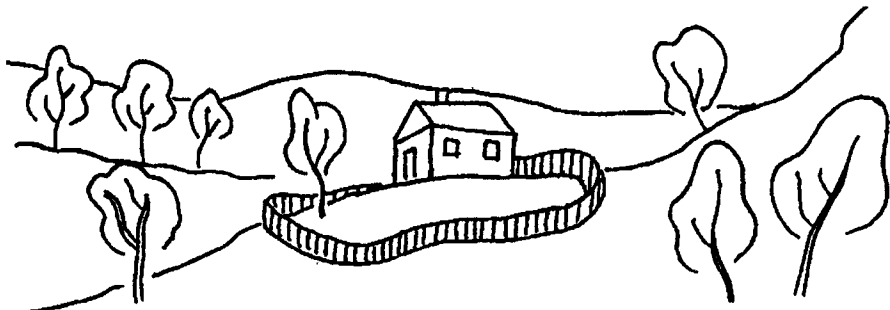
Отложительный падеж показывает точку исхода действия (откуда?): դրսից գալ; а также обозначает край, конец какого-либо действия или ряда: առջևից, ետևից գնալ, հետևից խոսել "говорить за глаза".

Творительным падежом указывается то место, через которое, сквозь которое происходит действие: առջևով անցնել.

Местный падеж в разговорной речи часто заменяется формой винительного падежа; обозначение места местным падежом более конкретизировано: – Որտե՞ղ է Արմենը: – Կերևում է (կամ վերևն է):

Упражнения Վարժություններ

1. 	
Ա) – Ե՞րբ են մեկնում Գագիկենք: – Վաղը, ժամը վեցին:	Գագիկ → Կարեն, Վարդուհի, Քոչարյան, դուք
Բ) – Դու հաճա՞խ ես գնում պապոնց տուն: – Երբեմն:	պապ → մենք, դուք, Հասմիկ, Գալստյան
Գ) – Ու՞մ ես ուղարկում այս նամակը: – Ձերոնց:	դուք → մենք, Կարինե, Վարդանյան
Դ) – Երեկ երեկոյան ու՞մ հետ էիր: – Ռազմիկենց հետ էի:	Ռազմիկ → Ռուզան, դուք, պապ, մենք, Մարտիրոսյան
Ե) – Մարոյենց տեսնու՞մ ես: – Ամեն օր: Նրանք մեր բակում են ապրում:	Մարո → Արա, Հռիփսիմե, Արսենյան, մենք, դուք
Զ) – Այդ նորությունները ումի՞ց ես իմանում: – Ձերոնցից:	դուք → մենք, պապ
Է) – Ուրեմն դու մերոնցից դժգո՞հ ես: – Չէ, ձերոնցից գոհ եմ, պապոնցից եմ դժգոհ:	դժգոհ → գոհ, գոհ → դժգոհ

2. Ե

Ա) – Որտե՞ղ ես ապրում: – Դիմացք:	Դիմաց → կողք, ներքև, վերև,
Բ) – Տղան, դու ո՞ր շենքում ¹ ես ապրում: – Կողքի շենքում:	կողք → ետև, ներքև, վերև, դիմաց
Գ) – Որտե՞ղ եք, երեխաներ: – Վերևը (վերևում):	վերև → ներքև, դուրս, ներս, ետև, առջև
Դ) – Որտե՞ղ էիր, որտեղի՞ց ես գալիս: – Վերևում էի, վերևից եմ գալիս:	վերև → ներքև, ներս, դուրս
Ե) – Տատի՛կ, ո՞րն է ծիրանի ծառը: – Դիմացի ծառը:	Դիմաց → կողք, ներքև, վերև, դուրս, ներս
Զ) – Դու մենա՞կ ես դպրոց գնում: Ինչպե՞ս: – Խանութի ² ետևով:	ետև → առջև, դիմաց, կողք, վերև, ներքև
Է) Թատրոնում – Ո՞րն է իմ տեղը: – Առջևի տեղը:	առջև → ետև, կողք, վերև, ներքև

¹շենք – дом, строение
²խանութ – магазин

Հազվագյուտ այցելություն: Դուռը բացվում է ու ներս է մտնում Կարենը: Հարկավոր է նույնիսկ վեր կենալ, աթոռ առաջարկել: Հյուրասիրել կոնֆետով... Բայց եղբայրս լուրջ մարդ է, գիտաշխատող, ու ինչպես բոլոր լուրջ մարդիկ, նա ևս կոնֆետ չի սիրում:

Կարենը խորամանկ ժպտում է: Անմիջապես հասկանում եմ, որ ասելու բան ունի: Ես քմծիծաղ եմ տալիս ու հայացքով հետևում նրան: Միևնույն է¹, ոչինչ չի կարող թաքցնել ինձանից, ես մինչև ուղն ու ծուծը² ճանաչում եմ մեծ եղբորս: Նա ման է գալիս սենյակում, մոտենում է գրադարանիս, ուր քիչ գրքեր կան, բայց բոլորն էլ ընտիր են:

- Ի միջի այլոց³, – ասում է նա, – հայրիկն ու մայրիկը տանը չեն:
- Իսկ ու՞ր են, – անտարբեր հարցնում եմ:
- Կարծեմ Մոկացյանենց տանը:

Սրա՞ն տեսե՞ք⁴, կարծեմ:

- Ո՞վ է այդ Մոկացյանը, – զգույշ հարցնում եմ:
- Դասախոս, – ժպտում է եղբայրս, – ի միջի այլոց, ամսի հինգին

նա քննություն է ընդունում:

- Հետո՞ ինչ⁵, – արդեն լարվում եմ ես:
- Ոչի՞նչ, առանձնապես մի հուզվիր⁶, – ժպտում է եղբայրս, –

նրանք լավ ծանոթներ են:

Ու նույն խորամանկ ժպիտը դեմքին դուրս է գալիս սենյակից:

Ես զայրույթից բարձս շարտում եմ նրա հետևից⁷: Բայց դուռն արդեն փակվում է, և բարձը նպատակին չի հասնում:

Ձայրացած վեր եմ կենում ու գնում եղբորս սենյակը: Բաց եմ անում դուռը ու պատրաստվում եմ արդեն վերջնականապես կռվել նրա հետ: Ինչպես տղամարդը՝ տղամարդու: Եվ ի՞նչ: Ի՞նչ եք կարծում, ի՞նչ եմ տեսնում: Եղբայրս կանգնած է լուսամուտի մոտ ու ժեստերով կատակներ է անում դիմացի շենքում ապրող⁸ հարևանուհիներից մեկի հետ: Հարևանուհին, գեղեցիկ, խարտյաշ մի աղջիկ, նույնպես կանգնած է լուսամուտի առաջ ու ծիծաղում է:

Ես ականա ժպտում եմ և զգում, որ այլևս չեմ կարող բարկանալ: *ըստ Պերժ Զեյթունցյանի "Մեզանից հետո"*

¹միևնույն է – все равно
²մինչև ուղն ու ծուծը – до мозга костей
³ի միջի այլոց – между прочим
⁴սրան տեսե՞ք – посмотрите-ка на него!

⁵հետո՞ ինչ – ну и что
⁶մի հուզվիր – не волнуйся
⁷նրա հետևից – вслед за ним
⁸ապրող – живущий, -ая

Տառեր

հազվագյուտ – редкий
այցելություն – визит
բացվել – открыться
հարկավոր է – нужно
աթոռ – стул
առաջարկել – предложить
(ք=չ)
կոնֆետ – конфета
գիտաշխատող – научный
работник

բոլոր(ը) – все
ևս – также, тоже
խորամանկ – хитрый, хитро
ժպտալ – улыбаться
անմիջապես – сразу (ք=չ)
քմծիծաղ – усмешка, ~ **տալ** – усмехнуться
հայացք – взгляд
հետևել – следовать
ոչինչ – ничего

թաքցնել – прятать
 ման գալ – пройтись,
 прогуляться
 մոտենալ – подойти
 գրադարան – библиотека
 քիչ – мало
 ընտիր – отборный,
 избранный
 անտարբեր – безразлично
 զգույշ – осторожно
 դասախոս – преподаватель
 քննություն – экзамен, ~ ըն-
 դունել – принимать экзамен
 լարվել – напрячься,
 завестись
 առանձնապես – особенно
 հուզվել – волноваться
 ծանոթ – знакомый
 ժպիտ – улыбка
 դեմք – лицо
 զայրույթ – гнев
 բարձ – подушка (ծ=g)

շարդել – кидать
 փակվել – закрыться
 նպատակ – цель
 հասնել – достичь
 բաց անել – открыть
 պատրաստվել – приготовиться
 վերջնականապես – оконча-
 тельно (ջ=չ)
 կռվել – драться, ссориться
 ժեստ – жест
 կատակ – шутка, ~ անել –
 шутить
 շենք – дом, здание
 դիմացի շենք – дом напротив
 հարևանուհի – соседка
 խարոյաշ – блондин, -ка
 ակամա – невольно
 զգալ – чувствовать,
 почувствовать
 այլևս – больше не
 բարկանալ – сердиться, т.ж.
 զայրանալ

Комментарии, задания и упражнения

Մեկնաբանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ

3.

В армянском языке очень употребительны аналитические глаголы. Часть таких глаголов дублируется в языке, т.е. существуют простые глаголы, обозначающие те же действия. Другая часть таких глаголов не имеет дублетных форм. При спряжении вспомогательный глагол ставится после неглагольного компонента и ударение падает на неглагольный компонент.

բացել = բաց անել
 կատակել = կատակ անել
 կռվել = կռիվ անել

Ուսուցիչը ... դուռը ու ներս է մտնում:

Ուսուցիչը բաց է անում (բացում է) դուռը ու ներս է մտնում:

Ուսուցիչը ... դուռը ու ներս է մտնում:

Ես ..., իսկ դու չես հասկանում:

Ինչու՞ եք ...:

Երեխաները ... իրենց գրքերը ու կարդում են դասը:

Մեր ուսուցիչը դասի ժամանակ հաճախ է մեզ հետ ...:

Մի քիչ առաջ երեխաները բակում հանգիստ խաղ էին անում, իսկ հիմա ...:

4.Ա)

էլ (безударный) = նույնպես = ևս

Լուրջ մարդիկ կոնֆետ չեն սիրում: **Կարենն¹** էլ կոնֆետ չի սիրում: = Կարենը **նույնպես** կոնֆետ չի սիրում: = Կարենը **ևս** կոնֆետ չի սիրում:
Եղբայրս կանգնած է լուսամուտի մոտ: **Յարևանուհին էլ** է կանգնած լուսամուտի մոտ: = Յարևանուհին **նույնպես** կանգնած է լուսամուտի մոտ: = Յարևանուհին **ևս** կանգնած է լուսամուտի մոտ:

էլ (с ударением) = այլևս (в отрицательных предложениях)

Ես այլևս չեմ կարող բարկանալ: = Ես **էլ** չեմ կարող բարկանալ:

էլ (безударный) = և, բայց, իսկ (частица усиления значения, лексический эквивалент которой не всегда можно указать)

Գրադարանումն քիչ գրքեր կան, **բայց** բոլորը ընտիր են: = Գրադարանումն քիչ գրքեր կան, **բայց բոլորն էլ** ընտիր են: Այսօր տխուր օր է, **և** առավոտից անձրև է գալիս: = Այսօր տխուր օր է, **առավոտից էլ** անձրև է գալիս: Կարելի է ասել, որ տղաները ամբողջ օրը ավերակներում հայոց պատմությունն են սովորում, **իսկ** դպրոցում անբավարար են ստանում հայոց պատմությունից: = Կարելի է ասել, որ տղաները ամբողջ օրը ավերակներում հայոց պատմությունն են սովորում, **դպրոցում էլ** անբավարար են ստանում հայոց պատմությունից:

¹Выделенные жирным шрифтом слова произносятся с логическим ударением.

Դ) Определите значение наречия էլ и замените его правильным синонимом:

- Նա էլ*** չի գալիս մեր տուն: = Նա նույնպես չի գալիս մեր տուն:
- Նա **ևս** չի գալիս մեր տուն: (тоже не)
- Նա **էլ*** չի գալիս մեր տուն: = Նա այլևս չի գալիս մեր տուն: (больше не)

- Նա էլ* չի գալիս մեր տուն:
- Ես էլ եմ սիրում Ազնավուրի երգերը:
- Էլ չենք կարող ու չենք ուզում այսպես ապրել:
- Ես քեզ էլ* չեմ հավատում:
- Մենք էլ ենք գալիս թատրոն:
- Նա էլ է ինձ վստահում:
- Ներկաներն էլ են համոզում Պըլը Պուղուն "այք" ասել: Պըլը Պուղին էլ* չի խոսում:
- Մարդիկ ծուլ են, ծառան էլ գալիս է ու ասում, որ այնտեղ մարդ չկա:
- Դուք տանը չէի՞ք, մենք էլ կարծում էինք՝ տանն եք ու ամբողջ երեկո ձեզ էինք զանգում:

Լ*Без контекста невозможно определить значение էլ. Это зависит только от ударения на выделяемых словах – նա, քեզ, Պըլը Պուղին или на наречие էլ.

5.Ա)

բացել (կամ բաց անել) ≠ ծածկել, փակել

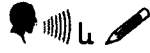

Բացել (կամ բաց անել) դուռը, գիրքը, բերանը ("рот"), անկողինը, պահարանը, գրադարանը, խանութը: Պահարանը (գրադարանը, խանութը) **բաց է**:

Ծածկել դուռը, գիրքը, մարդուն (օրինակ՝ հիվանդին), հատակը (գորգով), անկողինը (**ծածկոցով**): Մասիսի գագաթը **ծածկված է** ձյունով: Հիվանդը (անկողինը, հատակը, սեղանը) **ծածկված է**:

Փակել դուռը, գիրքը, բերանը, պահարանը, գրադարանը, խանութը: Պահարանը (գրադարանը, խանութը) **փակ է**:

ԴԲ)

Այս երեխան դասի ժամանակ բերանը չի բացում :	բացել ≠ փակել антонимы (հակամիջներ)	Այս երեխան դասի ժամանակ բերանը չի փակում :
---	---	---

Այս երեխան դասի ժամանակ բերանը **չի բացում**:

Գրադարանը **բաց է**:

Ես մտնում եմ նրա սենյակը ու տեսնում եմ, որ նրա անկողինը

բաց է:

ժամը երկուսն է, խանութը դեռ **բաց է**:

Ինչու՞ եք **բաց անում** գրքերը:

Կարելի՞ է **բացել** այս դուռը:

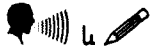
6.Ա)

հարևանուհիներից մեկը, մեզմից մեկը, ձեզմից երկուսը

Հարևանուհիներից մեկը կանգնած է պատուհանի մոտ:
Մեր դասարանի **աղջիկներից երկուսը** Ռուսաստանում են:
Մեր **տղաներից երեքը** ինձե՛նք են:
Քո գրքերից մեկը ինձ մոտ է:
Այսօր գնում ենք մեր բակի **տղաներից մեկի մոտ**՝ շախմատ խաղալու:

ԴԲ)

Քո մի քրոջը ես ծանոթ եմ:	→	Քո քույրերից մեկին ես ծանոթ եմ:
--------------------------	---	--

Քո մի քրոջը ես ծանոթ եմ:

Մեր դասարանի մի տղա հայտնի **ֆուտբոլիստ է**:

Երեկոյան նա իր մի ընկերոջ հետ գնում է թատրոն:

Ես ամեն օր տեսնում եմ **քո մի եղբորը**:

7.Ա)

քիչ = мало   մի քիչ = немного   մի քանի = несколько

Ես **քիչ** գիրք եմ տանում դպրոց: Այս գաթայի մեջ **քիչ** մեղր կա: Հիվանդը շատ **քիչ** է ուտում: Նա **քիչ** է խոսում:

Նրան **մի քիչ** մեղր կարելի է: Նա **մի քիչ** ջուր է ուզում: Ես արդեն **մի քիչ** հայերեն եմ խոսում: Մեծ եղբայրս **մի քիչ** ծուլլ է:

Սենք **մի քանի** անգլերեն գիրք ունենք: Վարժապետը **մի քանի** անգամ կրկնում է՝ Պուլի՛, սաս՛ այբ:

Բ) Найдите возможные сочетания:

քիչ խմել, ծիծաղել, զգույշ, անտարբեր, դժգոհ, մատիտ,
 մի քիչ աթոռ, բարձ, հաց, մածուց, խաղող, ընկեր, սրամիտ, յուղ,
 մի քանի ման գալ, օր, շաբաթ, արև, երեկո

քիչ խմել, մի քիչ խմել, մի քանի մատիտ

8. բոլոր + սущ. мн. ч. с опред. артиклем – բոլոր գրքերը

 Вместо точек поставьте слово աթոռ: (Կետերի փոխարեն օգտագործե՞ք "աթոռ" բառը.)

1. Քանի՞ ... կա այս սենյակում: 2. Ես կարող եմ մի քանի ... բերել: 3. Ո՞ր ... է քո ...: 4. Անահիտի ... մի վերցրու: 5. Նա իր եղբորը ... չի առաջարկում, եղբայրն էլ մի ... է վերցնում ու նստում: 6. ... ազատ չէ: 7. Այս ... ազա՞տ է, կարելի՞ է այս ... նստել: 8. Բոլոր ... ազատ են: 9. Ամեն մի ... համար (номер) ունի:

9. քննություն ընդունել ≠ քննություն հանձնել
 քննական հանձնաժողով

 Ответьте на вопросы: (Պատասխանե՛ք հարցերին.)

Քանի՞ քննություն ունեք հանձնելու այս տարի (Դուք կամ ձեր ընկերը, ծանոթը):

Ո՞վ է ընդունում մաթեմատիկայի քննությունը, ձեր ուսուցի՞չը, թե՞ քննական հանձնաժողովը:

Ամսի քանիսի՞ն էք հանձնում ռուսերենը: Իսկ անգլերե՞նը:

10. Суффикс -վ- между глагольной основой и глагольным окончанием -ել придает переходным глаголам значение возвратности, взаимности или страдательности.

			
A → B	A ⊃	A ↔ B	A ←
активное действие, выраженное переходным глаголом, типа умыть, продать: սանրել, համբուրել, վաճառել	возвратное действие, типа умыться: (-վ-) սանրվել	взаимное действие, типа здороваться: (-վ-) համբուրվել	пассивное действие: книга продается (-վ-) վաճառվել Գիրքը վաճառվում է, գիտությունը չի վաճառվում:

	գրել – գրվել լսել – լսվել փակել – փակվել ծածկել – ծածկվել բացել – բացվել պատրաստել – պատրաստվել հուզել – հուզվել	հանոգել – հանոգվել հագնել – հագնվել համբուրել – համբուրվել շարունակել – շարունակվել ուտել – ուտվել լարել – լարվել գտնել – գտնվել
--	--	--

Դու ճիշտ չես գրում այս բառը: Այս բառը այսպես **չի գրվում**:
 – Ալլո, Հայկ, դու ինձ լա՞վ ես լսում: – Չե, **չի լսվում**:
 – Ինչու՞ պահարանդ չես փակում: – Այս պահարանը **չի փակվում**:
 – Սենյակում ցուրտ է, հիվանդին հարկավոր է ծածկել:
 – Հիվանդն էլ ասում է՝ շոգ է, չի ուզում **ծածկվել**:
 Գրադարանը **բացվում է** առավոտյան ժամը իննին:
 Մայրս միշտ համեղ ճաշեր է պատրաստում: Դու՛ման հեշտ ու արագ **չի պատրաստվում**:
 Որդու հայերեն խոսակցությունը հուզում է հորը: Հայրը **հուզվում է**:
 Ներկաները համոզում են Պըլը Պուղուն մի բան ասել, Պըլը Պուղին էլ **չի համոզվում**:
 Անծրկի ժամանակ սև կոշիկներս են հագնում: Ձմռանը հարկավոր է տաք **հագնվել**:
 Նամակի վերջում նա գրում է. համբուրում եմ՝ Լևոն:
 Կինոնկարի վերջում նրանք հանդիպում են ու **համբուրվում են**:
 Արդեն ժամանակն է դասը ավարտել, բայց ուսուցիչը դեռ շարունակում է բացատրել: Ու դասը **շարունակվում է**:
 Երեխան այս խաղողը չի ուտում, որովհետև թթու է:
 Այս խաղողը **չի ուտվում**, որովհետև թթու է:
 Ես ամեն առավոտ լարում եմ ժամացույցս: Այս երեկո տանը բոլորը **լարված են**:
 Տղաները մի հազվագյուտ ուլունք են գտնում ու տալիս են ուսանողուհուն: Որտե՞ղ է **գտնվում** ձեր դպրոցը:

Выберите правильную форму глагола:
 Տրված բայերից ընտրեք ճիշտը.

1. – Ուրեմն վաղը մեկնու՞մ ես: – Այո, ես արդեն ... եմ:	պատրաստել / պատրաստվել
2. Այդ գիրքը ինձ շատ է ...:	հուզել / հուզվել
3. Այսօր անծրկ չկա, կարող ես թեթև կոշիկներդ ...:	հագնել / հագնվել
4. Ժամը քանիսի՞ն եմ ... ու ... խանութները:	բացել / բացվել, փակել / փակվել
5. Ես չեմ կարող եղբորս ..., նա չի ...:	համոզել / համոզվել
6. Աշուն է, անտառը ... է գույնզգույն տերևներով:	ծածկել / ծածկվել
7. Այս ֆիլմում բոլորը ... են:	համբուրել / համբուրվել
8. Ինչու՞ չես ... պատուհանը, ցուրտ է:	ծածկել / ծածկվել
9. Պեղումների ժամանակ ուսանողները ... են մի հետաքրքիր խաչքար:	գտնել / գտնվել
10. Եղբայրս ու հայրս ամեն առավոտ ... են:	սափրել / սափրվել

Найдите "лишнее" слово:
Գտե՛ք "ավելորդ" բառը.

Քմծիծաղ, ծիծաղ, ժպիտ, կատակ:
 Ծիծաղել, ծամել, ժպտալ, կատակել:
 Զայրանալ, բարկանալ, կռվել, զգալ:
 Գրադարան, ծանոթ, քննություն, դասախոս:
 Հայացք, դեմք, ժպիտ:

Из двух рядов слов составьте словосочетания:
Երկու շարքի բառերից կազմե՛ք հնարավոր բառակապակցություններ.

խորամանկ հարևան

խորամանկ, հազվագյուտ, զգույշ, անտարբեր, ընտիր

այցելություն, կոշիկներ, գիտաշխատող, հարևան, խնձոր, բարեկամ, ծանոթ, կոնյակ

13.

Прочитайте и скажите, правильны или ошибочны следующие утверждения:
Կարդացե՛ք և ասացե՛ք ճի՞շտ է, թե՞ սխալ.

	ճիշտ է	Սխալ է
1. Կարենը հաճախ է գալիս իր եղբոր սենյակը:		✓
2. Հարկավոր է գիտաշխատողներին աթոռ առաջարկել. նրանք բոլորն էլ լուրջ մարդիկ են:		
3. Կարենը կոնֆետ չի ուտում, որովհետև գիտաշխատողներին չի կարելի քաղցր ուտել:		
4. Կարենը չի ուզում իր եղբորից ոչինչ թաքցնել:		
5. Կարենի եղբայրը սիրում է կարդալ և լավ գրքեր ունի:		
6. Դուռը բացվում է և Կարենը գալիս է իր եղբոր սենյակը գրքերին նայելու:		
7. Կարենը խորամանկ ժպտում է, որովհետև իր եղբայրը անտարբեր ու զգույշ երիտասարդ է:		
8. Կարենը խորամանկ ժպտում է, որովհետև իր եղբայրը լարվում է ու հուզվում:		
9. Կարենի փոքր եղբայրը հուզվում է, որովհետև նա փոքր է, ծնողներն էլ տանը չեն:		
10. Կարենի ծնողներն ու Մոկացյանը իրար լավ են ճանաչում:		
11. Կարենի փոքր եղբայրը հուզվում է, որովհետև նա շուտով քննություն է տալիս, իսկ ծնողները զնում են ծանոթ դասախոսի մոտ, որը քննություն է ընդունում:		
12. Տիգրանը մի բարձ է շարտում, բայց Կարենն այլևս սենյակում չէ:		
13. Կարենը պատրաստվում է վերջնականապես կռվել իր եղբոր հետ:		
14. Կարենի եղբայրը լուսամուտի մոտ կանգնած՝ կատակներ է անում մի գեղեցիկ հարևանուհու հետ:		
15. Կարենն էլ չի բարկանում:		

14.Ա)

որ = что (подчинительный союз)
որ = какой? который? (вопросительное местоимение)
որ(ը) = который (относительное местоимение)

- Հայրիկն ու մայրիկը տանը չեն:
- Ի՞նչ:
- Ասում եմ, **որ** հայրիկն ու մայրիկը տանը չեն:
- Ու՞ր են:
- Սոկացյանենց տանը:
- **Ո՞ր** Սոկացյանենց:
- Դասախոս Սոկացյանենց, **որ(ը)** ամսի հինգին քննություն է ընդունում:

որ = что	թե = что
Подчинительный союз, употребляется, когда в косвенной речи сообщается точная информация: կարծել, ասել, մտածել, պարտախանել, որ...	Подчинительный союз, употребляется, когда в косвенной речи передается субъективная, непроверенная информация: կարծել, ասել, մտածել, պարտախանել, թե.. Но только: հարցնել, թե... թե ինչ, թե ով, թե երբ (и др. вопросит. слова)
- Ասում եմ, որ հայրիկն ու մայրիկը Սոկացյանենց տանն են: (говорю, потому что знаю.)	- Ասում եմ, թե հայրիկն ու մայրիկը Սոկացյանենց տանն են: (говорю, потому что мне так кажется.)
Ես կարծում եմ, որ նա ճիշտ է ասում:	Ես կարծում էի, թե նա ճիշտ է ասում, բայց ճիշտ չէր ասում:

- Բաղնիսում մարդ կա՞:
- Բաղնիսում համարյա մարդ չկա:
- Քանի՞ մարդ կա:
- Միայն մի մարդ կա:

Տերը գնում է բաղնիս: Նա մտածում է. ծառան ասում է, որ բաղնիսում մարդ չկա, որ բաղնիսում միայն մի մարդ կա և կարելի է հանգիստ գնալ բաղնիս: Իսկ մենք գիտենք, որ ծառան ասում է, թե բաղնիսում մարդ չկա, բայց այնտեղ ազատ տեղ չկա, շատ մարդ կա: Ծառան ուզում է ասել, թե ծուլ մարդը մարդ չէ:

Выбором подчинительного союза **որ** и **թե** говорящий выражает свое отношение к сказанному, свою уверенность, убежденность или, напротив, субъективность, неинформированность, например, после вопросительных слов .

Р) Перекажите диалог двух братьев 1) от имени Карена и 2) от имени его брата:
 Պատմե՛ք երկու եղբոր խոսակցությունը 1) Կարենի անունից և 2) նրա եղբոր անունից.

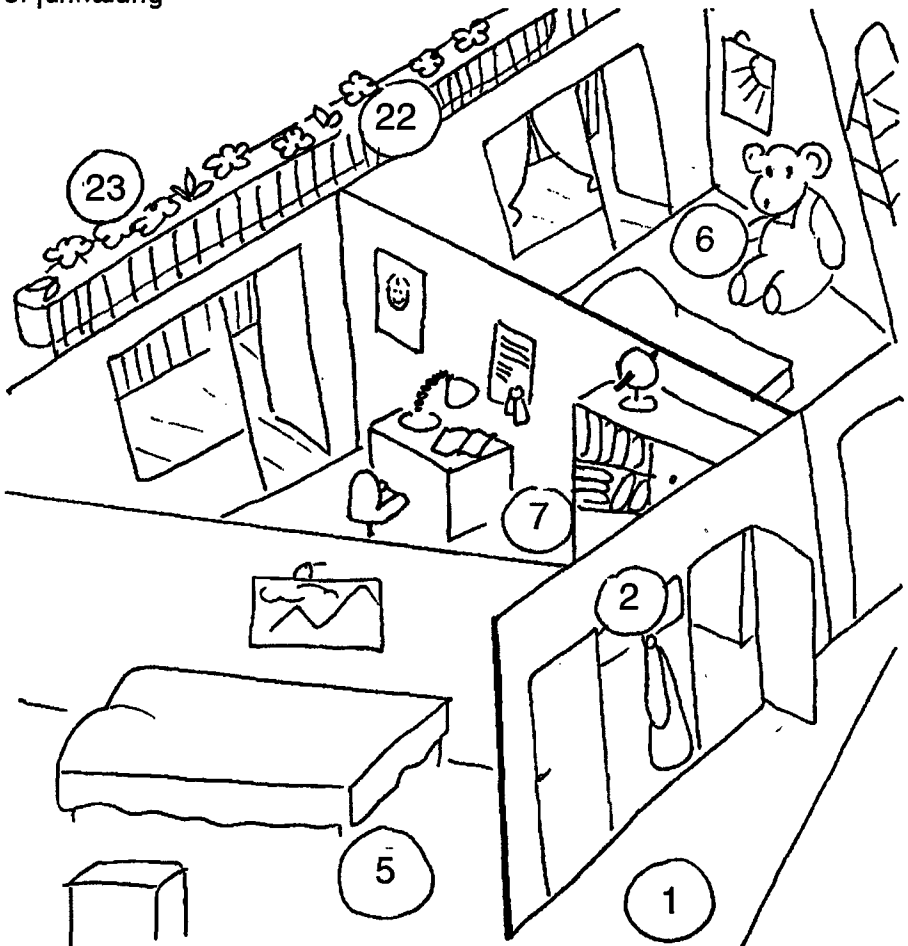
- 1) Ես ասում եմ, որ հայրիկն ու մայրիկը տանը չեն: Եղբայրս հարցնում է, թե ...
- 2) Կարենն ասում է, թե հայրիկն ու մայրիկը տանը չեն: Ես հարցնում եմ, թե...

Պատմեք տեքստը՝ հիմնվելով բանալի բայերի վրա.

Բացվել, վեր կենալ, առաջարկել, հյուրասիրել, սիրել, ժպտալ, հասկանալ, քնծիծաղ տալ, հայացքով հետևել, թաքցնել, ճանաչել, ման գալ, մոտենալ, ասել, հարցնել, քննություն ընդունել, լարվել, դուրս գալ, շարտել, փակվել, նպատակին չհասնել, զնալ, բաց անել, պատրաստվել, տեսնել, կանգնած լինել, կատակներ անել, ծիծաղել, ժպտալ, չկարողանալ բարկանալ:

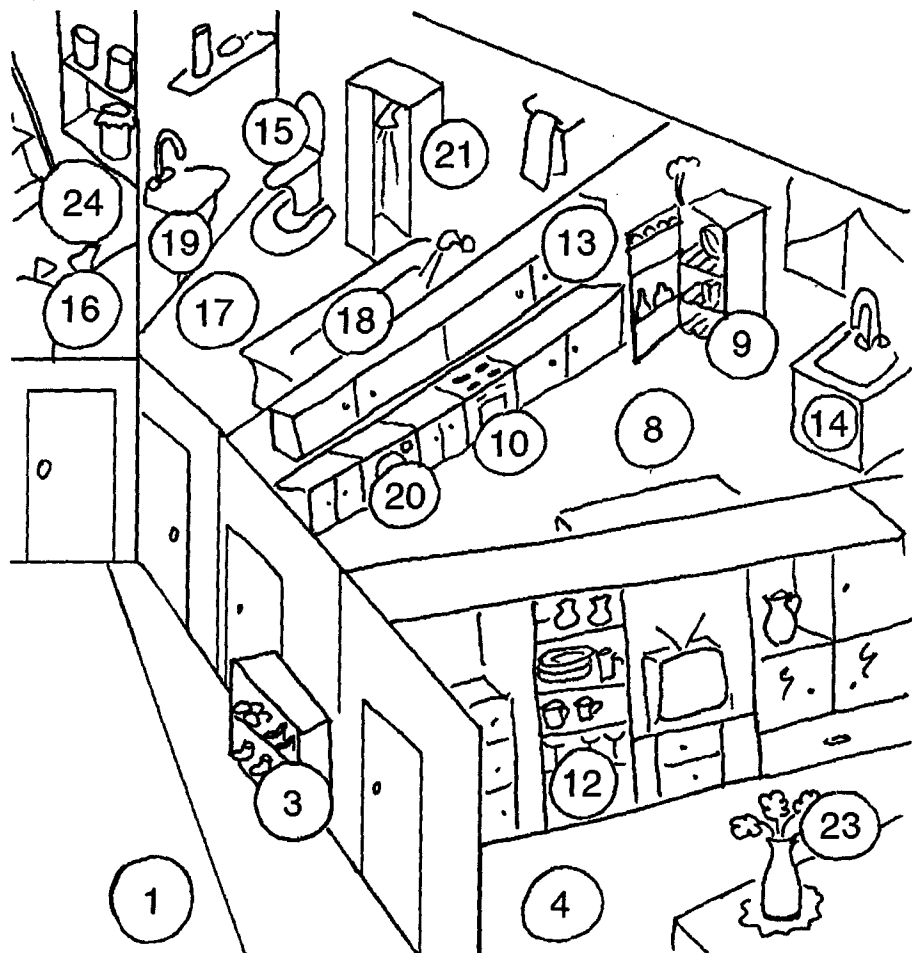
16. Ա)

1. միջանցք (ջ = չ)	9. սառնարան	16. խորդանոց
2. կախիչ	10. սալօջախ	17. լոգասենյակ
3. կոշիկների պահարան	11. էլեկտրական օջախ	18. լողարան
4. ճաշասենյակ	12. ամանեղենի պահարան	19. լվացարան
5. ննջասենյակ կամ ննջարան	13. կախովի պահարաններ	20. լվացքի մեքենա
6. մանկասենյակ	14. լվացարանի կոնք	21. ցնցուղ
7. աշխատասենյակ	15. զուգարան (զ = ք)	22. պատշգամբ
8. խոհանոց		23. ծաղիկներ

Թվերի փոխարեն օգտագործեք համապատասխան բառերը.

Սայրիկս հիմա (8 – ներգ. հ.) է: Եղբայրս երգել չգիտի, բայց սիրում է փակվել (17 – ներգ. հ.) ու երգել (21 – ուղղ.-հայց. հ.) ընդունելիս: Նրբերշիկն ու աղցանը (9 – ներգ. հ.) են, կարող ես այնտեղից վերցնել: Ամռան տաք երեկոներին տատիկը դուրս է գալիս (22 – ուղղ.-հայց. հ.) ու նայում է (23 – սեռ.-տր. հ.): Մեր (20 – ուղղ.-հայց. հ.) (17 – ներգ. հ.) չէ, որովհետև (17 ուղղ.-հայց. հ.) փոքր է, մեր (20 ուղղ.-հայց. հ.) (8 – ներգ. հ.) է: Տիգրանիկ, զգույշ, (10 – ուղղ.-հայց. հ.) տաք է, չի կարելի (10 – սեռ.-տր. հ.) մոտենալ: Մեր (1 – ուղղ.-հայց. հ.) նեղ է ու երկար, (3 – սեռ.-տր.) տեղ չկա, մենք էլ մեր կոշիկները (16 – ներգ. հ.) ենք պահում: Երեխաները սիրում են իրենց հոր (7 – ներգ. հ.) խաղալ, որովհետև այնտեղ շատ հետաքրքիր բաներ կան: (6 – սեռ.-տր. հ.) դուռը բացվում է ու այնտեղից դուրս է գալիս փոքրիկ Անահիտը մայրիկի կոշիկներով ու տատիկի լայն ու երկար հագուստով: (5 – սեռ.-տր. հ.) դուռը փակ է, ուրեմն հայրիկն ու մայրիկը դեռ քնած են:

17.Ա)

վաճառել, վաճառք – продавать, продажа
փոխանակել, փոխանակություն – обменять, обмен
քանի՞ սենյականոց, մեկսենյականոց, երկուսենյականոց
– сколько комнат (в квартире)? однокомнатная,
двухкомнатная ...

քանի՞ հարկանի, մեկհարկանի, երկուհարկանի... –
сколько этажей (в доме)? одноэтажный, двухэтажный...

միասին ≠ առանձին – совмещенные ≠ раздельные

քառակուսի, քառակուսի մետր – квадрат, квадратный

պատուհանը (լուսամուտը) նայում է (դեպի) բակ, փողոց –
окно выходит во двор, на улицу

վերելակ – лифт

աղբատար խողովակ (դր = խս) – мусоропровод

ծեղնահարկ – чердак

նկուղ – подвал

Բ) և

– Ալլո, դա 52 – 64 – 32°-ն է:

– Այո:

– Դուք Ձեր բնակարանը վաճառու՞մ եք:

– Այո:

– Քանի՞ սենյականոց է ձեր բնակարանը:

– Երեք:

– Քանի՞ քառակուսի մետր է:

– Քառասունմեկ:

– Լոգասենյակն ու զուգարանը միասի՞ն են, թե՞ առանձին:

– Առանձին են:

– Քանի՞ քառակուսի մետր է խոհանոցը:

– Ութ:

– Իսկ քանի՞ քառակուսի մետր են սենյակները:

– Տասնհինգ, տասնչորս և տասներկու:

– Իսկ միջա՞նցքը:

– Վեց:

– Ու՞ր են նայում պատուհանները, բա՞կ, թե՞ փողոց:

– Տասնհինգմետրանոց սենյակի պատուհանը նայում է փողոց,
իսկ մյուսները բակ: Շատ հանգիստ բնակարան է:

– Պատշգամբ ունե՞ք: (Պատշգամբ կա՞: Բնակարանը
պատշգամբ ունի՞:)

– Այո, բակի կողմից պատշգամբ կա:

– Իսկ խորդանո՞ց:

– Չէ, խորդանոց չունենք:

– Ո՞ր հարկում է ձեր բնակարանը:

– Յոթերորդ:

– Քանի՞ հարկանի է ձեր շենքը:

– Տասներկուհարկանի է:

– Վերելակ կա՞: Իսկ աղբատար խողովակ՞:

– Իհարկե, և վերելակ կա, և աղբատար խողովակ:

– Եվ ի՞նչ եք ուզում ձեր բնակարանի դիմաց:

– ...

Գ) Задавайте вопросы и отвечайте на них:

Հարցեր տվեք և պատասխանեցեք հարցերին:

Ձեր շենքը քանի՞ հարկանի է: Ձեղնահա՞րկ է և կա: Իսկ նկու՞ղ: Դուք ո՞ր հարկում եք ապրում: Ձեր շենքում վերելակ կա՞: Դուք աստիճաններո՞վ եք բարձրանում, թե՞ վերելակով: Ձեր բնակարանը պատշգամբ ունի՞: Քանի՞ պատշգամբ ունեք: Ու՞ր են նայում Ձեր բնակարանի պատուհանները: Քանի՞ սենյականոց է Ձեր բնակարանը: Խորդանոց ունե՞ք: Խոհանոցը, լոգասենյակն ու միջանցքը մե՞ծ են, քանի՞ քառակուսի մետր են: Իսկ սենյակները: Ձեր լոգասենյակն ու զուգարանը միասի՞ն են, թե՞ առանձին: Դուք լվացքի մեքենա ունե՞ք: Որտե՞ղ է այն, լոգասենյակու՞մ, թե՞ խոհանոցում:

7) Прочитайте объявления и задайте вопросы о доме (количество этажей, наличие чердака, подвала, мусоропровода, лифта) и о квартире (количество комнат, их величина, подробности о кухне, коридоре, ванной и туалете, наличие балкона, чулана) и ответьте на них.

Կարդացե՛ք հայտարարությունները և հարցեր տվեք տան ու բնակարանի մասին, թե քանի՞ հարկանի է շենքը, թե կա՞ արդյոք շենքում վերելակ, աղբատար խողովակ, ձեղնահարկ, նկուղ, թե ու՞ր են նայում պատուհանները և այլն, պատասխանեցեք նման հարցերի:

**Բնակարանների վաճառք
Վաճառում եմ.**

Բնակարան, հեռ. 57-64-32

Երկուսենյականոց

բնակարան, հեռ. 22-22-23

Մեկսենյականոց

բնակարան, հեռ. 26-25-24

Բնակարան, հեռ. 58-47-36

Ամառանոցային տնակս
Բժնիում, հեռ. Երևանում՝
63-94-85

**Բնակարանների փոխանակություն
Փոխանակում եմ.**

Երեքսենյականոց բնակարանս՝
Երևանում երկուսենյականոցի հետ՝
Սանկտ-Պետերբուրգում:

Երկուսենյականոց ու մեկսենյականոց
բնակարաններս երեք կամ
չորսսենյականոց բնակարանի հետ:

Հինգսենյականոց բնակարանս երկու
մեկսենյականոցի ու մեկ
երկուսենյականոցի հետ:

Մեկսենյականոց բնակարանս ու
ամառանոցային տնակս՝ Գառնիում
երեքսենյականոց բնակարանի հետ՝
Երևանում:

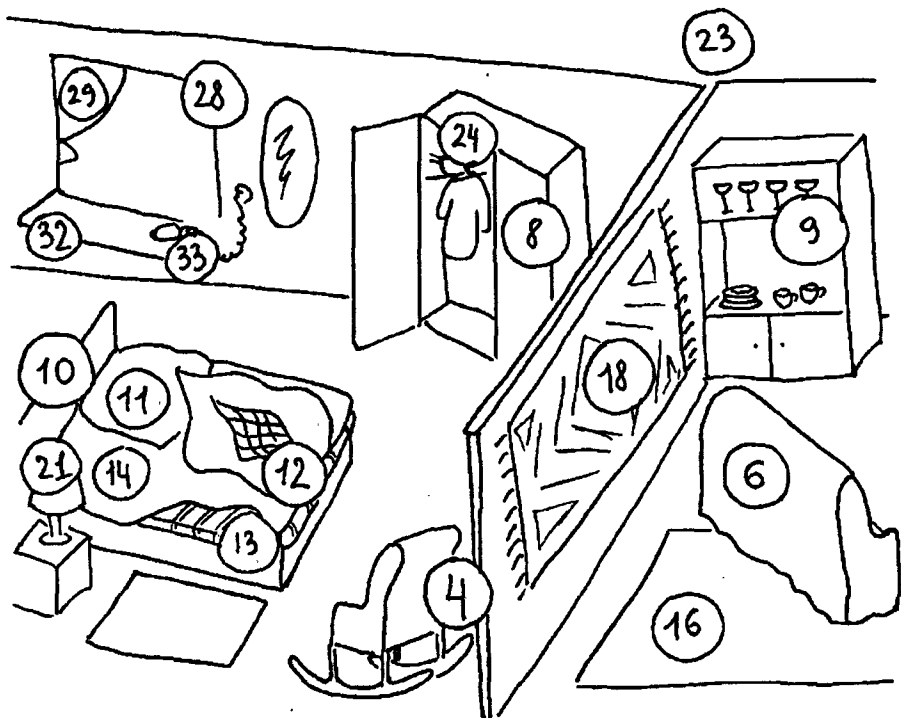

8) Составьте объявления о продаже и обмене квартиры, дома. Не скупитесь на информацию о квартире, доме.

Տան, բնակարանի վաճառքի, փոխանակման համար
հայտարարություններ կազմեք: Տան, բնակարանի
մասին շատ տեղեկություն տվեք:

18. Ա)

1. սեղան	7. պահարան	13. ներքնակ
2. սեղանիկ	8. զգեստապահարան	14. սավան
3. աթոռ	9. ամանեղենի պահարան	15. թախտ
4. ճոճաթոռ	10. մահճակալ	16. կարպետ
5. բազկաթոռ	11. բարձ	17. հատակ
6. բազմոց	12. վերմակ	18. գորգ

վրա – на

обстоятельство места может оформляться и дательным падежом

սեղանի վրա, աթոռի վրա,
պատի վրա, մահճակալի
վրա, բազմոցի վրա

սեղանին, աթոռին, պատին
մահճակալին, բազմոցին,
հատակին, առաստաղին,

տակ – под

Ծիրանի ծառի տակ մի սեղան կա:

ճոճաթոռի տակ, բազկաթոռի տակ, մահճակալի տակ

մոտ – у, около

կողքին – рядом с

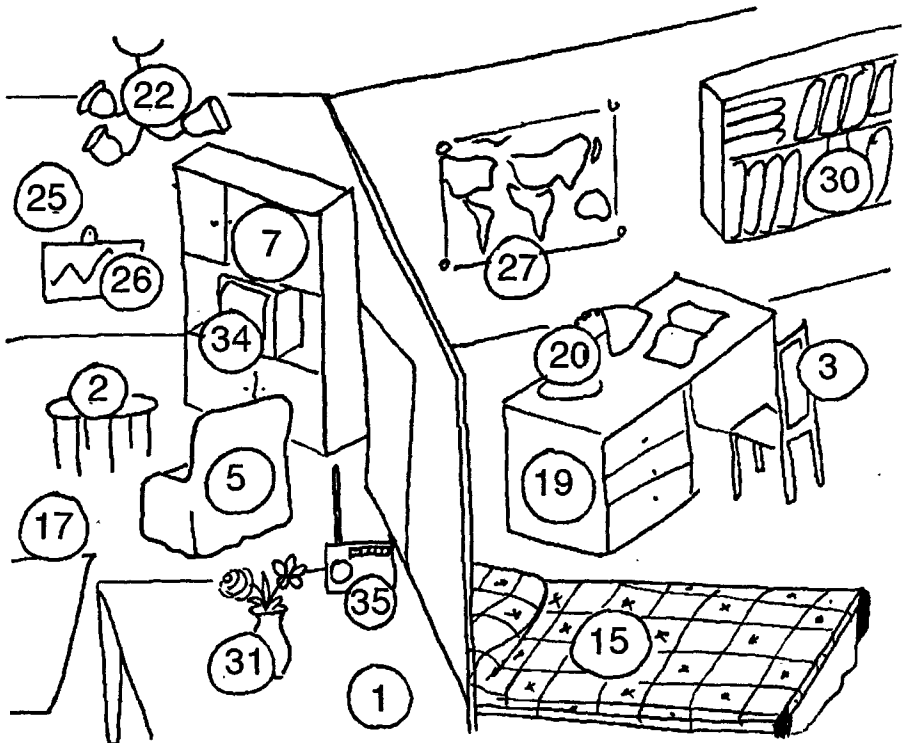

պահարանի մոտ
около шкафа

պահարանի կողքին
рядом со шкафом

NB: Также: у кого-то – իմ գիրքը Արսենի մոտ է: Երեկ ուսուցչուհու մոտ էի:

Ho: У кого-то есть ... только глагол ունենալ – Արսենը անգլերեն գրքեր ունի: Ես երկու եղբայր ունեմ, քույր չունեմ:

- 19. գրասեղան
- 20. լամպ
- 21. լուսամտիօփ
- 22. ջահ
- 23. առաստաղ
- 24. կախիչ
- 25. պատ

- 26. նկար
- 27. քարտեզ
- 28. պատուհան
- 29. վարագույր (գ=ք)
- 30. գրադարակ(ներ)
- 31. ծաղկաման

- 32. պատուհանի (լուսամուտի) գոգ (второе գ=ք)
- 33. ածելի
- 34. հեռուստացույց
- 35. ձայնասփյուռ

	մեջ (ջ = չ) – <i>в, внутри</i>	
	обстоятельство места может оформляться и местным падежом	
	պահարանի մեջ - в шкафу, внутри шкафа տետրը գրքի մեջ է - тетрадь лежит в книге, внутри книги	պահարանում – в шкафу գրքում գրված է – в книге написано
	միջև (ջ = չ) – <i>между</i>	
	երկու բազկաթռռի միջև կամ բազկաթռռների միջև երկու պատուհանի միջև կամ պատուհանների միջև	
	շուրջը – <i>вокруг</i>	
	սեղանի շուրջը , պապիկի շուրջը , ծառի շուրջը	
	առաջ (ջ = չ) – <i>перед</i> (разг.).	
	դռան առաջ , պատուհանի առաջ , հեռուստացույցի առաջ	

բ) Опишите комнату (Вашу, Ваших друзей, знакомых).

Նկարագրե՛ք Ձեր (Ձեր ընկերների, ծանոթների) սենյակը: Օրինակ.

Սենյակը փոքր է, հազիվ¹ տասը քառակուսի մետր: Երկու մահճակալ, մի սեղան, պահարան, երկու աթոռ և ուրիշ ոչ մի կահույք²:

¹հազիվ — едва

²ուրիշ ոչ մի կահույք — никакой другой мебели

գ) Задавайте вопросы и отвечайте на них:

Հարցեր տվե՛ք և պատասխանեցե՛ք հարցերին:

Ձեր խոհանոցում ի՞նչ կա: Քանի՞ պահարան և քանի՞ կախովի պահարան կա Ձեր խոհանոցում: Որտե՞ղ է սառնարանը, սալօջախի մո՞տ, թե՞ սալօջախից հեռու: Լվացարանի կոնքը սալօջախի՞ կողքին է, թե՞ սառնարանի: Ի՞նչ կա լվացարանի կոնքի և սալօջախի միջև: Ձեր խոհանոցում թախտ կա՞: Իսկ ծայնասփյուռ՞ կամ հեռուստացու՞յց: Նկարներ կա՞ն: Ի՞նչ գույնի է վարագույրը:

Ննջարանում ի՞նչ կա: Քանի պահարան կա Ձեր ննջասենյակում: Աթոռ կա՞: Իսկ ճոճաթո՞ռ: Իսկ բազկաթո՞ռ:

Դուք բազմոցի վրա՞ եք քնում, թե՞ մահճակալի, թե՞ բազկաթոռն եք բացում քնելիս: Ձեր սենյակի հատակին գորգ կա՞: Դուք սիրու՞մ եք հատակին քնել: Իսկ Ձեր քու՞յրը կամ եղբա՞յրը: Քանի՞ բարձ եք դնում, մե՞կ, թե՞ երկու: Երբ Դուք փոքր էիք, սիրու՞մ էիք բարձեր շարտել: Ձեր մայրիկը բարկանու՞մ էր: Իսկ հիմա Դուք բարձերով չե՞ք կռվում:

Ի՞նչ կա մահճակալի վրա: Ձեր մահճակալին ներքնակ կա՞: Իսկ բազմոցին քնելիս ներքնակ օգտագործու՞մ եք, թե՞ ոչ: Ամռանը ինչո՞վ եք ծածկվում, միայն սավանո՞վ, թե՞ վերմակով: Ինչու՞: Ձեր տանը ցու՞րտ է, տա՞ք է, շո՞գ է: Ձեր մահճակալի մոտ լամպ կա՞: Գիշերը անկողնում կարդու՞մ եք: Ննջարանում գրքեր կա՞ն: Դուք հիմա որտե՞ղ եք այս գիրքը կարդում. նստած եք բազկաթոռին, գրասեղանի առա՞ջ, թե՞ բազմոցին, թե՞ հատակին, գորգի վրա՞:

Ճաշասենյակում ի՞նչ կա. գրասեղան, սեղանիկ ու բազկաթոռնե՞ր, ճաշասեղան, ամանեղենի պահարան: Վարագույրն ի՞նչ գույնի է: Իսկ բազմոցն ու բազկաթոռները ի՞նչ գույնի են: Պատերին նկարներ կա՞ն: Իսկ գրադարակնե՞ր: Որտե՞ղ է Ձեր հեռուստացույցը: Ի՞նչ կա պատուհանի գոգին: Ածելի կա՞, ո՞չ, իսկ որտե՞ղ է Ձեր կամ Ձեր հոր ածելին: Ձեր ճաշասեղանի՞ն ծաղիկներ կա՞ն: Իսկ պատուհանի գոգի՞ն: Գրասեղանին գրիչներ ու մատիտներ կա՞ն: Իսկ ծաղկամա՞ն: Որտե՞ղ է ջահը:

19. Ա) Ответьте на вопросы: Պատասխանեք հարցերին.

Որպե՞նչ չի կարելի քնել:

ճաշասենյակում, միջանցքում, աշխատասենյակում, խոհանոցում, խորդանոցում, լոգասենյակում (լողարանում), պատշգամբում, սեղանի վրա, բազկաթոռին, ճոճաթոռին, բազմոցին, մահճակալին, պատուհանի գոգին, թախտին, հատակին գորգի կամ կարպետի վրա, գրասեղանի առաջ:

Որպե՞նչ չի կարելի կարդալ:

ճաշասենյակում, մնջասենյակում, մանկասենյակում, աշխատասենյակում, խոհանոցում, խորդանոցում, լոգասենյակում, զուգարանում, պատշգամբում, ճոճաթոռին, բազկաթոռին, բազմոցին, գրասեղանի առաջ, անկողնում, պատուհանի գոգին:

Որպե՞նչ կարելի է թաքցնել նամակը:

Կոշիկների պահարանում, սառնարանում, սալօջախում, ամանեղենի պահարանում, լվացարանի տակ, լվացքի մեքենայի մեջ, աստիճանի տակ, զգեստապահարանում, բարձի տակ, ներքնակի տակ, նկարի ետևում, քարտեզի ետևում, վարագույրի ետևում, գրադարակների միջև, ծաղկամանի մեջ, հեռուստացույցի տակ, ծայնասփյուռի ետևում, ծաղիկների մեջ, կախիչի տակ:

Ի՞նչն է ավելորդ (դ=թ) ննջարանկում: (Что лишнее?)

Կախիչը, կոշիկների պահարանը, սառնարանը, սալօջախը, ամանեղենի պահարանը, կախովի պահարանները, լվացարանի կոնքը, լողարանը, լվացարանը, լվացքի մեքենան, ցնցուղը, ծաղիկները, ծաղկամանը, աստիճանը, աթոռները, ճոճաթոռը, բազկաթոռը, բազմոցը, զգեստապահարանը, մահճակալը, անկողինը (ներքնակը, սավանը, վերմակը, բարձը), թախտը, գորգը, վարագույրը, գրասեղանը, լամպը, պատի նկարը, քարտեզը, գրադարակները, հեռուստացույցը, ծայնասփյուռը:

Ի՞նչն է ավելորդ միջանցքում:

Կախիչը, կոշիկների պահարանը, սառնարանը, սալօջախը, ամանեղենի պահարանը, կախովի պահարանները, լվացարանի կոնքը, լողարանը, լվացարանը, լվացքի մեքենան, ցնցուղը, ծաղիկները, աստիճանը, ճոճաթոռը, բազկաթոռը, բազմոցը, զգեստապահարանը, մահճակալը, անկողինը (ներքնակը, սավանը, վերմակը, բարձը), թախտը, գորգը, գրասեղանը, պատի նկարը, քարտեզը, վարագույրը, գրադարակները, հեռուստացույցը, ծայնասփյուռը:

Ի՞նչն է ավելորդ աշխատասենյակում:

Կոշիկների պահարանը, սառնարանը, սալօջախը, ամանեղենի պահարանը, լվացարանի կոնքը, լողարանը, լվացարանը, լվացքի մեքենան, ցնցուղը, ծաղիկները, աստիճանը, գրադարակները, աթոռները, ճոճաթոռը, բազկաթոռը, բազմոցը, զգեստապահարանը, մահճակալը, անկողինը (ներքնակը, սավանը, վերմակը, բարձը), թախտը, գորգը, գրասեղանը, լամպը, լուսամփոփը, ջահը, պատի նկարը, քարտեզը, վարագույրը, ծաղկամանը, հեռուստացույցը, ծայնասփյուռը:

Բ) Кудա поставитъ следуюшую мебель и предметы?

Ու՞ր դնենք այս կահույքն ու իրերը:

Կախիչը, կոշիկների պահարանը, սառնարանը, սալօջախը, ամամեղենի պահարանը, կախովի պահարանները, լվացարանի կոնքը, լողարանը, լվացարանը, լվացքի մեքենան, ցնցուղը, ծաղիկները, աստիճանը, սեղանը, աթոռները, ճոճաթուղ, բազկաթուղ, բազմոցը, պահարանը, զգեստապահարանը, ամամեղենի պահարանը, մահճակալը, անկողինը (ներքնակը, սավանը, վերմակը, բարձը), թախտը, գորգը, գրասեղանը, լամպը, լուսամփոփը, ջահը, պատի նկարը, քարտեզը, վարագույրը, գրադարակները, ծաղկամանը, հեռուստացույցը, ձայնասփյուռը:

խոհանոց	լոգասենյակ	խորդանոց	ճաշասենյակ	մանկասենյակ

20.   Прослушайте и заполните пропуски:
Լսե՛ք ձայնագրությունը և լրացրե՛ք բացթողումները.

Կ) – Խնդրեմ, վարպետ, համեցեք: Սկսենք ...: ... ..
վարդագույն սալիկներ, իսկ պատերին վառ գույնի պաստառներ:

– Ամբողջ ... .. կաֆել, թե՞ մենակ գազի ու ... մոտ:

– Գազօջախի և լվացարանի պատը մինչև ...: Իսկ դիմացի պատը՝ զուևավոր ...:

– ... ու վանման էլ ե՞ք կաֆել անում:

– Այո, այս երկնագույն սալիկները զուգարանի ու ... համար են:

– Չետո՞, իսկ ... ի՞նչ ենք անում:

– Սենյակներն էլ ենք պաստառապատում: ... սպիտակ, ... բաց ..., ...:

Բ) – Մամ, օրագիրս ու՞ր ա:

– Երևի ... վրա:

– Գրասեղանիս վրա չկա, մամ:

– Իսկ մահճակալի կամ ... տա՞նկ:

– Է, մամ, մի հատ ... մայի, էնտեղ չի՞:

– Խոհանոցում որտեղ, ..., թե՞ գազօջախում:

– Խոհանոցի պատուհանի գոգին, կամ ..., կամ էլ ...:

– Էստեղ ոչինչ էլ չկա, ... մայի:

– Չեսա, մա, ննջարանում էր, հայելու վրա:

Գ) – Մարո՛, էսօրվա թերթը ու՞ր ա:

– Օ՛Ֆ, հիմի էլ էսօրվա ...: Ննջարանում: Երևի բարձի տակ կամ էլ ...

– Ննջարանում չկա:

– Ուրեմն խորդանոցի ...:

– Մարո, ի՞նչ ես ասում, ո՞նց թե, էսօրվա թերթը ...:

– Բա էլ ո՞րտեղ:

– Եսիմ, միջանցքում կամ ...:

– Բա որ գիտես, էլ ինչի՞ ես հարցնում:

Урок 10. Տասներորդ դաս

Грамматика

Желательное наклонение: образование и употребление в независимых предложениях. Речевые формулы, содержащие глагол в желательном наклонении.

Склонения послелогов (продолжение).

Детские стихи

Ճոճանակ

Ձի, ձի (Ռուբեն Ղարիբյան)

Օրոր

Մողես, մողես (Ռուբեն Ղարիբյան)

Թան, թան (Ռուբեն Ղարիբյան)

Тексты

Պըլը Պուղին և իր հարևանը

Օր ու մեջ ապրես

Желательное наклонение

Ըղձական եղանակ

Желательное наклонение обозначает действие желательное или вызывающее сомнение, сожаление, опасение и т.д. Употребительны два времени желательного наклонения: будущее и будущее в прошлом.

Образование желательного наклонения

(будущее время – ապառնի ժամանակ)

գրել		կարդալ	
утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև	утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև
գրեմ	չգրեմ	կարդամ	չկարդամ
գրես	չգրես	կարդաս	չկարդաս
գրի	չգրի	կարդա	չկարդա
գրենք	չգրենք	կարդանք	չկարդանք
գրեք	չգրեք	կարդաք	չկարդաք
գրեն	չգրեն	կարդան	չկարդան

գիտենալ	ունենալ	լինել	տալ	գալ
գիտենամ	ունենամ	լինեմ	տամ	գամ
գիտենաս	ունենաս	լինես	տաս	գաս
գիտենա	ունենա	լինի	տա	գա
գիտենանք	ունենանք	լինենք	տանք	գանք
գիտենաք	ունենաք	լինեք	տաք	գաք
գիտենան	ունենան	լինեն	տան	գան

Употребление желательного наклонения в независимых предложениях

Желательное наклонение употребляется для выражения пожелания, воли, вежливой и мягкой просьбы, предостережения, побуждения к действию со стороны говорящего.

Желательное наклонение часто употребляется со словами, выражающими пожелание, типа երանի՛ "вот бы!", գո՛նե "хоть бы!".

Երանի՛ աշուր անձրև չգա: Գո՛նե ամառը չսկսի մարտի 1-ին: **անես:**

1 • Относясь к первому лицу, желательное наклонение выражает намерение: **Գնամ տեսնեմ** ի՛նչ կա աշուր խանութում: "Пойду посмотрю, что есть сегодня в магазине."

• Во множественном числе желательное наклонение выражает призыв к совместному действию: **Գնանք տեսնեք** ի՛նչ կա աշուր խանութում: "Пойдем посмотрим, что есть сегодня в магазине."

• В сочетании с модальным словом թող (мн. ч. թողեք) первое лицо желательного наклонения выражает просьбу дать возможность совершить действие: **Թող (թողեք) դուրս գամ:** "Дай (дайте) мне выйти"; **Թող (թողեք) հանգիստ ճաշեք:** "Дай (дайте) нам спокойно пообедать".

• Множественное число первого лица часто употребляется в сочетании с повелительным наклонением глагола գալ: **արի՛, եկե՛ք;** тогда с повелительным наклонением единственного числа (արի) выражается призыв к совместному действию, обращенный к одному лицу, а с повелительным наклонением множественного числа – призыв к совместному действию, обращенный ко многим: **Արի՛ աշտեղ արև նկարեք: Եկե՛ք** սեղանը աշտեղ դնեք: "Давай нарисуем!" "Давайте поставим!"

• Вопросительная форма желательного наклонения выражает т.н. совещательный вопрос, которым как бы спрашивается мнение, желание, совет собеседника. **Ի՞նչ անեմ:** **Ի՞նչ անեմք:** **Ո՞ր գնամ:** **Ո՞ր գնանք:** **Ի՞նչպե՞ս ասեմ** նրան այդ բանը: **Ի՞նչպե՞ս ասեմք** նրան այդ բանը: "Что бы мне (нам) сделать? Куда бы мне (нам) пойти? Как бы мне (нам) сказать ему это?"

Вопрос в желательном наклонении может быть и риторическим. Такой вопрос предполагает, что говорящий не ожидает обратную реакцию на него. Այդ էլ **չասեմ** նրան: "И этого мне ему не сказать?" **Էլի լռե՛նք:** "Опять (нам) молчать?"

Риторические вопросы, вопросы, выражающие колебание, часто не относятся к какому-либо лицу и тяготеют к неопределенно-личным конструкциям. Поэтому эти вопросы могут оформляться и вторым лицом единственного числа (которое в данном случае выступает как неопределенно-личная форма), и третьим лицом единственного числа при неопределенно-личном подлежащем մարդ. Ср. Այդ էլ **չասեմ** նրան: Այդ էլ մարդ **չասի՛** նրան: **Էլի լռե՛մ:** **Մարդ էլի լռի՛:** А также: **Ի՞նչ անես:** **Մարդ ի՞նչ անի:** "Что делать?" **Ո՞ր գնամ:** **Մարդ ո՞ր գնա:** "Куда пойти?"

2 • Второе лицо желательного наклонения выражает просьбу. Интонационное оформление такой просьбы очень близко к вопросительной: Մի քիչ ջուր փա՛ս: Այն բերրը փա՛ք ինձ:

• Отрицательная форма второго лица выражает запрет, предостережение: Մայրիկին չաւե՛ս՝ ուր ենք գնում: Երեխաներ, դուռը չբացե՛ք:

3 • Третьим лицом желательного наклонения говорящий высказывает свое пожелание, обращенное к третьему лицу; в сочетании с модальным словом րող ("пусть") выражается просьба, побуждение, приказ. Թող քիչկ կանչի: Թող երեխաները փողոցում չխաղան:

• Вопросно-отрицательная форма желательного наклонения в третьем лице выражает опасение (как бы не ...). Կարենը տոմար չմոռանա՛մ տանը: Չգնա՛ն ուսուցչին ամեն ինչ պատմեն:

Так как желательное наклонение выражает действие, совершение которого зависит от воли говорящего, оно часто употребляется для формулирования добрых и недобрых пожеланий, т.е. в благословениях и проклятиях, в поздравлениях, клятвах и других речевых формулах.

Կեցցես, կեցցեք, ապրես, ապրեք – молодец! (ты) – молодцы! (вы)

կեցցե, ապրի – молодец! (он, она) да здравствует!

կեցցեն, ապրեն – молодцы! (они)

փունդ շինվի – да построится твой дом!, отсюда – փնաշեն

փունդ չքանդվի – да не разрушится твой дом!

յոթը որդվով սեղան նստես (նստի, նստեք, նստեն) – сесть бы тебе (ему, вам, им) за стол вместе с семьей сыновьями!

ցավդ փանեմ – унести бы мне твою боль! варианты: մաման

ցավդ փանի, չարդ փանի, չարդ փանեմ

մեռնեմ քեզ – умереть бы мне ради тебя! варианты: ջանիդ

մեռնեմ, հոգուդ մեռնեմ, մաման քեզ մեռնի, ջանիդ մեռնի,

հոգուդ մեռնի

Ասրված պահի – да хранит Бог!

Ասրված փա – дай Бог!

Ասրված չանի – не дай Бог!

մի բարձի ծերանաք (ծերանան) – состариться бы вам (им) на одной подушке! (благословение вступающим в брак)

քիթս կտրեմ, թե սուր եմ ասում – отрежу себе нос, если вру (клятва)

գետնի փակն անցնեմ, թե ..., գետինը մտնեմ, թե ... – провалиться мне сквозь землю, если ...

սատանան փանի, գրողդ փանի – черт побери!

անիծվես դու – да будешь ты проклят!

անիծվի ... – да будет проклят ... !

շնորհավոր (լինի) քո (ձեր) փոռը, Նոր Տարին – поздравляю тебя (вас) с праздником, с Новым Годом!

Ուրախ փարի լինի, երջանիկ փարի լինի – пусть год будет веселым, пусть год будет счастливым!

անուշ (լինի) – на здоровье! (говорится при угощении)

բաղնիսդ անուշ (լինի) – с легким паром!

բարով մաշես (մաշի, մաշեք, մաշեն) – носи (-те), пусть носит (-ят) на здоровье!

Форму желательного наклонения имеют также выражения: **ասենք** "скажем", **ասես** "точно, как будто", **դեսնենք** "посмотрим, увидим", **դեսնես** "интересно", **կարծեմ** "по-моему", **կարծես** "как будто", **խնդրեմ** (դ=թ) "пожалуйста", **հուսամ** "надеюсь", **հուսանք** "надеемся", **ի՞նչ իմանամ** "почем знать?"

Задание

Множественно прослушайте и прочитайте следующие стихотворения (считалки, колыбельные, скороговорки); обратите внимание на употребление желательного наклонения; добейтесь хорошего произношения звуков **ճ, ձ, ը, զ, ք**.

Բազմիցս լսեք և կարդացեք հետևյալ ոտանավորները՝ հանրանքախաղերը, օրորոցայինները, շուտասելուկները, ուշադրութուն դարձրեք ըզձական եղանակի գործածությանը, հետևեք **ճ, ձ, ը, զ, ք** հնչյունների լավ արտասանությանը:

և **Ճոճանակ**

Ճոճանակ, ճոճանակ,
Գնամ ու գամ շարունակ:
Գնանք ասենք հավիկին՝
Գա օրորի լալիկին:
Ճոճանակ, ճոճանակ,
Գնամ ու գամ շարունակ:
Գնանք ասենք փիսիկին՝
Գա օրորի լալիկին:
Ճոճանակ, ճոճանակ,
Գնամ ու գամ շարունակ:
Գնանք ասենք քուչիկին՝
Գա օրորի լալիկին:
Ճոճանակ, ճոճանակ,
Գնամ ու գամ շարունակ:

Ալ. Բաժբեուկ-Մելիքյան.
Ճոճանակ, 1964

Слова Բառեր

գնամ ու գամ – зд. туда-сюда
շարունակ – непрерывно
հավիկ – курочка (уменьш.-ласк.)

օրորել – качать, баюкать
փիսիկ – киска (уменьш.-ласк.)
քուչիկ – собачка (уменьш.-ласк.)

և **Ձի, ձի (Ռուբեն Ղարիբյան)**

Ձի, ձի, ձիավոր,
Մի ձի ունեն թևավոր,
Նստեն, թռնեն Սասնասար¹
Սասնա սարեր¹ քաիրուբար
Նստեն, թռնեն, գնամ Մուշ²,
Մշո երկիր շատ անուշ,

Նստեն, թռնեն Ավարայր³,
Քաջ Վարդանի³ կովի վայր.

Նստեն, թռնեն, գնամ Վան²,
Վանա էն ծովն² աննման.
Ձի, ձի, ձիավոր,
Մի ձի ունեն թևավոր...

¹Սասուն, Սասնասար, Սասնա սարեր – Сасун, Сасунские горы: район и горы в Западной Армении, ныне на территории Турции.

²Մուշ, Վան – Муш, Ван: города Западной Армении, ныне на территории Турции; Մշո երկիր – страна Муш, Վանա ծով (լիճ) – Ванское море (озеро)

³Ավարայր, Վարդան – на Аварайрском поле в 415 г. произошла знаменитая битва армян с персами. Армянами командовал полководец Вардан Мамиконян.

Տոկա Բառեր

ծիավոր – всадник
 թևավոր – крылатый
 թռնել – летать
 քահրուբար – (հակինթ)
 янтарь

քաջ – храбрый
 կռվի վայր – место боя
 ծով – море
 աննման –
 бесподобный

և Օրոր

Օրոր, օրոր, իմ սիրունիկ,
 Օրոր ասեմ, դու նանա.
 Երկար ապրես կարմիր օրեր,
 Կարմիր արև ունենաս,
 Օրոր, օրոր, իմ անուշիկ,
 Օրոր ասեմ, դու նանա,
 Այ վարդ դառնան քարն ու փուշը,
 Որ ճամփով էլ դու գնաս,
 Օրոր, օրոր, իմ անուշիկ,
 Օրոր ասեմ, դու նանա:

Տոկա Բառեր

օրոր, օրոր – баю-бай
 նանա – баиньки
 երկար – длинно, долго
 ալ վարդ – алая роза

դառնալ – стать, превращаться в
 փուշ – колючка
 ճամփա – (ճանապարհ) дорога

և Մողես, մողես (Ռուբեն Ղարիբյան)

Մողես, մողես
 Կանաչ մողես,
 Կանաչ մողես
 Պոչըդ թողես,

Պոչըդ թողես
 Մողոն խաղա,
 Մողես, մողես,
 Պոչըդ թողես...

Տոկա Բառեր

մողես – ящерица
 պոչ – хвост

թողել (разг.), թողնել (лит.) – оставить
 Մողո – Մողոմոն (имя)

և Թան, թան (Ռուբեն Ղարիբյան)

Թան, թան, թթու թան,
 Թան, թան, քաղցր թան.
 Քաղցր թանը
 Թաթոսին,
 Թթու թանը
 Մաթոսին,
 Թաթոսն ուտի,
 Հիանա,
 Մաթոսն ուտի,
 Եղանա:

Տոկա Բառեր

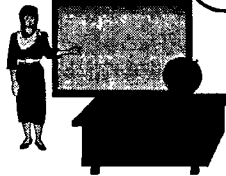
թան – пахта
 հիանալ – восхищаться
 նեղանալ – обижаться

Упражнения Վարժություններ

Երանի՛ ինձ
դաս չհարցնես:

Երանի՛
ինձ դաս
հարցնես:

Ֆավդ փանեմ, ջանիդ
մեռնեմ, ակնոցս փա՛ս:

1. Ա)

(գանգել) Արմենը էլ ինձ չի հիշում, երանի նորից ... :	→	Արմենը էլ ինձ չի հիշում, երանի նորից <i>գանգի</i> .
пожелание (գանկություն)		

(տանել) Հայրիկս ու մայրիկս ուզում են մեկնել Սանկտ-Պետերբուրգ, երանի ինձ էլ ...:

(գալ) Արդեն ժամը յոթն է, իսկ բժիշկը դեռ չկա, երանի հիմա ...:

(գնալ) Սեպտեմբերին Ղրիմում դեռ լավ եղանակ է, երանի այս սեպտեմբեր ... Ղրիմ:

(ուղարկել) Արսենին ուղարկում են Ֆրանսիա՝ սովորելու, երանի քեզ էլ ...:

(կարդալ) Առավոտից բակում խաղում ես, գոնե մի գիրք ...:

(ուտել, խմել) Գիտեմ, որ դուք ժամանակ չունեք, բայց ճանապարհից առաջ գոնե մի բան ..., մի բաժակ սուրճ ...:

(վստահել) Մայրիկ, մենք կարող ենք տանը մեռնալ մնալ, ի՞նչ կլինի, մի քիչ մեզ ...:

(դաս չանել) Այսօր լավ եղանակ է, երանի այսօր մենք ...:

(չգտնել, չկարդալ) Նամակը սեղանի վրա է, երանի եղբայրներս նամակը ...:

(չքնել) Արայիկը շատ ծուլ տղա է, գոնե դասի ժամանակ ...:

(ժպտալ) Նա միայն քնժիծաղ է տալիս, գոնե մի անգամ էլ ...:

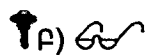
(չթաքցնել) Այսօր բոլորը խորամանկ հայացքով ինձ են հետևում, գոնե ոչինչ ... ինձանից:

(առաջարկել) Բոլորը լուռ են ու տխուր, գոնե հայրիկը մի բան ...:

(հասնել) Երանի դու քո նպատակին ...:

(զգալ, մոտենալ) Երանի նա ..., որ ես իրեն եմ սպասում ու ... ինձ:

(նայել) Ամեն անգամ, երբ ես նայում եմ այն խարտյաչ գեղեցկուհուն, նա թաքցնում է դեմքը, երանի մի անգամ էլ նա ինձ ...:

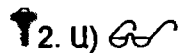
9.00 չմոռանալ ուղարկել նամակը.

Ժամը իննի՞ն չմոռանամ ուղարկել նամակը:

намерение – по записям из ежедневника (մտադրություն – ըստ օրագրի գրառումների)

- 9.00 - չմոռանալ ուղարկել նամակը.
- 9 30 - զանգել ինստիտուտ.
- 10.00 - գիրքը տանել Սերոբին.
- 11.00 - զնալ դասի.
- 18.00 - վերջնականապես կռվել Արփիկի ընկերոջ հետ.
- 19.00 - Արփիկին հրավիրել թատրոն:

Ուզում եմ մի քիչ հանգստանալ՝ հեռուստացույց նայել կամ թերթ կարդալ:

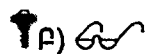

Մի քիչ *հանգստանամ*՝ հեռուստացույց *նայեմ* կամ թերթ *կարդամ*.

намерение (մտադրություն)

Ուզում եմ մի քիչ հանգստանալ, հեռուստացույց նայել կամ թերթ կարդալ:

- Խորտիկներից ուզում եմ սպանաղ վերցնել:
- Ոզում եմ այս քարտեզի մասշտաբը մեծացնել ու կախել պատից:
- Այսօր ուզում եմ հարիսա եփել:
- Այս երեկո ուզում եմ պատասխանել նրա նամակին:
- Ուզում եմ մի քիչ էլ անտառում մնալ ու սունկ հավաքել:
- Ուզում եմ շուտ վազել տուն ու մայրիկին ցույց տալ այս մեծ սպիտակ սունկը:
- Ուզում եմ հեռուստացույցը բարձրացնել ու դնել սեղանին:
- Ոզում եմ զնալ գրադարան, մի ընտիր գիրք վերցնել:

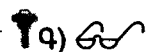
Մի քիչ հանգստանամ՝ հեռուստացույց նայեմ կամ թերթ կարդամ:

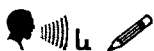
Մի քիչ *հանգստանամք*՝ հեռուստացույց *նայենք* կամ թերթ *կարդանք*.

призыв к совместному действию (համատեղ գործողության կոչ)

(см. предложения из пункта Ա)

Մի քիչ հանգստանանք՝ հեռուստացույց նայենք կամ թերթ կարդանք:

Արի՛ մի քիչ հանգստանանք՝ հեռուստացույց նայենք կամ թերթ կարդանք:
Եկե՛ք մի քիչ հանգստանանք, հեռուստացույց նայենք կամ թերթ կարդանք:

усиление призыва к совместному действию модальными словами *արի՛*, *եկ*, *եկե՛ք* ("արի", "եկ", "եկեք" եղանակավորող բառերն ուժեղացնում են համատեղ գործողության կոչը)

(см. те же предложения из пунктов Ա, Բ)

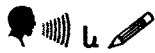
3. Ա) Ե

Մայրիկ, ես ուզում եմ քո կոշիկները հագնել:	→	Մայրիկ, <i>թող</i> քո կոշիկները <i>հագնեմ</i> .
просьба – <i>թող/թողեք</i> + 1-е л. жел. накл. (խնդրանք – <i>թող/թողեք</i> + ըղծական ապառնու 1-ին դ.)		

Մայրիկ, ես ուզում եմ քո կոշիկները հագնել:
 Ուզում եմ (ուզում եմք) հեռուստացույց նայել, ծայնասփյուռ (շաղիտ) լսել, այսօրվա դասը կրկնել, նրա հետ լրջորեն խոսել, անմիջապես գնալ ման գալու:

Գ) Ե

Թող (թողեք) հեռուստացույց նայեմ (նայեմք):	→	Թող (թողեք) հեռուստացույց <i>նայի</i> (նայեն):
просьба о 3-м лице (3-րդ դ. վերաբերող խնդրանք)		

(см. предложения из пункта А)

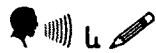
Գ) Ե

Այս գիրքը կարդալ.	→	<i>Թող</i> այս գիրքը <i>կարդա</i> . <i>Թող</i> այս գիրքը <i>կարդան</i> :
повеление – <i>թող</i> + 3-е лицо жел. накл. (հրաման – <i>թող</i> + ըղծական ապառնու 3-րդ դ.)		

Այս գիրքը կարդալ, դասի ժամանակ չխոսել, ամաչել, չամաչել, միսը լավ ծամել, հիշել այս օրը, չմոռանալ այս օրը, Գալուստի հասցեն իմանալ, վազել խանութ կամ շուկա ու մի կիլո բալ բերել, անմիջապես ինձ մոտենալ, առանձնապես չհուզվել, չլարվել, քննությունից հետո մի քիչ ման գալ, բարձերը չչարտել, չբարկանալ:

4. Ա) Ե

- Խմենք (մի գավաթ սուրճ):	→	- Մի գավաթ սուրճ <i>չխմե՞նք</i> .
- Դառնա (բժիշկ):		- Բժիշկ <i>չդառնա՞մ</i> .
предложения, оформленные как вопросы, типа "не пойти ли нам..." (առաջարկություն հարցի ձևով)		

- Հարցմենք (այն կնոջը, մեր ճանապարհը):
- Դառնա (նկարիչ կամ երաժիշտ):
- Մոտենանք (այն խարտյաչ աղջկան):
- Դենք (մահճակալը պատուհանի մոտ):
- Անենք (խորոված):
- Թխենք (գաթա):
- Եվենք (այսօր, սպաս):
- Հավատաս (նրան):

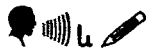
Գ) Ե

Չի կարելի, որ նա կոպիտ պատասխանի ուսուցչին:	→	Կոպիտ <i>չպատասխանի՞</i> ուսուցչին:
опасение, предостережение (երկյուղ)		

Չի կարելի, որ նա կոպիտ պատասխանի ուսուցչին:
 Չի կարելի, որ երեխաները մոռանան իրենց պայուսակները:
 Չեմ ուզում, որ նրանք քո հասցեն իմանան:
 Չեմ ուզում, որ հայրիկին ամեն ինչ պատմեն:
 Չի կարելի, որ նա մենակ բարձրացնի այս քարը:
 Չեմ ուզում, որ երեխաները այս հազվագյուտ գրքերը տանեն դպրոց:
 Չեմ ուզում, որ Արսենը քննությունից առաջ լարվի:
 Չեմ ուզում, որ Արսենն ու Վարդանը քննությունից հետո կռվեն:

գ)

Այս ժամացույցի տերը
(երգել, պարել...)

-Ի՞նչ անի այս ժամացույցի տերը:
-երգի, պարի...:

игра в фанты (գրավախաղ)

Մատանու տերը, մատիտի տերը, ռետինի տերը, քանոնի տերը, գրչի տերը (ծիծաղել, լաց չլինել, սեղանի տակ մտնել, բարձր չպրտել դիմացի շենքի հարևանունուն, նարդի խաղալ):

5. Ա)

Այս քարը վերցնել, մի կողմ դնել:

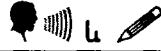

Այս քարը *վերցնես* (*վերցնե՞ք*),
մի կողմ *դնես* (*դնե՞ք*):

вежливая просьба – с интонацией, близкой к вопросительной
(քաղաքավարի խնդրանք – գրեթե հարցական հնչերանգով)

Թերթերը բերել: Գիրքս գտնել: Այն նամակը ուղարկել: Վերջին կտորը նորից կարդալ: Այս խնդիրը նորից բացատրել: Եվս մի աթոռ բերել:

Բ)

Զի կարելի լաց լինել:

Լաց *չլինես* (*լաց չլինե՞ք*):

запрет – отрицательная форма 2-го л. желательного наклонения
(արգելք – թղծական ապառնու ժխտական 2-րդ դ.)

Զի կարելի այստեղ ծիծաղել, բժշկից ամաչել, դասարանում վազել, կոպիտ խոսքին պատասխանել, նրանց հավատալ, նրանց վստահել, կռվել, բարձերը շարտել, բարկանալ:

6. Заполните пропуски одобрительными репликами:

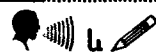
Լրացրեք բացերը խրախուսական արտահայտություններով.

- Լավ ես երգում, Արմեն, ...: - Արմենը լավ է երգում, ... Արմենը:
- Շատ լավ եք պարում, երեխաներ, ...: - Շատ լավ են պարում երեխաները, ... երեխաները:

Поздравьте вступающих в брак. Поздравьте кого-нибудь с Новым Годом, с другим праздником.

7. 	կարծեմ – по-моему	<i>Կարծեմ</i> լոբին էլ է սխտորով: Հայրիկն ու մայրիկը <i>կարծեմ</i> Մոկացյանենց տանն են:
	կարծես – как будто, кажется	<i>Կարծես</i> ծյուն է գալիս:

Ա)

Նրանց բնակարանը
խորդանոց չունի:

Նրանց բնակարանը *կարծես*
խորդանոց չունի:

Նրանց բնակարանը խորդանոց չունի:
Լվացքի մեքենան լոգասենյակում էր դրված:
Բակում ճոճանակ ունեին:
Բոլոր ներքնակներն ու վերմակները նույն մահճակալին էին դրված:

Խոհանոցում թախտ կար:

Սենյակները բավականին մեծ էին:

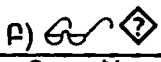
Միջանցքը նեղ ու երկար էր:

Բոլոր պատուհանների գոգին ծաղկամաններ կային:

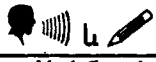
Ճաշասենյակի ջահը բյուրեղապակյա էր:

ասենք, ասենք թե – скажем, предположим

- Դուք ձեր բնակարանը փոխանակու՞մ եք:

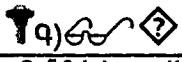

- *Ասենք*, փոխանակում ենք, հետո՞:
(*Ասենք թե* փոխանակում ենք, հետո՞ ինչ):

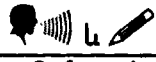
- Դուք ձեր բնակարանը փոխանակու՞մ եք:
- Գիտաշխատողները կոնֆետ սիրու՞մ են:
- Կարենին աթոռ առաջարկել հարկավո՞ր է:
- Հայրիկն ու մայրիկը տանը չե՞ն:
- Ամսի հինգին Մոկացյա՞նն է քննություն ընդունում:
- Այն խարտյաչ գեղեցկուհին քո հարևանուհի՞ն է:

ով (ովքեր) ասես (ուզես) – кто только ни (кто хочешь)
ում ասես (ուզես) – кого (кому) только ни (хочешь)
ինչ (ինչեր) ասես (ուզես) – что только ни (хочешь)
ինչքան ասես (ուզես) – сколько угодно (хочешь)
երբ ասես (ուզես) – когда угодно (хочешь)
որտեղ ասես (ուզես) – где только ни (угодно, хочешь)
ուր ասես (ուզես) – куда только ни (хочешь)

- Ու՞մ է հրավիրում եղբայրդ:

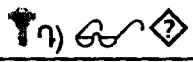
- Ում *ասես* (ուզես):
- Ում *ասես*՝ հրավիրում է:
- Ում *ասես*՝ չի հրավիրում:*

*Можно употребить как положительную, так и отрицательную формы глагола, здесь они синонимичны. Переведите ваши ответы на русский язык.

- Ո՞վ կար թատրոնում:
- Ի՞նչ կար շուկայում:
- Դուք շա՞տ թերթ եք ստանում: (Ինչքա՞ն թերթ եք ստանում):
- Ե՞րբ կարող ենք հանդիպել:
- Քույրդ ու՞մ է տալիս իր գրքերը:
- Ու՞ր է գնում մա մենակ:
- Որտե՞ղ կարելի է գտնել այդ թերթը:

տեսնես – интересно

- Ու՞մ է հրավիրում եղբայրդ:

- *Տեսնես* ու՞մ է հրավիրում եղբայրդ:

(См. предложения пункта 9)

Պըլը Պուղին և իր հարևանը

Պըլը Պուղու հարևանը շարունակ փող էր փոխ առնում:

- Պուղի՛, մի հիսուն դրամ փող տա՛ն:
- Ինչու՞ չէ, հարևան, – պատասխանում էր Պըլը Պուղին, փողը գտնվում է բարձի տակ, զնա վերցրու՛:

Հարևանն էլ այդպես էր անում:

– Պուղի՛, փողը բերել եմ², – ասում էր մի քանի օրից հետո հարևանը:

– Տար դիր³ այնտեղ, որտեղից վերցրել ես⁴:

Հարևանը փողը տանում դնում էր բարձի տակ:

Եվ այսպես շարունակ:

– Պուղի՛, մի հիսուն դրամ փող տա՛ն:

– Ինչու՞ չէ, հարևան: Փողը բարձի տակն է, գնա վերցրու:

Մի օր էլ Պըլը Պուղու հարևանը մտածում է. "Պըլը Պուղին չի նայում բարձի տակ, չի ստուգում՝ փողը բերել եմ, թե չէ: Արի այս անգամ էլ փողը չդնեմ": Ու փողը գրպանում ետ է դառնում բարձի մոտից:

Անցնում է երկար ժամանակ: Հարևանը Պըլը Պուղուց այլևս փող չի ուզում: Բայց մի օր նա փողի խիստ կարիք է զգում: Ի՞նչ անի: Ստիպված է դարձյալ Պըլը Պուղուն դիմել:

– Պուղի՛, մի հիսուն դրամ փող տա՛ն:

– Ինչու՞ չէ, հարևան: Փողն իր տեղում է, գնա վերցրու:

Հարևանը գնում է բարձի մոտ և դատարկ գտնելով՝ ետ է գալիս:

– Պուղի՛, բարձի տակ փող չկա, – ասում է հարևանը:

– Դրե՞լ ես⁵, որ լինի, – պատասխանում է Պըլը Պուղին:

¹գնա վերցրու – пойдй возьми

²բերել եմ – (я) принес

³տար դիր – отнеси положи

⁴վերցրել ես – (ты) взял

⁵դրե՞լ ես – (ты) положил?

Տառեր

շարունակ – все время,

непрерывно, постоянно

փող – деньги

փոխ առնել – взять взаймы

գտնվել – находиться

ստուգել – проверить

գրպան – карман

եղ դառնալ – возвращаться

անցնել – проходить

երկար – долгий, длинный

խիստ – зд. очень сильно

կարիք զգալ – нуждаться

ստիպված լինել – быть

вынужденным

դիմել – обращаться

դատարկ – пустой

գտնել – находить

եղ գալ – возвращаться

Մեկնաբանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ

8.

Сочетание "существительное + послелог" склоняется, выражая различные пространственные отношения. В сущности склоняется только послелог, а существительное остается в родительном падеже.

Им.-Вин. п.	բարձի տակ (վրա, մեջ, մոտ)
Род. п.	բարձի տակի (վրայի ¹ , միջի ² , մոտի)
Отл. п.	բարձի տակից (վրայից ¹ , միջից ² , մոտից)
Тв. п.	բարձի տակով (վրայով ¹ , միջով ² , մոտով)

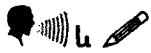

- Բարձի տակի փողը – деньги, которые лежат под подушкой
- Բարձի վրայի փողը – деньги, которые лежат на подушке
- Բարձի միջի փողը – деньги, которые лежат в подушке
- Բարձի մոտի փողը – деньги, которые лежат около подушки
- Փողը վերցնել բարձի տակից – взять деньги из-под подушки
- Փողը վերցնել բարձի վրայից – взять деньги с подушки
- Փողը վերցնել բարձի միջից – взять деньги из подушки
- Փողը վերցնել բարձի մոտից – взять деньги около подушки

¹Вспомните: между двумя гласными, из которых первый ш и п слышится и пишется полугласный j.

²Обратите внимание на чередование ե/ի при склонении послелога մեջ.

9.

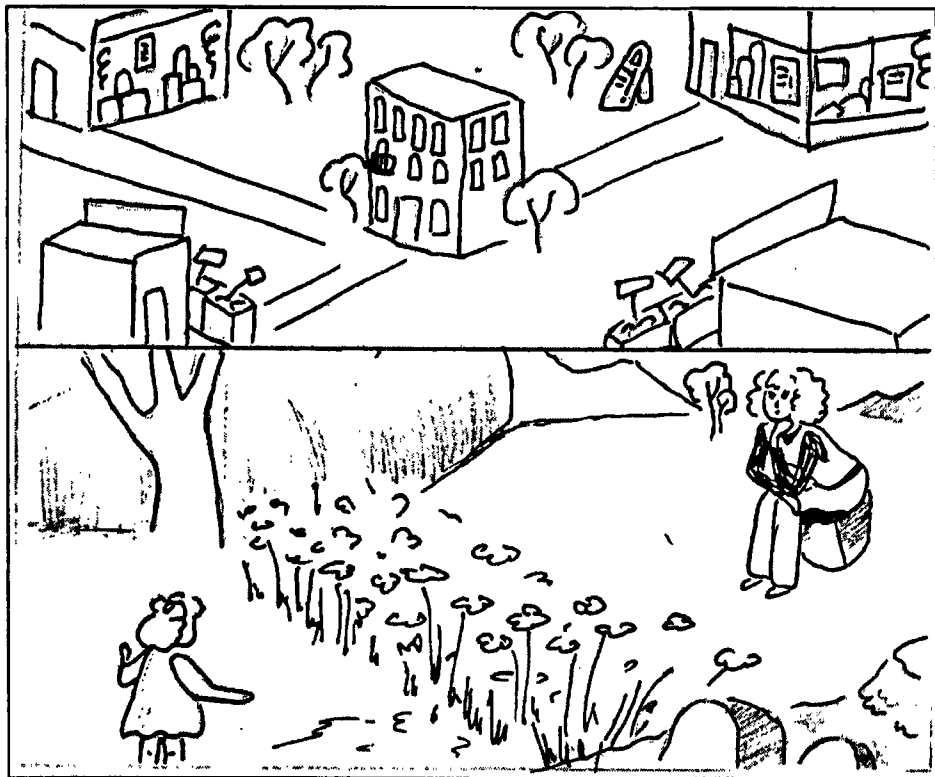
- Ա) – Արմեն ջան, թերթը տա՛ն:
- Ո՞ր թերթը:
- **Սեղանի վրայի.**
- Բ) – Հասմիկ ջան, մի գրիչ տա՛ն:
- Ո՞րտեղից:
- **Սեղանի վրայից:**
- Գ) – Գնա՛ն կարագ ու կաթ բերես:
- Ո՞րտեղից:
- Մեր **փան երևի** խանութից:
- Դ) – Մայրի՛կ, ինչպե՞ս անցնենք գամ քեզ մոտ:
- Այս **քարի վրայով:**

սեղանի վրա → գրքի տակ, լամպի մոտ, լուսամուտի վրա, պահարանի մեջ, բարձի ետև:

տան ետև → տան առջև, տան դիմաց, տան մոտ:

քարի վրա → քարի մոտ, ծառի տակ, ծաղիկների մեջ:

10.

→

Հարևանը շարունակ փող է փոխ **փալիս**:

փալ ≠ **առնել**
антонимы (հակահիշմեր)

Հարևանը շարունակ փող է փոխ **առնում**:

Հարևանը շարունակ փող է փոխ **փալիս**:

Կարճ ժամանակ է անցնում:

Մի քանի օրից հետո նա փողը **փանում** է Պըլը Պուղուն:

Հարևանը փողը **վերցնում** է բարձի վրայից:

11. Ա)

միշտ, հաճախ, երբեք, երբեմն, այլևս, շարունակ

Բ) Заполните пропуски подходящим наречием:

Լրացրեք բացերը համապատասխան մակբայով.

Հայրս ... ասում է. "ժամանակը ոսկի է:"

Նա իր ուսուցչին ... չի հիշում:

Ամռան շոգին մենք ... անտառ ենք գնում:

Այսօր հեռուստացույցով ... տիսուր երաժշտություն են տալիս:

Ամուսինը ... ժամանակին տուն չի վերադառնում:

Ամռանը ... անձրև է գալիս:

Նա մեզ ... նամակ չի գրում:

Ես ... չեմ մտածում նրանց մասին:

Ընկերուհիս ու ես ... գնում ենք թատրոն: Ջիգարխանյանի խաղը

ճայելու:

Ես ... այցելում եմ նրան ու նա ... նույն հարցերն է տալիս ինձ:

Քույրդ ... գեղեցիկ է ու հմայիչ:

12. Соедините попарно фразы из первого и второго списков так, чтобы получились осмысленные высказывания:

Միավորեք առաջին և երկրորդ ցուցակի անավարտ նախադասություններն ըստ իմաստի.

Պըլը Պուղու հարևանը հաճախ փողի կարիք էր զգում ու շարունակ փող էր փոխ առնում Պըլը Պուղուց:

- ✓ Ա. Պըլը Պուղու հարևանը հաճախ փողի կարիք էր զգում
- Բ. Վստահելով իր հարևանին, Պուղին ասում էր.
- Գ. Ամեն անգամ Պուղին ասում էր.
- Դ. Հավատալով իր հարևանին Պուղին
- Ե. Մտածելով, որ Պուղին իրեն վստահում է,
- Զ. Այս անգամ արդեն նա գնում է բարձի մոտ ու
- Է. Մի օր այս մարդը ոչ մի դրամ չուներ
- Ը. Այս անգամ արդեն նա գնում է բարձի մոտ ու

- 1. հարևանը մի անգամ փողը չի դնում տեղը:
- 2. փողը գրպանում ետ է դառնում բարձի մոտից:
- 3. ու ստիպված էր դարձյալ դիմել Պըլը Պուղուն:
- 4. դատարկ գտնելով ետ է դառնում բարձի մոտից:
- 5. չէր ստուգում բարձի տակ:
- 6. "Տար դիր այնտեղ, որտեղից վերցրել ես:"
- ✓ 7. ու շարունակ փող էր փոխ առնում Պըլը Պուղուց:
- 8. "Փողը բարձի տակ է, գնա վերցրու:"

13.

Перескажите текст 1. от имени Пылы Пуги,
2. от имени соседа.
Պատմեք տեքստը 1. Պըլը Պուղու անունից,
2. հարևանի անունից:

 և **Օր ու մեջ ապրես**

Երկու օր Պըլը Պուղին չի երևում, մեկիք Շահնազարը անհանգստանում է:

– Գնացե՛ք¹ Պըլը Պուղուն ասե՛ք¹, թող էս րոպեի՞ն² գա, – հրամայում է մեկիք Շահնազարը:

Պըլը Պուղին գալիս է: Մեկիք Շահնազարը նայում է, տեսնում, որ Պըլը Պուղու հագուստը նոր կարկատաններ ունի մի քանի տեղ:

– Տեղ-տեղ շնորհավոր լինի հագուստդ, Պուղի՛, – ասում է մեկիք Շահնազարը:

– Օր ու մեջ ապրես, Մեկի՛ք, – պատասխանում է Պուղին:

¹գնացեք, ասեք – пойдите скажите
²էս րոպեին – сию же минуту

Слова Բառեր

անհանգստանալ – беспокоиться
հրամայել – приказать, приказывать
հագուստ – одежда (զ=ք)
նոր – новый

կարկատան – заплата, латка
տեղ-տեղ – местами
օր ու մեջ – через день (раз в два дня) (ջ=չ)

†14. Прослушайте оба текста и выпишите слова, в которых оглушаются согласные; укажите, какие согласные оглушаются и произносятся с аспирацией.

Լսեք երկու տեքստերը և դուրս գրեք այն բառերը, որոնցում կան խուլ արտասանվող բաղաձայններ, նշեք, թե ո՞ր բաղաձայններն են խլանում և շնչեղանում:

†15. Перепишите следующие предложения без переносов:

Արտագրեք հետևյալ նախադասություններն առանց տողադարձի.

Փո-ղը գըտ-նը-վում է բար-ծի տակ: Մի օր հա-րե-վա-նը մը-տա-ծում է. "Պը-լը Պու-ղին չի ըս-տու-գում բար-ծի տակ" ու փո-ղը չի դը-նում իր տե-ղը, փո-ղը գըր-պա-նում ետ է դառ-նում:

Մե-լիք Շահ-նա-գա-րը ան-հան-գըս-տա-նում է Պը-լը Պու-ղու հա-մար և հը-րա-մա-յում է՝ գը-նա-ցեք ա-սեք թող Պը-լը Պու-ղին գա: Մե-լիք Շահ-նա-գա-րը Պը-լը Պու-ղուն տես-նե-լով ա-սում է՝ տեղ-տեղ շը-նոր-հա-վոր լի-նի հա-գուս-տըղ, Պու-ղի՛:

Պերեսկաճիտե տեճտը հիմնվելով բանալի բայերի վրա:

16. Պատմեք տեճտը հիմնվելով բանալի բայերի վրա:

Երևալ, անհանգստանալ, հրամայել, գալ, նայել տեսնել, նոր կարկատաններ ունենալ, շնորհավորել (поздравить), պատասխանել:

17. Տրոյրրիւյտե սլեդոյալիս թրեճոճիսիս և թերիսիտե իս Վ Վ տակոյ թրաճոճե, ճոճոյս թոլսիսիս թոլսիսիս թոլսիսիս:

Խմբավորեք և դասավորեք բերված նախադասություններն այնպես, որ ստացվեն մեզ ծանոթ երկու պատմությունները:

✓ Պըլը Պոլղոլ հարևանը շարունակ փող էր փոխ առնում:

✓✓ Պըլըլ Պոլղին մի երկու օր չի երևում:

Պըլը Պոլղոլց:

Պըլը Պոլղին վստահում էր իր հարևանին:

"Պու տեղը գիտես, տար դիր փողը բարձի տակ:"

"Օր ու մեջ ապրես:"

Պըլը Պոլղու հագուստը նոր կարկատաններ ունի:

Նորից գալիս է իր հարևանի մոտ ու մի հիսուն դրամ փող է փոխ ուզում:

"Տեղ-տեղ շնորհավոր լինի հագուստդ:"

Այս անգամ էլ նա գնում է բարձի տակից փող վերցնելու, բայց այնտեղ դատարկ է գտնում:

"Փողը գտնվում է բարձի տակ, գնա վերցրու:"

Վստահելով հարևանին, Պըլը Պոլղին չէր նայում բարձի տակ, չէր ստուգում:

Բայց մի օր դարձյալ փողի խիստ կարիք է զգում:

Նա իր ծառային ուղարկում է Պըլը Պոլղու մոտ և հրամայում է, որ Պոլղին գա:

Մի անգամ հարևանը փողը չի դնում բարձի տակ:

✓ Պըլը Պոլղու հարևանը շարունակ փող էր փոխ առնում Պըլը Պոլղոլց:

Եթե փողը չդնես իր տեղը, փող չես գտնի:

Նա մահճակալի մոտից վերադառնում է փողը գրպանում:

Իսկ երբ մելիք Շահնազարը մի քանի օր Պըլը Պոլղուն չի տեսնում, անհանգստանում է:

Պըլը Պոլղու հարևանը գնում էր ու բարձի տակից վերցնում էր փողը:

Այդ օրվանից հետո, երկար ժամանակ Պըլը Պոլղու հարևանը նրանից այլևս փող չի ուզում:

✓✓ Պըլը Պոլղին մի երկու օր չի երևում:

Հարևանը միշտ ժամանակին փողը ետ էր բերում:

18. Вместо точек поставьте один из глаголов правого столбца:

Կետերի փոխարեն օգտագործեք այց սյունակի բայերից մեկը.

Ես ..✓.. եմ այս երեկո գնալ մեր ուսուցչուհու մոտ:	այցելում, ✓ առաջարկում
Ու՞ր ես: Մենք արդեն երկար ժամանակ է քեզ ենք ...:	ստուգում, սպասում, ստանում
Այսօր շոգ չէ, ինչու՞ եք պատուհանը ...:	բացում, բացատրում
Բժիշկն ասում է, որ հարկավոր է երկար ...:	ծածկել, ծամել, ծիծաղել
Մեր հայրը ... է իր որդիներով:	հավատում, հպարտանում
Կիրակի օրը երեխաները ամբողջ օրը բակում ... են:	խաղում, աշխատում, խաշում
Ուսուցիչը ներս է մտնում և աշակերտները ... են:	լսում, լրացնում, լռում
Քույրս ու քրոջս ընկերուհիները հաճախ են ... ինձ:	անցնում, այցելում
Եղբայրս ու մեր հարևանը ամեն առավոտ ... են մեր բակում ու միասին մարզանք են անում:	հանդիպում, իրամայում

19.

այցելել – այցելություն
պատմել – պատմություն

Угадайте значение выделенных слов:

Կռահե՞ք ընդգծված բառերի նշանակությունը.

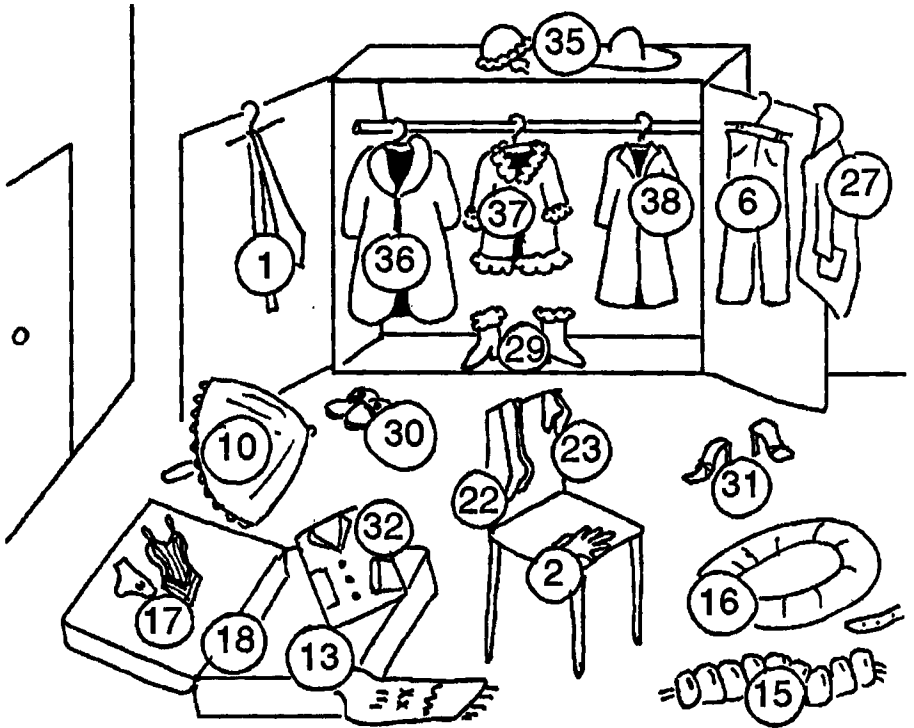
Ես մի լավ **առաջարկություն** ունեմ՝ եկեք սար գնանք: Դու գիտե՞ս այդ հեքիաթի **շարունակությունը**: Բոլորս դեպի **ընտրություններ**: Ես ուզում եմ անպայման լսել Լևոն Ներսիսյանի՝ մեր հայտնի դերասան Զրաչյա Ներսիսյանի որդու **դասախոսությունը**: Այսօր դիրեկտորը չի ընդունում, այսօր **ընդունելություն** չկա: **Զգուշությունը** լավ բան է: Ի՞նչ **նորություն** կա: **Ծանոթությունը ընկերություն** չէ:

20. Вместо точек поставьте слово բնակարան.

Կետերի փոխարեն օգտագործեք "բնակարան" բառը:

1. Ո՞ր ... եք փոխանակում: 2. Ուզում ենք պապոնց ... փոխանակել: 3. Ամբողջ ... վաթսույնյոթ քառակուսի մետր է: 4. Այս շենքի բոլոր ... երեքսենյականոց են: 5. Ձեր շենքում քանի՞ չորսսենյականոց ... կա: 6. Ամեն ... լոգասենյակ ու զուգարան ունի: 7. Մեր ... պատշգամբ չունի:

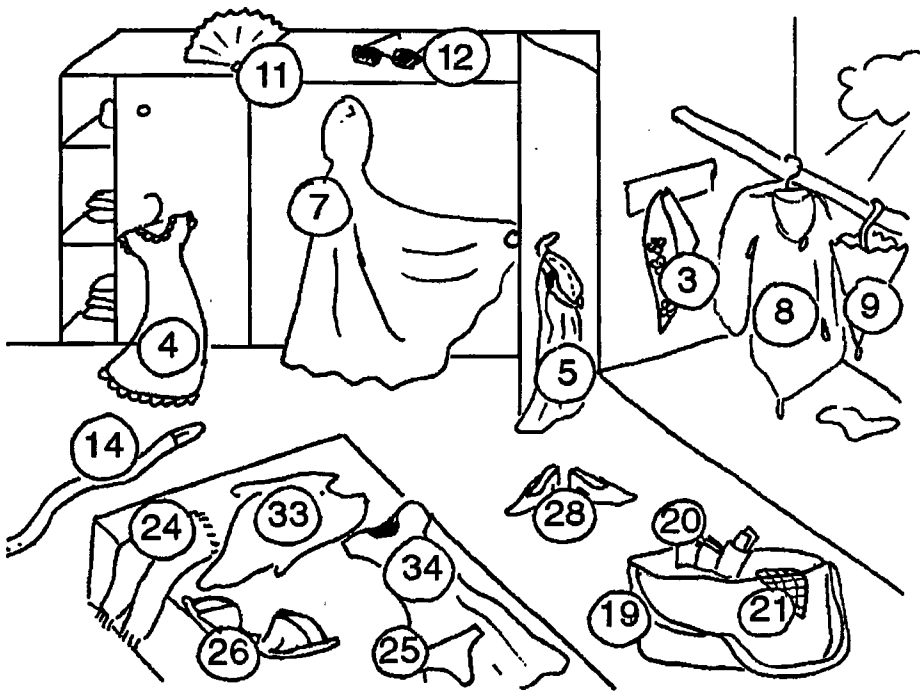
21. Ա)

1. փողկապ	8. անձրևաթափ	16. փրկօղակ
2. ձեռնոցներ	9. անձրևանոց	17. լողազգեստ
3. գլխաշոր	10. հովանոց	18. ճամպրուկ
4. շրջազգեստ	11. հովհար	19. պայուսակ
5. կիսաշրջազգեստ	12. արևի ակնոց	20. դրամապանակ
6. շալվար (տաբատ, անդրավարտիք)	13. սրբիչ (բ=փ)	21. թաշկինակ
7. թիկնոց	14. գոտի	22. գուլպա
	15. փրկագոտի	23. կիսագուլպա

Բ) ? Ответьте на вопросы: Պատասխանեցե՞ք հարցերին.
 Что, когда и где нужно? Ի՞նչը ե՞րբ և որտե՞ղ է պետք:

Անձրևաթափ, անձրևանոց, արևի ակնոց, բաճկոն, բաճկոնակ, բոկոտիկներ, գիշերանոց, գլխարկ, գլխաշոր, գոտի, գուլպա, դրամապանակ, թաշկինակ, թիկնոց, լողազգեստ, կիսագուլպա, կիսամուշտակ, կիսաշրջազգեստ, կիսավարտիք, կոշիկներ, կրծկալ, հողաթափեր կամ տնային կոշիկներ, հովանոց, հովհար, ձեռնոցներ, ճամպրուկ, ճութավոր (երկարաճիտ) կոշիկներ, մուշտակ, շալվար (անդրավարտիք, տաբատ), շապիկ, շրջազգեստ, պայուսակ, սրբիչ, վարտիք, վերարկու, վերնաշապիկ, փողկապ, փրկագոտի, փրկօղակ:

տանը	դրսում	ամռանը	գարնանը	ու աշնանը	ձմռանը	միշտ

24. վարտիք
 25. կիսավարտիք
 26. կրծկալ
 27. բաճկոն,
 բաճկոնակ
 28. կոշիկներ

29. ճոքավոր
 (երկարաճիտ) կոշիկներ
 30. հողաթափեր կամ
 տնային կոշիկներ
 31. բոկոտիկներ
 32. շապիկ

33. վերնաշապիկ
 34. գիշերանոց
 35. գլխարկ
 36. մուշտակ
 37. կիսամուշտակ
 38. վերարկու

Ամռանը դուք մեկնում եք Ղրիմ. ի՞նչ եք վերցնում:

Մի անձրևանոց և մի հովանոց, բաճկոնակ, թիկնոց, մի լայնեզր ծղոտե գլխարկ ու մի մորթե գլխարկ, գլխաշոր, մի փողկապ ու մի գոտի, փրկագոտի կամ փրկօղակ, արևի ակնոց, հովիհար, մի քանի գուլպա, կիսագուլպա, կիսավարտիք և կրծկալ, գիշերանոց, սրբիչ, դրամապանակ, ճամպուրուկ, պայուսակ, մի քանի թաշկինակ, լողազգեստ, մի քանի շրջազգեստ ու կիսաշրջազգեստ, ձեռնոցներ, բոկոտիկներ, տոնական կոշիկներ, հողաթափեր, ճոքավոր կոշիկներ, շալվար, շապիկ ու վերնաշապիկ, տաք վարտիք ու մի անդրավարտիք, վերարկու կամ կիսամուշտակ:

Ձմռանը դուք մեկնում եք Սանկյ-Պետերբուրգ. ի՞նչ եք վերցնում:

Մի անձրևաթափ ու մի թիկնոց, մի անձրևանոց կամ մի հովանոց, մի բաճկոն, մի ծղոտե ու մի մորթե գլխարկ, գլխաշոր, մի քանի գոտի, փողկապ և թաշկինակ, գուլպաներ և կիսագուլպաներ, դրամապանակ, ճամպուրուկ, պայուսակ, սրբիչ, կիսավարտիք, վարտիք և կրծկալ, գիշերանոց, ամենօրյա և տոնական կոշիկներ, հողաթափեր, ճոքավոր կոշիկներ, ձեռնոցներ, մուշտակ, կիսամուշտակ կամ տաք վերարկու, մի քանի շալվար, շապիկներ և վերնաշապիկներ, մի քանի շրջազգեստ և կիսաշրջազգեստ, լողազգեստ, արևի ակնոց, հովիհար, բոկոտիկներ, փրկագոտի կամ փրկօղակ:

22. Ա) Запомните:

շոբ – 1. одежда, 2. тряпка
 հագուստ – одежда (զ=բ)
 հագուստեղենի հանույթ –
 магазин одежды (զ=բ)
 գունավոր – цветной
 միագույն – однотонный
 ծաղկավոր – в цветочек
 զուլավոր – в полосу
 վանդակավոր – в клеточку
 պուրավոր, պուրերով – в
 горошек
 ամենօրյա – каждодневный, на
 каждый день

տոնական – праздничный,
 нарядный
 տափակ կրունկով – на плоском
 каблуке
 բարձրակրունկ – на высоком
 каблуке (ծ=g)
 ծղոտե – соломенный
 լայնեզր – широкополый
 (լայնեզր գլխարկ)
 մորթե – меховой
 մորթի – шкура
 փափախ – папача
 սագել – подходить

Բ) Ответьте на вопросы: Պատասխանեցեք հարցերին.

Երբ անձրև է գալիս, Դուք ի՞նչ եք օգտագործում անձրևաթափ, թե՞ անցրևանոց: Իսկ Դուք հովանոց ունե՞ք, թե՞ արևոտ օրերին Ձեր անձրևանոցն եք օգտագործում կամ լայնեզր ծղոտե գլխարկը: Ձեր անձրևանոցն ի՞նչ գույնի է գունավոր, թե՞ միագույն, թե՞ ծաղկավոր: Դուք թիկնոց ունե՞ք, ե՞րբ եք հագնում այն: Շատերը թիկնոց չեն սիրում, բաճկոնակ են հագնում, իսկ Դու՞ք: Ծղոտե լայնեզր գլխարկի հետ արևի ակնոց է՞լ եք դնում, թե՞ ոչ: Թե՞ միայն արևի ակնոց եք օգտագործում, առանց լայնեզր գլխարկի: Ձեր լողազգեստն ի՞նչ գույնի է ծաղկավոր, զուլավոր, վանդակավոր, թե՞ միագույն: Իսկ Ձեր սրբի՞չը: Դուք փրկագոտի կամ փրկօղակ օգտագործում եք:

Ո՞ր ամիսներին են բոկոտիկ հագնում, ո՞ր ամիսներին՝ սովորական կոշիկ, ո՞ր ամիսներին՝ երկարաճիտ կոշիկ: Թատրոն գնալիս Դուք տոնակա՞ն կոշիկ եք հագնում, թե՞ ամենօրյա կոշիկ: Ձեր տոնական կոշիկները բարձրակրունկ են, թե՞ տափակ կրունկով: Իսկ տղամարդիկ բարձրակրունկ կոշիկ հագնու՞մ են, թե՞ ոչ:

Ձմռանը Ձեզ մոտ շա՞տ ցուրտ է, թե՞ բավականին տաք է. կանայք Ձեզ մոտ մորթե գլխա՞րկ ե ն հագնում, թե՞ գլխաշոր են օգտագործում: Գիտե՞ք, որ հայերը չեն սիրում գլխարկ դնել, նույնիսկ ձմռանը: Իսկ տղամարդիկ ձմռանը անդրավարտիքի տակից վարտիք հագնու՞մ են, թե՞ միայն կիսավարտիք ու գուլպա են հագնում:

Ձեր վերարկուն ի՞նչ գույնի է, միագույ՞ն է, թե՞ զուլավոր, թե՞ վանդակավոր: Շալվարի հետ մուշտա՞կ են հագնում, թե՞ կիսամուշտակ: Իսկ կիսաշրջազգեստի հե՞տ՝ մուշտակ կամ վերարկու՞, թե՞ կիսամուշտակ:

Իմ պայուսակում միշտ մի թաշկինակ, դրամապանակ, գրիչ կամ մատիտ, բանալի, ձմռանը՝ ձեռնոց, ամռանը՝ արևի ակնոց և հովհար կա: Իսկ ի՞նչ կա Ձեր պայուսակում:

Ի՞նչ եք կարծում, վանդակավոր կիսաշրջագետի հետ կարելի՞ է պուտավոր վերնաշապիկ հագնել, իսկ զուլավո՞ր վերնաշապիկ: Ջուլավոր շալվարին ու բաճկոնին պուտավոր կամ ծաղկավոր փողկապ սազու՞մ է: Իսկ վանդակավոր շալվարին և բաճկոնին ի՞նչ փողկապ է սազում: Ամառվա թեթև ծաղկավոր շրջագետստին սև գուլպա սազու՞մ է: Սև գուլպաներին ի՞նչ շոր է սազում:

Հիմա Ձեր հագին ի՞նչ կա: (Что Вы носите?)

  և և Прослушайте и заполните пропуски:

Լսեցե՞ք և լրացրե՞ք բացերը.

– Ի՞նչ վերցնենք հայրիկի շորերից: Ի՞նչ շոր վերցնեն իմ ու քո ...: Հայրիկին ..., ..., ..., քեզ ... .. շորեր, մի բաճկոնակ, մի քանի ... ու կիսաշրջագետս:

– Մայրիկ, դու ... վերցրու՛ քո երեկոյան ...: Վա՛յ, ես շոր չունեմ, բոլոր շորերս ... ..: Ի՞նչ անեմ, ի՞նչ վերցնեմ:

– Ստիպված եմք նոր շորեր գնել: Արի ... պատրաստի հագուստեղենի ..., ... ի՞նչ կա:

  և և Прослушайте и заполните пропуски:

Լսեցե՞ք և լրացրե՞ք բացերը.

– Ի՞նչ արժեն այդ մոխրագույն ... :

– Երեք հարյուր ...:

– Կարելի՞ է փորձել¹:

– Ո՞ր չափսն եք հագնում:

– ...:

– Երեսունութ չափսի միայն ... ունենք:

– Չէ, շնորհակալություն, կապույտը իմ ... չի սազում²:

¹փորձել – примерить (ծ = ց)

  և Прослушайте и скажите:

Լսեցե՞ք և ասացե՞ք.

Ի՞նչ շալվար ունի երեխան: Ո՞ր բաճկոնակն են գնում երեխայի համար: Երեխան փորձու՞մ է այդ բաճկոնակը: Գլխաշոր գնու՞մ են, թե՞ ոչ: Ինչու՞: Ինչպիսի՞ լողագետս են գնում: Ի՞նչ կոշիկներ են գնում երեխայի համար: Ի՞նչ կոշիկներ է ուզում փորձել նա: Ո՞ր չափսի կոշիկներ է հագնում երեխան:

Урок 11. Տառնմեկերորդ դաս

Грамматика

Желательное наклонение: употребление желательного наклонения в придаточных предложениях.

Склонение существительных (абстрактные существительные с суффиксом -ություն) .

Словообразование: чередование гласных при словообразовании.

Подчинительные союзы որովհետև, որպեսզի.

Послелого հետո, ևս.

Вопросительное местоимение ի՞նչ (какой?)

Детские стихи

Շուկը (Հովհ. Թումանյան)

Песня

Կիլիկիա

Текст

Կաթիս

Желательное наклонение (продолжение)

Ընթացան եղանակ (շարունակություն)

Употребление желательного наклонения в придаточных предложениях

Первое, глагол в придаточном дополнительном предложении ставится в желательном наклонении:

- после оборотов, выражающих пожелание:

Տա՛ւ Աստված, որ այդպես լինի: (ձայն Եօզ!...)

Ե՞րբ կլինի, որ այս օրն ինձ համար էլ գա: (Когда будет так, чтобы...?)

Արդյոք կլինի՞ մի օր, որ ինձ հավատաս: (Настанет ли день, когда...?)

Ի՞նչ կլինի, այն նկարը ինձ ցույց դաս: (Ну что тебе сто'ит?, пожалуйста!...)

- после оборотов, выражающих необходимость, сожаление, колебание и т.д.

պեպք է – надо

հարկ է, հարկավոր է – нужно

անհրաժեշտ է – необходимо

ժամանակն է – пора

վայել է – пристойно

ամոթ է – стыдно

արժանի է – достойно

արժե – сто'ит

չարժե – не сто'ит

ափսոս է – жаль

մեղք է – жалко (ղ=խ)

չիկի՞ թե – как бы не

վա՛յ թե, մի՛ գուցե – может быть

Многие из этих оборотов возможны также с неопределенной формой глагола. Однако заметим, что в этом случае теряется конкретизация лица, присущая желательному наклонению: *Պետք է ժամանակին տուն գալ*: Անհրաժեշտ է իրար լավ հասկանալ: Ամոթ է այդ բանն անել (к кому относятся эти утверждения?). *Վեր կենալու ժամանակն է* (вообще). Ср.

Պետք է, որ ժամանակին տուն գաս:

ժամանակն է, որ վեր կենաք:

Անհրաժեշտ է, որ դուք իրար լավ հասկանաք:

Մեզ համար ամոթ է, որ դու այդ բանն անես:

Թե ճիշտը ասեմ նրան, վա՛յ թե նեղանա:

(Մի) գուցե գնաս տեսնես, ինչ են անում երեխաները:

• после слов и оборотов, выражающих неуверенность, вероятность (или невероятность), ожидаемость (или неожиданность) совершения данного действия:

հազիվ թե, դժվար թե – вряд ли
թերևս, գուցե, կարող է պատահել

– может быть

անկարելի է, անհնար է, չի կարող պատահել – не может быть

հավանական է – вероятно

անհավանական է – невероятно

չեմ կարծում – не думаю
ասես (թե), կարծես (թե) –

как будто

անբնական է –

неестественно

բնական է – естественно

սպասելի է – ожидается

а также после таких глаголов, как

սպասել – ждать

հույս ունենալ – иметь надежду

հուսալ – надеяться

Վռամշապուհը սպում է, որ Մեսրոպ վարդապետը մնացած գրերը ցույց տա:

Հույս ունեմ, որ այս տարի գնանք Հայաստան:

Հավանական է, որ ամսի հինգին Սոկացյանը քննություն ընդունի:

Դժվար թե այս մսից լավ խորոված ստացվի:

Չեմ կարծում, թե նա այս երեկո գանգի կամ գա:

Անհավանական է, որ նա լավ չիմարեն իմանա:

• после глаголов, выражающих волю, надежду, требование и т.д., таких, как:

ցանկանալ – желать

համաձայնել, համաձայն

լինել – согласиться

դեմ լինել – быть против

խնդրել – просить

աղաչել – умолять

մաղթել – желать (добра)

թույլ տալ – разрешить

արգելել – запретить (զ=ք)

պահանջել – требовать

պնդել – настаивать

հրամայել – приказать

որոշել – решить

կարգադրել – распоряжаться (զ=ք)

ուխտել – дать обет

կտակել – завещать

համոզել – уговорить

ստիպել – заставить

հանձնարարել – поручить

հայտնել – известить

հաղորդել – сообщить (դ=ք)

իմաց տալ – дать знать

հիշեցնել – напомнить

հրատարակել – издать

հայտարարել – объявить

առաջարկել – предложить

Практически желательное наклонение употребляется после всех глаголов "говорения" в главном предложении, когда в придаточном предложении выражено повеление говорящего или субъекта главного предложения. Иными словами, повелительное наклонение в прямой речи передается желательным наклонением в косвенной.

Например:

Մելիք Շահնազարն ասում է. "Պըլը Պուղի, արի:" Մելիք Շահնազարն ասում է, որ Պըլը Պուղին գա:

Մայրիկը գրում է. "Լավ սովորի՛ր": Մայրիկը գրում է, որ լավ սովորեմ:

а также:

<i>նպաստել</i> – способствовать	<i>խղճալ</i> – жалеть кого-либо
<i>օգնել</i> – помочь	<i>խանգարել</i> – мешать
<i>հսկել</i> – стеречь, присматривать	<i>զգուշանալ</i> – остерегаться
<i>ամաչել</i> – стыдиться	<i>խուսափել</i> – избегать
<i>քաշվել</i> – стесняться	<i>խնայել</i> – беречь, щадить
<i>ափսոսալ</i> – жалеть, что	<i>վախենալ</i> – бояться

NB: Обратите внимание: *վախենում եմ, որ նա գա* – боюсь, что он придет (не хочу, чтобы приходил); *վախենում եմ, որ նա չգա* – боюсь, что он не придет (хочу, чтобы приходил).

Второе, желательное наклонение употребляется в различных обстоятельственных придаточных предложениях.

- в придаточных цели после союзов որ, որպեսզի, тогда они воспринимаются как желанное следствие (для говорящего или для субъекта главного предложения):

Ես գնում եմ գրադարան, որ (որպեսզի) այն գիրքը վերցնեմ:
 Հեռուստացույցը դնենք տատիկի մահճակալի դիմաց, որ (որպեսզի) նա լավ տեսնի:

Տիգրանը գնում է իր եղբոր՝ Կարենի սենյակը, որ (որպեսզի) վերջնականապես կռվի նրա հետ:

- в придаточных уступительных, особенно после слова կուզի, после таких оборотов, как ինչ էլ..., ինչքան էլ..., որքան էլ..., ինչպես էլ..., ինչպիսիս էլ լինի, երբ էլ..., ով էլ...

Ինչ կուզի՝ ասի, ես նրան չեմ հավատում:

Ինչ էլ ասի, ես նրան չեմ հավատում:

Ինչքան էլ խնդրեմ, միևնույն է, նրանք չեն ուզում ինձ սպասել:

Ինչպես էլ դասը պատմեն աշակերտները, ուսուցիչը միշտ գոհ է:

Երբ էլ Կարենենց տուն գնաս, նրանք միշտ հյուրասեր են ու ժպտադեմ:

- в придаточных времени, когда говорится о моменте, который еще не настал, после союзов երբ (որ), հենց (որ), մինչև (որ):

Հենց որ եղբայրս տուն դառնա, ես կարող եմ քեզ մոտ գալ:

Ամեն օր նա մնում է իր հիվանդ տատիկի մոտ *մինչև* ծնողները աշխատանքից վերադառնան:

- в придаточных условия, после подчинительных союзов թե, եթե ("если"): *Թե (եթե) նա գա* մեզ մոտ..., *թե (եթե) ինձ հարցնեն*...

Третье, глагол в относительном придаточном предложении, после относительного местоимения որ, ставится в желательном наклонении, когда говорящий хочет выразить, что характеристика antecedента (определяемого слова) воспринимается им как искомая, желанная, нереальная. Для выражения реальной характеристики, как известно, прибегают к изъявительному наклонению. Ср. употребление этих наклонений (изъявит. и жел.):

Այս աշխատանքի համար պետք են երիտասարդներ, որ լավ անգլերեն ու հայերեն գիտեն: "Для этой работы нужны молодые люди, которые хорошо владеют английским и армянским языками" (т.е. нужны конкретные, известные молодые люди).

Այս աշխատանքի համար պետք են երիտասարդներ, որ լավ անգլերեն ու հայերեն իմանան: "Для этой работы нужны молодые люди, которые хорошо владели бы английским и армянским языками" (т.е. нужны такие молодые люди, которые отвечали бы определенным требованиям, и предстоит их найти, отобрать).

Отрицательной или вопросительной формой главного предложения часто усиливается оттенок неуверенности в том, что antecedent приводимой характеристики существует в реальности.

Մի ընկեր չունեն, որ ինձ հասկանա: Կա՞ ախտեղ մեկը, որ ինձ հավատա:

Задания

Առաջադրանքներ

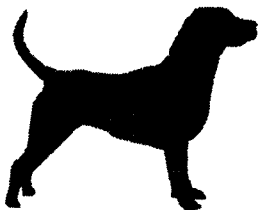
Многократно прослушайте и прочитайте следующее стихотворение; обратите внимание на употребление желательного наклонения; добейтесь хорошего произношения звука h.

Բազմիցս լսեցե՛ք և կարդացե՛ք ուտանավորը, ուշադրություն դարձրե՛ք ըղձական եղանակի գործածությանը, հետևեցե՛ք "h" հնչյունի լավ արտասանությանը:

Շուկը (Հովի. Թումանյան)

Հաֆ-հա՛ֆ, հաֆ-հա՛ֆ,
 Ահա այսպես
 Հաչում են ես.
 Հաֆ-հա՛ֆ, հաֆ-հա՛ֆ,
 Ու տունն այսպես
 Պահում են ես:
 Թե գա մեզ մոտ
 Մի հին ծանոթ,
 Մտն են վազում,
 Պոչըս շարժում:

Բայց թե մի գող,
 Չար կամեցող
 Ուզի թաքուն
 Մտնի մեր տուն, –
 Հաֆ-հա՛ֆ, հաֆ-հա՛ֆ,
 Ահա այսպես
 Հաչում են ես.
 Հաֆ-հա՛ֆ, հաֆ-հա՛ֆ,
 Ու տունն այսպես
 Պահում են ես:

Слова Բառեր

հաչել – лаять
 պահել – беречь, охранять
 հին – старый
 ծանոթ – знакомый
 պոչ – хвост

շարժել – двигать; зд. махать
 գող – вор
 չար կամեցող – недоброжелатель,
 желающий зло
 թաքուն – тайком

Разучите ностальгическую песню "Կիլիկիա"; обратите внимание на употребление желательного наклонения в придаточных времени.

Սովորեցե՛ք "Կիլիկիա" երգը, ուշադրություն դարձրեք ըղձական եղանակի գործածությանը ժամանակի պարագա երկրորդական նախադասությունների մեջ:

Moderato *Հափափոր* **ԿԻԼԻԿԻԱ**

Երբ որ բացվին դռներն հուսո,
Եվ մեր երկրեն փախ տա ձմեռ,
Զքնաղ երկիր մեր Արմենիո,
Երբ փայլին յուր քաղցրիկ օրեր,
Երբ որ ծիծառն իր բույն դառնա,
Երբ որ ծառերն հազնին տերև,
Յանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ, որ ինձ ետուր արև:

Когда откроются врата надежды,
И из нашей страны убежит зима,
Прекрасная страна моя Армян(ская),
Когда засветятся ее сладостные деньки,
Когда ласточка вернется в свое гнездо,
Когда деревья оденутся в листья,
Желал бы я увидеть свою Киликию,
Страну, которая дала мне жизнь (досл.
солнце)

Обратите внимание на западноармянские особенности, характерные для языка этой песни:

երբ որ բացվին – երբ որ բացվեն

մեր երկրեն փախ տա ձմեռ – մեր երկրից փախ տա (փախչի, փախնի) ձմեռը

երբ փայլին յուր քաղցրիկ օրեր – երբ փայլեն իր (նրա) քաղցրիկ օրերը

ծիծառ – ծիծեռնակ

հազնին – հազնեն (զ=ք)

զիմ Կիլիկիա – իմ Կիլիկիան (вин. п.)

Աշխարհ, որ ինձ ետուր արև – Աշխարհ, որ ինձ տվեց արև

Упражнения Վարժություններ

1. Найдите две половинки каждого предложения в левой и правой части и соедините их в одно.

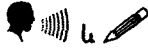
Ձախ և աջ կողմերում գտե՞ք յուրաքանչյուր նախադասության երկու կեսերը և միավորե՞ք:

Ե՞րբ կլինի, որ դուք ձեր ուսուցչուհուն այցելեք:

<p>Ա) ✓ Ե՞րբ կլինի, որ դուք ... Տա՛ Աստված, որ այն աղջիկը... Արդյոք կլինի՞ մի օր, որ նա նորից ... Ի՞նչ կլինի, (դու) ...</p>	<p>դասախոս կամ լավ նկարիչ դառնաս: մի անգամ իմ կողմը նայի և ժպտա: ✓ ձեր ուսուցչուհուն այցելեք: փառ-փառ ծիծաղի:</p>
<p>Բ) Պետք է, որ Արսենը ... Հարկ է, որ երեխան ... Ժամանակն է, որ դուք ... Անհրաժեշտ է, որ նրանք ... Ամոթ է, որ մենք ... Քեզ վայել չի, որ ... (Մի) գուցե այս անգամ դու ... Վա՛յ թե նա ... Չարժե, որ Իսկուհին ... Արժե, որ այս երեկո Վարդուհին ...</p>	<p>այս կարկատաններով հյուր գնանք: մի քիչ սպասեն: մի հազվագյուտ արժաթադրամ գտնես: սովորի փողոցն անցնել: գրադարանից մի հետաքրքիր գիրք վերցնի: ձեր նպատակին հասնեք: ընտիր կոշիկներ հագնի: ամուսնու գրպանները ստուգի: ամաչի: խորամանկ ժպտաս:</p>
<p>Գ) Ցանկանում եմ, որ ... Մենք համաձայն ենք, որ ... Ներկաները դարձյալ խնդրում են, որ Պըլը Պուղին ... Աղաչում եմ, որ ... Մայրիկս թույլ չի տալիս (արգելում է), որ ես ... Տատը ստիպում է, որ ... Հայրս պահանջում է, որ ... Մեկիք Շահնազարը հրամայում է, որ ... Արքան կարգադրում է, որ բոլորը... Ներկաները արդեն համոզում են, որ ... Ո՞վ է քեզ ստիպում, որ... Եղբայրս հանձնարարում է, որ... Նա ուզում է քեզ օգնել, որ ... Ուսուցիչը հսկում է, որ ... Ծնողներս ստիպում են, որ ... Հայրդ թույլ տալի՞ս է, որ ...</p>	<p>ծառան անմիջապես գա: աշակերտները գրքերը չչարտեն հատակին: դուք մնաք տանը: վարժապետը Պըլը Պուղուց ձեռք քաշի: "այբ" ասի: երբեք փողի կարիք չզգաս: երեխաները ճաշից հետո քնեն: չարունակ ինձ չհետևես: գիրքը վերադարձնեմ գրադարան: այն պարոնին ամեն տեղ հետևես: մոտենամ լուսամուտին, բաց անեմ լուսամուտը: նպատակիդ հասնես: ամբողջ օրը կատակեն ու ժպտան: միշտ ժամանակին վերադառնամ: բարձրակրունկ կոշիկներ հագնես: մուշտակ ու երկարաճիտ կոշիկներ հագնեմ:</p>
<p>Դ) Ամաչում եմ, որ ... Տիգրանը վախենում է, որ ... Ամուսինս դեմ է, որ ... Եվ այդ կինը շարունակ խանգարում է, որ ...</p>	<p>դարձյալ Սոկացյանը քննություն ընդունի: դու նորից հարևանից փող փոխ առնես: սիրահարները հանդիպեն: ես այս հին թերթերը չպարտեմ:</p>

2. Выразите предположение, надежду, ожидание; пользуйтесь следующими оборотами и глаголами: *սպասելի է, որ..., բնական է, որ..., հավանական է, որ..., սպասել, հույս ունենալ*. Բերված դարձվածքներով և բայերով ենթադրություն, հույս, սպասում արտահայտեք.

Մոսկվայում հիմա ցուրտ է:

Բնական է, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ լինի:
Հավանական է, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ լինի: և այլն

Մոսկվայում հիմա ցուրտ է:

Նրանք շուտով նոր տուն են ստանում:

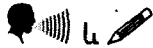
Ամսի հինգին Մոկացյանն է քննություն ընդունում:

Ռուբենը հրավիրում է ինձ Մեծ թատրոն:

Հարևանը նորից ստիպված է դիմել Պղլը Պուղուն:

Դուռը բացվում է ու ներս է մտնում դիմացի շենքի խարտյաշ հարևանուհին:

3. Выразите неуверенность, пользуйтесь следующими оборотами: *հազիվ թե, դժվար թե, թերևս, գուցե, կարող է պատահել, անկարելի է, որ..., անհնար է, որ..., չի կարող պատահել, անհավանական է, որ..., անբնական է, որ..., չեմ կարծում, (թե, որ...)*. Բերված դարձվածքներով և բայերով ենթադրություն, անվստահություն արտահայտեք.

Նա դեռ սպասում է փողոցում:

Դժվար թե նա դեռ սպասի փողոցում:
Չի կարող պատահել, որ նա դեռ սպասի փողոցում: Անհավանական է, որ նա դեռ սպասի փողոցում:

Նա դեռ սպասում է փողոցում:

Համլետն ու Օֆելիան ամուսնանում են:

Այս տարի Մայքլ Ջեկսոնը գալիս է Հայաստան ու երեք հարյուր համերգ է տալիս:

Բոլոր ամերիկացիները դպրոցում հայերեն են սովորում:

Ամեն մի հայ վեց կամ յոթ լեզու գիտի:

Արթուրի եղբայրը ամեն առավոտ հինգ գավաթ սուրճ է խմում:

4. Помните ответы бабушки из "Красной шапочки".

Ստաբերեք տատիկի պատասխանները "Կարմիր գլխարկը" հեքիաթից:

գրկել – обнимать

– Տատիկ, ինչու՞ այդքան մեծ աչքեր ունես: – Այդ նրա համար է, որ (որպեսզի) քեզ լավ ...:

– Տատիկ, ինչու՞ այդքան մեծ ականջներ (yաւի) ունես: – Այդ նրա համար է, որ (որպեսզի) քեզ լավ ...:

– Տատիկ, ինչու՞ այդքան մեծ ձեռքեր ունես: – Այդ նրա համար է, որ (որպեսզի) քեզ լավ ...:

– Տատիկ, ինչու՞ այդքան մեծ ատամներ ունես: – Այդ նրա համար է, որ (որպեսզի) քեզ լավ ...:

5. ? Найдите ответы на вопросы:

Գտե՛ք հարցերի պատասխանները.

✓ 1. Ինչու՞ (ինչի՞ համար) է տերը ծառային ուղարկում բաղնիս:

2. Ինչու՞ (ինչի՞ համար) են Պըլը Պոլոլուն ուղարկում վարժապետի մոտ:

3. Ինչու՞ (ինչի՞ համար) են աշակերտները հաճախ այցելում իրենց ուսուցչուհուն:

4. Ինչու՞ (ինչի՞ համար) է Տիգրանը գնում Կարենի սենյակը:

5. Ինչու՞ (ինչի՞ համար) է Կարենը պատուհանի մոտ կանգնած կատակներ անում:

Որպեսզի նա գրել-կարդալ սովորի:

Որպեսզի նրա հետ կռվի:

Որպեսզի խարտյաշ գեղեցկուհին ծիծաղի:

✓ Որպեսզի նա տեսնի, թե բաղնիսում մարդ կա՞:

Որպեսզի միասին դպրոցական տարիները վերհիշեն:

6.

ինչու՞ – որովհետև (причина)

ինչի՞ (ինչի՞ համար) – որ (որպեսզի) (цель)

6. ?

Ответьте на вопросы. Начните с **որովհետև** или **որպեսզի** (по смыслу):

Պատասխանե՛ք հարցերին: Սկսե՛ք "որովհետև" կամ "որպեսզի" շաղկապով՝ ըստ իմաստի.

(գեղեցիկ ծամել) Ինչու՞ են տղաները սիրահարվում ուսանողուհուն:

(բարձր նպատակին չհասնել) Ինչու՞ է Կարենը անմիջապես փակում սենյակի դուռը:

(որդին հայերեն խոսել) Ինչու՞ է հայրը հուզվում:

(դասերը չսովորել) Ինչու՞ են Մեծամոր գյուղի տղաները հայոց պատմությունից անբավարար ստանում:

(նոր գիրք վերցնել ու կարդալ) Ինչու՞ են մարդիկ գնում գրադարան:

Словообразование

Բառակազմություն

Присоединяясь к основе глагола, к прилагательному или существительному, суффикс **-ություն** образует абстрактное существительное со значением наименования действия, признака, собирательности, отраслей науки и т.д. Суффикс **-ություն** очень продуктивен.

պատմություն, նկարչություն, երաժշտություն, աշխարհագրություն, տնտեսություն, իրավաբանություն, գիտություն, տնտեսագիտություն, հայագիտություն, նորություն.

Чередование гласных

Հնչյունափոխություն

При словообразовании и/или словоизменении словесное ударение в армянском языке сдвигается на конечный слог и гласный в прежнем ударном слоге, лишившись ударения, подвергается различным позиционным чередованиям.

Односложные слова более подвержены чередованиям, чем многосложные.

В грабаре эти чередования были регулярными, в современном армянском языке сохранились в виде определенных тенденций.

•Чаще всего наблюдается чередование при словообразовании. В современном армянском языке сохранились сложные слова, как готовые лексические единицы.

•Менее часто чередование гласных встречается при склонении существительных, т.к. в сознании говорящих достаточно живучи модели образования косвенных падежей, присущие древнему состоянию языка.

•Реже всего наблюдается чередование при образовании множественного числа существительных, т.к. в сознании говорящих форма единственного числа присутствует автономно и от нее по известной модели образуется форма множественного числа.

Запомните некоторые закономерности:

ե>ի	սեր > սիրել տեր > տիրոջ, տիրուհի, տիրել տնտեսագետ > տնտեսագիտություն
ույ>ու	գույն > գունավոր ծույլ > ծուլանալ (лениться)
ու>скрытый слог ը или ու>"0"	ջուր > ջրի, ջրեր (ջը-րի) տուն > տներ (տը-ներ) տխուր > տխրել (տրխ-րել)
ի> скрытый слог ը или ի>"0"	գիրք > գրքեր (գըր-քեր) անհանգիստ > անհանգստանալ (անհանգըս-տանալ) երաժիշտ > երաժշտություն (երաժըշ-տություն) թոնիր > թոնրի (թոն-րի), но թոնիրներ նկարիչ > նկարչություն (նկարչ-ություն)

7. По приведенной модели образуйте существительные от глаголов и запишите их:

Հիմնվելով բերված կաղապարի վրա հետևյալ բայերից գոյականներ կազմեք և գրի առեք.

պատմել	рассказать	պատմություն 	история
այցելել	навестить		визит
փոխանակել	обменять		обмен
սովորել	научиться, привыкнуть		привычка
ցանկանալ	желать		желание
համաձայնել	согласиться		согласие
կարգադրել	распорядиться		распоряжение
հանձնարարել	поручить		поручение
հայտարարել	объявить		объявление
առաջարկել	предложить		предложение
շարունակել	продолжить		продолжение
բարկանալ	сердиться		гнев
անհանգստանալ	беспокоиться		беспокойство
պատրաստել	приготовить		приготовление
հետևել	следовать		вывод
գրել	писать		записка

8. По модели բարի – բարություն ("доброта") образуйте существительные от прилагательных и запишите их:

Հիմնվելով բարի – բարություն կաղապարի վրա հետևյալ ածականներից գոյականներ կազմեք և գրի առեք.

без изменений корневого гласного			
լավ	хороший	լավություն 	добро (сделать)
վատ	плохой		зло (сделать)
անտարբեր	безразличный		безразличие
արագ	быстрый		скорость
բարձր	высокий		высота
լայն	широкий		ширина, широта
նոր	новый		новость
երկար	длинный		длина
մեծ	большой		величина
խորամանկ	хитрый		хитрость
ուրախ	веселый		радость, веселье
առողջ	здоровый		здоровье
դժվար	трудный		трудность
հեշտ	легкий (не трудный)		легкость (не трудность)
ծանր	тяжелый		тяжесть
թեթև	легкий (не тяжелый)		легкость (не тяжесть)
հպարտ	гордый		гордость

чередование ի > "0" или ի > скрытый слог (ը)			
ուշադիր երջանիկ հին ընտիր գեղեցիկ սրամիտ հետաքրքիր կոպիտ	внимательный счастливый старый, древний отборный красивый остроумный интересный грубый	ուշադրութիւն նշմարտութիւն հին ընտրութիւն գեղեցիկ սրամտութիւն հետաքրքրութիւն կոպտութիւն	внимание счастье древность выбор красота остроумие интерес грубость
чередование ու > "0" или ու > скрытый слог (ը)			
լուրջ տխուր սուր	серьезный грустный острый (предмет)	լրջութիւն տխրութիւն սուր (предмет)	серьезность грусть острота (предмета)
чередование ու > ու			
թուլ ծուլ զգուշ	слабый ленивый осторожный	թուլութիւն ծուլութիւն զգուշացում	слабость лень осторожность
чередование ե > ի			
ընկերասեր հյուրասեր հայրենասեր	дружелюбный гостеприимный патриот	ընկերասիրութիւն հյուրասիրութիւն հայրենասիրութիւն	дружелюбие угощение патриотизм

9. По той же модели образуйте абстрактные существительные от приведенных существительных и запишите их:

Սառ մուկն կաղապարի բերված գոյականներից կազմեք և գրի առեք վերացական իմաստով գոյականներ.

без изменений корневого гласного			
ուսանող ընկեր	студент товарищ, друг	ուսանողութիւն ընկերություն	студенчество дружба, товарищество, общество
ղեկավար իրավաբան ազգ ծանոթ մայր հայր դասախոս խոզ	руководитель юрист нация знакомый мать отец лектор свинья	ղեկավարություն իրավաբանություն ազգություն ծանոթություն մայրություն հայրություն դասախոսություն խոզություն	руководство юриспруденция национальность знакомство материнство отцовство лекция свинство
чередование ի > "0" или ի > скрытый слог (ը)			
բժիշկ երաժիշտ նկարիչ	врач музыкант художник	բժշկություն երաժիշտություն նկարչություն	медицина музыка рисование
чередование ու > "0"			
մանուկ	ребенок	մանուկություն	детство
чередование ե > ի			
տնտեսագետ հայագետ	экономист арменист	տնտեսագիտություն հայագիտություն	экономика арменистика

Склонение существительных (продолжение)

Փոխականների հոլովումը (շարունակություն)

Ուղղ.-հայց.հ. Իմ.-վին. ք.	ուրախություն(ը)
Սեռ.-սրբ.հ. Րոժ.-ճատ. ք.	ուրախության
Բաց. հ. Օտլ. ք.	ուրախությունից
Չորժ. հ.ՏՎ. ք.	ուրախությամբ կամ ուրախությունով*
Ներգ. հ. Մեստ. Ք.	не употр., заменяется формой р.п.+ մեջ

*Первая форма (на -ամբ) более литературная, рекомендуемая и привычная для таких абстрактных существительных, каковыми являются существительные с суффиксом -ություն. В форме творительного падежа ставится обстоятельство образа действия, отвечающее на вопрос как?: ուրախությամբ, խորամանկությամբ, հեշտությամբ (с радостью, хитростью, с легкостью) и т.д.

Но в разговорной речи можно встретить вторую форму (на -ով), которая является окказиональным образованием (образованием по случаю) и к которой говорящие прибегают для оформления дополнения (а не обстоятельства), отвечающего на вопрос чем? Напр. Ուրախությունով մի նոր հագուստ հագնել: (Очень разговорное пожелание, чтобы ношение нового наряда принесло бы радость.)

Упражнение

Վարժություն

10.

(սովորություն – ուղղ.-հայց.) ես ... ունեն առավոտյան սուրճ խմել:

→ ես սովորություն ունեն առավոտյան սուրճ խմել:

(սովորություն – ուղղ.-հայց.) ես...ունեն առավոտյան սուրճ խմել:
(ցանկություն – ուղղ.-հայց.) Այսօր նրանց հանդիպելու ... չունենք:
(համաձայնություն – սեռ.-սրբ.) Առանց ձեր ... մենք ոչինչ չենք կարող անել:

(հետևություն – ուղղ.-հայց., պատմություն – բաց.) Ի՞նչ ... ես անում այս ...:

(գրություն – բաց., հետևություն – ուղղ.-հայց.) ես ձեր ... այն ... եմ անում, որ դուք համաձայն եք:

(հանձնարարություն – գործ.) Ստեփանը քարտեզը մեծացնում է հոր ...:

(երկարություն – ուղղ.-հայց., լայնություն – ուղղ.-հայց., բարձրություն – ուղղ.-հայց.) Ի՞նչքա՞ն է այս սենյակի ... ու ..., իսկ առաստաղի ...:

(արագություն – գործ.) Մեքենան դուրս է գալիս Ա քաղաքից ժամում վաթսույն կիլոմետր ...:

(գեղեցկություն – գործ.) Մենք հիանում ենք քրոջդ ...:

(առողջություն – ուղղ.-հայց., երջանկություն – ուղղ.-հայց.) Այս Նոր Տարում ... ու մեծ ... ենք ցանկանում Ձեզ:

(հայրենասիրություն – ուղղ.-հայց.) Նրա ... բոլորին հուզում է:

(կոպտություն – գործ., խորամանկություն – գործ.) ... դժվար է նպատակին հասնել, իսկ ... հեշտ է:

(դժվարություն – (մի.Վ., օտլ.) հոգն., բաց.) Նա ... չի վախենում:

(ծանոթություն – բաց.) Նրանց ... հետո երկար ժամանակ է անցնում, բայց նրանք այլևս չեն հանդիպում:

(դասախոսություն – հոգն., ուղղ.-հայց., հետաքրքրություն – գործ.) Մենք նրա ... միշտ ... ենք լսում:

(ազգություն – գործ.) ես ... հայ եմ:

Մի անգամ մուլլա Նասրեդինը հարևանից մի մեծ կարթսա է խնդրում, որ փլավ եփի: Հարևանը տալիս է և մուլլան հաջորդ օրը վերադարձնում է մի փոքրիկ կարթսա էլ հետը¹:

- Այս ի՞նչ կարթսա է², - հարցնում է հարևանը:

- Ձեր կարթսայի ճուտն է, նա երեկ երեկո մեր տանը ծնեց³:

Հարևանը մտքում⁴ ծիծաղում է մուլլա Նասրեդինի վրա և վերցնում է երկու կարթսան էլ:

Մի քանի օրից հետո մուլլան նորից է խնդրում մեծ կարթսան: Հարևանը ուրախությամբ տալիս է, հուսալով, որ այս անգամ էլ կծնի⁵: Սակայն անցնում է մի քանի օր, բայց մուլլան չի վերադարձնում կարթսան:

- Մուլլա, ու՞ր է կարթսան, - հարցնում է հարևանը:

- Մեռավ⁶, - պատասխանում է մուլլան լրջությամբ, - դու ողջ լինես⁷:

- Ի՞նչ ես խոսում, - բարկանում է հարևանը, - կարթսան էլ մեռնի՞:

- Եթե կծնի, ապա և կմեռնի⁸, - պատասխանում է մուլլան, - ինչու՞ ծնելուն հավատում ես, իսկ մեռնելուն չես ուզում հավատալ:

¹ մի փոքրիկ կարթսա էլ հետը - вместе с маленькой кастрюлей

² այս ի՞նչ կարթսա է - это что за кастрюля?

³ ծնեց - (он, она) родил(а)

⁴ մտքում - в уме

⁵ կծնի - родит

⁶ մեռավ - умер(ла)

⁷ դու ողջ լինես - будь ты здоров!

⁸ եթե կծնի, ապա և կմեռնի - если родит, то и умрет

Տառեր

հաջորդ - следующий (դ=թ)

վերադարձնել - возвращать (ծ=թ)

ճուտ - детеныш

սակայն - однако

Комментарии, задания и упражнения

Մեկնաբանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ

11.Ա)

մի քանի օր (օրից) հետո ≠ մի քանի օր առաջ
 через несколько дней ≠ несколько дней назад
 մեզանից հետո ≠ մեզանից առաջ
 после нас ≠ до нас
 ճաշից հետո ≠ ճաշից առաջ
 после обеда ≠ до обеда (перед обедом)

Գ)

Անցնում է մի քանի օր և նա վերադարձնում է կաթսան:

→

 և

Մի քանի օրից հետո նա վերադարձնում է կաթսան:

Անցնում է մի քանի օր և նա վերադարձնում է կաթսան:
 Անցնում է մի ժամ ու նա ուտելու բան է պահանջում:
 Անցնում է մի տարի և նա դիպլոմ է ստանում:
 Անցնում է երեք րոպե և նա հուզված դուրս է գալիս սենյակից:
 Երկար ժամանակ է անցնում և նա հասկանում է իր սխալը:

Գ)

Ինձնից հետո բժիշկը քեզ է սպասում:
 Արի նախաճաշից առաջ մի քիչ ման գանք այգում:

→

 և

Ինձնից առաջ բժիշկը քեզ է սպասում:
 Արի նախաճաշից հետո մի քիչ ման գանք այգում:

Ինձնից հետո բժիշկը քեզ է սպասում:
 Պատկերացնում ես՝ մի ժամ հետո նա գալիս է ու ասում, որ երեկոյան մեկնում ենք Հայաստան:
 Արի նախաճաշից առաջ մի քիչ ման գանք այգում:
 Հունաստանից առաջ ես ուզում եմ Հայաստանը տեսնել:
 Քննությունից հետո նրանք բոլորովին չեն հուզվում:

12. Ա)

Ուղղ.-հայց. հ.

ասել(ը)

Մեռ.-պր. հ.

ասելու(ն)

Բաց. հ.

ասելուց

Գործ. հ.

ասելով

Գ)

Հարևանը հավատում է, որ կաթսան ծնի:

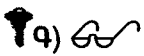
→

 և

Հարևանը հավատում է կաթսայի ծնելուն:

Հարևանը հավատում է, որ կաթսան ծնի:
 Հարևանը չի հավատում, թե կաթսան մեռնի:
 Ես չեմ հավատում, թե այդ ծուլը լավ սովորի:
 Կոնստանցիան սպասում է, որ դ՛ Արտանյանը զարդը բերի:
 Մարդիկ մի ամբողջ տարի սպասում են, որ Մեսրոպ Մաշտոցը հայոց գրերը գտնի:
 Ես չեմ հավատում, թե նա այսօր զանգի կամ գա:
 Նա չի սպասում, որ մենք իրեն օգնենք:
 Կինը երկար սպասում էր, որ ամուսինը վերադառնա:

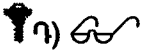

Նա քարը վերցնում է ճանապարհի վրայից, ապա ներս է մտնում:

Ճանապարհի վրայից քարը *վերցնելուց հետո* նա ներս է մտնում: կամ
Ներս մտնելուց առաջ նա քարը վերցնում է ճանապարհի վրայից:

Նա քարը վերցնում է ճանապարհի վրայից, ապա ներս է մտնում: Ստեփանը մեծացնում է քարտեզը, ապա այն կախում է պատից: Վռանշապուհը փառ-փառ ծիծաղում է Ծ տառի վրա, ապա կարդում է Մաշտոցի գրածը:
Նա միշտ ճաշում է, ապա մի գավաթ սուրճ է խմում:

Պըլը Պուղին վստահում է իր հարևանին ու ասում է, որ նա փողը վերցնի բարձի տակից:

Վստահելով իր հարևանին Պըլը Պուղին ասում է, որ նա փողը վերցնի բարձի տակից:

Պըլը Պուղին վստահում է իր հարևանին ու ասում է, որ նա փողը վերցնի բարձի տակից:
Երեկ մեր ուսուցչուհու հետ դասարանի նկարներն էինք նայում և հիշում բոլորին:
Աշակերտները պեղում են և կավից զատում են օրական մի ուլունք կամ մի կտոր հազվագյուտ ափսե:
Պըլը Պուղին ցանկանում էր, որ վաժապետն իրենից ձեռք քաշի ու լուռ էր:
Տիգրանը բարկանում է ու բարձը շարտում է եղբոր հետևից:
Պըլը Պուղին վստահում է իր հարևանին ու ասում է, որ նա փողը դնի բարձի տակ:
Մելիք Շահնազարը կարծում է, թե իր սրամիտ կատակին պատասխան չկա ու «տեղ-տեղ» շնորհավորում է Պըլը Պուղու հագուստը:
Պըլը Պուղին չի ցանկանում անպատասխան թողնել մելիք Շահնազարի կատակը և «օր ու մեջ կյանք» է մաղթում նրան:
Հարևանը ծիծաղում է Նասրեղինի վրա ու վերցնում է երկու կաթսան էլ:

13. **ի՞նչ կաթսա – какая (что за) кастрюля?**

Նա *հայերեն* ու *հունարեն* գրքեր ունի:

Նա *ի՞նչ* գրքեր ունի:

Նա *հայերեն* ու *հունարեն* գրքեր ունի:
Մատենադարանում *շատ հիմ* ձեռագրեր կան:
Գնում են գրադարան մի *հետաքրքիր* գիրք վերցնելու:
Մեր դիմացի շենքում մի *գեղեցիկ խարտյաշ* արջիկ է ապրում:
Փլավ եփելու մի կաթսա տա՛ս:
Այսօր կինոթատրոնում *նոր* կինոնկար կա:
Պըլը Պուղու հագուստը *նոր* կարկատաններ ունի:
Տղաները խաղալիս *արծաթ* ուլունք են գտնում Մեծամորում:

14. ի՞նչ + սущ. без артикля = какой, какие (что за) + сущ.	Ի՞նչ օր է այսօր: Ի՞նչ եղանակ է:
ո՞ր + սущ. с опред. артиклем = какой, какие (который) + сущ.	Ո՞ր գիրքն (գրքերն) ես ուզում:
մյուս, հաջորդ + սущ. с опред. артиклем = другой, следующий + сущ.	Մյուս (հաջորդ) օրը Նասրեդինը վերադարձնում է կաթսան:

 Поставьте вместо точек слово շրջագծեստ.

Կետերի փոխարեն օգտագործեք "շրջագծեստ" բառը:

1. Աղջիկս ուզում է փորձել մյուս ...: 2. Քանի՞ ... եք ուզում գնել:
3. Բոլոր ... էլ գեղեցիկ են: 4. Բայց ամեն մի ... քեզ չի սազում: 5. Ես կարծում եմ, որ կարելի է վերցնել մի ... ու մի շալվար: 6. Ամբողջ ... պուտերով է ծածկված: 7. Կարհինի ... զուլավոր է, վանդակավոր չի, իմ ... է վանդակավոր: 8. Սա .. է, իսկ ես կարծում էի, թե լողագծեստ է: 9. Ի՞նչ ... ես հազնում, երեկոյա՞ն, թե՞ սովորական: 10. Ո՞ր ... հազնեմ, տոնակա՞ն, թե՞ սովորական:

 15. В следующих предложениях определите функцию слова թե – подчинительный союз, вводящий косвенную речь (или косвенный вопрос) или вопросительно-альтернативный союз "или".

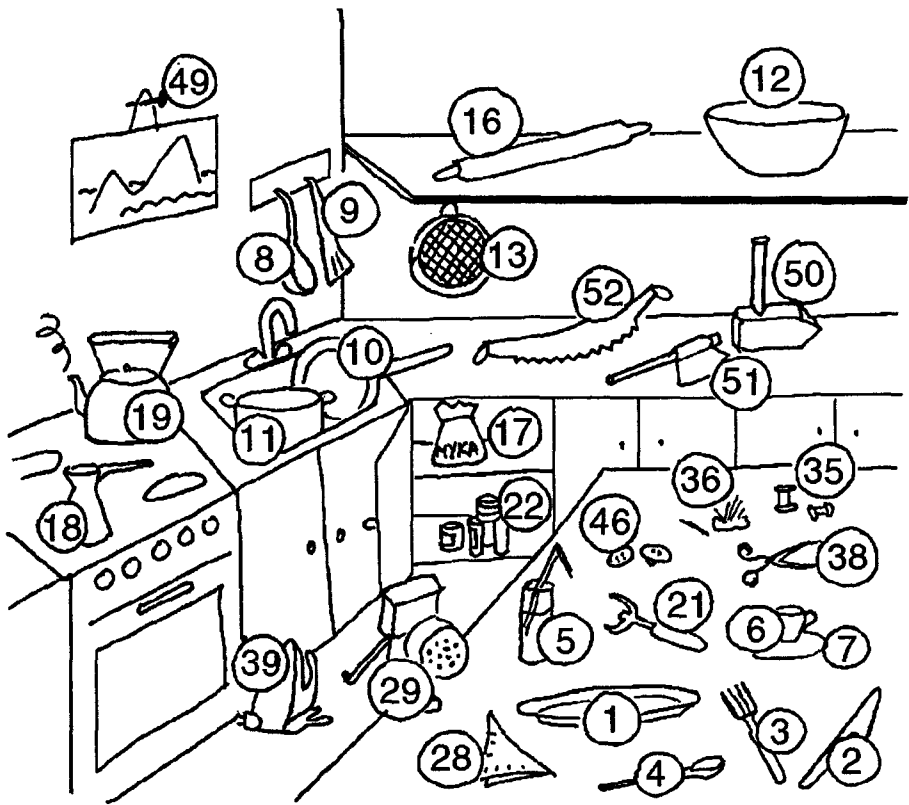
Հետևյալ նախադասություններում որոշեք "թե" բառի գործառնությոնը, արդյոք այն ստորադասակա՞ն, թե՞ երկընտրանքի շաղկապ է:

1. Պըլը Պուղին ի՞նքն էր իր հարևանին փող տալիս, թե՞ ասում էր՝ գնա, վերցրու: 2. Հարևանը մտածում է, թե Պըլը Պուղին չի ստուգի բարձի տակ և փողը գրպանում վերադառնում է: 3. Մի օր մելիք Շահնազարը հարցնում է, թե Պըլը Պուղին ու՞ր է, ինչու՞ չի գալիս, չի երևում: 4. Մուլլան է խորամա՞նկ, թե՞ իր հարևանը: 5. Հարևանը մոլլային հարցնում է, թե սա ինչ կաթսա է: 6. Մուլլան լրջությամբ պատասխանում է, թե հարևանի կաթսան գիշերը ծնեց: 7. Հարևանը միայն ի՞ր կաթսան է վերցնում, թե՞ երկուսն էլ: 8. Մի քանի օրից հետո մոլլայի հարևանը հարցնում է, թե ու՞ր է իր կաթսան: 9. Մուլլան տխուր պատասխանում է, թե կաթսան մեռավ:

16. **Перескажите текст, опираясь на ключевые глаголы:**
Պատմեք տեքստը հիմնվելով բանալի բայերի վրա.

խնդրել, եփել, վերադարձնել, ծնել, ծիծաղել, վերցնել, խնդրել, տալ, անցնել, չվերադարձնել, հարցնել, մեռնել, պատասխանել, բարկանալ, հավատալ:

17.Ա)

1. ափսե	10. թավա	19. թեյաման, թեյնիկ
2. դանակ	11. կաթսա	20. թուրմի թեյաման
3. պատառաքաղ	12. թաս	21. բացիչ
4. գդալ	13. մաղ	22. պահածո տուփերով
5. բաժակ	14. ցանց	23. շաքարաման
6. գավաթ	15. քամիչ	24. շիշ
7. պնակ	16. գրտնակ	25. շամփուր
8. շերեփ	17. ալյուր	26. զամբյուղ
9. թիակ	18. սրճեփ	27. դուլ

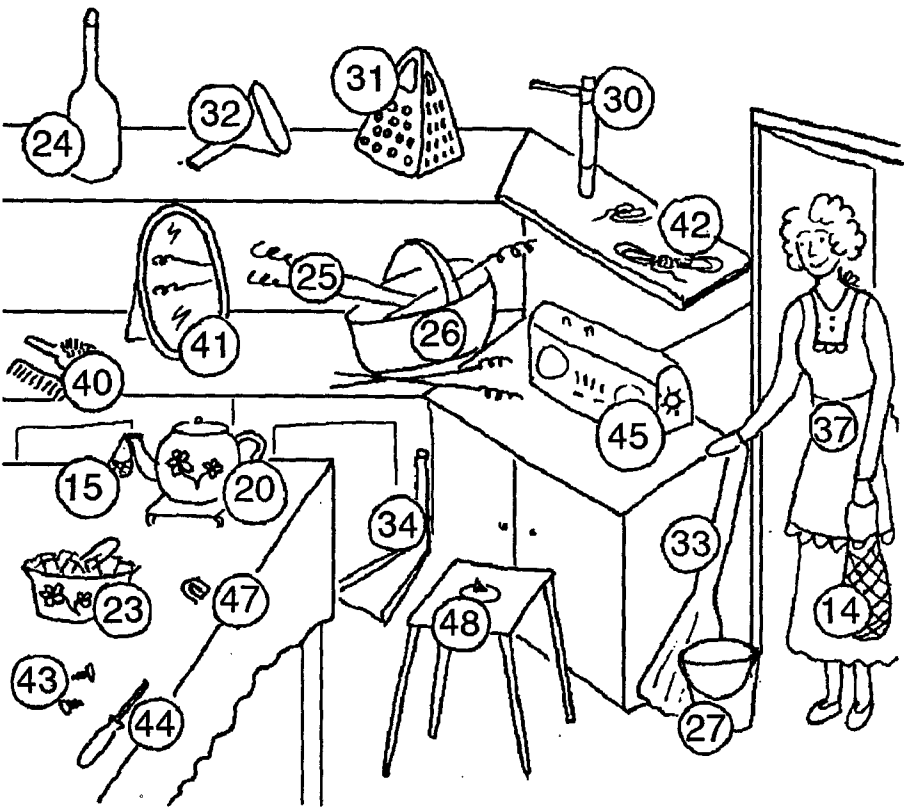
Բ) Ответьте на вопросы: Պատասխանե՛ք հարցերին:

Ի՞նչն է ավելորդ այս խոհանոցում, ի՞նչը խոհանոցից տանենք սենյակ, խորդանոց:

Ովքե՞ր են օգտագործում այս իրերը:

Շերեփը, թիակը, թավան, կաթսան, թասը, մաղը, ցանցը, քամիչը, գրտնակը, թեյամանը, սրճեփը, բացիչը, շիշը, շամփուրը, զամբյուղը, դուլը, անձեռոցիկը, մսաղացը, սրճաղացը, քերիչը, ավելը, աղբահանը, թելը, գոգնոցը, ասեղը, մկրատը, մեխը, մուրճը, կացինը, սղոցը, պարանը, պտուտակը, պտուտակահանը, ծագարը, արդուկը, սանրը, հայելին, ամրակը, պնդիչը:

կանայք 	տղամարդիկ 	և՛ կանայք, և՛ տղամարդիկ

- 28. անձեռոցիկ
- 29. մսադաց
- 30. սրճադաց
- 31. քերիչ
- 32. ձագար
- 33. ավել
- 34. աղբահան (դբ=խս)
- 35. թել
- 36. ատեղ

- 37. գոգնոց (второе q=ք)
- 38. մկրատ (դ=ք)
- 39. արդուկ
- 40. սանր
- 41. հայելի
- 42. պարան
- 43. պտուտակ
- 44. պտուտակահան
- 45. ձայնասփյուռ

- 46. կոճակ
- 47. ամրակ
- 48. պնդիչ
- 49. մեխ
- 50. մուրճ
- 51. կացիմ
- 52. սղոց

Գ) Решите кроссворд: Լուծեք խաչբառը.

10 ⬇

1	блюдечко →								
2	зеркало →								
3	ножницы →								
4	утюг →								
5	салфетка →								
6	веник →								
7	терка →								
8	совок →								
9	мясорубка →								

Դ) Найдите лишнее в ряду:

Գտեք, թե ինչն է ավելորդ.

1. Դանակ, պատառաքաղ, չերեփ, գդալ:
2. Ափսե, թավա, պնակ, գավաթ, բաժակ:
3. Մաղ, ցանց, քամիչ, քերիչ, թել, ծագար:
4. Թել, ասեղ, մկրատ, արդուկ, սանր, կոճակ:
5. Աղբահան, սանր, հայելի:
6. Մսաղաց, սրճաղաց, գրտնակ, պտուտակահան:
7. Մեխ, ամրակ, պնդիչ, պտուտակ, աղբահան, ասեղ:
8. Սղոց, մուրճ, պտուտակահան, թեյաման, կացին:
9. Թեյաման, թուրմի թեյաման, բաժակ, պնակ, քամիչ, ավել:
10. Սրճեփ, թաս, շամփուր, շիշ, կաթսա, դուլլ:
11. Պարան, ալյուր, թել:
12. Դանակ, պատառաքաղ, բացիչ, անձեռոցիկ, մեխ, պտուտակ:
13. Պահածո, ալյուր, զոզնոց:
14. Սրճաղաց, սրճեփ, թավա, կաթսա:
15. Սրճաղաց, մսաղաց, արդուկ:
16. Սրճաղաց, սրճեփ, գավաթ, պնակ, ցանց:
17. Չագար, կոճակ, բացիչ, գրտնակ:
18. Ամրակ, ասեղ, ափսե:
19. Պարան, պնդիչ, պտուտակ:
20. Թաս, թեյաման, թել, թիակ, թավա:

18.

Прослушайте диалоги и заполните

пропуски:

Լսե՛ք երկխոսությունները և լրացրե՛ք բացերը.

Ա) – Մա, կարելի՞ է այսօր ես ... պատրաստեմ: Ի՞նչ ճաշ է այսօր:

– ... .. ու կարտոֆիլ:

– Ուրեմն խոր ... ու գոլալներ պետք չեն: Միայն տափակ ափսեներ, ...-...: Էլ ի՞նչ, մամ:

– Բաժակներ:

– ... գավաթներ էլ՞ դնեմ:

–Չէ, պետք չի: Վերջում ես ինքս սուրճ կպատրաստեմ: Դու ... դիր, չմոռանա:

Բ) Մայրը. – Ու՛ֆ, ի՛նչ շատ բան կա ...:

Երեխա. – Հիմա պապան կհավաքի կացին-մացինը:

Հայրը. – Հապա, բալիկ ջան, տու՛ր այստեղ սղոցը, ..., ..., մեխերը: ... .. տա՛ր գրասեղանի մեջ դիր:

Մ. – Իսկ թելերն ու մատիտներդ ինչի՞ են խոհանոցում, ... ինչի՞ ա խոհանոցում:

Ե. – Մա, ես ուզում էի քեզ հետ ... կարել, հետո ուզում էի քո կողքին ...:

Մ. – Ալյուրը ինչի՞ ա ...:

Ե. – Ես ուզում էի ... թխել:

Մ. – Դե լավ, արի խոհանոցը հավաքենք ու մի բան թխենք:

Урок 12. Տասներկուերորդ դաս

Грамматика

Условное или сослагательное наклонение: образование и употребление.

Каузативный залог.

Глаголы, имеющие дублетные формы.

Отрицательные местоимения и их склонение.

Определенные местоимения նույն, ուրիշ, вопросительное местоимение ինչպիսի՞ն (какой?).

Относительное местоимение и подчинительный союз որ.

Указательные местоимения այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի.

Суффиксы -ային, -ե (-յա), -որդ, префикс ան-.

Текст

Գարնանային փողոց (Պերճ Ձեյթունցյան)

Условное или сослагательное наклонение

Ենթադրական եղանակ

Условное (или сослагательное) наклонение употребляется для обозначения предположительного действия (кстати, это наклонение по-армянски так и называется – предположительным). Употребительны два времени условного наклонения: будущее и будущее в прошлом.

Будущее время условного наклонения обозначает действие, совершение которого предполагается в будущем.

Утвердительная форма будущего времени условного наклонения образуется при помощи частицы **լ**-, которая ставится перед формами желательного наклонения и пишется с ними слитно*.

Отрицательная форма будущего времени условного наклонения – аналитическая, она состоит из отрицательной формы вспомогательного глагола **եմ** и причастия отрицания. Причастие отрицания глаголов спряжения **-ալ** имеет окончание **-ա**: կարդալ – կարդա, խաղալ – խաղա, գալ – գա, փալ – փա и т.д.; а причастие отрицания глаголов спряжения **-ել** – окончание **-ի**: գրել – գրի, ուրել – ուրի, լինել – լինի, վերցնել – վերցնի и т.д.

!*Если глагол начинается с гласного, частица **լ** произносится слитно с глагольной основой, в частности, буква **ե** произносится **t**, а буква **ո** – **о**, как в середине слова (կերգեմ, կորոշեմ); а если глагол начинается с согласного, то после частицы **լ**- слышится (и произносится) скрытый слог **ը** (կըխաղամ).

Спряжение глаголов в будущем времени условного (сослагательного) наклонения

երգել		խաղալ	
утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև	утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև
կերգեմ	չեմ երգի	կխաղամ	չեմ խաղա
կերգես	չես երգի	կխաղաս	չես խաղա
կերգի	չի երգի	կխաղա	չի խաղա
կերգենք	չենք երգի	կխաղանք	չենք խաղա
կերգեք	չեք երգի	կխաղաք	չեք խաղա
կերգեն	չեն երգի	կխաղան	չեն խաղա

ուճենալ	լինել	լրալ	գալ	отр. ф.
կուճենամ	կլինեմ	կտամ	կգամ	չեմ ուճենա
կուճենաս	կլինես	կտաս	կգաս	չես լինի
կուճենա	կլինի	կտա	կգա	չի տա
կուճենանք	կլինենք	կտանք	կգանք	չենք գա
կուճենաք	կլինեք	կտաք	կգաք	չեք ...
կուճենան	կլինեն	կտան	կգան	չեն ...

Употребление сослагательного наклонения

1 Будущее время сослагательного наклонения употребляется для обозначения действия в будущем. В этом значении оно синонимично будущему времени изъявительного наклонения и переводится на русский язык простым будущим временем. Ср. Գիրքդ վաղը **կբերես**. "Я принесу твою книгу завтра". Երեկոյան բաւորոն **կգնանք**. "Вечером пойдем в театр". Եւ քեզ ոչինչ **չի աւի**. "Он тебе ничего не скажет".

2 • Действие в будущем, выраженное сослагательным наклонением, – это предположительное действие, которое может совершиться при определенном условии. Тогда в сложноподчиненном предложении с придаточным условным глагол главного предложения ставится в сослагательном наклонении, а глагол придаточного предложения в – желательном.

Прид. Усл.	<i>Եթե ուզես,</i> "Если захочешь,	գիրքդ վաղը կբերես . завтра принесу твою книгу".	главн. предл.
жел. накл.	<i>Եթե տոմս չիմի,</i> "Если будут билеты,	երեկոյան բաւորոն կգնանք . вечером пойдем в театр".	сослаг. накл.
жел. накл.	<i>Եթե չհարցնես,</i> "Если не спросишь,	եւ քեզ ոչինչ չի աւի . он тебе ничего не скажет".	сослаг. накл.

•Сослагательное наклонение употребляется для обозначения ожидаемого, предполагаемого события. Ср. употребление желательного и сослагательного наклонений для выражения цели или ожидаемого, предполагаемого события:

<p>Մենք սպասում ենք, որ նա այսօր գա: "Мы ждем, чтобы он сегодня пришел (приехал)."</p>	<p>Մենք սպասում ենք, որ նա այսօր կգա: "Мы ждем, что он сегодня придет (приедет)."</p>
<p>Հարևանը հույս ունի, որ իր կաթրան նորից ծնի: Сосед надеется на то, что его кастрюля может снова родить.</p>	<p>Հարևանը հույս ունի, որ իր կաթրան նորից կծնի: Сосед надеется, что его кастрюля снова родит.</p>
<p>Բնական է, որ նա այդպես մտածի: "Естественно, чтобы он так думал."</p>	<p>Բնական է, որ նա այդպես կմտածի: "Естественно, что он так подумает."</p>

•Сослагательное наклонение, выражая действие в будущем, употребляется в главном предложении при придаточном уступительном (которое ставится в желательном наклонении). Ср. сложноподчиненное предложение с главным предложением в изъявительном наклонении и сложноподчиненное предложение с главным предложением в сослагательном наклонении.

прид. уступит.	<p><i>Ինչ էլ ասի,</i> ես նրան չեմ հավատում: "Что бы он ни говорил, я ему не верю.</p>	изъявит. накл.	
	<p><i>Ինչ էլ ասի,</i> ես նրան չեմ հավատա: "Что бы он ни говорил, я ему не поверю".</p>	сослаг. накл.	
жел. накл.	<p><i>Ինչքան էլ նրան հարցնես,</i> Сколько его ни спрашивай,</p>	<p><i>ոչինչ չի ասում</i>: ничего не говорит.</p>	изъявит. накл.
	<p><i>Ինչքան էլ նրան հարցնես,</i> Сколько его ни спрашивай,</p>	<p><i>ոչինչ չի ասի</i>: ничего не скажет.</p>	сослаг. накл.

•Сослагательное наклонение употребляется для обозначения действия в будущем. Тогда, как известно, в придаточных времени – когда речь идет о моменте, который еще не настал, после союзов երբ (որ), երես (որ), об отрезке времени, который длится до определенного момента (действия) в будущем, после союза մինչև (որ) – ставится желательное наклонение. Ср. сложноподчиненное предложение с придаточным времени, относящимся к будущему, с главным предложением в изъявительном наклонении и сложноподчиненное предложение с придаточным времени, относящимся к будущему, с главным предложением в сослагательном наклонении.

прид. врем.	Յենց որ եղբայրս տուն դառնա, "Как только мой брат вернется,	ես կարող եմ քեզ մտ գալ: я могу прийти к тебе."	изъявит. накл.
жел. накл.	Յենց որ եղբայրս տուն դառնա, "Как только мой брат вернется,	ես կկարողանամ քեզ մտ գալ: я смогу прийти к тебе."	сослаг. накл.

Порядок следования главного и придаточного предложений – свободен, не фиксирован.

изъявит. накл. (привыч- ное, повторя- ющееся действие)	Ամեն օր նա մնում է իր հիվանդ տատիկի մոտ "Каждый день он остается с больной бабушкой,	մինչև ծնողները աշխա- տանքից վերադառնան: пока родители не возвращаются с работы".	прид. врем
сослаг. накл. (кратное действие)	Եւ կմնա իր հիվանդ տատիկի մոտ "Он останется с больной бабушкой,	մինչև ծնողները աշխա- տանքից վերադառնան: с работы."	жел. накл.

3 Вторым лицом будущего времени сослагательного наклонения можно выразить настоятельное повеление (утвердительная форма) и категорический запрет (отрицательная форма). **Կգնաս կասես** Պըլը Պուղուն, թող շուտ գա այստեղ: "Пойдешь, скажешь..." Այսօր կմնաս տանը, բալկ չես գնա, հեռուստացույց չես նայի: "... не пойдешь, ...не помотришь."

Сравните побуждение к действию и запрет, обращенные к собеседнику (второе лицо) в желательном наклонении и в сослагательном.

Անահիտի հեռախոսի համարը ինձ ասե՛ւ : = Ասա՛ ինձ, <i>խնդրեմ, (խնդրում եմ)</i> Անահիտի հեռախոսի համարը:	<u>жел. накл.</u> (вежливая просьба)
Անահիտի հեռախոսի համարը դու ինձ կասե՛ւ : = Ասա՛ ինձ Անահիտի հեռախոսի համարը:	<u>сослаг. накл.</u> (веление, почти приказ)

Չգրաս նրան իմ հեռախոսի համարը, <i>(խնդրում եմ)</i> : = Մի՛ տուր նրան իմ հեռախոսի համարը, <i>խնդրում եմ</i> :	<u>жел. накл.</u> (просьба, даже очень настоятельная, остается в рамках пожелания)*
Չես րա նրան իմ հեռախոսի համարը: = Մի՛ տուր նրան իմ հեռախոսի համարը:	<u>сослаг. накл.</u> (запрет, приказ, иногда с оттенком угрозы со стороны сознающего свою силу)

*В сознании многих армян это употребление желательного наклонения полностью соответствует отрицательной форме повелительного наклонения и даже более частотно, чем сама отрицательная форма повелительного наклонения.

4 Будущее время сослагательного наклонения может относиться к настоящему моменту. Тогда оно употребляется не для сообщения о реальных событиях (как настоящее время изъявительного наклонения), а для выражения предположения, сомнения, неуверенности, недостоверности сказанного. Сослагательным наклонением нечто сообщается, но не утверждается. В значении настоящего времени сослагательное наклонение часто употребляется в поговорках и пословицах, а также в стилистически близких контекстах и для передачи оттенка повторяемости, привычности действия.

Գողը տնից կլինի: "Вор (бывает) обычно из дома (из своих)."

Ծոտերն աշնանը կհաշվեն: "Цыплят по осени считают".

Այդպես չեն պատասխանի մեծերին: "Так не отвечают (нельзя отвечать) старшим".

Сравните разницу между настоящим временем изъявительного наклонения и будущим временем сослагательного наклонения.

Այսպիսի բան քիչ է պատահում: "Такое редко случается".	Այսպիսի բան քիչ կպատահի: "Такое редко может случиться".
изъявит. накл. – утверждение	сослаг. накл. – возможность

Упражнения Վարժություններ

1. Ա)

Այսօր դու կգնա՞ս խանութ:

→

Այո, այսօր ես կգնամ:
Ոչ, այսօր ես չեմ գնա, նա կգնա խանութ:

- Այսօր դու կգնա՞ս խանութ:
- Այսօր դու չախտիքի կեփե՞ս:
- Այսօր դու նրա նամակին կպատասխանե՞ս:
- Այսօր դու Հակոբի գիրքը կտանե՞ս:
- Այսօր դու թերթերը կվերցնե՞ս:
- Այս կիրակի ինձ կնկարե՞ս:
- Այս երեկո ինձ հետ կգա՞ս թատրոն:

Բ)

Այսօր դուք կգնա՞ք խանութ:

→

Այո, այսօր մենք կգնանք: Ոչ, այսօր մենք չենք գնա, նրանք կգնան խանութ:

См. предложения пункта А)

2.

– Դու թուճամյանի "Անուշ"-ն ես կարդում:
– Ոչ, "Մարո"-ն:

→ – Դու թուճամյանի "Անուշ"-ն ես կարդում:
– Ոչ, "Անուշ"-ը ես հետո կկարդամ, հիմա "Մարո"-ն եմ կարդում:

- Դու թուճամյանի "Անուշ"-ն ես կարդում: – Ոչ, "Մարո"-ն:
- Նա մեր փողոցն է նկարում: – Ոչ, իրենց փողոցը:
- Դու սուրճ ես եփում: – Ոչ, ճաշ:
- Դուք դա՞ս եք սովորում: – Ոչ, թերթ ենք կարդում:
- Երեխաները բա՞կ են գնում: – Ոչ, հեռուստացույց են նայում:

3. Найдите для каждого придаточного предложения из левого столбца подходящее по смыслу главное предложение из правого столбца.

Գտնեք ձախ սյունակի յուրաքանչյուր երկրորդական նախադասությանը համապատասխան գլխավոր նախադասությունը աջ սյունակում:

Եթե անձրև գա, սունկ կհավաքենք:

- ✓ Եթե անձրև գա,
- Եթե անձրև չգա,
- Եթե ժամանակ ունենամ,
- Եթե զբաղված չլինես,
- Եթե տանը մարդ լինի,
- Եթե շոգ լինի,
- Եթե նա ժամանակին վերադառնա,

- կգամ քեզ մոտ:
- միասին երաժշտություն կլսենք:
- ✓ սունկ կհավաքենք:
- այսօր չենք աշխատի:
- անտառ կգնանք:
- նարդի կխաղանք:
- կզանգես:

4.

Եթե դասը չլսես, չես հասկանա:

→ Եթե դասը լսես, կհասկանաս:

- Եթե դասը չլսես, չես հասկանա:
- Եթե անձրև չգա, սունկ չենք գտնի:
- Եթե փող չունենամ, չեմ կարողանա նրան փոխ տալ:
- Եթե քեզ դպրոց չուղարկենք, գրել-կարդալ չես սովորի:
- Եթե տղաները չմոռանան դաս սովորել, հայոց պատմությունից անբավարար չեն ստանա:
- Եթե հարևանը բարձի տակ փող չդնի, փողն այնտեղ չի գտնի:
- Եթե նա փողի կարիք չզգա, Պըլը Պուլուն չի դիմի:
- Եթե նրանց չպատմեք այս դեպքը, նրանք չեն անհանգստանա:
- Եթե նրա գրպանները չստուգես, նամակը չես գտնի:
- Իսկ եթե այն նամակը չգտնես, նրան չես վստահի:

5.

Եթե քարը վերցնեք, մի կողմ դնեք, բաղնիսի դուռը կազատվի:

→ Եթե քարը չվերցնեք, մի կողմ չդնեք, բաղնիսի դուռը չի ազատվի:

- Եթե քարը վերցնեք, մի կողմ դնեք, բաղնիսի դուռը կազատվի:
- Եթե անձրև գա, սև կոշիկներդ կհագնես:
- Եթե ժամանակ ունենանք, այս ամառ Հայաստան կգնանք:
- Եթե շոգ լինի, բակում կճաշենք:
- Եթե ջուր ուզենանք, ցայտադրյուրից կխմենք:
- Եթե միշտ այդպես ծուլ լինես, ուսուցիչները քեզնից դժգոհ կլինեն:
- Եթե տղաները ուլունք կամ մի կտոր ջնարակած ափսե գտնեն պեղումների ժամանակ, դպրոց կբերեն և իրենց ուսուցչին ցույց կտան:

6.

– Երեխաներ, ո՞վ կտա ինձ այն գիրքը:
– Տատիկ, ես զբաղված եմ, բայց եթե Հասմիկը ..., ես ...:

→ – Տատիկ, ես զբաղված եմ, բայց եթե Հասմիկը քեզ գիրքը *չտա*, ես *կտամ*։

- Երեխաներ, ո՞վ կտա ինձ այն գիրքը: – Տատիկ, ես զբաղված եմ, բայց եթե Հասմիկը ..., ես ...:
- Ո՞վ կբերի այսօրվա թերթերը: – Տատիկ, ես ժամանակ չունեմ, բայց եթե Արտակը ..., ես ...:
- Ո՞վ կգտնի կոշիկներս: – Տատիկ, ես արդեն գնում եմ, բայց եթե Սոսը ..., ես ...:
- Ո՞վ կասի ժամը: – Պապիկ, ես ժամացույց չունեմ, բայց եթե Վազգենը ..., ես կնայեմ խոհանոցի ժամացույցին ու ...:
- Ո՞վ մի քիչ ջուր կտա: – Պապիկ, ես դասերս եմ սովորում, բայց եթե Պետրոսը..., ես ...:
- Ո՞վ կաթ կբերի: – Պապիկ, ես հոգնած եմ, բայց եթե Շուշանիկը ..., ես...:

7.

(Դու) դասի ժամանակ /ծիծաղել/, գերազանց /ստանալ/:

→ *Եթե* դասի ժամանակ *ծիծաղես*, գերազանց *չես ստանա*։

- (Դու) դասի ժամանակ /ծիծաղել/, գերազանց /ստանալ/:
- (Դու) դասի ժամանակ /ծամել/, գերազանց /ստանալ/:
- (Հակոբը) մաթեմատիկայից անբավարար /ստանալ/, այս ամառ Ղրին /գնալ/:
- (Դու) ընկերուհուդ մոտից շուտ տուն /դառնալ/, նրա նկարները /տեսնել/:
- (Դու) Նրան /ասել/ իմ հասցեն, քեզ հետ /խոսել/:

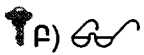
8. Ա)

Եթե նա (գալ) մեր տուն, ես նրան (ցույց տալ) մեր հին լուսանկարները:

→ *Եթե* նա *գա* մեր տուն, ես նրան ցույց *կտամ* մեր հին լուսանկարները:

- Եթե նա (գալ) մեր տուն, ես նրան (ցույց տալ) մեր հին լուսանկարները:
- Եթե Վարսենիկին (տեսնել), նրան ամեն ինչ (պատմել):
- Եթե դու այդ գիրքը (չբերել), ես շատ (ամաչել) Գագիկից, որովհետև դա նրա գիրքն է:
- Եթե հիմա տուն (վազել), քեռիդ դեռ տանը (լինել) և դու նրան (տեսնել):
- Երեխաներ, եթե դուք իմ սիրած երգը (երգել), ես ձեզ խնձոր (տալ):
- Եթե այսօր փող (ստանալ), քեզ համար նոր հագուստ (գնել):

Եթե ամեն օր թերթ (չկարդալ),
նորությունները (չիմանալ):

Եթե ամեն օր թերթ *չկարդաս*,
նորությունները *չես իմանա*:

Եթե ամեն օր թերթ (չկարդալ), նորությունները (չիմանալ):

Եթե քեզ (չհարցնել), դու ոչինչ (չասել):

Եթե նրան թատրոն (չիրավիրել), նա ինքը (չգնալ):

Եթե մայրդ նրանց (չհանդիպել), նա (չամհանգստանալ):

Եթե մենք այս քարտեզի մասշտաբը (չմեծացնել), ոչինչ (չերևալ)

և դուք ոչինչ (չհասկանալ):

Եթե այսօր շուտ (չպառել) քնելու, վաղը (չկարողանալ) երկար ճանապարհ գնալ:

Եթե քամի (չլինել), այսքան ցուրտ (չլինել):

Եթե փողի կարիք (չզգալ), ստիպված (չլինել) այսքան աշխատել:

9. Ա)

Մոսկվայում հիմա ցուրտ է:

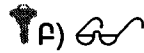
+

см. ур. 11, упр. 2

բնական է, որ..., հավանական է, որ..., սպասելի է,
որ..., հույս ունեմ, որ..., կարծում եմ, որ...

=

ожидание, надежда, предположение	Բնական է, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ <i>լինի</i> : Հավանական է, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ <i>լինի</i> : Սպասելի է, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ <i>լինի</i> :
некоторая (большая) уверенность	Բնական է, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ <i>կլինի</i> : Հավանական է, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ <i>կլինի</i> : Կարծում եմ, որ Մոսկվայում հիմա ցուրտ <i>կլինի</i> :

Մոսկվայում
հիմա ցուրտ է:

+

բնական է, որ..., հավանական է, որ..., սպասելի է,
որ..., հույս ունեմ, որ...

Մոսկվայում հիմա ցուրտ է:

Նրանք շուտով նոր բնակարան են ստանում:

Նոր բնակարանում խոհանոցը մեծ է և միջանցքը նեղ ու երկար չէ:

Այդ շենքի պատուհանները նայում են ծովեզերքին:

Այս շենքը վերելակ ու աղբատար խողովակ ունի:

Ամսի հինգին Մոկացյանն է քննություն ընդունում:

Նա այս գիրքը ընկերներին չի տալիս:

Ամռանը նրանք ճոճաթուղ տանում են իրենց ամառանոցային տնակը, իսկ ծնռանը ետ են բերում քաղաքի բնակարանը:

Ամառանոցային տնակում ժամանակը շատ արագ է անցնում:

Ռուբենը հրավիրում է ինձ Մեծ թատրոն:

Հարևանը նորից ստիպված է դիմել Պըլը Պուլուն:

Դուռը բացվում է ու ներս է մտնում դիմացի շենքի խարտյաչ հարևանուհին:

Լվացքի մեքենան միայն խոհանոցում կամ լոգասենյակում է աշխատում, պատշգամբում չի աշխատում:

Մեր կաթսան ձեր տանը նորից ծնում է:

10.

Դուք ինձ նամակ կգրե՞ք:

→ -Այո, կգրեմ (կգրենք):
-Ոչ, չեմ գրի (չենք գրի):

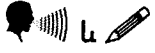
Դուք ինձ նամակ կգրե՞ք: Իսկ նրա՞ն: Դուք իմ նամակին կսպասե՞ք: Դուք ինձ կզանգե՞ք: Դուք իմ մասին կմտածե՞ք: Իսկ դուք ինձ վրա չե՞ք ծիծաղի: Իսկ նրա՞նք: Նրանք ինձ կվատահե՞ն: Իսկ դու՞ք: Դուք ինձ կհիշե՞ք, չե՞ք մոռանա:

11. Ответьте на вопросы: Պատասխանեք հարցերին.

Ա) Ե՞րբ կպատասխանեք մեր նամակին: Ե՞րբ ինձ կհավատաս վերջապես: Ե՞րբ ինձ կուղարկեն Փարիզ սովորելու: Ե՞րբ կվերադառնանք Հայաստան: Ե՞րբ նորից կտեսնեմ Վենետիկը: Ու՞մ հետ կպարես: Ու՞մ կտանես քեզ հետ թատրոն: Ի՞նչ կվերցնեք, խորոված, թե՞ տոլմա: Իսկ դու ի՞նչ կուտես, չխրթմա՞, թե՞ բոգբաշ: Ե՞րբ կգա բժիշկը: Ե՞րբ հայրիկը փող կստանա:

Բ) Ի՞նչ կանեք, եթե հանկարծ շատ փող գտնեք: Ի՞նչ կանեք, եթե հինգ-վեց օտար լեզու իմանաք: Ի՞նչ կանեք, եթե փողոցում լինեք ու հանկարծ կարկուտ գա: Ի՞նչ կանեք, եթե ձեր հարևանը ձեզմից փող փոխ առնի ու ետ չտա:

12.

Ում էլ /ասել/ (դու), /հավատալ/
Ով էլ /լսել/, /ծիծաղել/
Ով էլ /գալ/, դուռը /բացել/ (դու)
Ինչ էլ /ստանալ/ (դու), գոհ /լինել/ (ես)
Ինչ ջահ էլ /լինել/, գեղեցիկ /լինել/

→ Ում էլ <i>ասես, կհավատա:</i>
Ով էլ <i>լսի, կծիծաղի:</i>
Ով էլ <i>գա, դուռը կբացես:</i>
Ինչ էլ <i>ստանաս, գոհ կլինես:</i>
Ինչ ջահ էլ <i>լինի, գեղեցիկ կլինի:</i>

- Ում էլ /ասել/ (դու), /հավատալ/:
- Ում էլ /հարցնել/ (դու), /պատասխանել/:
- Ում էլ /ցույց տալ/ (դու), /չհավատալ/:
- Ով էլ /լսել/, /ծիծաղել/:
- Ով էլ /տեսնել/, /ծիծաղել/:
- Ով էլ /գալ/, դուռը /բացել/ (դու):
- Ով էլ /գալ/, դուռը /չբացել/ (դու):
- Ով էլ /գալ/, ուրախ /լինել/ (մենք):
- Ինչ էլ /ստանալ/ (դու), գոհ /լինել/ (ես):
- Ինչ էլ /ուզենալ/ (դու), հայրդ /անել/:
- Ինչ էլ կինը /եփել/, ամուսինը /ուտել/:
- Ինչ էլ /որոշել/ (դու), համաձայն /լինել/ (ես):
- Ուր էլ /դնել/ (ես) կոնֆետները, երեխաները /գտնել/:
- Ուր էլ /զնալ/ (ես), մայրենի լեզուն /չմոռանալ/ (ես):
- Ուր էլ /կախել/ (մենք) այս մկարը, լավ /չերևալ/ (մկարը):
- Ինչպես էլ թռռները /երգել ու պարել/, պապը /ուրախանալ/:
- Ինչպես էլ /վազել/ (դու), նրան /չհասնել/ (դու):
- Ինչքան էլ նրան /ստիպել/ (նրանք), գինի /չխմել/ (նա):
- Ինչքան էլ /հանդգել/ (ես), ինձ /չլսել/ (նա):
- Ինչքան էլ հարևանը /խնդրել/, ոչ մի դրամ փոխ /չտալ/ (նա)

Նրան:

- Ինչ գույնի էլ /լինել/ վարագույրը, այս պատերին /սազել/:
- Ինչ ջահ էլ /լինել/, գեղեցիկ /լինել/:
- Ինչ կաթսա էլ /տալ/ Նասրեդինը, հարևանը /վերցնել/:

13. Ա)

Երբ որ (հենց որ) նրանից նամակ *ստանամ*, անմիջապես քեզ **կհայրենեմ**:

Մայրիկ, մինչև դու տուն *գաս* աշխատանքից, ես դասերս **կսովորեմ**:

придаточное времени, событие относится к будущему

Դբ) Найдите для каждого придаточного предложения из левого столбца подходящее по смыслу главное предложение из правого столбца.

Գտե՛ք ձախ սյունակի յուրաքանչյուր երկրորդական նախադասությանը համապատասխան գլխավոր նախադասությունը աջ սյունակում:

Հենց որ խանութները բացվեն, կգնամ հացի:

✓ Հենց որ խանութները բացվեն,	կգնանք ման գալու:
Հենց որ երեխաները դպրոցից տուն գան,	մի նոր ջահ կգնեն:
Հենց որ լավ հայերեն սովորեմ,	✓ կգնամ հացի:
Հենց որ շատ փող ունենամ,	հայերեն Պարույր Սևակ կկարդամ:
Հենց որ անձրևը վերջանա,	խորոված կանենք:

Դգ) Найдите для каждого главного предложения из левого столбца подходящее по смыслу придаточное предложение из правого столбца.

Գտե՛ք ձախ սյունակի յուրաքանչյուր գլխավոր նախադասությանը համապատասխան երկրորդական նախադասությունը աջ սյունակում:

Մենք կմնանք սրճարանում, մինչև անձրևը վերջանա:

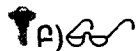
✓ Մենք կմնանք սրճարանում,	մինչև ճաշը պատրաստվի:
Ես կսպասեմ,	մինչև ես չասեմ:
Մենք այգում կաշխատենք,	✓ մինչև անձրևը վերջանա:
Դուք դուրը չեք բացի,	մինչև ես նրան չհամոզեմ:
Նա քեզ ոչինչ չի տա,	մինչև նա հաջորդ անգամ այստեղով անցնի:

Դ14. Ա)

բժիշկ կանչել	→	բժիշկ կանչե՛ս,	просьба: желат. накл.
		բժիշկ կանչե՛ք	
		բժիշկ կկանչե՛ս,	требование: сослаг. накл.
		բժիշկ կկանչե՛ք	

- Բժիշկ կանչել:
- Գնալ հարևանի մոտ ու փողը բերել:
- Մի գրիչ տալ:
- Այս նամակը ուղարկել:
- Մի թուպե սպասել:
- Լվացքից առաջ գրպանները ստուգել:
- Գնալ հարևանին շնորհավորել:

այս ջրից խմել

այս ջրից չխմե՛ս, այս ջրից չխմե՛ք	совет, предупреждение: желат. накл.
այս ջրից չե՛ս խմի, այս ջրից չե՛ք խմի	запрет, с оттенком угрозы: сослаг. накл.

Այս ջրից խմել:
 Նրան զանգել:
 Այսօր բաղնիս զնալ:
 Այդ մասին ("об этом") խոսել:
 Անհանգստանալ (возможна только просьба):
 Այս պատմությունը հարևաններին պատմել:
 Այն դռնից ներս մտնել:

желательное наклонение ողծական եղանակ	
утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև
мягкая просьба	побуждение

сослагательное наклонение ենթադրական եղանակ	
утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև
побуждение	запрет

≠

Ով էլ գա, դուռը կբացես.

Ով էլ գա, դուռը չբացես.

≠

Выберите "совет, побуждение", (а не "вежливую просьбу" или "строгий запрет с оттенком угрозы"):

Ուր էլ լինես, քո մայր լեզուն չմոռանաս / չես մոռանա:
 Ով էլ հարցնի, այս նամակը նրան տաս / կտաս:
 Տղաս, ով էլ քեզ դիմի, օգնես/կօգնես, չմերժես / չես մերժի:
 Պապդ ինչ էլ ասի, կոպիտ չպատասխանես / չես պատասխանի,
 լռես / կլռես:
 Երբ էլ վերադառնաս, զանգես / կզանգես, չմոռանաս / չես
 մոռանա:
 Ինչ էլ պատահի, ինձ իմաց տաս / կտաս, չթաքցնես / չես
 թաքցնի:

15. Ա)

Пословицы	
Գողը մութ գիշեր ("темная ночь") կսիրի:	= Рыба ищет, где глубже
Զեռքը ձեռք կլվանա (լվանալ "мыть"):	= Рука руку моет.
Զրի բերածը ջուրը կտանի:	= Бог дал, Бог взял.
Զուրն ընկնողը անձրևից չի վախենա	= Снявши голову, по волосам не плачут.
Մի ձեռքը ծափ չի տա (ծափ տալ "хлопать"), մի ծաղկով գարուն չի գա:	= Один в поле не воин.

Ամռանը մուշտակ չեն հագնում:
 Утверждение, относящееся к
 настоящему моменту.

→ **Ամռանը մուշտակ չեն հագնի:**
 Утверждение обобщающего
 характера

Ամռանը մուշտակ չեն հագնում:

Առանց գուլպաների և բոկոտիկներով թատրոն չեն գնում:

Զուլավոր շալվարի հետ վանդակավոր բաճկոնակ չեն հագնում:

Ծաղկավոր վերնաշապկին փողկապ չի սագում:

Աղբահանն ու ավելը աթոռին չեն դնում, հատակին են թողնում:

Պտուտակահանը պատառաքաղների և դանակների հետ չէ:

Թեյի քամիչը գդալների հետ է:

Ալյուրի մաղը աղբի դուլի մոտ չեն դնում:

Դու՛ման թավայի մեջ չեն տապակում, այլ կաթսայի մեջ են եփում:

Թելերն ու ասեղները խոհանոցում չեն թողնում:

Քարտեզը զուգարանում չեն կախում:

Գրքերը զգեստապահարանը չեն դնում:

Ստով ճաշերը սառնարանն են դնում:

Այնպիսի բան ես ասում, որ եփած հավը ծիծաղում է:

Отрицательные местоимения и их склонение

Ժխտական դերանունները և նրանց հոլովումը

Запомните следующие отрицательные местоимения и их склонение. Заметьте, что при склонении изменяется только последний компонент: *մեկը, ոք, բան, տեղ* (кроме местоимения *չիինչ*), в конструкции "*ոչ մի + существительное без артикля*" склоняется существительное.

ո՞վ	ոչ մեկը, ոչ ոք, ոչ մի մարդ	никто
ի՞նչ(ը)	ոչ մի բան, ոչինչ	ничто, ничего
ի՞նչ + сущ. без арт. ո՞ր + сущ. с арт.	ոչ մի + сущ. без арт.	никакой, ни один
որտե՞ղ, ու՞ր	ոչ մի տեղ	нигде, куда

Персонифицированное склонение (Անձի առում)

Ուղղ. հ.	ոչ ոք, ոչ մեկը
Սեռ.-տր.-հայց. հ.	ոչ ոքի, ոչ մեկի(ն)
Բաց. հ.	ոչ ոքից, ոչ մեկից
Փորձ. հ.	ոչ ոքով, ոչ մեկով

Неперсонифицированное склонение (Իրի առում)

Ուղղ.-հայց. հ.	ոչ մի բան, ոչինչ	ոչ մի տեղ
Սեռ.-տր. հ.	ոչ մի բանի, ոչնչի	ոչ մի տեղի
Բաց. հ.	ոչ մի բանից, ոչնչից	ոչ մի տեղից
Փորձ. հ.	ոչ մի բանով, ոչնչով	ոչ մի տեղով
Ներգ. հ.	ոչ մի բանում, ոչնչում	

16.Ա)

– Որտե՞ղ կա
այդպիսի փողոց:

→

– Ոչ մի տեղ:
– Ոչ մի տեղ չկա:
– Ոչ մի տեղ չկա այդպիսի փողոց:

- Որտե՞ղ կա այդպիսի փողոց:
- Ձեզմից ո՞վ կբարձրանա այս ծառը:
- Ո՞վ է անընդհատ ազդանշան տալիս բակում:
- Ի՞նչ ես անում այստեղ:
- Ի՞նչ եք խմում:
- Ի՞նչ է ասում այն երիտասարդը:
- Ի՞նչ հարց է Ձեզ հետաքրքրում:
- Ի՞նչ մասնագիտություն ունի այն տղան:
- Ու՞ր ես գնում:

Բ)

– Ու՞մ է հետևում
այս մարդը:

→

– Ոչ ոքի:
– Ոչ ոքի չի հետևում:
– Ոչ ոքի չի հետևում այս մարդը:

- Ու՞մ է հետևում այս մարդը:
- Ու՞մ է նման քույրդ:
- Ու՞մ են հարցնում:
- Ունո՞վ է հետաքրքրվում եղբայրդ:
- Ունի՞ց է բողոքում տատիկդ:
- Ունի՞ց ես նեղանում:
- Ի՞նչն է քեզ հուզում:
- Ինչի՞ց ես դու հուզվում:
- Ի՞նչ եք պատվիրում:
- Որտեղի՞ց գիտեք այդ բանը:
- Որտեղի՞ց եք գալիս:
- Ի՞նչ գիրք ես կարդում:
- Ո՞ր աղջկան ես հրավիրում պարելու:
- Ի՞նչ (ո՞ր) թերթից է այս նկարը:
- Ո՞ր այգով է անցնում Կարմիր Գլխարկի ճանապարհը:

Փարնաճային փողոցը

Արմենը տաքսի է կանգնեցնում և երկուսն էլ¹ նստում են:

– Փարնաճային փողոց, – ասում է Արմենը:

– Իսկ դա որտե՞ղ է գտնվում:

– Սա չորրորդ տաքսին է, որ նստում եմ, – գայրանում է Արմենը:

– Եվ ոչ մեկը չգիտի այդ փողոցը:

– Դե լավ, մի բան կանենք, – ասում է վարորդը:

Այդ փողոցը արդեն նրան էլ է հետաքրքրում: Անահիտը, որ լուռ հետևում էր տղամարդկանց, հասկանում է, որ դա խաղ է, ու լավ է զգում իրեն:

Խաչմերուկներից մեկի մոտ վարորդը հարցնում է մի անցորդի.

– Չգիտե՞ք որտեղ է Փարնաճային փողոցը:

– Այդպիսի փողոց կա Բոստոնում, – ասում է անցորդը, որն ըստ երևույթին, հայրենադարձ է: Անգլերեն կոչվում է Սփրինգ Գարդեն:

– Շնորհակալություն:

Տաքսին շարունակում է ճանապարհը և գնում աննպատակ:

– Առանց իմանալու ու՞ր ենք գնում, – հարցնում է Արմենը, գուցե հեռանու՞մ ենք Փարնաճային փողոցից:

– Կամ գուցե մոտենում ենք:

Արմենը չի կարողանում առարկել, որովհետև երկու դեպքն էլ հնարավոր է:

– Դանդաղ գնա, – հանկարծ ասում է Արմենը վարորդին:

– Ինչու՞ դանդաղ, – աշխուժանում է վարորդը:

– Որպեսզի հանկարծ չանցնենք փողոցը:

– Եթե արագ գնանք, ավելի շուտ կհասնենք:

Արմենը էլի չի կարողանում առարկել, որովհետև դա ևս հնարավոր է:

– Որտե՞ղ է գտնվում Գարնանային փողոցը, – վարորդը հարցնում է մի ուրիշ անցորդի:

Անցորդը ծերուկ է, նա գրոսնում է իր պառավ կնոջ հետ:

– Գարնանային փողոց: Զգիտեմ: Բայց լավ անում է:

Վարորդը մի անգամ էլ է կանգնեցնում մեքենան, մոտենում է մի ուստիկանի, նույն հարցը տալիս ու վերադառնում:

– Գուցե իսկապե՞ս չկա այդպիսի փողոց, – դժգոհ ասում է նա:

– Զի կարող պատահել:

– Բայց անհնար բան է, որ որևէ մեկը չիմանա, – բողբոլում է վարորդը:

– Ի՞նչ կա որ, մեծ քաղաք է, կարող է նաև չիմանան:

Նրանք մտնում են նորակառույց, ոչ ասֆալտապատ մի փողոց: Վարորդը չի դադարեցնում ընթացքը: Եվ անընդհատ ազդանշան է տալիս:

Հանկարծ ուժեղ արգելակում է ու կանգ առնում:

– Ինչու՞ կանգնեցինք²:

– Հասանք³:

– Ինչպե՞ս թե հասանք:

Արմենը նայում է դուրս և տեսնում, որ փողոցի մեջտեղում, տախտակե ցուցանակի վրա, կարմիր ներկերով գրված է՝ "Գարնանային փողոց":

ըստ Պերն Զեյթունցյանի՝ "Երևանյան օրերի խորնիկա"

¹երկուսն էլ – оба

²ինչու՞ կանգնեցինք – почему остановились (мы)?

³հասանք – доехали (мы)

Слова Բառեր

կանգնեցնել – остановить
վարորդ – водитель (դ=բ)
հեպաքըքրել – интересоваться
լուռ – молча
հեքևել – следовать
զզալ (իրեն) – чувствовать (себя)
խաչմերուկ – перекресток
անցորդ – прохожий (դ=թ)
հայրենադարձ – репатриант (ծ=ց)
կոչվել – называться
աննպատակ – бесцельно
գուցե – может быть
հեռանալ – отдаляться
մոտենալ – приближаться
առարկել – возражать
դեպք – случай

հնարավոր – возможно
դանդաղ – медленно
արագ – быстро
ավելի շուտ – раньше
հասնել – достичь
աշխուժանալ – оживиться
ուրիշ – другой (иной)
ծերուկ – старик
զբոսնել – гулять, прогуливаться
պառավ – старый (пожилой)
ուստիկան – полицейский
նույն – тот же
իսկապե՞ս – действительно? в самом деле?
պատահել – случаться

անհնար – невозможно
 բողոքել – протестовать
 նաև – также
 նորակառույց – новостройка
 ասֆալտապատ – асфальтированный
 դադարեցնել – прекращать
 (второе դ=թ)
 ընթացք – ход, процесс, зд.: езда
 անընդհատ – непрерывно (դ=թ)
 ազդանշան – сигнал

ազդանշան փայլ – сигналить
 արգելակել – тормозить (զ=ք)
 կանգ առնել – остановиться
 մեջտեղ – середина (ջ=չ)
 փախփակ – доска
 փախփակե – дощатый
 ցուցանակ – указатель
 ներկ – краска
 գրված – написано,
 написанный

Комментарии, задания и упражнения

Սեկնարանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ

17.Ա)

Суффикс -ային образует прилагательные со значением "типичный, присущий, относящийся к (месту, времени)".			
գարուն	весна	գարնանային	весенний
ամառ	лето	ամառային	летний
աշուն	осень	աշնանային	осенний
ձմեռ	зима	ձմեռային	зимний
հյուսիս	север	հյուսիսային	северный
հարավ*	юг	հարավային*	южный
HO: արևելք	восток	արևելյան	восточный
արևմուտք	запад	արևմտյան	западный

*(վ=ֆ)

Բ) Угадайте значение следующих прилагательных:

Կռահեք հետևյալ ածականների նշանակությունը.

անտառային	❓	անտառ – лес
տնային	❓	տուն – дом
փողոցային	❓	փողոց – улица
գիշերային	❓	գիշեր – ночь
հեքիաթային	❓	հեքիաթ – сказка

Գ)

Հենգելն ու Գրետելը մոտենում են (անտառ) տնակին և պատուհանից ներս են նայում:

→ Հենգելն ու Գրետելը մոտենում են անտառային տնակին և պատուհանից ներս են նայում:

Հենգելն ու Գրետելը մոտենում են (անտառ) տնակին ("домик") և պատուհանից ներս են նայում:

Իմ (աշուն) վերարկուն շատ տաք է, ես (ձմեռ) վերարկու չեմ ուզում գնել:

Մենք մի ծանոթ ունենք Դրիմում, նրա տան պատուհանից մի (հեքիաթ) տեսարան է բացվում:

(Գիշեր) քամին սառն է, նույնիսկ (ամառ) թեթև շրջագետտով ամռան գիշերներին ցուրտ է:

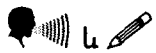
Կանադան գտնվում է ... Ամերիկայում, իսկ Արգենտինան ... Ամերիկայում:

18.Ա)

Суффикс -ե (вариант -յա) образует прилагательное, указывающее на материал, из которого сделан предмет.			
կավ	глина	կավե (սալ)	глиняный
փայտ	дерево	փայտե, փայտյա	деревянный
տախտակ	доска	տախտակե, տախտակյա	дощатый
մարմար	мрамор	մարմարե, մարմարյա	мраморный
մետաղ	металл	մետաղե, մետաղյա	металлический
երկաթ	железо	երկաթե, երկաթյա	железный
բրոնզ	бронза	բրոնզե, բրոնզյա	бронзовый
արծաթ	серебро	արծաթե, արծաթյա	серебряный
ոսկի	золото	ոսկե, ոսկյա	золотой
բամբակ	хлопок	բամբակե, բամբակյա	хлопчатобумажный
բուրդ*	шерсть	բրդե*, բրդյա*	шерстяной
մետաքս	шелк	մետաքսե, մետաքսյա	шелковый
ապակի	стекло	ապակե, ապակյա	стеклянный
բյուրեղապակի	хрусталь	բյուրեղապակյա	хрустальный
հախճապակի	фарфор	հախճապակյա	фарфоровый
ճենապակի	фаянс	ճենապակյա	фаянсовый

*դ=թ

Բ)

– Քույրիկ ջան, Նոր Տարուն քեզ (արծաթ) գդալներ կնվիրեմ:
– Իսկ ես քեզ (ոսկի) գրիչ:

→ – Քույրիկ ջան, Նոր Տարուն քեզ արծաթե (արծաթյա) գդալներ կնվիրեմ:
– Իսկ ես քեզ ոսկե (ոսկյա) գրիչ:

1. – Քույրիկ ջան, Նոր Տարուն քեզ (արծաթ) գդալներ կնվիրեմ:
– Իսկ ես քեզ (ոսկի) գրիչ:
2. Ու՞ր են տանում այս (մարմար) աստիճանները:
3. Փոքր եղբայրս սիրում է իր (փայտ) ձին:
4. Խորոված անելու համար (երկաթ) շամփուրներ են հարկավոր:
5. Բնակարանը փոխանակելուց հետո արժե (մետաղ) դուռ դնել:
6. Զգույշ, զամբյուղի հատակին (ապակի) բաժակներ կան:
7. Չմեռ է, Արմենուհին հագնում է իր (բուրդ) գլխարկն ու ձեռնոցները:
8. Այս (մետաքս) գլխաշորը քեզ շատ է սագուն:
9. Տատիկս չի սիրում (մետաքս) գիշերանոցներ, միայն (բամբակ) գիշերանոց է հագնում:

19 Ա)

Префикс ան- с отрицательным значением образует прилагательное:	
от прилагательного с положительным значением:	от существительных и глагольных основ (со значением "без чего-то")
հետաքրքիր ≠ անհետաքրքիր զգույշ ≠ անզգույշ լուրջ ≠ անլուրջ հյուրասեր ≠ անհյուրասեր բնական ≠ անբնական հավանական ≠ անհավանական գրագետ ≠ անգրագետ "գրամտնային" ≠ "неграмматный"	աննպատակ "бесцельный, бесцельно" անժպիտ "неулыбчивый" անգույն "бесцветный" անպատասխան "безответный" անընդհատ անտարբեր անկարելի անհնար

Բ)

Կարենը բոլորովին լուրջ գիտաշխատող չէ:

→ Կարենը անլուրջ գիտաշխատող է:

Կարենը բոլորովին լուրջ գիտաշխատող չէ:

Առանց գիրքը կարդալու ինչպե՞ս ես ասում, որ այն *հետաքրքիր* չէ:

Ընկերդ բարի մարդ է, բայց *հյուրասեր* չէ:

Հավանական չէ, որ որևէ մեկը չիմանա Գարնանային փողոցի տեղը, եթե այդպիսի փողոց իսկապես կա:

Երրորդ տաքսու վարորդը *առանց ժպտալու* նայում է Անահիտին ու Արմենին և ասում է, որ անմիջապես իջնեն մեքենայից:

Մենք այստեղ այլևս չենք կարող մնալ, դա *հնարավոր* չէ:

Այս ծերունկն ու իր պառավ կինը զբոսնում են *առանց նպատակի*:

Վարորդը ազդանշան է տալիս *առանց ընդհատելու*:

Նրա տատիկի մայրը *գրագետ* կին չէ, բայց շատ *հետաքրքիր* պատմություններ գիտի:

Պըլը Պուլին մեկիք Շահնազարի կատակները երբեք *առանց պատասխանի* չի թողնում:

20 Ա)

Суффикс -որդ (դ=թ) указывает на деятеля			
անցնել	проходить	անցորդ	прохожий
վարել	водить	վարորդ	водитель
գնել	покупать	գնորդ	покупатель
հաճախել	посещать	հաճախորդ	посетитель
լողալ	плавать	լողորդ	пловец
որսալ	охотиться	որսորդ	охотник
դիմել	обращаться	դիմորդ	абитуриент

Կ) Вмesto точек поставьте одно из подходящих слов из правого столбца:

Կետերի փոխարեն գրեք աչ սյունակի բառերից մեկը.

1. ... մոտենում է անտառային տնակին ու պատուհանից լսում է թռռնիկի ու տատիկի խոսակցությունը. "Տատիկ, ինչու" այդքան մեծ ատամներ ունես:	անցորդ
2. Դեռ դպրոցում Արսենը շատ արագ էր լողում, նա մեր դասարանի հայտնի ... էր:	հաճախորդ
3. – Տղաս, ի՞նչ ես ուզում դառնալ: – ..., ես շատ եմ սիրում մեքենա վարել:	գնորդ
4. Փակվելուց առաջ խանութը գրեթե դատարկ է, քիչ ... կա:	վարորդ
5. Մի ... հարցնում է Եզովպոսին, թե ինչքան ժամանակում նա կհասնի հարևան գյուղը, սակայն Եզովպոսը չգիտի, թե նա ինչ արագությամբ է քայլում ու ոչինչ չի պատասխանում նրան:	դիմորդ
6. Արդեն սրճարանը փակելու ժամանակն է, բայց ... դեռ գալիս են ու գալիս:	որսորդ
7. Համալսարանի բակում շատ ուսանողներ և ... կային:	լողորդ

21. Ա)

Суффиксы -ացն-, -եցն-, -ցն- ставятся между глагольной основой и глагольным окончанием -ել и придают непереходным глаголам значение причинности и переходности	
A → (нейтральное действие, непереходный глагол)	→ A (причинное действие, глагол, ставший переходным, действие, переходящее на "бывшее" подлежащее)
 <p>աճել "расти" դադարել "перестать" տխրել "грустить" հիշել "помнить" ծիծաղել "смеяться" կանգնել "стать, встать" սովորել "учиться"</p>	<p>աճեցնել "выращивать" դադարեցնել "прекращать" տխրեցնել "заставить грустить" հիշեցնել "напоминать" ծիծաղեցնել "смешить" կանգնեցնել "остановить" սովորեցնել "научить, обучить"</p>
<p>но: հավատալ "верить"</p> <p>а также: մոտենալ "подойти" վախենալ "бояться" մեծանալ "расти (самому)" բարձրանալ "подняться" հասկանալ "понять" հեռանալ "отдалиться"</p>	<p>հավատացնել "уверить"</p> <p>մոտեցնել "приблизить" վախեցնել "пугать" մեծացնել "увеличить" բարձրացնել "поднять" հասկացնել "объяснить, добиться понимания" հեռացնել "отдалить"</p>
<p>и наконец: մտնել "войти" փախչել/փախնել "убегать" թռչել/թռնել "летать, прыгать" հագնել "надеть (на себя)"</p>	<p>մտցնել "ввести" փախցնել "обратить в бегство" թռցնել "умчаты, подбросить" հագցնել "надеть (на другого)"</p>
<p>а также: բարնվել "прятаться, скрываться"</p>	<p>բարցնել "прятать, скрывать"</p>

1. Պապս յոթերորդ հարկում է ապրում և ամեն օր ուտքով է **բարձրանում** յոթերորդ հարկ, բայց ծանր պայուսակները վերելակով է **բարձրացնում**:
2. Եղբայրս **մոտենում** է լուսամուտին և աչքերով լուռ հետևում է մեր դիմացի շենքի հարևանուհուն: Ես լամպը **մոտեցնում եմ** տատիկիս, որ նա կարողանա կարդալ որդու նամակը:
3. Կարծես թե **հեռանում ենք** Գարնանային փողոցից: Հարկավոր է երեխաներին **հեռացնել** հիվանդի մոտից:
4. Այս երաժշտությունը **տխրեցնում** է ինձ: Երբ որ ես լսում եմ այդ երգը, ես միշտ **տխրում եմ**:
5. Անձրևը **դադարում է**, կարող ենք զնալ գրոսնելու: Վարորդը **դադարեցնում է** ընթացքը և մենք իջնում ենք մեքենայից:
6. Ամեն երեկո Կարենը **կանգնում է** պատուհանի առաջ ու կատակներ է անում հարևանուհու հետ: Հարկավոր է մի տաքսի **կանգնեցնել**:
7. Վառձապուհը Օ տառը տեսնելիս փառ-փառ **ծիծաղում է**: Կարենը **ծիծաղեցնում է** խարտյաշ հարևանուհուն:
8. Երեխաները արագ **են մեծանում**: Հայրը վստահում է Ստեփանին Անտիոքի ծովեզերքի քարտեզի մասշտաբը **մեծացնել**:
9. – Ես չեմ կարողանում **հիշել** քո հեռախոսի համարը: – Ոչինչ, ես քեզ նորից **կհիշեցնեմ**:
10. Նասրեդինի հարևանը **չի հավապում**, թե կաթսան մեռնի, սակայն Նասրեդինը **հավապացնում է** հարևանին, որ կաթսան մեռավ:
11. Ես **չեմ վախենում** անծանոթ մարդկանցից, իսկ դատարկ փողոցներն ինձ **վախեցնում են**:
12. Իմ աղջիկը սիրում է զգեստապահարանում **թաքնվել**: Մենք ձեզանից ոչինչ **չենք թաքցնում**:
13. Այդ երաժշտությունը քունս (**"сон"**) **փախցնում է**: Այդ երաժշտությունից քունս **փախչում է**:

Գ) Выберите правильный залог глагола из правого столбца:
 Ընտրե՛ք բայի ճիշտ սեռը աջ սյունակից.

1. Երբ ուսուցիչը մտնում է դասարան, երեխաները ... խաղը և պատրաստվում են դասին: Առավոտից անձրևը չի ...:	դադարել / դադրեցնել
2. Ամեն անգամ այս փողոցով անցնելիս աղջիկը ... խանութի առաջ ու երկար նայում է իր սիրելի տիկնիկին: Հանկարծ մի մարդ դուրս է վազում ճանապարհի վրա և ուզում է ... մեր մեքենան:	կանգնել / կանգնեցնել
3. Տղաները ամաչելով նայում են ուսանողուհու գեղեցիկ ուտքերին ու ...: Ինչու՞ են մեծ աղջիկները մարդու ...:	տխրել / տխրեցնել

4. Կարո՞ղ ես ինձ ..., որ վաղը գնամ բժշկի: Դու ... մեր դասարանի հայտնի ֆուտբոլիստին:	հիշել / հիշեցնել
5. Ձեր տղան դասի ժամանակ շարունակ ...: Նրա ուրախ կատակները բոլորին ...:	ծիծաղել / ծիծաղեցնել
6. Ամբողջ կինոնկարի ընթացքում բոլորը նրան ..., որ նրա աղջիկը կգտնվի: Ես նրան այլևս չեմ ...:	հավատալ / հավատացնել
7. Մայրը ... խոհանոց ու տեսնում է, որ երեխան ուզում է պտուտակահանը ... կարկանդակի մեջ:	մտնել / մտցնել
8. Շատերը արդեն ամառային թեթև զգեստ են ...: Մայրը ձմռանը իր աղջկան տաք է ...:	հագնել / հագցնել
9. Արի մեր հոր լուսանկարը ... ու կախենք պատից քո գրասեղանի վերևը: Այս ծառը էլ չի ...:	մեծանալ / մեծացնել
10. Եղբայրս ինձ թույլ չի տալիս ծանր բաներ ...: Երեկոները մենք ... Ծիծեռնակաբերդ ու հիանում ենք Երևանի տեսարանով:	բարձրանալ / բարձրացնել
11. Ընկերս ինձ միշտ ...: Չեմ կարողանում նրան ..., որ ժամանակին տուն վերադառնա, կամ գոնե գանգի, եթե ժամանակին չի գալիս:	հասկանալ / հասկացնել
12. Մայրիկը զգույշ ձեռքը ... թեյնիկին, որ ստուգի, տաք է, թե ոչ: Դասերից հետո մենք հաճախ ... մեր ուսուցչին և խոսում վերջին նորությունների մասին:	մոտենալ / մոտեցնել
13. Ցավոք վերջին ժամանակներս շատերն են ... Հայաստանից: Բժիշկն ասում է, որ կարողալիս հարկավոր է գիրքը ... աչքերից երեսուն սանտիմետր:	հեռանալ / հեռացնել
14. – Ես ձեր շնից մի քիչ ...: – Իսկապես, մեր շունը բարձր հաչում է ու բոլորին ...:	վախենալ / վախեցնել
15. Մեր կատուն ... բազմոցի տակ: Մայրիկս ամեն անգամ մի նոր տեղ է գտնում ու ... շոկոլադը:	թաքնվել / թաքցնել
16. Հայերն ուզում են պիստակենի ... Ֆրեզնոյում, բայց պիստակենին չի ... Կալիֆոռնիայում:	աճել / աճեցնել

22. В место точек поставьте: Կետերի փոխարեն գրե՛ք.

Ա) ե կամ ի՝

Առանց .մանալու ու՞ր .նք գնում, գուց. հ.ռանու՞մ .նք:

Բ) ա կամ ո՝

Արմենը տաքսի է կ.նգնեցնում և հ.րցնում է վ.ր.րդին, թե .րտեղ է գ.րն.ն.յին փ.ղ.ցը: Իսկ վ.ր.րդը դիմում է մի .ստիկ.նի:

Գ) ո կամ օ՝

Մի քանի .րից հետ. հարևանը մ.լլային հարցնում է, թե .րտեղ է իր կաթսան:

Դ) դ, թ կամ տ՝

Մի օր մոլլան հարևանից մի կա.սա է խն.րում: Հաջոր. օրը նա կա.սան վերա.արձնում է: Վարոր.ը, առանց .ա.արեցնելու ըն.ացքը, ազ.անշան է .ալիս:

23.Ա)

ուրիշ ≠ նույն

ուրիշ + сущ. без артикля = другой, -ие + сущ.	նույն + сущ. с опр. артиклем = тот же, те же + сущ.
--	--

Բ) (NB: артикль!)

– Սրանք նույն, անցյալ տարվա կոշիկներ^{ո՞րն} են:

→ – Ոչ, սրանք ուրիշ կոշիկներ են:

- Սրանք նույն, անցյալ տարվա կոշիկներ^{ո՞րն} են:
- Մեր վարորդը դարձյալ նույն անցորդի^{ո՞ն} է դիմում:
- Սա ուրի[՞]շ վերարկու է:
- Սովորաբար քննութայն ժամանակ ուրի[՞]շ հարցեր են տալիս:
- Նույն գլխաշո՞րո՞ղ ես ուզու^մ:
- Սա ո՞ր պտուտակահանն է, սա նույն պտուտակահանը չի[՞]:
- Սա ուրի[՞]շ ցուցանակ է:

24.Ա)

ինչպիսի[՞] (или ի՞նչ)
+ сущ. без артикля=
какой, ая, ое, ие + сущ.?

այսպիսի (այդպիսի, այնպիսի)
+ сущ. без артикля= такой,
ая, ое, ие + сущ.

NB: այնպիսի ..., որ + желат. накл. (см. 11-րդ դաս)

Բ)

- Սև երկնագույն ծաղիկներով լողազգեստ ունե՞ք:
- Ոչ, այդպիսի լողազգեստ չունենք:
- Իսկ ինչպիսի[՞] լողազգեստ ունենք:
- Ահա այսպիսի լողազգեստներ ունենք՝ սև վարդագույն ծաղիկներով, սև մանուշակագույն ծաղիկներով, սև ու կարմիր զուլավոր:
- Ես այնպիսի լողազգեստ եմ ուզում, որ երկնագույն բոկոտիկներին սազի:

լողազգեստ → վերնաշապիկ

Գ) Поставьте вместо точек слово **թավա**.

Կետերի փոխարեն օգտագործեք "թավա" բառը:

1. Սա .. է: 2. Սա ... չէ, կաթսա է: 3. Սա Վարդուհու ... է: 4. Քեզ քանի[՞] ... է հարկավոր բլիթ տապակելու համար: 5. Բոլոր ... մաքուր են, ո՞ր ... ես ուզում: 6. Այս ... այլևս պետք չի[՞]: 7. Ուրիշ ... տա՞մ: 8. Ի՞նչ ... ես ուզում, չեմ հասկանում: 9. Ինչու՞ նույն ... չես վերցնում: 10. Ես այնպիսի ... եմ ուզում, որ բլիթները լավ տապակվեն: 11. Գնանք խանութ, մի (նոր) ... գնենք: 12. Այս ... ի՞նչ արժե: 13. ... սալօջախի վրա է: 14. Ես այստեղ ոչ մի ... չեմ տեսնում:

25. Переведите прямую речь в косвенную; пользуйтесь подчинительными союзами **որ** или **թե**:

Ուղղակի խոսքը դարձրեք անուղղակի օգտագործելով "որ" կամ "թե" շաղկապը.

Վարորդը հարցնում է. որտե՞ղ է գտնվում Գարնամային փողոցը:
Արմենը գայրացած պատասխանում է. չորրորդ տաքսին է, որ նստում եմ, և ոչ մեկը չգիտի այդ փողոցը:

Մի անցորդ ասում է. այդպիսի փողոց կա Բոստոնում, անգլերեն կոչվում է Սպրինգ Գարդըն:

Արմենը հարցնում է. առանց իմանալու ու՞ր ենք գնում: Յետո ասում է վարորդին. դանդաղ գնա:

Յանկարծ վարորդն արգելակում է. հասանք:

26.Ա)

որ – относительное местоимение (= который)

որ – союз (= что)

В качестве **относительного местоимения** **որ** может иметь определенный артикль, а **союз որ** – никогда.

Սա չորրորդ տաքսին է, **որ** մատուց եմ: ...ասում է անցորդը, **որն** ըստ երևույթին, հայրենադարձ է:

Անահիտը, **որ(ը)** լուռ հստում էր տղամարդկանց, հասկանում է, **որ** դա խաղ է:

ԴԲ)

Անցորդն ուզում է մեզ օգնել:
Անցորդը ցույց է տալիս ճանապարհը:

 և

Անցորդը, որն ուզում է մեզ օգնել, ցույց է տալիս ճանապարհը:

1. Անցորդն ուզում է մեզ օգնել: Անցորդը ցույց է տալիս ճանապարհը:
2. Ես սպասում եմ Արմինեին: Արմինեն ինձ հայերեն է սովորեցնում:
3. Մայրը նամակ է գրում որդուն: Որդին Ֆրանսիայում է ապրում:
4. Տղան դիմացի շենքում է ապրում: Տղան քեզ հրավիրում է բատրոն:
5. Վարորդը չգիտի, թե որտեղ է Գարնանային փողոցը: Վարորդն ասում է. "դե լավ, մի բան կանենք":

27Ա)

Некоторые глаголы имеют дублетные формы настоящего и прошедшего несовершенного времен.

(глагол-связка)	եմ ես է ենք եք են	էի էիր էր էինք էիք էին	լինում եմ լինում ես լինում է լինում ենք լինում եք լինում են	լինում էի լինում էիր լինում էր լինում էինք լինում էիք լինում էին
(обозначение наличия чего-л.)	կա կան	կար կային	լինում է լինում են	լինում էր լինում էին
	ունեմ ունես ունի ունենք ունեք ունեն	ունեի ունեիր ուներ ունեինք ունեիք ունեին	ունենում եմ ունենում ես ունենում է ունենում ենք ունենում եք ունենում են	ունենում էի ունենում էիր ունենում էր ունենում էինք ունենում էիք ունենում էին
	կարող եմ կարող ես կարող է կարող ենք կարող եք կարող են	կարող էի կարող էիր կարող էր կարող էինք կարող էիք կարող էին	կարողանում եմ կարողանում ես կարողանում է կարողանում ենք կարողանում եք կարողանում են	կարողանում էի կարողանում էիր կարողանում էր կարողանում էինք կարողանում էիք կարողանում էին
Ср. русск.	Он по утрам заят .	Он по утрам бывает заят .	Он не может пилить.	Он не умеет пилить.
	простой факт или явление	повторяющийся, характерный факт или явление		

բ)

1. Նա հիմա **չի կարող** համալսարանում սովորել, ամբողջ օրը աշխատում է, ժամանակ չունի: Նա **չի կարողանում** համալսարանում սովորել, շատ ծուլ է, շարունակ անբավարար է ստանում: 2. – Անցյալ տարի մեր կողքի գրախանութում հայերեն գրքեր **էին լինում**: – Երեկ ձեր գրախանութում դարձյալ հայերեն գրքեր **կային**: Ըստ երևույթին, դու ձեր գրախանութը բոլորովին չես մտնում: 3. Երեկոները մենք միշտ տանն **ենք լինում**, ոչ մի տեղ չենք գնում: Առավոտյան նրանք ազատ **չեն**: 4. Այն ծաղկավաճառը ալ վարդեր է **ունենում**, եթե ծաղիկներ են հարկավոր, գնանք նրա մոտ: Նա երեք տղա **ունի**: 5. **Լինում է** մի սար, էն սարում մի ծառ...: 6. **Լինում են չեն լինում** (жили-были), մի ծերունի ու մի պառապ կին **են լինում**, **ունենում են** երեք որդի:

NB:
характерно
для языка
сказок!

գ) Замените выделенные глаголы дублетной формой и наблюдайте, как изменяется смысл сказанного.

Նշված բայերի փոխարեն օգտագործեք նրանց կրկնակ ձևերը և դիտեք, թե ինչպես է փոխվում ասվածի իմաստը.

Գարնանը նա անընդհատ գլխացավեր (головные боли) **ունի**: Երեկոյան ես ազատ ժամանակ **չեմ ունենում**:

Մեր տակի խանութում լավ կարտոֆիլ **կա**, բայց խաղող **չկա**:

Մի՞թե ձեր շուկայում կծու պղպեղ **չի լինում**, հապա ի՞նչ է **լինում**, գոնե կանաչի **լինու՞մ է**:

Երկուշաբթի մենք սովորաբար անգլերենի դաս **չունենք**, մեր ուսուցչուհին միշտ այդ օրը զբաղված է:

Կիրակի զբաղված **չենք**, **կարող ենք** գնալ անտառ:

Եթե դու **չես կարող** քո տան առջևը ասֆալտապատել, թող քեզ օգնեմ:

Այս ծերունին ու իր պառապ կինը էլ **չեն կարող** մենակ, առանց որևէ մեկի օգնության զբոսնել:

Ես **չեմ կարողանում** քեզ համոզել:

28. Ա)

ինքը	իրենք
իր	իրենց
իրեն	իրենց
իրենից	իրենցից
իրենով	իրենցով

բ)

- Ինչպե՞ս է այսօր ձեր հիվանդը:
- Շնորհակալություն, լավ է զգում իրեն:
- Իսկ դու՞ք ինչպես եք, շա՞տ հոգնած եք:
- Չէ, ոչինչ, մենք էլ ենք մեզ լավ զգում:

- (1) ձեր հիվանդը → քո հիվանդները
- (2) դուք → դու

29. Պրочитайте и скажите, верно или нет.
 Կարդացե՞ք և ասացե՞ք՝ ճի՞շտ է, թե՞ սխալ:

	ճիշտ է	սխալ է
1. Երեք տաքուկ վարորդ չգիտեին, թե որտեղ է գտնվում Գարնանային փողոցը:	✓	
2. Արմենն ու չորրորդ տաքուկ վարորդը նստում են մեքենա ու երկուսով գնում են Գարնանային փողոց:		
3. Անահիտը գնում է տղամարդկանց հետևից:		
4. Անահիտը հասկանում է, որ դա խաղ է և իրեն լավ է զգում Գարնանային փողոցում:		
5. Մի հայրենադարձ անցորդ ասում է, որ անգլիական Բոստոն քաղաքում կա այդպիսի փողոց:		
6. Արմենը վախենում է արագ գնալ, որպեսզի չանցնեն Գարնանային փողոցը:		
7. Վարորդը չի վախենում անցնել Գարնանային փողոցը:		
8. Վարորդը գտնում է, որ Գարնանային փողոցը դեռ հեռու է:		
9. Մեքենան մի անգամ էլ է կանգնում, և վարորդը բողբոջում է ոստիկանին, որ այդպիսի փողոց չկա:		
10. Գարնանային փողոցը ոչ ասֆալտապատ, տախտակե մի փողոց է:		
11. Մեքենան մտնում է մի նորակառույց և առանց կանգ առնելու շարունակ ազդանշան է տալիս:		
12. Մեքենան ուժեղ արգելակում է ու կանգ է առնում Գարնանային փողոցում:		

30. Ա)

Ավտոբուսը (տրոլեյբուսը, տրամվայը)	
կանգ է առնում կանգառում:	մեկնում է (շարժվում է):
останавливается на остановке	отправляется (трогается)

Օդանավը (ուղղաթիռը, գնացքը, նավը)
 վայրէջք է կատարում (ժամանում է, գալիս է, տեղ է հասնում) ժամը ...ին:

совершает посадку (прибывает) в ... часов

отправляется в ... часов

Ավտոբուս (տրոլեյբուս, տրամվայ, ճոպանուղի, օդանավ, գնացք, նավ, տաքսի, մեքենա, հեծանիվ) նստել:

Ավտոբուսից (տրոլեյբուսից, տրամվայից, ճոպանուղուց, օդանավից, գնացքից, նավից, տաքսուց, մեքենայից, հեծանվից) իջնել: (ջ=չ)

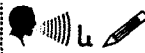
садиться в ..., на ...

выйти из ..., с ...

НО:

հեծանիվ քշել – кататься на велосипеде

Բ)

1. – Ինչպե՞ս գամ ձեր տուն:
– Ուտրով կամ ճոպանուղով:
2. – Որտե՞ղ իջնեն տաքսուց:
Ձեր տան դիմա՞ց:
– Այո, ես քեզ կսպասեմ մեր կանգառում:

ոտք → ավտոբուս, տաքսի
ճոպանուղի → տրոլեյբուս, հեծանիվ
տաքսի → ավտոբուս, տրամվայ,
տրոլեյբուս, մեքենա

3. – Երբ է մեկնում քո գնացքը:
Դու չե՞ս ուշանա:
– Ոչ, դեռ ժամանակ կա:
Ավտոբուսով շուտ կհասնենք:

գնացք → օդանավ, նավ
ավտոբուս → տրոլեյբուս, մեքենա,
տաքսի, հեծանիվ

4. – Քեռիդ այսօ՞ր է գալիս:
Ե՞րբ է տեղ հասնում նրա նավը:
– Նավով չի գալիս: Իր
մեքենայով է գալիս:

նավ → գնացք, օդանավ

5. – Քեռուդ աղջիկն արդեն
տա՞նն է: Ու՞ր է:
– Քնած է: Մեքենայից իջնելուց
հետո շատ հոգնած էր:

մեքենա → նավ, գնացք, օդանավ,
հեծանիվ

Գ) Составьте предложения. Пользуйтесь глаголами գնալ, գալ (прійти), մեկնել

"Գնալ, գալ, մեկնել" բայերն օգտագործելով կազմեք նախադասություններ:

Ամեն օր Արան ու Սոսը դպրոցից ավտոբուսով են տուն գալիս:

Ե՞րբ	ո՞վ	որտեղի՞ց	ինչո՞վ	ու՞ր
✓ Ամեն օր	Բարկենը	Մոսկվա	տաքսի	✓ տուն
Այս առավոտ	✓ Արան ու Սոսը	✓ դպրոց	գնացք	թատրոն
Երեկոյան Չմռանը	ընկերուհիս ու ես	Երևան տուն	օդանավ նավ	Եգիպտոս Էրեբունի
Այս աշուն Մայիսի 16-ին	Ես	Հունաստան համալսարան	ոտք տրոլեյբուս, տրամվայ	Էջմիածին Արցախ
Ուրբաթ օրը		Աշտարակ	✓ ավտոբուս	Կիև
Ամսի յոթին		Բեյրութ	հեծանիվ	Լեհաստան

Դ) Ответьте на вопросы: Պատասխանե՛ք հարցերին.

Ինչպե՞ս (ինչո՞վ) եք դուք սովորաբար գնում աշխատանքի:

Ինչպե՞ս (ինչո՞վ) եք դուք վերադառնում աշխատանքից:

Ինչպե՞ս (ինչո՞վ) եք դուք գնում թատրոն:

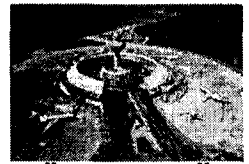
Ի՞նչ են նստում Արան ու Սոսը, որպեսզի գնան Էջմիածին:

Ի՞նչ եք նստում Մոսկվայից Երևան գնալու համար:

Ի՞նչ է նստում Բարկենը համալսարանից Էրեբունի գնալու համար:

Ե)

չվացուցակ – расписание полетов
ուղերթ – рейс
թռիչք – полет, вылет
ժամանում – прибытие
ինքնաթիռ – самолет
հետադարձ – обратный (ծ=g)

"Զվարթնոց"
օդանավակայանը

Ответьте на вопросы (см. расписание самолетов):

Պատասխանե՞ք հարցերին (տե՛ս ինքնաթիռների չվացուցակը)։

Մոսկվայից

Մոսկվա

	ուղերթ	թռիչք	ժամանում	ուղերթ	թռիչք	ժամանում
Երևան	909	14:25	18:00	910	09:45	11:35
Երևան	893	17:35	21:00	894	14:15	16:05
Գյումրի	919	11:35	15:35	920	08:15	10:25

Ժամը քանիսի՞ն է մեկնում 910 ուղերթի Երևան – Մոսկվա ինքնաթիռը, իսկ Ե՞րբ է այն տեղ հասնում: Ե՞րբ է մեկնում 909 ուղերթի ինքնաթիռը Մոսկվայից Երևան: Ըստ չվացուցակի ժամը քանիսի՞ն է այն ժամանում Երևան: Ո՞ր ինքնաթիռն է մեկնում Գյումրի, ո՞ր ուղերթի ինքնաթիռը: Իսկ Գյումրի - Մոսկվա ուղերթ կա՞: Ամեն օ՞ր: Կարծես, ոչ: շարժա՞ր երկու կամ երեք անգամ միայն: Ժամը քանիսի՞ն է այն Մոսկվա հասնում: Ե՞րբ է դուրս գալիս Գյումրիից:

Поставьте вопросы к следующим предложениям:

Հետևյալ նախադասությունների համար հարցեր տվե՞ք:

Ութ հարյուր իննսուներեք ուղերթի Մոսկվա – Երևան ինքնաթիռը Մոսկվայից դուրս է գալիս ժամը տասնյոթն անց երեսունհինգին և Երևան է ժամանում երեկոյան իննին, այսինքն՝ ժամը քսանմեկին: Հետադարձ ուղերթի ինքնաթիռը՝ ութ հարյուր իննսուներորսը, Երևանից մեկնում է երկուսն անց տասնհինգին, այսինքն՝ տասնչորսն անց տասնհինգ և Մոսկվա է հասնում տասնվեցն անց հինգ րոպե:

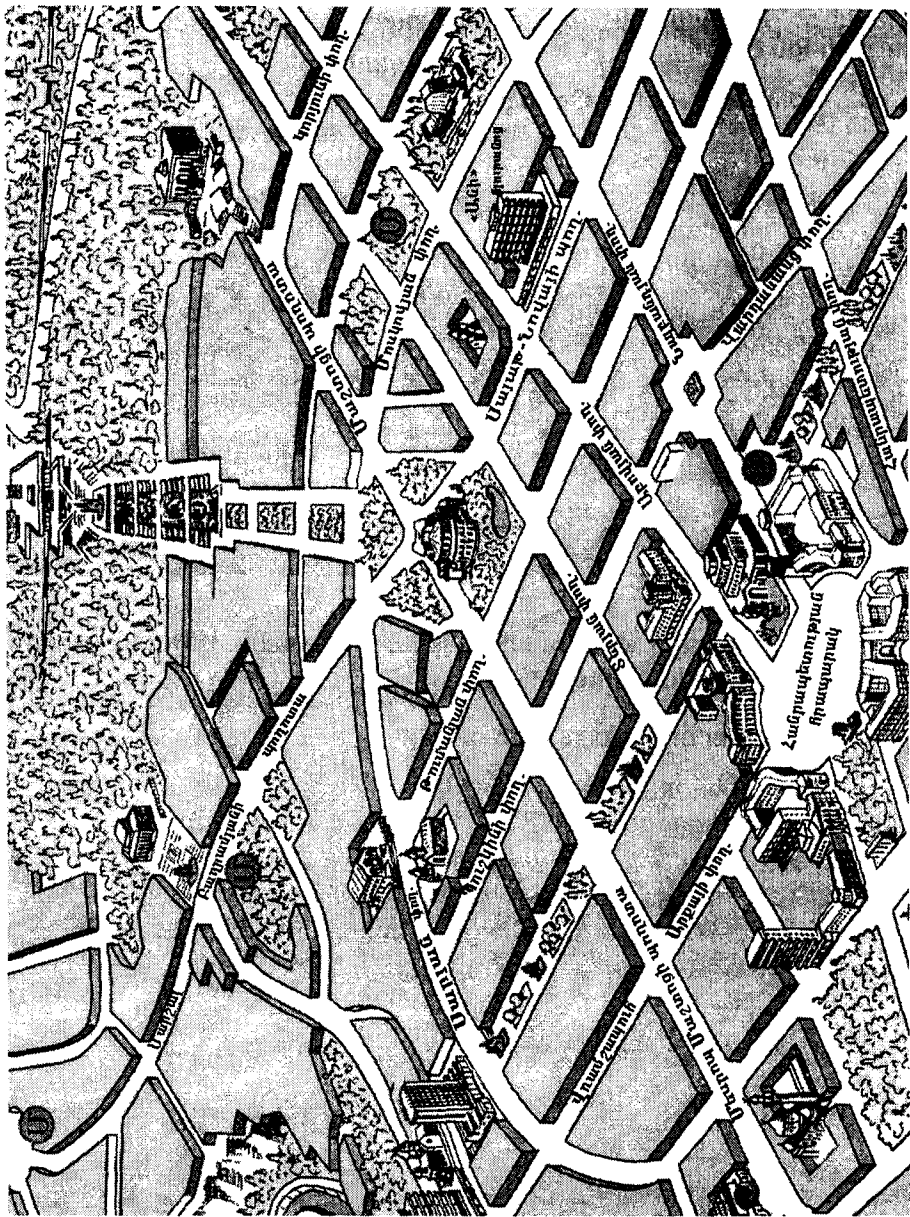
31. Ա)

նրբանցք – переулок (բ=փ)
փողոց – улица
պողոտա – проспект
խճուղի – шоссе
հրապարակ – площадь
հյուրանոց – гостиница
թանգարան, տուն-թանգարան – музей, дом-музей
պատկերասրահ – галерея
կայարան – станция (метро), вокзал
դեսպանատուն – посольство
գերեզմանոց – кладбище
եկեղեցի – церковь
ուղիղ գնալ, գնալ մինչև – идти прямо, идти до
աջ (ջ=չ) / ձախ թեքվել – повернуть направо / налево

Բ)

1. Դուք "Անի" հյուրանոցում եք.

- Ինչպե՞ս գնամ Սատենադարան:
- Դուրս եք գալիս հյուրանոցից, Սայաթ-Նովայի պողոտայով գնում եք աջ՝ մինչև Մաշտոցի պողոտան: Այնտեղ թեքվում եք դեպի աջ և պողոտայի վերջում կտեսնեք Սատենադարանը:

2. Դուք Մատենադարանում եք.

– Ինչպե՞ս գնամ Սարյանի տուն-թանգարանը:

– Մաշտոցի պողոտայով գնում եք մինչև Մոսկովյան փողոցը և այդ փողոցով ուղիղ գնում եք մինչև Թումանյան փողոցը: Աջ կողմում կտեսնեք Թումանյանի տուն-թանգարանը և կշարունակեք այդ փողոցով գնալ. դա արդեն կլինի Սարյան փողոցը: Չախ կողմում կտեսնեք Սարյանի տուն-թանգարանը:

3. Դուք Սարյանի տուն-թանգարանում եք.

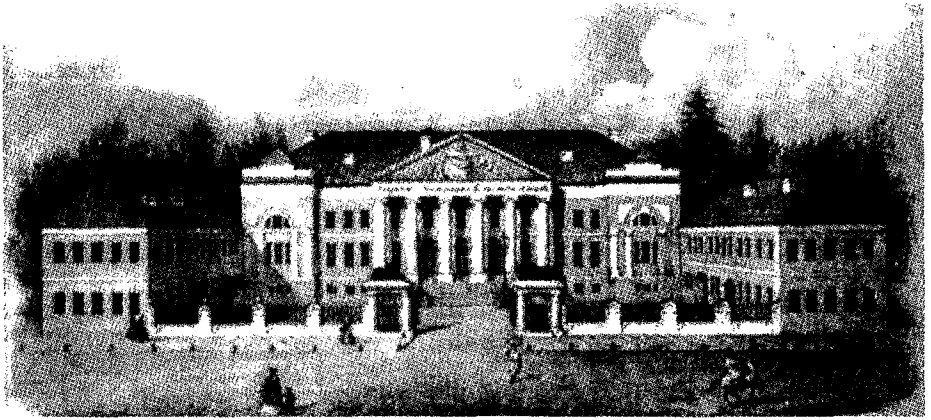
– Ինչպե՞ս գնամ Մանկական պատկերասրահ:

– Դուրս եք գալիս տուն-թանգարանից, Սարյան փողոցով գնում եք աջ մինչև Թումանյան փողոցը: Այդտեղ աջ եք թեքվում և գնում Թումանյան փողոցով: Ուղիղ գնում եք մինչև Աբովյան փողոցը, Աբովյան փողոցով ձախ եք թեքվում և հասնում եք Սայաթ-Նովայի պողոտան: Աբովյան – Սայաթ-Նովա խաչմերուկում, ձախ կողմում

կտեսնեք Մանկական պատկերասրահը, իսկ դիմացը "ԱՏԻ" հյուրանոցն է:

32. Помогите найти: Օգնե՛ք գտնել.

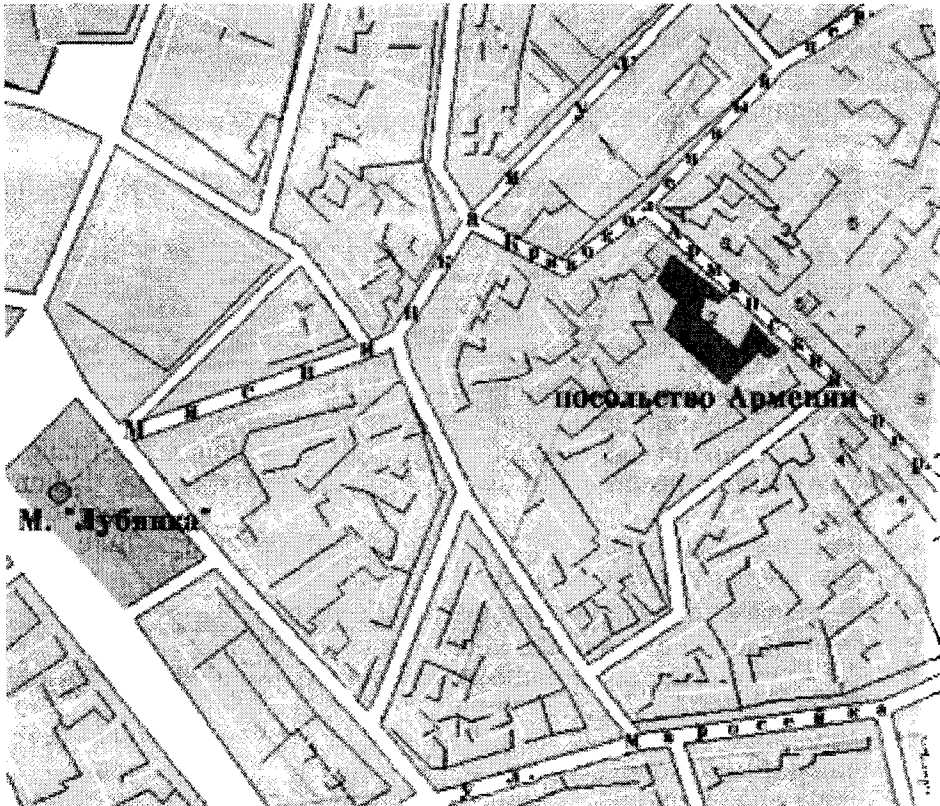

– Ես մետրոյով գալիս եմ Լուրյանկա կայարանը: Ինչպե՞ս գտնեն հայկական դեսպանատունը:

Можете воспользоваться словами:

Լուրյանկայա հրապարակը
Մյասնիցկայա փողոց

Կրիվոկոլեննի նրբանցք
Հայկական նրբանցք

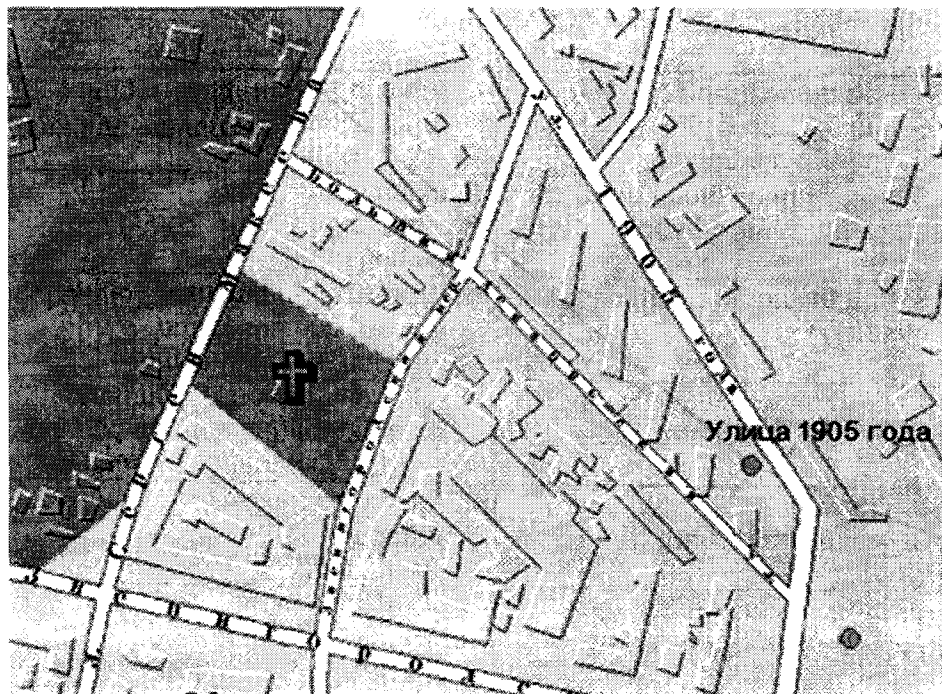

– Ինչպե՞ս գտնեն հայկական եկեղեցին: Ես մետրոյով գալիս եմ "1905 թվականի փողոցը" կայարանը:

Можете воспользоваться словами:

"1905 թվականի փողոցը" կայարան
1905 թվականի փողոց
Բուլշայա Դեկաբրսկայա փողոց
(Մեծ Դեկտեմբերյան փողոց)

Ջվենիգորոդյան նրբանցք
Սերգեյ Մակեևի փողոց
Վազանկովո գերեզմանոց
Հայկական գերեզմանոց

Մտուգարք

1. Сделайте правильный выбор: ճիշտ ընտրություն կատարեք.

1. Ի՞նչ են անում այստեղ այս ...:	Ա. մարդիկ: Բ. մարդիկը: Գ. մարդը:
2. Մեր հարևանի ... քույրը բժշկուհի է:	Ա. կնի Բ. կնոջ Գ. կանանց
3. Ես քեզ խնդրում եմ, որ դու այս երեկո ժամանակին տուն ...	Ա. ես գալիս: Բ. գաս: Գ. կգաս:
4. Եթե ժամը ութին ... կայարան, մեր գնացքը կգնա, մենք չենք հանդիպի:	Ա. չհասնեք Բ. չեք հասնում Գ. չեք հասնի
5. Եթե փողոցի անկյունում աչքերվեք, ... մեր շենքը:	Ա. տեսնում եք Բ. տեսնեք Գ. կտեսնեք
6. Եթե արագ ..., ... եղբորդ հասնել:	Ա. վազես, կարողանաս Բ. վազես, կկարողանաս Գ. կվազես, կկարողանաս
7. Եթե հեռուստացույց ... ութերթ ..., ոչ մի նորություն ...:	Ա. չնայես, չկարդաս, չիմանաս Բ. չնայես, չես կարդա, չես իմանա Գ. չնայես, չկարդաս, չես իմանա
8. Հայրիկի աշխատասենյակում ...	Ա. չեն խաղա: Բ. չխաղան: Գ. չեն խաղան:
9. Եթե ... գնան զբոսանքի, մենք էլ նրանց կմիանանք:	Ա. Կարոենք Բ. Կարոյենք Գ. Կարոյենքը
10. Ի՞նչ նորություն կա ...:	Ա. ձերոնքից Բ. ձերոնցից Գ. ձեզոնցից
11. Ի՞նչ կաթսա, ես ... կաթսա էլ չունեմ:	Ա. ոչինչ Բ. ոչ մեկ Գ. ոչ մի
12. – Ո՞վ է ուզում թեյ: – ..., մենք սուրճ ենք ուզում:	Ա. Ոչ մեկը Բ. Ոչ ոքը Գ. Ոչինչ
13. – Ուրեմն, ... թեյ չի ուզում, բոլորն էլ սու՞րճ են ուզում:	Ա. ոչ մեկ Բ. ոչ ոք Գ. ոչինչ
14. Անծրև է գալիս, անծրևանոցը վերցրու, պահարանի ... է:	Ա. մեջ Բ. մեջտեղն Գ. միջև
15. – Ու՞ր կախեմ այս նկարը: – Ես կարծում եմ, որ բազմոցի ... լավ կլինի:	Ա. վեր Բ. վերևը Գ. վրա

2. Ծախսարանը հարցերին:

Ա) Ինչո՞վ կարելի է ջուր բերել:

Ջամբյուղով, դույլով, բաժակով, պատառաքաղով, գդալով, ափսեով, քամիչով, կաթսայով, քերիչով, թեյամանով, շշով, ձագարով, շերեփով, սրճեփով:

Բ) Ինչո՞վ կարելի է մեխ խփել (забить гвоздь):

Արդուկով, կացնով, պտուտակով, մուրճով, սղոցով, թավայով, ափսեով, բաժակով, դանակով, կաթսայով, անձիկով:

Գ) Ի՞նչ է հարկավոր կարելու համար:

Մկրատ, պտուտակահան, թել, ասեղ, կոճակներ, կարի մեքենա, գրտնակ, արդուկ:

Դ) Որտե՞ղ են լինում, բնակարանում, թե՞ շենքում:

Աղբատար խողովակը, աղբահանը, աղբի դույլը, միջանցքը, խոհանոցը, զուգարանը, վերելակը, աստիճանները, լոգասենյակը, խորդանոցը:

Ե) Որտե՞ղ են լինում, տա՞նը, թե՞ բակում:

Ծաղիկները, սառնարանը, օջախը, սալօջախը, մանղալը, մահճակալը, բազկաթոռը, ճաշասեղանը, գրասեղանը, գրադարակները, ճոճանակը, հեծանիվը:

Ձ) Ու՞ր դնենք այս իրերը:

Միջանցքում, խոհանոցում, խորդանոցում, լոգասենյակում, հյուրասենյակում, ճաշասենյակում, մնջարանում, թե՞ աշխատասենյակում:

Լվացարանի կոնքը, մահճակալը, ամանեղենի պահարանը, զգեստապահարանը, աթոռները, բազմոցը, կախիչը, հայելին, գրապահարանը, սառնարանը, պատի ժամացույցը, բազկաթոռը, գորգը, սալօջախը, կացինը, սղոցը, լոգարանը, պտուտակահանը, պտուտակներն ու մեխերը, գրասեղանը, բյուրեղապակյա ջահը:

Ե) Ե՞րբ են հագնում (ե՞րբ են հարկավոր), գարնա՞նը, ամռա՞նը, աշնա՞նը, թե՞ ձմռանը:

Վերարկուն, անձրևաթափը, բոկոտիկները, շալվարը, թեթև շրջագգեստը, բաճկոնակը, լողազգեստը, գլխարկը, երկարաճիտ կոշիկները, փողկապը, գլխաշորը, թաշկինակը, ծղոտե գլխարկը:

Ը) Ինչպե՞ս են ճանապարհորդում, ինչպե՞ս են գնում աշխատանքի:

Օդանավով, ոտքով, հեծանվով, տրոլեյբուսով, գնացքով, նավով, ձիով, տրամվայով, ավտոբուսով, տաքսիով:

Դպրոցը՝ Մուրատ Ռաֆայելյան¹ վարժարանը, 17-րդ դարի սկզբներին² կառուցված Ձենոբիա տոհմի պալատն էր: Մխիթարյանները այդ հնադարյան պալատը դպրոց էին դարձրել: Դպրոցի գրադարանը Վենետիկի հարուստ գրադարաններից մեկն էր:

Դպրոցի ռեժիմը խիստ էր: Յուրաքանչյուր աշակերտ ուներ իր առանձին ննջարանը, որի մեջտեղում դրված էր ընկուզենուց մի պարզ մահճակալ, առանց բարձի, սավանի և վերմակի. պառկում էինք չոր տախտակի վրա: Սենյակը դուռ չուներ: Մինչև լույս միջանցքում դանդաղ ման էր գալիս հերթապահ հսկիչը և սենյակները մտնելով՝ ստուգում էր աշակերտների քունը:

Շենքի ջերմաստիճանը նույնն էր ամառ թե ձմեռ: Ժամը վեցի արթնացնում էին բոլորիս, որից հետո կանգնում էինք մեր անդու ննջարանի շենքին, և հերթապահ հսկիչը, շլանգը ձեռքին, սառը ջրո ողողում էր մեզ: Այդ սպարտական լոգանքից հետո մի տասը թոպ վազում էինք ու մի քսան թոպե մարզանք անում: Դրանից հետ վերադառնում էինք մեր սենյակները և, հագնվելով, գնում ճաշարան Այս բոլորից հետո միայն սկսում էին դասերը:

Ըստ Վ. Փափազյանի՝ «Չեփադարձ հայացք»

¹ Մուրատ Ռաֆայելյան – западноармянский вариант; в восточноармянско должно быть Մուրադ Ռաֆայելյան.

² 17-րդ դարի սկզբներին – примерно в начале XVII века

Բառեր

- վարժարան – лицей
- կառուցված – построенный
- տոհմ – род
- պալատ – дворец
- հնադարյան – древний
- դարձնել – превратить (ծ=ց)
- հարուստ – богатый
- ռեժիմ – режим
- յուրաքանչյուր – каждый
- պարզ – простой, просто
- պառկել – ложиться
- լույս – свет, зд. утро, մինչև ~ – до утра
- ման գալ – ходить, прогуливаться

- հերթապահ – дежурный
- հսկիչ – надзиратель
- քուն – сон
- ջերմաստիճան – градус (температура)
- արթնացնել – разбудить
- անդուռ – без дверей
- շենք – порог
- շլանգ – шланг
- ողողել – орошать, полоскать
- սպարտական – спартанский
- լոգանք – купание
- սկսել – начинать, -ся
- հեփադարձ – обратный, ретроспективный (ծ=ց)

Գ) Восстановите правильный порядок:
Վերականգնե՛ք ճիշտ կարգը.

1. Աշակերտները հագնվում էին:
2. Մուրատ Ռափայելյան վարժարանում սկսում էին դասերը:
3. Աշակերտները սպարտական լոգանք էին ընդունում:
4. Աշակերտները պառկում էին չոր տախտակի վրա, առանց բարձի, սավանի ու վերմակի:
5. Աշակերտները կանգնում էին իրենց անդուռ ննջարանների շենքին:
6. Մխիթարյանները 17-րդ դարում կառուցված Ձենոբիա տոհմի պալատը դարձնում են դպրոց:
7. Հերթապահ հսկիչը վերցնում էր սառը ջրով շլանգը:
8. Միջանցքում ման էր գալիս հերթապահ հսկիչը և ստուգում էր աշակերտների քունը:
9. Աշակերտները մի տասը թուփե վազում էին ու մի քսան թուփե մարզանք էին անում:
10. Մուրատ Ռափայելյան վարժարանում Մխիթարյանները հարուստ գրադարան են հավաքում:
11. Աշակերտներն արթնանում էին ժամը վեցին:
12. Դպրոցի ռեժիմը խիստ էր:
13. Աշակերտները վերադառնում էին իրենց սենյակները:
14. Աշակերտները գնում էին ճաշարան:

Урок 13. Տասներեքերորդ դաս

Грамматика

Структура армянского глагола.

Прошедшее простое время: образование и употребление.

Суффиксы -ական, -ություն (продолжение).

Тексты

Ամենալավ վկայականը (Լուսաբերից)

Մեծապատիվ մուրացկանները (Հակոբ Պարոնյան)

Детские стихи

Անտվոր մարդը (Հենրիկ Սևան)

Структура армянского глагола Բայերի կազմութիւնը

Для того, чтобы образовать все глагольные формы в армянском языке, т.е. все причастия и времена, необходимо знать две основы армянского глагола: **основу настоящего времени** и **основу прошедшего времени**.

Основа настоящего времени, как уже известно, образуется отбрасыванием окончания неопределенной формы глагола **-ել, -ալ**. С ее помощью строится причастие настоящего времени (для образования настоящего времени и прошедшего несовершенного), формы желательного и сослагательного наклонений.

Для определения основы прошедшего времени следует ознакомиться со структурой армянского глагола. В частности, для образования прошедшего простого времени глаголов необходимо уметь различать глаголы **по составу** и следовать правилам образования прошедшего простого времени каждого типа глаголов.

Различаются простые глаголы (**պարզ բայեր**) и глаголы с суффиксами, которые ставятся между корнем и окончанием глагола (**ածանցավոր բայեր**). Среди глаголов с суффиксами различаются три группы глаголов. Так:

простые глаголы
спряжения **-ել** и **-ալ**
(**պարզ բայեր**)

глаголы с суффиксами
(**ածանցավոր բայեր**).

с суффиксами страдательно-возвратно- взаимного значения (կրավորական բայեր)	с суффиксом -վ- с суффиксами -ացվ-, -եցվ-, -ցվ- образованные от -ացն-, -եցն-, -ցն-
с незначимыми суффиксами (սուկածանցավոր բայեր)	1. с суффиксами -ն-, -չ- 2. с суффиксами -ան-, -են-
с суффиксами каузативного значения (պարճառական ածանցներով բայեր)	с суффиксами -ացն-, -եցն-, -ցն-

NB: Каузативные и страдательно-возвратные суффиксы – *грамматические*, они показывают направление действия. А суффикс **-ան-** в современном армянском языке – весьма продуктивный *словообразовательный* суффикс, при помощи которого можно построить глаголы от других частей речи с примерным значением “превратиться, преобразоваться, стать чем-либо, каким-либо”. Так,

- ուժեղ – ուժեղանալ (стать сильным)
- թույլ – թուլանալ (слабеть)
- ուրախ – ուրախանալ (радоваться)
- մեծ – մեծանալ (расти)
- բարձր – բարձրանալ (подняться)
- հպարտ – հպարտանալ (гордиться)
- հիվանդ – հիվանդանալ (заболеть)
- վերջ – վերջանալ (кончатся)
- ընկեր – ընկերանալ, բարեկամ – բարեկամանալ (подружиться),
- ծանոթ – ծանոթանալ (познакомиться)
- մի – միանալ (соединиться, объединиться).

Рассмотрим три регулярных типа образования основы прошедшего времени с подтипами (по структуре глагола).

Основа прошедшего времени образуется заменой окончания неопределенной формы **-լ** суффиксом **-ց** (**-լ**→**-ց**):

1① у простых глаголов спряжения **-ել**: գրել → գրեց-, բերել → բերեց-, մեկնել → մեկնեց-.

1② у простых глаголов спряжения **-ալ**: կարդալ → կարդաց-, խաղալ → խաղաց-, մնալ → մնաց-.

1③ у глаголов с суффиксом страдательно-возвратно-взаимного значения **-վ** (варианты **-ացվ**-, **-եցվ**-, **-ցվ**): բացվել → բացվեց-, լվացվել → լվացվեց-.

2① Глаголы с незначимыми суффиксами **-ն**-, **-ջ**- утрачивают эти суффиксы: մտնել → մտ-, գտնել → գտ-, հազնել → հազ-, տեսնել → տես-, առնել → առ-, թռնել или թռջել "летать" → թռ-, փախնել или փախջել "убегать" → փախ-, հասնել → հաս-.

2② В глаголах с незначимыми суффиксами **-են**-, **-ան**- при образовании основы прошедшего времени происходит чередование **-են**- → **-եց**- и **-ան**- → **-աց**-: մոտենալ → մոտեց-, հեռանալ → հեռաց-, վախենալ → վախեց-, հասկանալ → հասկաց-, մոռանալ → մոռաց-.

3 В глаголах с суффиксами каузативного значения **-ացն**-, **-եցն**-, **-ցն**-, при образовании основы прошедшего времени происходит чередование **-ացն**- → **-ացր**-, **-եցն**- → **-եցր**-, **-ցն**- → **-ցր**-: բարցնել → բարցր-, տիրեցնել → տիրեցր-, բարձրացնել → բարձրացր-, մեծացնել → մեծացր-, и по аналогии հարցնել → հարցր-, (վերա)դարձնել → (վերա)դարձր- (**ձ**=**ց**).

Միջին հարյուրամյակի անցյալ կատարյալ

Անցյալ կատարյալ

Միջին հարյուրամյակի անցյալ կատարյալ, в отличие от прошедшего несовершенного времени (անցյալի անկատար), обозначает совершенное, законченное в прошлом действии, лишённое длительности. Միջին հարյուրամյակի անցյալ կատարյալ, как показывает его название, простое, т.е. образуется не при помощи какого-либо причастия и вспомогательного глагола, а глагольными окончаниями.

В системе изъявительного наклонения это единственное простое время. Вспомните:

- Ինչու՞ կանգնեցինք: – Հասանք:
- Ձեր կաթսան երեկոյան ծնեց: – Ձեր կաթսան մեռավ:
- Ուրեմն չկարողացա՞ր գրել: – Կարողացա, եւ է:

В разговорной речи прошедшее простое время употребляется также для обозначения ближайшего будущего. Ср. русск. "ну я пошел" – դե ես գնացի.

Образование прошедшего простого времени

Для образования прошедшего простого времени простых глаголов и глаголов с суффиксом страдательно-возвратно-взаимного значения -վ- (варианты -ցվ-, -եցվ-, -ացվ-) конечное -լ заменяется окончаниями -ցի, -ցիր, -ց, -ցինք, -ցիք, ցին, где -ց и есть показатель прошедшего времени.

① ① գրել		① ② կարդալ	
утвердительная форма	отрицательная форма	утвердительная форма	отрицательная форма
հաստատական ձև	մխտական ձև	հաստատական ձև	մխտական ձև
գրեցի	չգրեցի	կարդացի	չկարդացի
գրեցիր	չգրեցիր	կարդացիր	չկարդացիր
գրեց	չգրեց	կարդաց	չկարդաց
գրեցինք	չգրեցինք	կարդացինք	չկարդացինք
գրեցիք	չգրեցիք	կարդացիք	չկարդացիք
գրեցին	չգրեցին	կարդացին	չկարդացին
հազնվել (զ=ք) ① ③		լվացվել	
հազնվեցի	չհազնվեցի*	լվացվեցի	չլվացվեցի
հազնվեցիր	չհազնվեցիր	լվացվեցիր	չլվացվեցիր
հազնվեց	չհազնվեց	լվացվեց	չլվացվեց
հազնվեցինք	չհազնվեցինք	լվացվեցինք	չլվացվեցինք
հազնվեցիք	չհազնվեցիք	լվացվեցիք	չլվացվեցիք
հազնվեցին	չհազնվեցին	լվացվեցին	չլվացվեցին

Для образования прошедшего простого времени глаголов с незначимыми суффиксами **-ն-, -չ-, -են-, -ան-** к основе прошедшего времени прибавляются окончания **-ա, -ար, -ավ, -անք, -աք, -ան**.

②① հազնել (զ=ք)		②② հասկանալ	
утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև	утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև
հազա	չհազա*	հասկացա	չհասկացա*
հազար	չհազար	հասկացար	չհասկացար
հազավ	չհազավ	հասկացավ	չհասկացավ
հազանք	չհազանք	հասկացանք	չհասկացանք
հազաք	չհազաք	հասկացաք	չհասկացաք
հազան	չհազան	հասկացան	չհասկացան

! *Т.к. придыхательный h в армянском языке – полноценный согласный, произнесите отрицательные формы этих глаголов со скрытым слогом չըհազվեցի, չըհազա, չըհասկացա.

Для образования прошедшего простого времени глаголов с суффиксами каузативного значения **-ացն-, -եցն-, -ցն-** к основе прошедшего времени прибавляются окончания **-ի, -իր, -եց, -ինք, -իք, -ին**. В разговорной речи встречаются также формы **-եցի, -եցիր, -եց, -եցինք, -եցիք, -եցին**. Так спрягаются также очень распространенные глаголы **հարցնել** и **(վերա)դարձնել**.

③ բարձրացնել (ծ=ց)	
утвердительная форма հաստատական ձև	отрицательная форма ժխտական ձև
բարձրացրի / բարձրացրեցի	չբարձրացրի / չբարձրացրեցի
բարձրացրիր / բարձրացրեցիր	չբարձրացրիր / չբարձրացրեցիր
բարձրացրեց	չբարձրացրեց
բարձրացրինք / բարձրացրեցինք	չբարձրացրինք / չբարձրացրեցինք
բարձրացրիք / բարձրացրեցիք	չբարձրացրիք / չբարձրացրեցիք
բարձրացրին / բարձրացրեցին	չբարձրացրին / չբարձրացրեցին
հարցնել	
հարցրի / հարցրեցի	չհարցրի / չհարցրեցի
հարցրիր / հարցրեցիր	չհարցրիր / չհարցրեցիր
հարցրեց	չհարցրեց
հարցրինք / հարցրեցինք	չհարցրինք / չհարցրեցինք
հարցրիք / հարցրեցիք	չհարցրիք / չհարցրեցիք
հարցրին / հարցրեցին	չհարցրին / չհարցրեցին
վերադարձնել (ծ=ց)	
վերադարձրի / վերադարձրեցի	չվերադարձրի / չվերադարձրեցի
վերադարձրիր / վերադարձրեցիր	չվերադարձրիր / չվերադարձրեցիր
վերադարձրեց	չվերադարձրեց
վերադարձրինք / վերադարձրեցինք	չվերադարձրինք / չվերադարձրեցինք
վերադարձրիք / վերադարձրեցիք	չվերադարձրիք / չվերադարձրեցիք
վերադարձրին / վերադարձրեցին	չվերադարձրին / չվերադարձրեցին

4 Запомните спряжение следующих неправильных глаголов в прошедшем простом времени. Даны только утвердительные формы этих глаголов в прошедшем простом времени, т.к. образование отрицательной формы не составляет исключения.

լինել	ուլտել	գալ	տանել	ասել	լվանալ	անել
եղա	կերա	եկա	տարա	ասացի ¹	լվացի ²	արեցի
եղար	կերար	եկար	տարար	ասացիր	լվացիր	արեցիր
եղավ	կերավ	եկավ	տարավ	ասաց	լվաց	արեց
եղանք	կերանք	եկանք	տարանք	ասացինք	լվացինք	արեցինք
եղաք	կերաք	եկաք	տարաք	ասացիք	լվացիք	արեցիք
եղան	կերան	եկան	տարան	ասացին	լվացին	արեցին

դնել	տվել	թողնել	(վերա)դառնալ	վեր կենալ
դրեցի	տվեցի	թողեցի	դարձա ³	վեր կացա
դրեցիր	տվեցիր	թողեցիր	դարձար	վեր կացար
դրեց	տվեց	թողեց	դարձավ	վեր կացավ
դրեցինք	տվեցինք	թողեցինք	դարձանք	վեր կացանք
դրեցիք	տվեցիք	թողեցիք	դարձաք	վեր կացաք
դրեցին	տվեցին	թողեցին	դարձան	վեր կացան

¹ А не шутеги.

² Как бы от инфинитива լվալ.

³ ձ=g. Глагол դառնալ имеет также формы: դառա, դառար, դառավ, դառանք, դառաք, դառան.

Упражнения

Վարժություններ

1. Образуйте прошедшее простое время следующих глаголов: Դետևյալ բայերը գրե՞ք անցյալ կատարյալ ժամանակով.

Ա) Պարզ և կրավորական բայեր (простые и страдательные глаголы с суффиксом -վ-):

<p>1¹</p> <p>-ել → -եցի</p>	<p>1²</p> <p>-ալ → -ացի</p>	<p>1³</p> <p>-վել → -վեցի</p> <p>-ացվել → -ացվեցի</p> <p>-եցվել → -եցվեցի</p>
<p>ամաչեցի, ... </p>	<p>զնացի, ... </p>	<p>բացվեցի, զգացվեցի, ... </p>

Ամաչել, աշխատել, առաջարկել, առարկել, արգելակել, բացել, բացվել, բերել, զնալ, գրել, գրվել, եփել, երևալ, զգալ, զգացվել, ընդունել, ընդունվել, ժամանել, ժպտալ, լարել, լարվել, լվանալ, լվացվել, խաղալ, խմել, խնդրել, խոսել, խորոզվել, ծածկել, ծածկվել, ծամել, ծիծաղել, կարդալ, կռվել, կրկնել*, կրկնվել, համբուրել, համբուրվել, համոզել, համոզվել, հանդիպել, հավատալ, հետևել, հիշել, հուզել, հուզվել, ճանաչել, մեկնել, մնալ, մոռացվել, նայել, նստել, շարունակել, շարունակվել*, շարտել, ուղարկել, պատասխանել, պատրաստել, պատրաստվել, սիրահարվել, սիրել, սովորել, սպասել, ստուգել, վաճառել*, վաճառվել, տապակել, տխրել, փակել, փակվել*, փոխանակել, օգնել:

*Употребительно только третье лицо.

բ) Ստակածանցավոր բայեր (глаголы с незначимыми суффиксами -ն-, -չ-, -ան-, -են-):

2 ①

2 ②

-նել → -ա	-չել → -ա	-անալ → -ացա	-ենալ → -եցա
<i>անցա,...</i>	<i>բռա,...</i>	<i>բարեկամացա,...</i>	<i>մոտեցա,...</i>

Անցնել, առնել, բարեկամանալ, բարկանալ, բարձրանալ, գտնել, զայրանալ, ընկնել, թռչել, իմանալ, իջնել, հագնել, հասկանալ, հասնել, հեռանալ, հիվանդանալ, մեծանալ, մեռնել, միանալ, մոռանալ, մոտենալ, մտնել, ուզենալ, ուրախանալ, ստանալ, վախենալ, վերջանալ, տեսնել:

գ) Պատճառական բայեր (причинные глаголы с суффиксами -ացն-, -եցն-, -ցն- и аналогичные им, типа հարցնել, դարձնել):

3

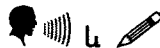
-ացնել → -ացրի	-եցնել → -եցրի	-ցնել → -ցրի
<i>բարձրացրի,...</i>	<i>դադարեցրի,...</i>	<i>թաքցրի,...</i>

Բարձրացնել, դադարեցնել, թաքցնել, թռցնել, ծիծաղեցնել, կանգնեցնել, հագցնել, հասկացնել, հավատացնել, հարցնել, հեռացնել, հիշեցնել, մեծացնել, մոտեցնել, մոցնել, սովորեցնել, վախեցնել, վերցնել, տխրեցնել, փախցնել:

դ) ④ Բացառություններ (исключения):

Անել (ն → ռ), ասել (-ա-), գալ (եկ-), դառնալ (դարձ-), դնել (ն → ռ), թողնել (-եց), լինել (եղ-), վեր կենալ (կաց-), տալ (տվ-), տանել (տար-), ուտել (կեր-):

2. Ա) ① ① և ① ③

Ես աղբյուրից սառը ջուր եմ խմում:

→ Ես աղբյուրից սառը ջուր խմեցի:

Ես աղբյուրից սառը ջուր եմ խմում:

Դու նրան երկա՞ր ես սպասում:

Մենք ճանապարհին կանգնում ենք ու աղբյուրից սառը ջուր ենք խմում:

Մայրը զգույշ ծածկում է քնած երեխային:

Երեկոյան դու պառկում ես և անմիջապես քնում ես:

Նա արագ դասերը սովորում է ու վազում է բակ:

Դուք լուսամուտը բացում եք և դուրս եք նայում, բայց ինձ չեք ճանաչում:

Վռանշապուհը նախ ծիծաղում է, ապա տխրում է, հետո խնդրում է Մաշտոցին իր անունը գրել. Մաշտոցը գրում է իր անունը:

Մենք նրան աթոռ ենք առաջարկում և կոնֆետ ենք հյուրասիրում, բայց նա նույնիսկ չի նստում, այլ անմիջապես խոսում է քննությունից:

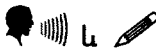
Այս ամիս մենք մեր բնակարանը փոխանակում ենք:

Իսկ ես այս շաբաթ մեքենաս վաճառում եմ ու փողն ուղարկում որդուս:

Այդ լուրը լսելով Տիգրանը լարվում է ու պատրաստվում է կռվել իր եղբոր հետ:

Բ) 1 2

Անահիտը չի հավատում, թե Երևանում Գարնանային փողոց կա:

Անահիտը չհավատաց, թե Երևանում Գարնանային փողոց կա:

Անահիտը չի հավատում, թե Երևանում Գարնանային փողոց կա: Այդ կատակից նա իրեն լավ է զգում ու ժպտում է:

Ես այս գիրքը երեք ժամում եմ կարդում:

Այդ պահին աջ կողմում երևում է Մասիսի սպիտակ գագաթը:

– Երեխաներ, այս առավոտ շատ երկար եք մնում բակում:

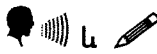
– Մայրիկ, մենք այնքան լավ ենք խաղում:

Կեսօրին մայրիկը գնում է աշխատանքի և մենք մնում ենք տանը մենակ:

Մի քանի օր հետո Պըլը Պուղու հարևանը նորից փողի կարիք է զգում և գնում է Պըլը Պուղու մոտ:

Գ) 2 1

Այս առավոտ նա հագնում է իր սև կոշիկները:

Այս առավոտ նա հագավ իր սև կոշիկները:

Այս առավոտ նա հագնում է իր սև կոշիկները:

Մենք ճանապարհին մի հյուրանոց ենք տեսնում ու կանգ ենք առնում մի քիչ հանգստանալու:

Բարձր նպատակին չի հասնում ու ընկնում է հատակին:

Նա մտնում է սենյակ և զարմացած կանգ է առնում:

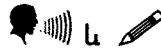
Ինչու՞ ես փախչում, սա բարի շուն է:

Ես փողոցն անցնում եմ, բայց այդպես էլ չեմ գտնում ավտոբուսի կանգառը:

Կոմիտասը մեռնում է 1935թ. Փարիզում:

Դ) 2 2

Տերն իմանում է, որ բաղնիսում շատ մարդ կա և խիստ բարկանում է ծառայի վրա:

Տերն իմացավ, որ բաղնիսում շատ մարդ կա և խիստ բարկացավ ծառայի վրա:

Տերն իմանում է, որ բաղնիսում շատ մարդ կա և խիստ բարկանում է ծառայի վրա:

Անձրևը վերջանում է և մենք բարձրանում ենք սարը:

Ով, սիրուն, սիրուն, ինչու՞ ես մոտենում, սրտիս գաղտնիքը ինչու՞ ես իմանում:

Նա չի վախենում, երեկոյան հեռանում է տնից, բարձրանում է սարը և միանում է ֆիդայիներին:

Այդ ամառ նրանք ծանոթանում են ու անմիջապես բարեկամանում են:

Ամպը մեծանում է, քամին ուժեղանում է:

Սառը ջուր խմելուց հետո նա հիվանդանում է:

ե) 3

– Այդ ո՞վ է, – հարցնում են ներսից: → – *Այդ ո՞վ է, – հարցրին ներսից:*

– Այդ ո՞վ է, – հարցնում են ներսից:

Ես արագ վերցնում եմ նամակը և թաքցնում եմ այն գրքերի ետևում:

Վարժապետը այդպես էլ գրել-կարդալ չի սովորեցնում Պըլը Պուղուն:

Դուք ինձ հիշեցնում եք իմ տատիկին:

Դու բոլորին ծիծաղեցնում ես քո պատմություններով:

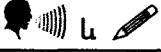
Վարորդը դադարեցնում է ընթացքը և կանգնեցնում է մեքենան:

Գաբրիելը բարձրացնում է գլուխը ու հարցնում է որդուն.

“Ստեփան, դու ծովեզերքի քարտեզի մասշտաբը մեծացնու՞մ ես և պակասը լրացնու՞մ ես”:

Աշակերտները մոտեցնում են իրենց աթոռները ուսուցչի սեղանին, որ լավ տեսնեն քարտեզը:

2) 4

Այս անգամ հարևանը փողը չի դնում բարձի տակ:

→ *Այս անգամ հարևանը փողը չրեց բարձի տակ:*

Այս անգամ հարևանը փողը չի դնում բարձի տակ:

Վարորդը ազդանշան է տալիս, բայց կանգ չի առնում ու ետ չի դառնում:

Առավոտյան ծյուն է գալիս ու ես դուրս չեմ գալիս տնից:

Մայրիկը երեխաներին չի թողնում բակ գնալ, երեխաներն էլ լաց են լինում:

Մենք ամեն ինչ ասում ենք մեր ուսուցչուհուն, և նա չի գայրանում:

Տղաները լավաշն ու պանիրը տանում են այգի ու այնտեղ ախորժակով ուտում են:

Այդ լսելով, ես վեր եմ կենում ու լուռ դուրս եմ գալիս սենյակից:

Իմ վերջին քննությունից հետո հայրս ուրախությունից խորոված է ամում:

Ամենալավ¹ վկայականը

Մի գիտնական պատրաստվում էր կարևոր ճանապարհորդություն կատարելու: Նրան օգնական էր հարկավոր: Շատ մարդ եկավ-գնաց, վերջապես գիտնականը մեկին ընտրեց:

– Ասացե՛ք², խնդրեմ, – հարցրեց մի ծանոթ, – ինչու՞ սրան³ ընտրեցիք, երբ ոչ մի վկայական չունեք: Մինչդեռ մյուսները լավ վկայականներով եկան, բայց դուք նրանց մերժեցիք:

– Մխավվում եք, – պատասխանեց գիտնականը, – այս երիտասարդը շատ լավ վկայականներ ունեք: Սենյակ մտնելուց առաջ ոտքերը մաքրեց և դուռը ծածկեց առանց աղմուկ հանելու, ուրեմն մաքրասեր է և կարգապահ: Իր նստած տեղից անմիջապես բարձրացավ և աթոռը առաջարկեց ներս մտնող⁴ մարդուն. ուրեմն հարգում է մեծերին: Դեռ շենքից ներս չմտած⁵ գլխարկը հանեց,

ուրեմն քաղաքավարի է: Գիրքը, որ ես դիտմամբ զգել էի⁶ հատակին, կռացավ ու վերցրեց, մինչդեռ մյուսները գրքի մոտից անցնում էին անտարբեր, ուրեմն ուշադիր է: Հարցերիս շատ կարճ, արագ ու զրազետ էր պատասխանում, ուրեմն կրթված է և ընդունակ: Հագուստները արդուկված էին, ձեռքերը՝ մաքուր, մազերը՝ սանրած... Ի՞նչ եք կարծում, այս բոլորը ամենալավ վկայականները չե՞ն:

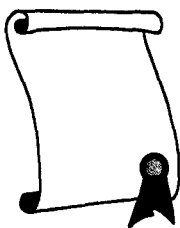
"Լուսաբերից"

- ¹ ամենալավ – самый хороший
- ² ասացեք, խնդրեմ – скажите, пожалуйста
- ³ սրամ – этого (род. п. от местоимения яш) (вспомните: սրա՞ն տեսեք)
- ⁴ ներս մտնող – входящий
- ⁵ ներս չմտած – не успев войти
- ⁶ ես զգել էի – я бросил (загодя)

Слова   Բառեր

- վկայական** – свидетельство
- կարևոր** – важный
- ճանապարհորդություն** – путешествие (непроизносимое һ)
- կատարել** – совершать
- օգնական** – помощник (զ=ք)
- վերջապես** – наконец (ջ=չ)
- ընտրել** – выбрать
- մինչդեռ** – в то время, как
- մերժել** – отказать
- սխալվել** – ошибаться
- մաքրել** – чистить
- աղմուկ** – шум
- աղմուկ հանել, աղմուկ անել** – поднимать шум
- մաքրասեր** – чистоплотный
- կարգապահ** – дисциплинированный (զ=ք)
- ուրեմն** – значит
- հարգել** – уважать

- մեծ** – зд. взрослый
- շեմք** – порог
- գլխարկ** – шапка
- հանել** – снять
- քաղաքավարի** – вежливый
- դիտմամբ** – нарочно
- կռանալ** – наклоняться
- անտարբեր** – безразличный, безразлично
- ուշադիր** – внимательный, внимательно
- կարճ** – коротко, короткий
- զրազետ** – грамотно, грамотно
- կրթված** – образованный
- արդուկված** – выглаженный (դ=թ)
- մաքուր** – чистый
- մազ** – волос
- սանրած** – расчесанный

Комментарии, задания и упражнения

Մեկնաբանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ

3.Ա)

h не произносится после **p** в словах:

աշխարհ – "мир, свет" и производных:

աշխարհամաս – часть света

աշխարհագրություն – география

աշխարհազոր – ополчение

համաշխարհային – всемирный

ճանապարհ – "дорога" и производных:

ճանապարհել – провожать

ճանապարհորդ, ճանապարհորդություն

ճանապարհորդել – путешествовать

ճանապարհաշինարարություն – строительство дорог

շնորհ – "дар, милость" и производных:

շնորհիվ – благодаря (послелог)

շնորհք – дар

շնորհալի – одаренный, умелый

անշնորհք – бездарный

շնորհակալ, շնորհակալություն, շնորհավոր,

շնորհավորել

խոնարհ – "покорный, смиренный" и производных:

խոնարհաբար – покорно

խոնարհել – склонить, поникнуть; грам. спрягать

խոնարհություն – покорность

խոնարհվել – преклоняться

խոնարհում – грам. спряжение

NB: **h** не произносится после **второго p**

արհամարհել – "пренебрегать" и производных:

արհամարհանք – пренебрежение

արհամարհելի – достойный пренебрежения

արհամարհական – пренебрежительный

խորհուրդ – "совет" (դ=թ) и производных:

խորհրդատու – советник (դ=թ)

խորհրդակցել – совещаться (դ=թ)

խորհրդակցություն – совещание (դ=թ)

խորհրդավոր – таинственный (դ=թ)

Բ)

Նա մի խորհրդավոր շնորհ ունի. ճանապարհորդներին միշտ ճիշտ խորհուրդներ է տալիս, այս աշխարհում որտեղ էլ նրանք լինեն, որ աշխարհամասն էլ զնամ ճանապարհորդության ժամանակ նրանց ճիշտ ճանապարհ է ցույց տալիս: Ջարմանալի է:

Կ) Исправьте ошибки: Ուղղեք սխալները.

Քարե՛ն՝ Ձեզ, իմ բարի՛ խորհրդարու

Հիշու՛մ եք ինչ. ես մի տրիպտասարը շնորհալի գրող եմ և անպայման կդառնամ համաշխարհային մեծություն: Ես շար շնորհակալ եմ Ձեզ Ձեր բարի խորհուրդների համար: Շնորհակալ եմ, որ Ռոբ շնորհ ակեցիք և առանց առհամարիանքի կարողացիք իմ գրածը, իսկ մեր քաղաքում ես շար առհամարիանք պետա անշնորհք և իսկապետ առհամարելի գրողների կողմից: Քայքայ ես խոնարարար պարա կրակ առհամարիանքի ժպիտները և եկա Ձեզ մոտ: Հիշու՛մ եք՝ Ռոբ ասեցիք, որ ես դեռ տրիպտասար եմ ու շար բան ունեմ սովորելու, որ կարելի է գրել միայն աշխար պեսնելուց և ճանապարհորդելուց հետո: Եվ հետո Ռոբ ասեցիք, որ ես հայերիտեկ բայերը շալ չեմ խոնարիում: Հիմա ես Ձեր խորհրդով սովորեում եմ բայերի խոնարումը և աշխարագրություն: Ես օգտակարի գիրություն է: Աշխարագրության շնորհով իմ նկարագրած ճանապարհորդությունները բնական են երևում: Ես ուրով դարչալ Ձեզ կայցելեմ Ձեզ հետ խորհրդակցելու և պարակով:

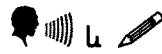
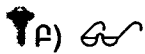
Մեծ Ձեր խոնարի ծառիան՝
գրող Անգրագիրչան

4. Ա)

ընդունակ + ություն =

способность

ընդունակ	ընդունակություն	способность
քաղաքակարի NB: (ի→օ)		вежливость
մաքուր NB: (ու→օ)		чистота
մաքրասեր NB: (ե→ի)		чистоплотность
ուշադիր NB: (ի→օ)		внимание
գրագետ NB: (ե→ի)		грамотность
կարևոր		важность
կարգապահ		дисциплина

Շնորհակալություն (ուշադրություն
– род.-дат.) համար:

Շնորհակալություն
ուշադրության համար:

Շնորհակալություն (ուշադրություն - սեռ.-տր.) համար:

Այս աշակերտը լավ (ընդունակություն - հոգն.հայց.) ունի, բայց ուսուցիչը (կարգապահություն - բաց.) միշտ բողոքում է:

Հայաստանում (գրագիտություն - ուղղ.-հայց.) բավականին բարձր է:

Տեսա՞ր նրանց բակի (մաքրություն - ուղղ.-հայց.):

Ամեն հարցի (կարևորություն - ուղղ.-հայց.) չեն տա:

– Ներեցե՞ք, ես Ձեր հարցը լավ չհասկացա, – (քաղաքավարություն - գործ.) պատասխանեց անծանոթը:

5. Ա)

от названий лиц:

Суффикс **-ական** образует прилагательные со значением "относящийся к":

հայր – հայրական
մայր – մայրական
եղբայր – եղբայրական
ընկեր – ընկերական
բարեկամ – բարեկամական

от названий племен, наций, народов и т.п.

հայ – հայկական
ռուս – ռուսական
հույն – հունական
վրացի – վրացական
պարսիկ – պարսկական
Եվրոպա – եվրոպական
ժողովուրդ – ժողովրդական "народ, народный"

от других существительных:

երաժշտություն – երաժշտական
"музыкальный"
նկարչություն – նկարչական "рисовальный"
պատմություն – պատմական "исторический"
մանուկ – մանկական "детский"
սովորություն "обычай" – սովորական
տոն "праздник" – տոնական "праздничный"
հոգի – հոգեկան (от հոգի-ական) "душевный"
դպրոց "школа" – դպրոցական

Запомните также:

Многие образования с суффиксом **-ական** употребляются как существительные. Ср.
գիտնական, օգնական, վկայական.
դպրոցական – школьник
ազգական – родственник
փախստական – беглец
գաղթական – беженец
թափառական – бродяга

Ես սիրում եմ (հույն) (ժողովուրդ) սիրտակի պարր:

→ Ես սիրում եմ հունական ժողովրդական սիրտակի պարր:

Ես սիրում եմ (հույն) (ժողովուրդ) սիրտակի պարր:

Մարդ երբեք չի կարող մոռանալ իր (հայր) տունը:

Ես մի (բարեկամ) հրավեր ստացա:

(Հայ) կոնյակը շատ հայտնի է:

Դու հաճախ ես հանդիպում քո (դպրոց) ընկերներին:

Այդ երեկո նա շատ գեղեցիկ էր իր (տոն) շրջագգեստով:

Փոքր քույրս (երաժշտություն) դպրոց է գնում:

"Շաղգամը" (репка) (ռուս) հեքիաթ է:

6. Из двух рядов слов составьте словосочетания:

Երկու շարքի բառերից բառակապակցություններ կազմե՛ք.

քաղաքավարի օգնական

քաղաքավարի, մաքրասեր, կարգապահ, անտարբեր, ուշադիր, կարծ, գրագետ, լավ, կրթված, ընդունակ, կարևոր

օգնական, գիտնական, ճանապարհորդություն, հարց, պատասխան, վկայական

..., ուրեմն մաքրասեր է:

→ Սենյակ մտնելուց առաջ ոտքերը մաքրեց, ուրեմն մաքրասեր է:

- ..., ուրեմն մաքրասեր է:
- ..., ուրեմն կարգապահ է:
- ..., ուրեմն հարգում է մեծերին:
- ..., ուրեմն քաղաքավարի է:
- ..., ուրեմն ուշադիր է:
- ..., ուրեմն կրթված է և ընդունակ:

8. Переведите прямую речь в косвенную; пользуйтесь подчинительными союзами որ или թե:

Ուղղակի խոսքը դարձրեք անուղղակի օգտագործելով "որ" կամ "թե" շաղկապը.

Մի ծանոթ հարցրեց գիտնականին. "Ինչու՞ այս երիտասարդին ընտրեցիք": Գիտնականը պատասխանեց. "Նա լավ վկայականներ ուներ": Ծանոթն առարկեց. "Մյուս երիտասարդները ցույց տվեցին իրենց վկայականները, իսկ այս երիտասարդը ցույց տալու բան չուներ": Ու նորից հարցրեց. "Ո՞րն էր նրա վկայականը": Եվ գիտնականը բացատրեց. "Ինձ թղթե վկայականները չեն հետաքրքրում, կարևորն այն է, որ ես կրթված, քաղաքավարի, գրագետ և ուշադիր օգնական էի ուզում ընտրել ճանապարհորդության համար:"

9. Прочитайте следующий отрывок из повести "Высокочитимые попрошайки" А. Пароняна и сравните с оригиналом; обратите внимание на характерные особенности западноармянского языка:

Կարդացե՛ք հետևյալ հատվածը Հակոբ Պարոնյանի "Մեծապատիվ մուրացկանները" վիպակից, համեմատե՛ք այն բնագրի հետ, ուշադրություն դարձրե՛ք արևմտահայերենի բնորոշ առանձնահատկություններին.

և

**Աբխաղով
աղան**

Նկարը՝ Հովհ. Շավարշի
Հակոբ Պարոնյանի
"Մեծապատիվ մուրացկանները"
գրքից (Երևան, "Հայպետհրատ",
1961)

Հազար ութ հարյուր
յոթանասուն ... չեմ հիշում
քանիսին, սեպտեմբերի
երեսունմեկին, – ներեցեք,
երեսունին պիտի ասեի*,
որովհետև սեպտեմբերն երեսուն
օր միայն ունի, – երկար և
ընդարձակ մի թիկնոցի մեջ
փաթաթված միջահասակ և
գիրուկ մի մարդ, որ Տրապիզոնի
շոգեմավից նոր էր իջել,
Ղալաթիայի նավամատույցին
կանգնած՝ մի նավակից իր
սնդուկները հանել էր աշխատում:

Այս ճանապարհորդն օժտված
էր մի զույգ խոշոր և սև աչքերով,
մի զույգ հաստ, սև և երկար
հոնքերով, մի զույգ մեծ
ականջներով և մի զույգ քթեր ...
չէ՛, չէ՛, մեկ քթով թեպետև, բայց մի
զույգ քթերի տեղ կարող էր
ծառայել. նրա մեծությունը
սխալեցրեց ինձ:

Հազար ութը հարյուր
յոթանասուն ... չեմ հիշեր՝
քանիին, սեպտեմբերի երեսունը
մեկին, – ներեցեք, երեսունին
պիտի ըսեի, վասնզի սեպտեմբերն
երեսուն օր միայն ունի, – երկար և
ընդարձակ թիկնոցի մը մեջ
փաթաղված միջահասակ և
գիրուկ մարդ մը, որ Տրապիզոնի
շոգեմավեն նոր ելած էր,
Ղալաթիո նավամատույցին վրա
կայնած՝ նավակն մը յուր
սնդուկները հանել կաշխատեր:

Այս ճամփորդն օժտված էր
զույգ մը խոշոր և սև աչքերով,
զույգ մը հաստ, սև և երկար
հոնքերով, զույգ մը մեծ
ականջներով և զույգ մը քիթեր ...
չէ՛, չէ՛, մեկ քիթով թեպետև, բայց
զույգ մը քիթերու տեղ կրնար
ծառայել. անոր մեծությունը
սխալեցուց գիս:

Ըստ Հակոբ Պարոնյանի "Մեծապատիվ մուրացկանները"

* պիտի ասեի – (я) должен был сказать

Տոճա Քառեր

ընդարձակ – просторный (դ=թ, ծ=ց)
թիկնոց – плащ, накидка
փաթաթված – закутанный
միջահասակ – среднего роста (ջ=չ)
գիրուկ – полненький (գեր –
 փոքր)
շոգենավ – пароход (զ=ք)
նավամարտույց – пристань
նավակ – лодка, шлюпка
սնդուկ – сундук
աշխատել – зд. стараться
ճանապարհորդ – путешественник
 (դ=թ)

օժտված – одаренный
զույգ – пара (զ=ք)
խոշոր – крупный
հասար – толстый
հոնք, ունք (разг.) – бровь
ականջ – ухо
քիթ – нос
թեպերև – хотя и (союз)
մի բանի տեղ ծառայել –
 служить чем-то
սխալեցնել – ввести в
 заблуждение

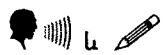
10.

Գիտնականին օգնական էր <i>պետք</i> :	պետք=հարկավոր (синоним, հոմանիշ)	Գիտնականին օգնական էր <i>հարկավոր</i> :
--	-------------------------------------	--

Գիտնականին օգնական էր *պետք*: *Ի վերջո* գիտնականը մեկին ընտրեց:
 Սենյակ մտնելուց առաջ ոտքերը մաքրեց և դուռը *լուռ* ծածկեց:
 Երկար և *լայն* թիկնոցի մեջ փաթաթված մի մարդ նավակից իր սնդուկները հանել էր *ջանում*:
 Այս ճանապարհորդն *ուներ* մի զույգ *մեծ* և սև աչքեր:
 Նրա թի *խոշորությունը* սխալեցրեց հեղինակին:

11.

Գիտնականը <i>անմիջապես</i> մեկին ընտրեց:	անմիջապես չձ. ≠ վերջապես (антоним, հակամիշ)	Գիտնականը <i>վերջապես</i> մեկին ընտրեց:
---	--	---

Գիտնականը *անմիջապես* մեկին ընտրեց:
 Դեռ շեմքից *դուրս չեկած* գլխարկը *հագավ*, ուրեմն *անքաղաքավարի* է:
 Սենյակ մտնելուց *հետո* ոտքերը մաքրեց և դուռը *բացեց աղմուկ հանելով*:
 Հարցերիս շատ *երկար, դանդաղ* ու *անգրագետ* էր պատասխանում, ուրեմն *անկիրթ* է ու *անընդունակ*:
Կարծ և *նեղ* մի թիկնոցի մեջ փաթաթված *ցածրահասակ* և *նիհար* մի *կին* նավամատույցին *նստած* աշխատում էր իր սնդուկները մի *նավակի մեջ դնել*:
 Այս ճանապարհորդն օժտված էր *մանր* ու *կապույտ* աչքերով, սև ու *բարակ* հոնքերով և *փոքր* ականջներով:

12. Составьте возможные словосочетания с приведенными словоформами:

Բերված բառաձևերով հնարավոր բառակապակցություններ կազմեք.

կատարել	հանձնարարություն, ժամանակին, տնային աշխատանք
պատրաստվել ընտրել մերժել	ճանապարհորդության, քննության, ճաշ, ճաշի, ճաշը խորտիկներ, գույն, վկայական, համալսարան, քիթ դասախոս, դասախոսը, դասախոսին, առաջարկությունը
սխալվել բարձրանալ հարգել հանել	անցորդը, բժիշկը, արքան, երբեք, միշտ, դանդաղ վերջապես, վերջնականապես, շարունակ, մի անգամ մեծերին, փոքրերին, արագ, անմիջապես, անընդհատ աղմուկ, շորեր, սնդուկը, նավակի տակ, նավակի տակից
զգել կռնալ անցնել	զլխի վրայից, զլխաշոր, ֆուտբոլիստին, ֆուտբոլիստ գիտնականը, նկարիչը, նկարչին, անհանգիստ, լուռ դաս, քիմիա, քիմիայից, ուրախ, ծառի տակ, ծառի տակով
սխալեցնել	աշակերտը, աշակերտին, դիտմամբ, մեծ մասամբ, գլուխը
նստել	աթոռ, աթոռը, աթոռին, տրոլեյբուս, տրոլեյբուսը, տրոլեյբուսին, հեծանիվ
բշել	ծի, աթոռ, մեքենա, հեծանիվ, հեծանվով

13.Ա) Տախտակե ցուցանակի վրա գրված է "Գարնանյին փողոց": (գրված-հարակատար դերբայ "результативное причастие")

Բ) Выпишите из обоих текстов результативные причастия.
Դասի երկու տեքստից դուրս գրեք հարակատար դերբայները:

Ամենայամ վկայականը	Արիսողոմ աղան
<i>նստած</i> 	<i>փաթաթված</i>

Գ) Поставьте вместо точек одно из приведенных результативных причастий:

Կետերի փոխարեն օգտագործեք բերված հարակատար դերբայներից մեկը.

Կարենը պատուհանի մոտ ... կատակներ էր անում հարևանուհու հետ:

Զգեստապահարանը ... է ճաշասենյակում, որովհետև ննջարանում տեղ չկա:

Այսօր ճաշին ... հավ ունենք:

Երբ բոլոր հյուրերը արդեն ... էին սեղանի շուրջը, ներս մտավ Կարինեի ընկերը:

Նրա հագուստները ... էին, մագերձ ..., և բոլորը գտան, որ նա ... երիտասարդ է:

Ճանապարհի համար կարելի է նաև ... ձու վերցնել:

Ես ուզում եմ քո ... Մասիս սարը կախել իմ մահճակալի վերևը:

Սա մեր ... դասն է:

անցած
արդուկված
դրված
խաշած
կանգնած
կրթված
նստած
նկարած
սանրած
տապակված

Անսովոր մարդը (Հենրիկ Սևան)

Слова Բառեր

- ոտ** – разг. нога
(лит. ուտք)
ձեռ – разг. рука
(лит. ձեռք)
ուկ – разг. бровь
(лит. հոկ)

Մի մարդ	Մի այտ,
Ուկներ	Մի քուկք,
Մի ոտ,	Մի մատ,
Մի ձեռ,	Մի ուկնգ,
Մի աչք,	Մի նեղ
Մի ուկք,	Որկոր
Մի շուրթ,	Եվ մի
Մի ծուկնկ,	Մեծ փոր:

- շուրթ** – губа
ծուկնկ – колено
այտ – щека
քուկք – висок
մատ – палец
ուկնգ – ноздря
որկոր – пищевод
փոր – живот

14. Ա)

կրթված ≠ անկիրթ
սովորական ≠ անսովոր
կարգապահ ≠
քաղաքավարի ≠
ուշադիր ≠
զրազետ ≠

 А) Вместо точек поставьте подходящее прилагательное:

Կետերի փոխարեն օգտագործե՛ք համապատասխան ածական.

Նա կոպիտ է պատասխանում մեծերին, ուրեմն ... է:

Դուք այդ դասախոսությունից ոչինչ չեք հիշում, ուրեմն ... էիք:

Նա ավտորուտում ծերերին տեղ չի տալիս, ուրեմն ... է:

Այս դիմորդի աշխատանքում քառասուն սխալ կա, ուրեմն ... է:

Ձեր տղան դասի ժամանակ շատ անհանգիստ է, կարելի է ասել նույնիսկ ...:

Այս կիսաշրջագետը մի քիչ ... է, բայց քեզ սազում է:

 15. Поставьте вместо точек одно из слов, приведенных в правом столбце:

Կետերի փոխարեն օգտագործե՛ք աջ սյունակում բերված բառերից մեկն ըստ իմաստի.

Քսանմեկերորդ դարի ... (տր. հ.) մարդիկ մտածում էին անցած ճանապարհի ու ապագայի մասին (о будущем):

Հազար ինը հարյուր քսանհինգ թվականին նա ... հեռացավ տնից: ... դու հասկացար, թե ի՞նչ ենք ուզում քեզնից:

Օրբելի եղբայրների ... աշխատանքները մեծ նշանակություն (значение) ունեն գիտության համար: Վիկտոր Համբարձումյանը հայ խոշոր ... (հոգն., բաց. հ.) մեկն է:

- շենք
շենք

- վերջապես
վերջնականապես

- գիտական
գիտնական

16.Ա)

գլուխ – голова, глава, кочан, лук-репка
 գլխով անել – кивнуть
 գլխի ճարը տեսնել – спасаться
 գլխի գցել – надоумить
 գլխի ընկնել – догадаться
 գլուխ գալ – удаваться
 գլխին գալ – случиться (о несчастьях)
 գլուխ տալ – кланяться
 գլխին տալ – горевать
 գլուխ պահել – сачковать
 գլուխն առնել ու գնալ – отчаявшись, уходить (уйти)
 գլուխ գովել – хвастаться
 գլուխ ցավեցնել, գլուխ տանել – надоедать

Երբ ուսանողը պատասխանեց հարցին, դասախոսը **գլխով արեց** և ասաց, որ գոհ է :
 Մարդ չի իմանում, թե վաղն իր **գլխին** ինչ **կգա** :
 Ով կարող է, թող իր **գլխի ճարը տեսնի** :
 – Վայ, Կիկոս ջան, վայ, – **գլխին փվեց** տատը ու նստեց իր աղջիկների կողքին :
 Ես **գլխի ջընկա**, թե նա սուտ է ասում, դու՛ ինձ **գլխի գցեցիր** :
 Ես այնպես է **գլուխ գովում**, որ ուղղակի **գլուխ է ցավեցնում** :

Դ) Найдите две половинки каждого предложения в левой и в правой части и соедините их в одно.

Ձախ և աջ կողմերում գտե՛ք յուրաքանչյուր նախադասության երկու կեսերը և միավորե՛ք :

Եթե բնակարանիս փոխանակությունը գլուխ չգա, գլուխս կառնեմ ու կգնամ:

✓ Եթե բնակարանիս փոխանակությունը գլուխ չգա, Պետրոսն ամեն օր գնում է աշխատանքի,	նա իսկապես խոշոր գիտնական է:
Բնակարանի վաճառքից հետո Գնամ շուկա, գոնե	և լավ զգաց իրեն:
Ուսուցիչն ասաց, որ աշակերտները	իր գլխի ճարը տեսավ:
Անահիտը գլխի ընկավ, որ դա խաղ է	✓ գլուխս կառնեմ ու կգնամ:
Պապս գլուխ չի գովում,	իր և իր ծնողների գլխին եկածը:
Ընկերս հայրենադարձ է, նա հաճախ է պատմում	նա անընդհատ գլխին էր տալիս:
Այդպես մենք փախանք մեր գյուղից, ով կարողացավ,	մի գլուխ կաղամբ, մի կես կիլո գլուխ սոխ զենեմ:
	բայց ոչինչ չի անում, գլուխ է պահում:
	Երեք գլուխ կարդան այս գրքից:

17.Ա)

աչքով անել – подмигнуть
 աչքով տալ – сглазить
 աչքի անցկացնել – просмотреть
 աչքի առաջ ունենալ – иметь в виду
 աչքիս վրա – речевая формула, показывающая готовность говорящего к чему-либо
 աչքս (դ, ը) լույս – речевая формула поздравления
 աչքի լույսի պես պահել – беречь как зеницу ока
 աչքից ընկնել – падать в глазах

–Ձեր տղան դասերը լավ չի սովորում, միայն **աչքի է անցկացնում**, դասն էլ ուշադիր չի լսում, ընկերոջը **աչքով է անում** դասի ժամանակ, մինչդեռ պետք է **աչքի առաջ ունենալ**, որ այս տարի քննություն ունենք: Բայց, **աչքով չդամ**, մաթեմատիկայից երբեմն գերազանց է ստանում, **աչքներդ լույս**:

Դ) Найдите две половинки каждого предложения в левой и в правой части и соедините их в одно.

Ձախ և աչ կողմերում գտե՛ք յուրաքանչյուր նախադասության երկու կեսերը և միավորե՛ք:

Ամեն առավոտ, աշխատանքից առաջ նա աչքի է անցկացնում օրվա թերթերը:

✓ Ամեն առավոտ, աշխատանքից առաջ	բայց նա գլխի չընկավ:
Հարկավոր է աչքի լույսի պես պահել	մեր հիվանդն իրեն լավ է զգում:
Տղաս, հարկավոր է տնային աշխատանքները լավ կատարել, որպեսզի	✓ նա աչքի է անցկացնում օրվա թերթերը:
Ես նրան աչքով արեցի որ գլխի օգնեմ, Վախենում եմ, թե աչքով տամ, բայց այսօր	մայրենի լեզուն:
	ուսուցիչների աչքից չընկնես:

Դ) Поставьте вместо точек аչքիս վրա или աչքդ լույս по смыслу:

Կետերի փոխարեն օգտագործեք "աչքիս վրա" կամ "աչքդ լույս" արտահայտությունները.

1. – Պողոս, կինդ ազատվեց (разрешилась): – Ո՞վ է, տղա՞ է, թե՞ աղջիկ: – ..., տղա է:
2. – Մի բաժակ ջուր տա՞ս: – ..., հիմա կբերեմ:
3. – Քույրի՛կ, թաշկինակս արդուկե՞ս: –..., հիմա կարդուկեմ:
4. – Մայրի՛կ, ..., ֆիզիկայի քննությունից գերազանց ստացա:

18.Ա)

ձեռք տալ – трогать
 ձեռք բերել – приобретать
 ձեռք քաշել – отстать
 ձեռ(ք) առնել – издеваться
 ձեռքով անել – поманить
 ձեռներեց – предприимчивый,
 ձեռներեցություն – предприимчивость

Շամփուրին **ձեռք չդաս**, տաք է:

–**Ձեռ է՞ք առնում**, Երևանում այդպիսի փողոց չկա:
 Պըլը Պուրին "այբ" չէր ասում, որ վարժապետը **ձեռք քաշի** իրենից:

Լա իր **ձեռներեցությամբ** շատ բանի հասավ, շատ բան **ձեռք բերեց**:

 Բ) Найдите две половинки каждого предложения в левой и в правой части и соедините их в одно.

Ձախ և աջ կողմերում գտե՛ք յուրաքանչյուր նախադասության երկու կեսերը և միավորե՛ք:

Ուսուցիչն ասաց, որ բոլորը ձեռք բերեն այս բառարանը:

✓ Ուսուցիչն ասաց, որ բոլորը

Լա ձեռներեց մարդ է. եթե մի բան ուզի

ես քեզ հետ լուրջ եմ խոսում,

Մայրիկը սովորեցնում է իր աղջկան,

Լա գնաց Ֆրանսիա սովորելու և

իսկ դու շարունակ ինձ ձեռք ես առնում:

որ բալկում ամեն ինչի ձեռք չտա:

հազվագյուտ մասնագիտությունը ձեռք բերեց:

✓ ձեռք բերեն այս բառարանը (словарь):

ձեռք չի քաշի, մինչև չհասնի նպատակին:

19.Ա)

ականջի հետևը զգել – пропустить мимо ушей
 ականջին օղ անել – зарубить себе на носу
 ականջակալ – наушник
 ականջօղ – серьга
 ականջը քաշել – тянуть за ухо (наказывать)
 քիթը ամեն ինչի մեջ խորթել – совать нос во все
 քիթը ցցել – задирать нос
 քիթ քորելու ժամանակ չունենալ – не иметь свободной минуты, букв. не иметь времени почесать нос

Տղաս ամբողջ օրը **ականջակալները** չի հանում իր վրայից, ասում է, թե՛ անգլերեն եմ սովորում:

Այս **ականջօղերը** քեզ շատ են սազում:

Ականջիդ հետևը չզգես, կնոջդ կասես, որ **ականջին օղ անի**, **քիթը ամեն ինչի մեջ չխորթի**:

Ի՞նչ ես **քիթդ ցցել**, ինձ չես օգնում, ես ամբողջ օրը **քիթ քորելու ժամանակ չունեմ**:

Դ) Найдите две половинки каждого предложения в левой и в правой части и соедините их в одно.

Ձախ և աջ կողմերում գտե՛ք յուրաքանչյուր նախադասության երկու կեսերը և միավորե՛ք:

Նա ուշադիր լսում էր, թե ինչ է ասում հայրը և ամեն ինչ ականջին օղ էր անում:

✓ Նա ուշադիր լսում էր, թե ինչ է ասում հայրը և ամեն ինչ	քիթը խոթում է ամեն տեղ:
Նա անտարբեր լսում էր, թե ինչ է ասում հայրը և ամեն ինչ	չլսեմ փողոցի աղմուկը:
Փոքր քույրս շատ հետաքրքրասեր է, Ականջակայներն ինձ օգնում են, որ Դեռ այնքան աշխատանք կա անելու,	✓ ականջին օղ էր անում: ականջի հետևն էր օգնում: հետո՞ ինչ, որ գիտնականը քեզ ընտրեց իրեն օգնական:
Կարիք չկա քիթը ցցելու,	իսկ ես քիթ քորելու ժամանակ չունեմ:

20. Ա) Для описания портретов пользуйтесь следующими выражениями и конструкциями:

Մարդկանց նկարագրելիս օգտագործեք հետևյալ արտահայտությունները և կառույցները.

<p>☞ բուխ – смуглый խարտյաշ ցածրահասակ միջահասակ բարձրահասակ բարեկազմ – стройный</p>	<p>բերան – рот (մեծ, փոքր) ճակատ – лоб (բարձր, լայն, նեղ) հոնքեր (երկար, բարակ, հաստ, խիտ – густые) քիթ (մեծ, երկար, լայն, փոքր, կարճ, նեղ, ուղիղ)</p>
<p>☞ Նա ունի սև աչքեր = Նա օժտված է սև աչքերով = Նա սև աչքերով մի մարդ (տղա, աղջիկ, կին) է:</p>	

Բ) Опишите Ваших друзей и знакомых, опираясь на следующие вопросы:

Նկարագրեք Ձեր ընկերներին և ծանոթներին հիմնվելով հետևյալ հարցերի վրա.

Քանի՞ տարեկան է: Թու՞խ է, թե՞ խարտյաշ: Ցածրահասա՞կ է, միջահասա՞կ է, թե՞ բարձրահասակ: Նիհա՞ր (նիհարի՞կ) է, թե՞ լիքը (զեր, գիրուկ): Ի՞նչ (ինչպիսի՞) մազեր ունի (կա՞րճ, թե՞ երկար): Ի՞նչ (ինչպիսի՞) աչքեր, հոնքեր, քիթ, բերան, ճակատ ունի:

21. Прослушайте и заполните пропуски:

Լսե՛ք ձայնագրությունը և լրացրե՛ք բացերը.

– Տիկին Մարիամ, ... նայե՛ս:

– Էհ, ի՞նչ ասեմ, օրիորդ ջան: Երեք կեսից՝ երեք ..., երեք ... կամ երեք ... հետո կհանդիպես մի երիտասարդի՝ ... .., ուղիղ ..., սև մորուքով ու բեղերով, ուղիղ ետ ... .., .., թիկնեղ մի տղայի:

– Տիկին Մարիամ, էդ բոլորը սուրճի բաժակի մե՞ջ ես տեսնում:

– Ոչ միայն սուրճի բաժակի մեջ եմ տեսնում, այլև քո պատշգամբի տակ եմ տեսնում:

Урок 14. Տասնչորսերորդ դաս

Грамматика

- Прошедшее простое время (продолжение).
- Повелительное наклонение.
- Отглагольные существительные на -ում, их склонение.
- Склонение существительных, имеющих окончание -ու.
- Предлог բացի.

Детские стихи

Մի լինիր միշտ ուրազի պես

Песня

Ծիծեռնակ

Текст

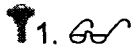
Քոչարի (Վարդգես Պետրոսյան)

Прошедшее простое время (продолжение)

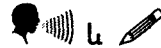
Անցյալ կապարյալ (շարունակություն)

Վարժություններ

Упражнения

Դուռը բացվում է ու ներս է մտնում Կարենը:

Դուռը բացվեց ու ներս մտավ Կարենը:

Ա. Դուռը բացվում է ու ներս է մտնում Կարենը: Նա խորամանկ ժպտում է: Ամմիջապես հասկանում են, որ ասելու բան ունի: Ես քմծիծաղ եմ տալիս ու հայացքով հետևում նրան: Նա ման է գալիս սենյակում, մոտենում է գրադարանիս, ուր քիչ գրքեր կան, բայց բոլորն էլ ընտիր են: Քիչ հետո նույն խորամանկ ժպիտը դեմքին դուրս է գալիս սենյակից: Ես զայրույթից բարձս շարտում եմ նրա հետևից: Բայց դուռն արդեն փակվում է, և բարձը նպատակին չի հասնում: Ջայրացած վեր եմ կենում ու գնում եղբորս սենյակը: Բաց եմ անում դուռը ու տեսնում եմ եղբորս լուսամուտի առաջ: Ես ակամա ժպտում եմ և զգում, որ այլևս չեմ կարող բարկանալ:

Բ. Մի օր էլ Պըլը Պուղու հարևանը մտածում է. "Պըլը Պուղին չի նայում բարձի տակ, չի ստուգում" փողը բերել եմ, թե չէ: Արի այս անգամ էլ փողը չդնեմ": Ու փողը գրպանում ետ է դառնում բարձի մոտից: Անցնում է երկար ժամանակ: Մի օր նա փողի խիստ կարիք է զգում: Ստիպված դարձյալ Պըլը Պուղուն է դիմում: Հարևանը գնում է բարձի մոտ ու դատարկ գտնելով՝ ետ է գալիս:

Գ. Պըլը Պուղին գալիս է: Մելիք Շահնազարը նայում է, տեսնում, որ Պըլը Պուղու հագուստը նոր կարկատաններ ունի մի քանի տեղ:
 – Տեղ-տեղ շնորհավոր լինի հագուստդ, Պուղի՛, – ասում է մելիք Շահնազարը:
 – Օր ու մեջ ապրես, Մելի՛ք, – պատասխանում է Պուղին:

Գ. Մի անգամ մոլլա Նասրեդինը հարևանից մի մեծ կաթսա է խնդրում, որ փլավ եփի: Հարևանը տալիս է և մոլլան հաջորդ օրը վերադարձնում է մի փոքրիկ կաթսա էլ հետը: Հարևանը մտքում ծիծաղում է մոլլա Նասրեդինի վրա և վերցնում է երկու կաթսան էլ: Մի քանի օրից հետո մոլլան նորից է խնդրում մեծ կաթսան: Հարևանը ուրախությամբ տալիս է, հուսալով, որ այս անգամ էլ կծնի: Սակայն անցնում է մի քանի օր, բայց մոլլան չի վերադարձնում կաթսան: Հարևանը բարկանում է, իսկ մոլլան այլևս կաթսան չի տալիս:

Ե. Արմենը տաքսի է կանգնեցնում ու երկուսն էլ նստում են:

– Գարնանային փողոց, – ասում է Արմենը: Անահիտը, որ լուռ հետևում էր տղամարդկանց, հասկանում է, որ դա խաղ է, ու լավ է զգում իրեն: Խաչմերուկներից մեկի մոտ վարորդը հարցնում է մի անցորդի. "Զգիտե՞ք որտեղ է Գարնանային փողոցը": Արմենը չի կարողանում առարկել: Վարորդը մի անգամ էլ է կանգնեցնում մեքենան, մոտենում է մի ոստիկանի, նույն հարցը տալիս ու վերադառնում: Նրանք մտնում են նորակառույց, ոչ ասֆալտապատ մի փողոց: Վարորդը չի դադարեցնում ընթացքը: Հանկարծ ուժեղ արգելակում է ու կանգ առնում: Արմենը նայում է դուրս ու տեսնում, որ փողոցի մեջտեղում, տախտակե ցուցամակի վրա, կարմիր ներկերով գրված է "Գարնանային փողոց":

2. Ա)

<p>Անցյալի անկադար (прошедшее несовершенное время) показывает продолженное, повторяющееся, привычное действие в прошлом.</p>	<p>Անցյալ կարարյալ (прошедшее простое время) показывает действие как факт, безотносительно к его длительности. Действие в прошедшем простом времени достаточно быстроотечно, т.е оно началось и кончилось в тот момент в прошлом, о котором говорится.</p>
---	---

Բ)

 և

Աշխենը առավոտյան վեր է կենում...

-
1. Մի անգամ Աշխենը առավոտյան վեր կացավ...
  2. Ամեն օր Աշխենը առավոտյան վեր էր կենում...

Աշխենը առավոտյան վեր է կենում, մարզանք է անում, լվացվում է, հագնվում է ու սպասում է հեռախոսի զանգին: Հեռախոսի զանգ չի լինում: Նա վերցնում է օրվա թերթերը, բայց չի կարողանում կարդալ: Այա սուրճ է եփում ու սուրճի գավաթը ձեռքին՝ մոտենում է պատուհանին: Հետո սուրճի գավաթը տանում է խոհանոց, մի կտոր կարկանդակ է ուտում ու վճռում է նամակ գրել: Բայց ոչինչ էլ չի գրում, գրիչն ու թուղթը նորից տեղն է դնում ու դարձյալ սպասում:

3.

Երբ մայրիկը (ներս մտնել), երեխաները դասերն էին սովորում:

→ Երբ մայրիկը ներս մտավ, երեխաները դասերն էին սովորում:

Երբ մայրիկը (ներս մտնել), երեխաները դասերն էին սովորում:
Երբ դու (գալ), ես հեռախոսով էի խոսում:
Երբ նա ինձ (զանգել), ես աշակերտների տետրերն էի ստուգում:
Երբ որ մենք (վերադառնալ), բոլորն արդեն ճաշում էին:
Երեկ, երբ որ դու (գնալ), արդեն կեսգիշեր էր:

4.

Ռադիո լսել, դուրս գալ սենյակից

→ Երբ բոլորը ուշադիր ռադիո էին լսում, Սարգիսը դուրս եկավ սենյակից:

1. Ռադիո լսել, դուրս գալ սենյակից.
2. նախաճաշել, բացվել.
3. հեռուստացույց նայել, հյուր գալ.
4. թերթ կարդալ, ներս մտնել.
5. փողոցն անցնել, տեսնել.
6. զբոսնել, հանդիպել:

5.

Գագիկը չի հասկանում այսօրվա դասը, և ես նրան նորից եմ բացատրում:
Երբ մենք հասնում ենք մեր գյուղը, ծյուն է գալիս:

→ Գագիկը չէր հասկանում այսօրվա դասը, և ես նրան նորից բացատրեցի:
Երբ մենք հասանք մեր գյուղը, ծյուն էր գալիս:

Գագիկը չի հասկանում այսօրվա դասը, և ես նրան նորից եմ բացատրում:

Երբ մենք հասնում ենք մեր գյուղը, ծյուն է գալիս:
Երբ նա իջնում է գնացքից, ես նրան ճամաչում եմ:
Ինչու՞ եք այս երիտասարդին ընտրում, երբ ոչ մի վկայական չունի:

Ծառան մոտենում է բաղնիսի դռանը ու տեսնում, որ դռան առաջ մի քար կա. մարդիկ ընկնում են ու վեր կենում, բայց քարը չեն վերցնում:

Հայի համար ջուրը կրակի նման սրբազան մի բան է:

Ֆրեզնոյի ջուրը Հայաստանի ջրին շատ նման է: Հողն էլ բավականին նման է Հայաստանի հողին կամ գուցե հիշեցնում է Հայաստանի շատ շրջանների հողը: Այստեղ ծաղկում են շատ նրգատու ծառեր, մանավանդ ծիրանի ծառը: Հայկական հրաշալի երգերից մեկը կոչվում է «Ծիրանի ծառ»: Հայերն այստեղ թթենի են տնկում որովհետև թթենին այն ծառն է, որ դեռ Հայրենիքից գիտեն և սիրում են: Տնկում են նաև նռնենի, ձիթենի, նշենի և ընկուզենի. շատերը փորձում են նաև պիստակենի աճեցնել, բայց պիստակենին չի աճում Կալիֆոռնիայում: Ցանում են ձմերուկ և սեխ: Ցանում են սմբուկ, լոբի, վարունգ, դդում, լոլիկ, պղպեղ, ազատքեղ, անանուխ և ամեն տեսակ կանաչի:

Повелительное наклонение

Հրամայական եղանակ

Повелительным наклонением оформляются просьба, побуждение к действию, прямой приказ, исходящие от говорящего (первого лица) и направленные непосредственно к собеседнику (второму лицу). Поэтому повелительное наклонение имеет только формы второго лица (единственного и множественного числа). Глаголы в повелительном наклонении (и предложения, содержащие такие глаголы) произносятся с побудительной интонацией, а на письме эта интонация часто отмечается знаком '2է2Կ (ударение) на последнем слоге. Отсутствие знака '(2է2ս) означает, что побудительное высказывание произносится с интонацией, приближающейся к нейтральной, что не лишает фразу побудительности. Свободный порядок слов в армянском языке позволяет также ставить знак '(2է2ս) на том слове в предложении, которое произносится с наиболее интенсивной интонацией.

Образование повелительного наклонения

Формы повелительного наклонения образуются от основы настоящего или прошедшего времени.

① ① Простые глаголы спряжения -ել и

① ③ глаголы со страдательно - возвратным суффиксом -վ- имеют в единственном числе второго лица окончание -ի՛ր, прибавляемое к основе настоящего времени, а во множественном числе окончание -եցե՛ք или -ե՛ք. Причем более разговорный вариант -եք имеет тенденцию вытеснить более литературный вариант -եցեք.

① ② Простые глаголы спряжения -ալ имеют в единственном числе второго лица окончание -ա՛, а во множественном числе окончание -ացե՛ք.

① ① գրել՝ գրի՛ր – գրե՛ք
խոսել՝ խոսի՛ր – խոսե՛ք
կրկնել՝ կրկնի՛ր – կրկնե՛ք
ծածկել՝ ծածկի՛ր – ծածկե՛ք

① ② կարդալ՝ կարդա՛ – կարդացե՛ք
մնալ՝ մնա՛ – մնացե՛ք
գնալ՝ գնա՛ – գնացե՛ք
խաղալ՝ խաղա՛ – խաղացե՛ք
շշմթալ "шептать" շշմթա՛ – շշմթացե՛ք

① ③ ծածկվել՝ ծածկվի՛ր – ծածկվե՛ք
հազնվել՝ հազնվի՛ր – հազնվե՛ք

Мы рекомендуем употреблять формы ների՛ր – ներեցե՛ք в речевой формуле "извини – извините" и օգնի՛ր – օգնեցե՛ք в речевой формуле "на помощь!" как более устоявшиеся.

2① В глаголах с незначимыми суффиксами **-ւ-**, **-չ-**, суффиксы **-ւ-** и **-չ-** выпадают при образовании повелительного наклонения.

2② В глаголах с незначимыми суффиксами **-ան-**, **-են-** при образовании повелительного наклонения происходит чередование **-են-→-եց-** и **-ան-→-աց-**.

<p>2① մտնել՝ մտի՛ր – մտե՛ք գտնել՝ գտի՛ր – գտե՛ք հազնել՝ հազի՛ր – հազե՛ք թռնել՝ или թռչել՝ թռի՛ր – թռե՛ք փախնել՝ или փախչել՝ փախի՛ր – փախե՛ք</p>	<p>2② մոտենալ՝ մոտեցի՛ր – մոտեցե՛ք վախենալ՝ վախեցի՛ր – վախեցե՛ք հասկանալ՝ հասկացի՛ր – հասկացե՛ք մոռանալ՝ մոռացի՛ր – մոռացե՛ք</p>
---	---

NB: Не путайте простые глаголы спряжения **-ալ** (**1②**) и глаголы с суффиксами **-ենալ** и **-անալ** (**2②**) при образовании **ЕДИНСТВЕННОГО ЧИСЛА** утвердительной формы повелительного наклонения, но обратите внимание на то, что во **МНОЖЕСТВЕННОМ ЧИСЛЕ** формы повелительного наклонения простых глаголов на **-ալ** и глаголов с суффиксом **-անալ** совпадают!

3 Глаголы с суффиксами **-ացն-**, **-եցն-**, **-ցն-** в повелительном наклонении имеют в единственном числе второго лица окончание **-ու՛**, а во множественном числе второго лица окончание **-ե՛ք**, перед ними чередуя **-ւ-→-ր-**.

Так: **3** հարցնել՝ հարցրու՛ – հարցրե՛ք
 վերցնել՝ վերցրու՛ – վերցրե՛ք
 մոտեցնել՝ մոտեցրու՛ – մոտեցրե՛ք
 բարձրացնել՝ բարձրացրու՛ – բարձրացրե՛ք
 մեծացնել՝ մեծացրու՛ – մեծացրե՛ք

Отрицательная форма повелительного наклонения (**արգելապան** – букв. "запретительное наклонение") образуется при помощи частицы **մի՛** (с ударением), которая ставится перед глаголом. По общему правилу

• частица **մի՛** ставится перед повелительным наклонением **простых глаголов ЕДИНСТВЕННОГО** числа второго лица без изменения: **մի՛ գրիր**, **մի՛ կարդա**, **մի՛ հազնվիր** (**1①**, **2** и **3**)

• для глаголов с незначимыми суффиксами **-ւ-** и **-չ-**, а также с каузативными суффиксами **-ացն-**, **-եցն-**, **-ցն-** частица **մի՛** ставится перед причастием отрицания (**փախման դերբայ**)*, к которому прибавляется конечный звук **-ր**: **մի՛ մտնիր**, **մի՛ փախչիր**, **մի՛ հարցնիր**, **մի՛ բարձրացնիր**, **մի՛ վախեցնիր** (заметьте, что все эти глаголы относятся к спряжению **-ել**) (**2①** и **3**)

*Вспомните: չեմ մտնի, չի գտնի, и т.д. (մտնի, գտնի – причастия отрицания).

• глаголы с незначимыми суффиксами **-ան-** и **-են-** образуют отрицательную форму подобно простым глаголам на **-ալ** (отбрасыванием конечного **-լ**)՝ **մի՛ մոռանա, մի՛ վախենա** (кстати, это и есть причастие отрицания – **ժխտման դերբայ** – этих глаголов) (зд. ①② = ②②)

• для образования отрицательной формы второго лица **МНОЖЕСТВЕННОГО** числа частица **մի՛** ставится перед неопределенной формой глагола, в которой имеет место чередование конечного **-լ** → **-ք**՝ **մի՛ գրեք, մի՛ կարդաք, մի՛ մտնեք, մի՛ փախչեք, մի՛ հարցնեք, մի՛ բարձրացնեք, մի՛ վախեցնեք, մի՛ մոռանաք, մի՛ վախենաք.**

Однако при образовании отрицательной формы повелительного наклонения в **РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ** наблюдаются следующие тенденции.

Во-первых, отрицательная форма повелительного наклонения образуется от утвердительной формы повелительного наклонения, перед которой ставится частица **մի՛**.

Во-вторых, в окончании **-իր** выпадает конечный звук **-ր**.

Итак:

• ①①, ②, ③ գրել՝ մի՛ գրի(ր) – մի՛ գրեք, կարդալ՝ մի՛ կարդա – մի՛ կարդացեք կամ մի՛ կարդաք, ծածկվել՝ մի՛ ծածկվի(ր) – մի՛ ծածկվեք,

• ②① մտնել՝ մի՛ մտի(ր) կամ մի՛ մտնի(ր) – մի՛ մտեք կամ մի՛ մտնեք, փախնել կամ փախչել՝ մի՛ փախի(ր) կամ մի՛ փախնի(ր), մի՛ փախչի(ր)) – մի՛ փախեք կամ մի՛ փախնեք, մի՛ փախչեք

• ②② մոտենալ՝ մի՛ մոտեցի(ր) կամ մի՛ մոտենա – մի՛ մոտեցեք կամ մի՛ մոտենաք, զայրանալ՝ մի՛ զայրացի(ր) կամ մի՛ զայրանա – մի՛ զայրացեք կամ մի՛ զայրանաք

• ③ հարցնել՝ մի՛ հարցրու կամ մի՛ հարցնի(ր) – մի՛ հարցրեք կամ մի՛ հարցնեք, մոտեցնել՝ մի՛ մոտեցրու կամ մի՛ մոտեցնի(ր) – մի՛ մոտեցրեք կամ մի՛ մոտեցնեք, մեծացնել՝ մի՛ մեծացրու կամ մի՛ մեծացնի(ր) – մի՛ մեծացրեք կամ մի՛ մեծացնեք

Таким образом, сводная таблица регулярных форм повелительного наклонения выглядит так:

единств. ч. (եզակի թիվ)		множ. ч. (հոգնակի թիվ)	
утвердительная форма հրամայական	отрицательная форма արգելական	утвердительная форма հրամայական	отрицательная форма արգելական

①	-ի՛ր		-ե՛ք	
	① գրել	գրի՛(ր)	մի՛ գրի(ր)	գր(եց)ե՛ք
③ ծածկվել	ծածկվի՛(ր)	մի՛ ծածկվի(ր)	ծածկվ(եց)ե՛ք	մի՛ ծածկվե՛ք

②	-ա՛		-ացե՛ք	
	կարդալ	կարդա՛	մի՛ կարդա	կարդացե՛ք

②	-ի՛ր		-ե՛ք	
	① մտնել	մտի՛(ր)	մի՛ մտի՛(ր) մի՛ մտնի(ր)	մտե՛ք
թռչել	թռի՛(ր)	մի՛ թռի(ր) մի՛ թռչի(ր)	թռե՛ք	մի՛ թռեք մի՛ թռչեք
② հեռանալ	հեռացի՛(ր)	մի՛ հեռացի(ր) մի՛ հեռանա	հեռացե՛ք	մի՛ հեռացեք մի՛ հեռանաք
մոտենալ	մոտեցի՛(ր)	մի՛ մոտեցի(ր) մի՛ մոտենա	մոտեցե՛ք	մի՛ մոտեցեք մի՛ մոտենաք

③	-ացրու՛ -եցրու՛ -ցրու՛		-ացրե՛ք -եցրե՛ք -ցրե՛ք	
	հեռացնել	հեռացրու՛	մի՛ հեռացրու մի՛ հեռացնի(ր)	հեռացրե՛ք
մոտեցնել	մոտեցրու՛	մի՛ մոտեցրու մի՛ մոտեցնի(ր)	մոտեցրե՛ք	մի՛ մոտեցրեք մի՛ մոտեցնեք
թաքցնել	թաքցրու՛	մի՛ թաքցրու մի՛ թաքցնի(ր)	թաքցրե՛ք	մի՛ թաքցրեք մի՛ թաքցնեք

Т.о., ①①, ①③, ②①, ②② имеют окончания -իր, -(եց)եք

①② имеют окончания -ա, -ացեք

③ имеют окончания (-ա/-ե)ցրու, (-ա/-ե)ցրեք

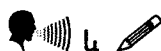
4 Запомните несколько глаголов, образование повелительного наклонения которых составляет исключение:

անել	արա՛	մի՛ արա մի՛ անի(ր)	արե՛ք	մի՛ արեք մի՛ անեք
ասել	ասա՛	մի՛ ասա մի՛ ասի(ր)	ասե՛ք ասացե՛ք	մի՛ ասեք
բացել, բանալ	բաց (արա)	մի՛ բաց	բացե՛ք	մի՛ բացեք, մի՛ բանաք
բերել	բեր՛	մի՛ բեր	բերե՛ք	մի՛ բերեք
գալ	արի՛ եկ	մի՛ արի մի՛ եկ մի՛ գա	եկե՛ք	մի՛ եկեք մի՛ գաք
դառնալ	դարձի՛ր	մի՛ դարձի(ր) մի՛ դառնա	դարձե՛ք դառե՛ք	մի՛ դարձեք մի՛ դառեք, մի՛ դառնաք
դնել	դի՛ր	մի՛ դի մի՛ դնի(ր)	դրե՛ք	մի՛ դրեք մի՛ դնեք
թողնել	թող՛	մի՛ թող մի՛ թողնի(ր)	թողե՛ք	մի՛ թողեք մի՛ թողնեք
լինել	եղի՛ր	մի՛ եղի մի՛ լինի(ր)	եղե՛ք	մի՛ եղեք մի՛ լինեք
լվանալ	լվա՛	մի՛ լվա	լվացե՛ք	մի՛ լվացեք մի՛ լվանաք
(վեր) կենալ	կաց՛	մի՛ կաց մի՛ կենա	կացե՛ք	մի՛ կացեք մի՛ կենաք
տալ	տու՛ր	մի՛ տուր մի՛ տա	տվե՛ք	մի՛ տվեք մի՛ տաք
տանել	տա՛ր	մի՛ տար մի՛ տանի(ր)	տարե՛ք	մի՛ տարեք մի՛ տանեք
տեսնել	տես՛	մի՛ տես մի՛ տեսնի(ր)	տեսե՛ք	մի՛ տեսեք մի՛ տեսնեք
ուտել	կեր՛	մի՛ կեր մի՛ ուտի(ր)	կերե՛ք	մի՛ կերեք մի՛ ուտեք

Վարժություններ

Упражнения

Կ 6.

Նախ հիմ դասը կրկնի՛ր, ապա նոր դասը սովորի՛ր:

→ Նախ հիմ դասը կրկն(եց)ե՛ք, ապա նոր դասը սովոր(եց)ե՛ք:

Ա) Նախ հիմ դասը կրկնի՛ր, ապա նոր դասը սովորի՛ր: Դուռը փակի՛ր, ցուրտ է: Հետևի՛ր ինձ: Շարունակի՛ր կարդալ: Դանդաղ ծամի՛ր: Այս նամակն այսօր ուղարկի՛ր: Աշխատի՛ր, որ ուտես: Մի քիչ սպասի՛ր, գալիս եմ: Լավ սովորի՛ր, պատրաստվի՛ր քննություններին և ընդունվի՛ր համալսարան: Արագ վճարի՛ր, քեզ ենք սպասում:

Արագ մտի՛ր և դուռը ծածկի՛ր: Վազգենին գտի՛ր, խնդրում եմ, և ուղարկի՛ր ինձ մոտ: Թռի՛ր*, պապիկին օգնի՛ր: Այսօր զով է, վերարկու հագի՛ր: Ավտոբուսից իջի՛ր և փողոցը անցի՛ր, մենք դիմացի շենքում ենք ապրում:

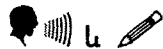
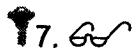
Հասկացի՛ր, ես չեմ կարող քեզ օգնել, միայն ինքդ կարող ես քեզ օգնել: Տղա՛ ջան, շուտ մեծացի՛ր, միասին աշխատենք: Բարձրացի՛ր աթոռին և քարտեզը կախի՛ր: Մոտեցի՛ր ինձ, կարևոր բան ունեն ասելու: Արագ հեռացի՛ր, որ քեզ ոչ ոք չտեսնի:

Թռի՛ր – спетай (призыв быстро сняться с места, обращаясь к детям).

Բ) Գնա՛ պապոնց տուն, ասա՛, թող շուտ գան, մենք սպասում ենք: Արդեն նկարում եմ, ժպտա՛. մեկ երկու, երեք: Այս անգամ մի քիչ երկար մնա ինձ մոտ: Հավատա՛ ինձ, ես ճիշտ եմ ասում:

Գ) Դադարեցրո՛ւ ընթացքը, կանգնեցրո՛ւ՝ մեքենան, ես արդեն տեսնում եմ Գարնանային փողոցը: Քրոջդ հասցեն հիշեցրո՛ւ ինձ, խնդրում եմ: Ընկերուհուդ հարցրո՛ւ՝ այսօրվա դասը: Կարկանդակ վերցրո՛ւ, մի՛ ամաչի՛ր: Վերցրո՛ւ՝ այս փողը և լավ թաքցրո՛ւ: Քեռի՛, ինձ քոչարի պարել սովորեցրո՛ւ: Երեխային տաք հագցրո՛ւ, Մոսկվայում շոգ չէ: Աչքերդ բարձրացրո՛ւ և ինձ նայի՛ր: Խնդրում եմ, հայերեն գրեթե մեծացրո՛ւ՝ ու կախի՛ր իմ գրասեղանի վերևը:

Դ) Դուռը բաց արա, մարդ է գալիս: Ասա՛ տեսնենք, ինչ նորություն կա: Խորովածն արդեն պատրաստ է, լավաշը բեր: Իմ փոքրիկ օգնական, լավաշը տար տու՛ր հայրիկին: Այստե՛ղ արի, մեզ մոտ ազատ տեղ կա: Շուտ վերադարձի՛ր, սպասում ենք: Ծաղիկները դի՛ր սեղանին: Հանգի՛ստ թող ինձ, ես ոչ մի տեղ էլ չեմ գալիս: Իմ փոքրիկ Նունե, բարի եղի՛ր ինձ ասել, որտե՞ղ է մայրիկի աչքի ներկը: Սա թուֆ չէ, խաղող է, լվա՛, հետո կեր: Բալիկ ջան, վեր կաց, ստտիկին տեղ տուր: Տե՛ս, ինչ լավ է նկարում Անին:

Այստեղից ջուր մի՛ խմիր, մաքուր չէ:

Այստեղից ջուր մի՛ խմեք, մաքուր չէ:

Ա) Այստեղից ջուր մի՛ խմիր, մաքուր չի: Մի՛ ծիծաղիր, ես այդ բանը լուրջ եմ ասում: Ծնողներիդ մի՛ առարկիր, ուշադիր լսի՛ր, թե ինչ են ասում: Դասի՛ ժամանակ հանգիստ նստի՛ր, մի՛ խոսիր: Բարձերը հատակին մի՛ շարտիր: Մի՛ հուզվիր, ամեն ինչ կարգին է:

Ներս մի՛ մտիր (մի՛ մտնիր), դրսում սպասի՛ր: Սենյակում մի՛ թռիր, հարևանները բողոքում են: Վերարկու մի՛ հագիր (մի՛ հագնիր), այսօր շոգ է: Փողոցը մի՛ անցիր (մի՛ անցնիր), մենք հենց ավտոբուսի կանգառում կհանդիպենք:

Մի՛ զայրացիր (մի՛ զայրանա): Մի՛ բարկացիր (մի՛ բարկանա), ես ամեն ինչ կանեմ, ինչպես որ ուզում ես: Մի՛ մոտեցիր (մի՛ մոտենա) պատուհանին, այսօր ցուրտ է: Մեր շնից մի՛ վախեցիր (մի՛ վախենա):

Բ) Դու քեզ վատ մի՛ զգա, նա ամեն ինչ կհասկանա: Այս գիրքը մի՛ կարդա, հետաքրքիր չէ, ես քեզ ուրիշ բան կբերեմ: Արևի տակ երկար մի՛ մնա, ամառվա արևը վառում է:

Գ) Ինձ մի՛ ծիծաղեցրո՛ւ (մի՛ ծիծաղեցնիր). ոչ ոք քեզ այդքան փող փոխ չի տա: Ոչինչ չեմ ուզում լսել այդ մասին, ինձ մի՛ հիշեցրո՛ւ (մի՛ հիշեցնիր): Իմ գրասեղանից ոչինչ մի՛ վերցրո՛ւ (մի՛ վերցնիր): Ինձնից ոչինչ մի՛ թաքցրո՛ւ (մի՛ թաքցնիր): Ես փոքր չեմ, ինձ մի՛ վախեցրո՛ւ (մի՛ վախեցնիր): Թուղթը կրակին մի՛ մոտեցրո՛ւ (մի՛ մոտեցնիր): Երեխային վատ բաներ մի՛ սովորեցրո՛ւ (մի՛ սովորեցնիր):

Դ) Աղմուկ մի՛ արա, տատիկը քնած է: Ինձ ոչինչ մի՛ ասա, ես արդեն գիտեմ: Դու մի՛ արի ինձ հետ, ես ուզում եմ մենակ գնալ: Ոչինչ մի՛ բեր, այստեղ ամեն ինչ էլ կա: Պայուսակը սեղանին մի՛ դիր: Երեխային մի՛ թող (մի՛ թողնիր) մենակ գնա բակ: Ոչինչ, կանցնի, լաց մի՛ եղիր (մի՛ լինիր): Այդ գիրքը մի՛ տուր (մի՛ տա) նրան կարդալու, նա դեռ փոքր է: Հայրիկի գրիչները մի՛ տար (մի՛ տանիր) դպրոց: Հաց, խմորեղեն, կոնֆետ մի՛ կեր (մի՛ ուտիր), միրգ կեր:

 ուրազ
 – взоздоер (զ=բ)

Մի՛ լինիր միշտ ուրազի պես,
 Միշտ դեպի քեզ, միշտ դեպի քեզ,
 Այլ դու եղի՛ր սողցի պես,
 Մին դեպի քեզ, մին դեպի մեզ:

 սողց –
 пила

Ի՞նչ

Այստե՛ղ նստե՛ք (նստեցե՛ք),
 այստեղ հարձար է:

→ Այստե՛ղ նստիր, այստեղ հարձար է:

Ա) Այստե՛ղ նստե՛ք (նստեցե՛ք), այստեղ հարձար է: Սիրե՛ք (սիրեցե՛ք) գիր և ուսում, ճանաչե՛ք (ճանաչեցե՛ք) զբանս հանճարո: Տանը հայերեն խոսե՛ք (խոսեցե՛ք): Կրկնե՛ք (կրկնեցե՛ք) երեկվա դասը: Հարցերին կարճ պատասխանե՛ք (պատասխանեցե՛ք): Շարունակե՛ք (շարունակեցե՛ք) երգել: Պատրաստվե՛ք (պատրաստվեցե՛ք), բոլորս գնում ենք անտառ:

Գտե՛ք տեքստի մեջ Ֆ տառով բառերը: Գնացքից իջե՛ք, ավտոբուսի կանգառը գտե՛ք ու ինձ սպասե՛ք, ես անպայման կգամ: Առաջ անցե՛ք, խնդրում եմ:

Վերև՝ բարձրացե՛ք: Մոտեցե՛ք այս նկարին, խնդրեմ և ուշադիր նայե՛ք (նայեցե՛ք): Հեռացե՛ք այստեղից, Նվարդը ձեզ հետ չի գա: Ստացե՛ք ձեր տոմսերը, խնդրեմ:

Բ) Լուռ խաղացե՛ք, հայրիկը աշխատում է: Այս գիշեր մնացե՛ք մեզ մոտ: Կարդացե՛ք հետևյալ տեքստը: Հավատացե՛ք մեզ: Դուք շատ հմայիչ ժպիտ ունեք, հաճախ ժպտացե՛ք:

Գ) Ձեր ազգանունը հիշեցրե՛ք ինձ, խնդրում եմ: Եթե ուզում եք հարց տալ, ձեռք բարձրացրե՛ք: Այդ տղաներին հասկացրե՛ք, որ փողոցի մեջտեղում չի կարելի խաղալ: Վերցրե՛ք ձեր գրքերը և տետրերը:

Դ) Դուռը լայն բաց արե՛ք, որ պահարանը մտնի: Ասացե՛ք, խնդրեմ, Մոսկվայի տոմսը ի՞նչ արժե: Մյուս անգամ որ գաք Հայաստան, ձեր մայրիկին էլ ձեզ հետ բերե՛ք: Եկեք այստեղ, տեսե՛ք, թե այստեղ ի՞նչ մեծ սունկ կա: Գնացե՛ք Ֆրանսիա, Ամերիկա, սովորեցե՛ք, հետո վերադարձե՛ք Հայաստան աշխատելու: Միրզը լվացե՛ք ու դրե՛ք սեղանին: Պայուսակը թողե՛ք ներքևում, կարիք չկա բարձրացնել: Ժամը վեցին պատրաստ եղե՛ք, ես կգամ ձեր ետևից: Դե շուտ վեր կացե՛ք, ծուլե՛ր, ինչքա՞ն կարելի է քնել: Այս փողը տարե՛ք տվե՛ք ձեր հարևանին, որ այլևս չասի, թե, փողը փոխ եմ առնում ու ետ չեն տալիս: Դանդաղ կերե՛ք, դեռ ժամանակ ունենք:

Առայժմ ոչինչ մի՛ գրեք: → Առայժմ ոչինչ մի՛ գրի՛(ր):

Ա) Առայժմ ոչինչ մի՛ գրեք: Պատուհանը մի՛ փակեք: Այստեղ բարձր մի՛ խոսեք: – Ալլո, դուք ինձ լսու՞մ եք, ինչ որ ասում եմ, մի՛ կրկնեք: Վատ բաները մի՛ հիշեք: Ոչ, ինձ մի՛ համոզեք, մի՛ աշխատեք ինձ համոզել: Այդպես մի՛ լարվեք, մի՛ հուզվեք, կարիք չկա:

Գիվանդի սենյակը մի՛ մտեք (մի՛ մտնեք), չի կարելի: Վերարկու մի՛ հագեք (մի՛ հագնեք), արև է: Մի՛ փախեք (մի՛ փախնեք, մի՛ փախչեք), ես ձեզ տեսնում եմ: Մի՛ իջեք (մի՛ իջնեք) բակ, անձրև է գալիս: Մի՛ անցեք (մի՛ անցնեք) փողոցը, ես ձեզ կանգառում կսպասեմ:

Մի՛ գայրացեք (մի՛ գայրանաք), մի՛ բարկացեք (մի՛ բարկանաք), ես արդեն հեռանում եմ: Մի՛ վախեցեք (մի՛ վախենաք), ես ձեզ մենակ չեմ թողնի: Զգու՛յշ, մի՛ բարձրացեք (մի՛ բարձրանաք) պատուհանին: Մի՛ մոռացեք (մի՛ մոռանաք) մեզ, նամակ գրեք:

Բ) Մի՛ գնացեք (մի՛ գնաք) անտառ, այս տարի գրեթե սունկ չկա: Մի՛ մնացեք (մի՛ մնաք) դրսում, կսառեք: Մի՛ խաղացեք (մի՛ խաղաք), դաս սովորեք:

Գ) Տաքսի մի՛ կանգնեցրեք (մի՛ կանգնեցնեք), թատրոնը հեռու չէ: Ես ոչինչ չգիտեմ, ինձ մի՛ հարցրեք (մի՛ հարցնեք): Բոզբաշ մի՛ վերցրեք (մի՛ վերցնեք), բոզբաշը կծու է: Լվացքի մեքենան ծանր է, մենակ մի՛ բարձրացրեք (մի՛ բարձրացնեք): Երեխային մի՛ վախեցրեք (մի՛ վախեցնեք):

Դ) Դուք ոչինչ մի՛ արեք (մի՛ անեք), մենք ամեն ինչ կանենք, կպատրաստենք: Առայժմ նրան մի՛ ասեք, որ քննությունը Մոկացյանն է ընդունում: Գրքերը մի՛ բացեք, հիմա ոչինչ չենք կարդում: Երեխային այստեղ մի՛ բերեք, այստեղ շատ հիվանդներ կան: Ներեցե՛ք, այսօր ես շատ զբաղված եմ, այսօր մի՛ եկեք (մի՛ գաք) ինձ մոտ, վաղը՝ եկեք: Ժամը իմնից հետո այլևս մի՛ վերադարձեք (մի՛ վերադառնաք), մնացե՛ք պապոնց տանը: Պապիկի բազկաթոռը մի՛ դրեք (մի՛ դնեք) դռան առաջ: Նրան տանը մենակ մի՛ թողեք (մի՛ թողնեք): Անտարբեր մի՛ եղեք (մի՛ լինեք), անտարբերությունը լավ բան չէ: Լուսամուտները դեռ մի՛ լվացեք (մի՛ լվանաք), անձրև է գալիս: Դեռ վեր մի՛ կացեք (վեր մի՛ կենաք) սեղանից, սուրճ ու թեյ եմ բերում: Այս նկարներն ու նամակները նրան ցույց մի՛ տվեք (ցույց մի՛ տաք): Աթոռները բակ մի՛ տարեք (մի՛ տանեք): Այս ծառի թուփը քաղցր չէ, մի՛ կերեք (մի՛ ուտեք):

Ծիծեռնակ

Խոսք՝ Գ. Դողդիսյանի
մշակումը՝ Ա. Դուլխանյանի

Ծի - ծեռ - նակ ծի - ծեռ - նակ, դու գար -
նան սի - րուն թըռչ - նակ, դե - պի ու՞ր ինձ ա -
սա, թըռ - չում ես այդ - պես ա - ռագ:

(Ուշադրություն դարձրեք հրամայական եղանակի գործածությանը)

Ծիծեռնակ
 Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
 Դու՛ գարնան սիրուն
 թռչնակ,
 Դեպի ու՞ր, ինձ ասա,
 Թռչում ես այդպես արագ:
 Ա՛խ, թռի՛ր, ծիծեռնակ
 Ծնած տեղս Աշտարակ,
 Անդ շինիր քո բույնը
 Հայրենի՛ կտուրի տակ:
 Անդ հեռու ավեր
 Հայր ունիմ՝ սգավոր,
 Որ միակ իր որդուն
 Սպասում է օրեօր:
 Դե՛հ, սիրուն ծիծեռնակ,
 Հեռացի՛ր, թռի՛ր արագ
 Դեպ հայոց երկիրը՝
 Ծնած տեղս Աշտարակ:

Բառեր (слова)
ծիծեռնակ – ласточка
թռչնակ – птичка, от **թռչուն** – птица
դեպի ո՛ւր – куда, в каком направлении?
ծնած տեղս (իմ ծնած տեղը) – место, где я родился, родина
անդ – այնտեղ
շինել – строить, зд. вить
բույն – гнездо
կտուր – крыша
հեռու – далеко
ավեր – седой, старый
սգավոր – скорбящий (գ=բ)
միակ – единственный
օրեօր – изо дня в день
դեպ (դեպի) հայոց երկիրը – в сторону страны армян (армянской), по направлению к ...

¹հայրենի (տուն, կտուր, երկիր) – родной (дом, крыша, страна); вспомните тж. հայրենիք – родина, но: մայրենի լեզու – родной язык
²ունիմ – ունեմ

Склонение существительных Պոյականների հոլովումը

Суффикс -ումը служит для образования существительных от глаголов, обозначающих название действия. Запомните склонение отглагольных существительных (բայանուն):

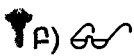
Ուղղական-հայցական հոլով Им.-вин. п.	միացում(ը), դիմում(ը)
Սեռական-տրական հոլով Род.-дат. п.	միացման, но դիմումի
Բացառական հոլով - Отл. п.	միացումից, դիմումից
Չործիական հոլով - Тв. п.	միացումով, դիմումով
Ներգոյական հոլով - Местн. п.	—

10.Ա) ➡

անցում – переход	ճնշում – давление
բորբոքում – воспаление	միացում – объединение
դիմում – заявление	մոտեցում – подход
զարգացում – развитие	նվաճում – завоевание
թաղում – погребение (похороны)	շարժում – движение
ծագում – возникновение (գ=բ)	որոշում – решение
հանդիպում – встреча	ուսում – учеба

Ուսումը ոսկի է, **առանց ուսման** հեռու չես գնա: Գլխի արագ **շարժումով** նա ետ գցեց մազերը ճակատից: Հայաստանի ու Արցախի **միացման** օրը դեռ հեռու է: Հարևան գյուղում **թաղում** կա, մերոնք գնացին **թաղման**: Մենք կաշխատենք այդ **որոշումները** կատարել: Վաղը ես կարևոր **հանդիպում** ունեմ:

(ուսում) Առանց ... լավ աշխատանք չես գտնի:

Առանց ուսման լավ աշխատանք չես գտնի:

(ուսում) Առանց ... լավ աշխատանք չես գտնի:

(թաղում) ... հետո բոլորը լուռ ու տխուր վերադարձան:

(ծագում) Դուք ընդունու՞մ եք Դարվինի մարդու ... տեսությունը (теория).

(մոտեցում) Նրա ... մեջ հետաքրքիր բան կա:

(միացում) Փողոցները լի էին մարդկանցով և բոլորը գոռում էին "..."

(շարժում) Նա ձեռքի ... ինձ հասկացրեց, որ իրեն չսպասեմ:

(որոշում) Ձեր ... ինձ զարմացրեց:

(հանդիպում) Այդ ... հետո նա որոշեց բժիշկ դառնալ:

(անցում – գործ. հ.). Փողոցը ... անցեք:

Քոչարի

Ախուրյան գետի կամուրջը

Ամեն ինչ լավ էր, միայն թե նվազ չկար: Գյուղի զուռնաչիները թաղման էին գնացել* հարևան գյուղ: Նվազ չկար:

Մի քանի բաժակ էլ դատարկեցին, մի քիչ էլ ուրախացան, մի քիչ էլ տխրեցին:

Նստած էին գետափին, ծառերի տակ: Գետի մյուս ափին, բավական հեռվում, ավերակներ էին: պարիսպների, պալատների, վանքերի: Ուրախանալու ժամանակ էլ էին նայում, տխրելու ժամանակ էլ էին նայում: Ջահելներն էլ էին նայում, ծերերն էլ:

Գետի մյուս ափին, ավերակների մեջ մարդիկ են երևում, բացի սովորական սահմանապահներից, ուրիշ մարդիկ: Անորոշ ծայներ են հասնում, նույնիսկ նվազի ծայն:

Մի քիչ էլ խմեցին:

– Դարենք, – ասաց մեկը:

– Նվազ չկա, – պատասխան եղավ:

– Կերզենք, – ասացին աղջիկները:

– Հայ-տարանա, տա-նա-նա...

Գետի մյուս ափին, ավերակների մեջ, մարդիկ շատանում էին:

– Պարեք, – հանկարծ գոռաց ծերերից մեկը: – Առանց նվագի պարեք, ոտներդ չեն կոտրվի:

– Քոչարի՛, – ճչաց ջահելներից մեկը:

Քոչարի բռնեցին, իսկ նվագ չկար:

Ու հանկարծ...

Պարկապզուկը քոչարի էր փչում: Ո՞վ: Որտեղի՞ց: Մի քանի վայրկյան խուճբը պարում էր լավ, ճիշտ, կատաղի:

Հետո տեսան՝ պարկապզուկը այն, մյուս ափին էր, որտեղ ավերակներն են: Պարկապզուկը ճչում էր զիլ ու հաղթական, ճչում էր այն ափից, իսկ այս ափին պարում էին:

– Հայ է, – ասաց ծերերից մեկը, – հայ է, խմենք էդ մարդու կենացը, հայ է:

Քանի՞ րոպե պարեցին, ո՞վ գիտե: Գուցե պետք է հարցնել քանի ժամ: Ո՞վ գիտե: Ու հանկարծ ծայնը կտրվեց: Հետո տեսան՝ երկու սահմանապահ զինվոր գոռոռում են մարդու վրա, մեկը քաշում էր նրա թևից, պարկապզուկը ընկած էր հողին՝ սպանված երեխայի նման:

– Հայ էր, – ասաց նույն ծերունին, – խմենք:

Ըստ Վարդես Պեպրոսյանի "Հայկական էսքիզներ"

*բաղման էին զմացել – ушли (ранее) на похороны

№ 104

Քոչարի

Բառեր (слова)

Նվագ – игра на музыкальном инструменте

(խաղ – детская, азартная, театральная)

զուռնաչի – музыкант, играющий на зурне

թաղում – похороны, погребение

դափարկել – опорожнять

ուրախանալ – радоваться

փխրել – грустить

գետ – река, **ափ** – берег

գետափ – речной берег

պարիսպ – крепостная стена

պալատ – дворец

վանք – монастырь

ջահել – молодой (разг.)

ծեր – старый, пожилой

բացի – кроме (предлог)

սահմանապահ – пограничник

անորոշ – неопределенный

ձայն – голос, звук

պարել – танцевать

երգել – петь (զ=ք)

շափանալ – увеличиться, умножиться

հանկարծ – вдруг

գոռալ – кричать, орать,

реветь

կոտրվել – сломаться

ճչալ – кричать, вскрикнуть,

визжать

բռնել – держать, зд. քոչարի
 ~ – танцевать кочари
 պարկապզուկ – волынка
 փչել – дуть, зд. պարկապզ-
 զուկ ~ – играть на волынке; в
 тексте: волынка играла
 խումբ – группа
 կապաղի – яростный, неис-
 товый, яростно, неистово
 զիլ – пронзительный,
 зычный, пронзительно
 հաղթական – победный,

победоносный, победно,
 победоносно
 կենաց – тост, խմել մեկի կե-
 նացը – выпить за кого-то
 կտրվել – обрываться
 զինվոր – солдат
 գոռգոռալ – кричать,
 накричать, шуметь
 քաշել – тянуть
 թև – рука (от кисти до плеча)
 հող – земля, почва
 սպանված – убитый

Մեկնաբանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ
Комментарии, задания и упражнения

11. Կետերի փոխարեն գրե՞ք ռի կամ ը տառերը.

Вместо точек поставьте буквы рի или р:

Հանկա.ծ երիտասա.դները ճանապա.ի միջին պա. բռնեցին:

Հինգե.որդ դասա.անի աշխա.ագրության դասագրքում կան
 բոլո. աշխա.ամասերի քա.տեզները:

Պըլը Պուղին խոնա. ու շնո.քով ծառա էր:

Ներսես Շնո.ալին տասներկուերորդ դա.ի հայ նշանավո.
 բանաստեղծ ու երաժիշտ էր:

Այսօ. դպ.ոցում խո.րդակցություն կա:

12. Ա)

լեզու, լեզվի, լեզվից, լեզվով, լեզվում.
 կատու, կատվի, կատվից.
 հեռու, հեռվից, հեռվում.
 բաքու, բաքվի, բաքվից, բաքվով, բաքվում.

Բ) Կետերի փոխարեն գրե՞ք աջ սյունակում բերված բառը՝
 ճիշտ հոլովածևով.

Вместо точек поставьте приведенное в правом столбце слово
 в нужном падеже.

Հայերենը դժվար ... չէ, բայց հայոց ... շատ ժամանակներ կան: Նա միշտ ռուսաց ... գերազանց է ստանում: Բերանիդ շուրջը ելակ է, ... մաքրիր:	լեզու
Մենք մի փոքրիկ ... ունենք, այսինքն ... ծագ: Հարևանի աղջիկը հաճախ գալիս է մեր ... հետ խաղալու, իսկ նրա մայրը կարծես թե վախենում է ...:	կատու
Ի՞նչ ես տեսնում ...: Որտեղի՞ց եք գալիս, ..?, հոգմա՞ծ եք: ... մի՞ գնա, այստեղ խաղա:	հեռու
– Դու որտեղի՞ց ես, Ադրբեջանի՞ց: – Այո, ...: – Իսկ ծնող- ներիդ հիմա որտե՞ղ են, ..?: – Չէ, Արցախում են, ... չեն:	Բաքու

13.Ա)

существительное,
прилагательное или
наречие

մարտր, գիր, զգուշ, հպարտ,
մեծ, վերջ, սանր (расческа)
նկար, ծանոթ, ընկեր,
բարեկամ, հիվանդ, ծիծաղ,
աշխույժ (бодрый), բարձր,
առողջ, ճաշ, շատ,
դատարկ, նախաճաշ,
տխուր, ուրախ

→ глагол
(простой или
с незначимым
суффиксом)

→ մաքրել, գրել,
զգուշանալ,
հպարտանալ

NB:
ու→0
ի→0
ույ→ու
-ան-

Գ) Կետերի փոխարեն օգտագործե՞ք աջ սյունակում բերված բայերից մեկը նշված ժամանակով.

Употребите один из глаголов правого столбца в указанном времени:

Եկեք ծանոթանանք, իմ անունը Վարդան է, իսկ ի՞նչ է Ձեր անունը:

✓ Եկեք ..., իմ անունը Վարդան է, իսկ ի՞նչ է Ձեր անունը:
Ես ցանկանում եմ, որ Դուք շուտով ... և այլևս ...:
Դասը ... ու երեխաներն ...:
– Այսօրվա թերթը ուզու՞մ եք:
– Ոչ, շնորհակալությամբ,
թերթը ինձ ...:
Այս ուսանողները նույնիսկ քննությունից առաջ ..., թե մի անգամ գիրքը բացեն, կրկնեն:
Ես նրանից ոչ մի լավ բան չեմ սպասում, դու էլ ...:

աշխուժանալ (անցյալ կատարյալ – прош. прост.)
առողջանալ (ըղծականի ապառնի – желат.)
զգուշանալ (հրամայական – повел.)
ծուլանալ (ներկա – наст.)
✓ ծանոթանալ (ըղծականի ապառնի – желат.)
հետաքրքրել (ներկա, ժխտ. – наст. отр. ф.)
հիվանդանալ (ըղծականի ապառնի, ժխտ. – желат. отр.ф.)
վերջանալ(անցյալ կատարյալ – прош. прост.)

14.Ա)

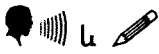
բացի + բաց. հ. (отл. п.)

 Մարդիկ են երևում, **բացի** սովորական **սահմանապահ-ներից**, ուրիշ մարդիկ:
Բոլորը համաձայն են, **բացի մեկից, բացի քեզնից**:
Եւ բացի պարելուց ուրիշ ոչինչ չգիտի անել:

Գ)

Բոլորը գալիս են մեզ հետ, իսկ դու չես գալիս:

→

 Բոլորը գալիս են մեզ հետ, բացի քեզնից:

Բոլորը գալիս են մեզ հետ, իսկ դու չես գալիս:
Ոչ ոք սպաս չի ուզում ուտել, իսկ մեր հյուրն ուզում է:
Ես այդտեղ ոչ մի բան չեմ տեսնում, միայն մի քանի կետ են տեսնում:
Ես ոչինչ չեմ ուզում, միայն մի բաժակ սուրճ եմ ուզում:
Դու անընդհատ գլուխ ես գովում, թե ամեն ինչ կարող եմ, ամեն ինչ գիտեմ, միայն զուռնա փչել չգիտեմ, բայց նույնիսկ քոչարի պարել չգիտես:

15.Ա)

ծայնը բարձրացնել – 1. повысить голос, сердиться
 2. сделать громче (звук телевизора, радио и т.д.)
 ծայնը գլուխը գցել- բարձր ծայնով խոսել, գոռգոռալ, երգել
 ծայնը կտրել – 1. [ռել, այլևս չխոսել. 2. [ռեցնել, աղմուկը դադարեցնել
 ծայնը կտրվել – 1.охрипнуть, 2.воцариться (о молчании)
 ծայն խնդրել – попросить слово
 ծայն տալ – предоставить слово
 ծայն ծայնի տալ – միասին երգել, խոսել, լալ – сделать что-то созвучно
 ծայնազուրկ – лишенный права голоса
 անծայն – беззвучный, беззвучно
 բարձրածայն ≠ ցածրածայն – громко ≠ тихо

Ինչու՞ ես **ծայնդ բարձրացնում**, միևնույն է, ես ոչինչ չգիտեմ: Կարեն ջան, մի այդ ռադիոյի **ծայնը բարձրացնե՛ս**: Աշակերտները **անծայն** սպասում էին ուսուցչի որոշմանը: Երեկոները պապս փակվում է իր սենյակում ու **ցածրածայն** երգում է "Ծիծեռնակը": Ինչ ես **ծայնդ գլուխդ գցում**, **կտրի՛ր ծայնդ**, ոչինչ չի լավում: Ասում են, թե մեզ մոտ հիմա **ծայնազուրկ** մարդ չկա: Ջինվորի ոտների **ծայնը** որ **կտրվեց**, գլուխներս բարձրացրիմք: – Այս ի՞նչ աղմուկ է: – Մեր հարևանների տանը այսօր ուրախություն է, **ծայն ծայնի են տրվել**, ամբողջ օրը **բարձրածայն** երգում են: Ես վերջում **ծայն կխնդրեմ** ու կասեմ, ինչ որ մտածում եմ:

Գ) Կետերի փոխարեն գրե՛ք "ծայն" բառով համապատասխան արտահայտություն.

Вместо точек поставьте одно из выражений со словом "ծայն", подходящих по смыслу:

- Երգիչը սառը ջուր խմեց և նրա ...:
- Հեռուստացույցի ... մի քիչ ..., խնդրում եմ:
- Նա ... իր անգլերենի դասն էր սովորում, իսկ տղաներն ասում էին "...":
- Աղջիկները ... ու քոչարի երգեցին, իսկ տղաները պարեցին:
- Ինչու՞ չեք թողնում, որ ես էլ ասեմ, ինչ որ մտածում եմ, ես, ի՞նչ է, ... եմ:
- Եթե ուզում ես խոսել, բոլորի նման ... ու խոսի՛ր:
- Նա ... մտավ այն սենյակը, որտեղ երեխան քնած էր:
- Նա տեսավ, որ իրեն ոչ ոք չի լսում և բարկացավ, ...:
- Փոքրիկը ... ու երկար լաց եղավ:

16.

 և

Զուռնա **նվագել** գիտե՞ս:

(նվագել = ձգ.փչել) →

Զուռնա **փչել** գիտե՞ս:

Զուռնա **նվագել** գիտե՞ս:
 Ա՛խ, գլխարկս մոռացա, արագ բարձրացիր վերև, գլխարկս բե՛ր, դու ինձնից **երկրասարդ** ես:
 Ինչու՞ ես այդպես **ճչում**, ես քեզ շատ լավ եմ լսում:
 Մեր **ալևոր** հարևանները ամբողջ օրը նարդի են խաղում:

17.Ա)

Ղաշնակահարը դաշնամուր (фортепиано) է նվագում:
 Ջութակահարը ջութակ (скрипка) է նվագում:
 Թավջութակահարը թավջութակ (виолончель) է նվագում:
 Երգեհոնահարը երգեհոն (орган) է նվագում:
 Ջուռնաչին զուռնա ու պարկապուկ է փչում:
 Շեփորահարը շեփոր (труба, горн) է փչում:
 Թմբկահարը թմբուկ (барабан) է զարկում:
 Երգչախումբը (хор) երգում է:
 Նվագախումբը (оркестр) նվագում է:
 Թատերախումբը (театральная труппа) ելույթ է ունենում,
 շրջագայում է: (выступает, гастролирует)
 Շուրջպար (хоровод) պարել, կամ՝ բռնել:

Բ) Կետերի փոխարեն օգտագործեք համապատասխան բառը ստ իմաստի.

Вместо точек поставьте подходящее по смыслу слово:

Մեր վերևի հարևանը դաշնակահար է, առավուտից երեկո ... է նվագում:

Ջարմիկս ամբողջ օրը ջութակ է ..., ուզում է ... դառնալ:

... փչելով, ... զարկելով նվագախումբը գնում էր փողոցով:

Մեծ եղբայրս թավջութակ է ..., փոքր եղբայրս թմբուկ է ..., պապս ջահել ժամանակ իրենց գյուղի հայտնի ... էր ու դեռ երբեմն զուռնա է ..., ես էլ զուցե ... դառնամ, դաշնամուր նվագեմ, այդ ժամանակ մեր ընտանիքը կդառնա իսկական ...:

Նվագելուց հետո երգեհոնահարը դեռ մի քանի վայրկյան անշարժ մնաց ... առաջ:

Շատ երգիչներ հիվանդ են, այսօր ... լրիվ չէ:

Եկեք Քոչարի կամ մի ուրիշ ... բռնենք:

18.Ա)

կենաց խմել, կենաց առաջարկել – предложить тост
 բաժակաճառ ասել – произносить тост
 քո (Ձեր, թամադայի) կենացը – за тебя (Вас, тамаду)
 անուշ լինի (եղավ) – на здоровье! (говорится пьющему)

Բ) Կետերի փոխարեն օգտագործեք համապատասխան արտահայտություն.

Вместо точек поставьте подходящее выражение:

– Հարկավոր է թամադա ընտրել և խմել ...: Այսպիսով (таким образом) Դուք մեր սեղանի թամադան եք, ես խմում եմ ...:

– Բարեկամս, այսօր դու՛ ես մեր թամադան, ես էլ եմ խմում ...:

– ..., շնորհակալ եմ: Առաջին բաժակաճառով ես ուզում եմ ... այսօրվա հերոսի ...: Կարծես, ինձնից հետո մեր տանտերն է ուզում ...:

19.Ա)

մատուռ – часовня
 վանք – монастырь
 եկեղեցի – церковь
 տաճար – храм

Բ) Ստուգեք, ճանաչու՞մ եք արդյոք Հայաստանի վանքերն ու տաճարները: Բերված շարքից ո՞րն է դուրս մնում:

Проверьте себя, знаете ли Вы монастыри и храмы Армении? Скажите, что выпадает из приведенного ряда:

Գառնի, Գեղարդ, Էջմիածին, Զվարթնոց, Հաղբապ, Սանահին:

Անի. Մայր տաճարը.

20. Կարդացե՛ք և ասացե՛ք՝ ճի՞շտ է, թե՞ սխալ:

Прочитайте и скажите, верно или нет.

	ճիշտ է	սխալ է
1. Չախ կողմում երևում են Աղջկաբերդի պարիսպները և պալատի ավերակները:	✓	
2. Ախուրյանի դիմացի ափին երևում է Էջմիածնի մայր տաճարը:		
3. Ախուրյանի այս ափին մարդիկ էին նստած. ուտում-խմում էին:		
4. Նվազ չկար. գյուղացիները գնացել էին զուռնաչու թաղմանը:		
5. Նվազ չկար, բայց աղջիկների երգչախումբ կար:		
6. Աղջիկներն ու ծերերը շատ էին ուզում, որ տղաները քոչարի բռնեն:		
7. Ախուրյանի այն ափին դեռ հայ կա:		
8. Պարկապգուկի զիլ ձայնը լսելով մարդիկ շատացան և քոչարի բռնեցին այն ափին:		
9. Ջինվորները զուռնաչու թևից քաշեցին և նրան տարան պալատը:		
10. Սահմանապահը թույլ չտվեց, որ այն մարդը շարունակի նվագել:		
11. Մարդիկ նայեցին և տեսան, որ հողին մի սպանված երեխա է ընկած:		
12. Ծերը մի բաժակաճառ ասաց ու դատարկեց իր բաժակը:		

Սրոկ 15. Տաանհինգերորդ դաս

Գրամմատիկա

Սովելիտելնոե նակլոնենիե (քոդոլճենիե).

Սկազատելնոե մեստոիմենիա և իք սկլոնենիե.

Սքոդոլեննոե և նեոքոդոլեննոե մեստոիմենիա.

Տլովոոբրազովանիե.

Սբրազովանիե սլոճնոք սլով.

Տսսֆիքսի -եղեն, -ական.

Սքոդոլենիե քրիլադեղնոք Վ ռոլի սսջեստիտելնոք.

Սոսլեղոգի մոտ, վրա, համար, հետ, պես, նման և իք սոյետանիե ս լիչնոք մեստոիմենիա.

Սոսլեղոգի Վ ռոլի նարեչի.

Սքոդոլոգի դեպի, մինչև, սոսլեղոգ պատճառով, սոյոզ այլ.

Տեքստ

Որտեղ ես ծնվել եմ, այնտեղ մարդիկ բարեկիրթ են (Վիլյամ Սարրյան)

Տիքի

Խոսք իմ որդուն (Սիլվա Վապուտիկյան)

Բերանն արնոտ Սարդակերը էն անբան (Յոլի. Թունանյան)

Յրամայական եղանակ (ճարունակություն)

Սովելիտելնոե նակլոնենիե (քոդոլճենիե)

Վարժություններ

Սքրաճենիա

1. Գտե՛ք ձախ կողմում բերված "հրամայական" արտահայտությունների պատասխանը աջ կողմում.

Նայճե՛ք կ "սովելիտելնոք" ռեքլիկա Վ լեվոյ ճասի սոքոդոլեննոք քոդոլճենիա ռեքլիկա Վ ռոլի ճասի:

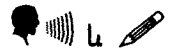
- եղբորդ հետ հայերեն խոսիր: - եղբայրս հայերեն չգիտի:

1. ✓ – եղբորդ հետ հայերեն խոսիր:	– Ոչ, դասարանում ես ոչինչ չեմ թողնում:
2. – Սուրճի հետ միրգ էլ բեր:	– Ես քո տետրը չեմ վերցնում: Ներիր ինձ, ես կարծում էի, թե սա իմ տետրն է:
3. – Գրե՛րդ մի՛ թող դասարանում:	– Վրդեն բերում եմ:
4. – Նախ ծիրանը լվա՛, հետո սուրճ կեփես:	– Շատ մեծ է պայուսակս, անհնար է բարձրացնել:
5. – Իմ տետրը մի՛ վերցրու:	✓ – եղբայրս հայերեն չգիտի:
6. – Պայուսակդ այստեղ մի՛ թող, վերցրու՛ քեզ հետ:	– Ծիրանը լվացի, հիմա սուրճը կեփեմ:

7. – Վերցրու՛ր Ռաֆֆու "Սամվելը" կարդա՛:	– Ես ծուլլ չեմ, պարզապես տունը մաքրելու ժամանակ չունեմ:
8. – Դեռ մի՛ մտնիր, բժիշկը դեռ զբաղված է՛:	– Առաջ գնացեք, ես հետևում եմ ձեզ:
9. – Խնդրում եմ, ընկերոջս մի՛ մերժիր:	– Հենց այսօր կվերադարձնեմ:
10. – Ուշադի՛ր եղիր, մի՛ սխալվիր:	– Ես ինքս չեմ հիշում այդ դեպքը:
11. – Ծուլլ մի՛ եղիր, ծուլությունը լավ բան չի՛:	– Չէ, ես դիտմամբ չեմ սխալվում, ես իսկապես մոռանում եմ մաթեմատիկան:
12. – Երիտասարդ, ձեր վկայականը ցույց տվեք, խնդրեմ՛:	– Ձեր փողոցում չի կարելի ազդանշան տալ, այնտեղ հիվանդանոց կա. դու ինձ սպասիր ձեր փողոցի ցուցանակի մոտ:
13. – Աղմուկ մի՛ հանեք, տատիկը քնած է՛:	– Ես չեմ կռանում, բայց ճիշտն ասած՝ լավ չեմ տեսնում:
14. – Մայրի՛կ, դիտմամբ մի սխալվիր, դու շատ լավ էլ գիտես, որ հինգ անգամ հինգ քսանվեց չի անում:	– Մենք իսկապես չենք բողոքում, արդեն ամեն ինչ սովորական է՛:
15. – Հագուստներիդ մաքրիր ու մազերդ սանրիր:	– Ամեն մի խաչմերուկում հարկավոր է ստուգել, թե ինչպես է կոչվում այս փողոցը:
16. – Քույրի՛կ, վերնաշապիկս արդուկի՛ր, խնդրում եմ՛:	– Մենք աննպատակ չենք զբոսնում, խաչմերուկում մեր ընկերուհուն ենք սպասում:
17. – Գրելիս մի՛ կռանա՛:	– Արդեն մազերս եմ սանրում, իսկ հագուստներս մաքուր եմ:
18. – Հետևեցեք ինձ՛:	– Տու՛ր վերնաշապիկդ, որ արդուկեմ:
19. – Այդ դեպքը նրան մի՛ հիշեցրեք՛:	– Մենք չենք աղմկում, պարզապես ես օդանավ եմ, իսկ Գագիկը՝ զնացք:
20. – Աննպատակ փողոցներում մի՛ զբոսնեք՛:	– Այո, ես միշտ անցորդներին կամ տաքսու վարորդներին կամ ոստիկանին եմ հարցնում:
21. – Ամեն մի խաչմերուկում կանգ մի՛ առեք՛:	– Մի՛ անհանգստանա, ես երբեք ոչ ոքի չեմ մերժում:
22. – Հենց որ հասնեք մեր փողոցը, ինձ ազդանշան տվեք, ես անմիջապես կիջնեմ՛:	– Չէ, չեմ մտնում, սպասում եմ:
23. – Հարևանիդ արդուկը դեռ քեզ մո՞տ է, վերադարձրու՛:	– Ես չեմ ուզում "Սամվելը" ռուսերեն կարդալ, մի քիչ էլ հայերեն կսովորեմ, հետո արդեն հայերեն կկարդամ:
24. – Մի՛ բողոքեք, ոչինչ, ավելի դժվար օտեր էլ են լինում՛:	– Ահա իմ վկայականը:
25. – Եթե մեր փողոցի ցուցանակը չգտնեք, որևէ անցորդի հարցրեք՛:	– Ես աշխատում եմ ուշադիր լինել, բայց հոգնած եմ:

Կ2.

Ա) – Մայրի՛կ, Փառանձե՛ն քույրիկը իր գիրքը չի տալիս ինձ:
 Բ) – Մայրի՛կ, Փառանձե՛նը երգում է, չի քնում:

→ Ա) – Փառանձե՛ն, տու՛ր գիրքդ եղբորդ:
 Բ) – Փառանձե՛ն, քնի՛ր, մի՛ երգիր:

Ա) – Մայրի՛կ, Փառանձե՛ն քույրիկը իր գիրքը չի տալիս ինձ. իր նկարները ինձ ցույց չի տալիս. ինձ հետ չի գալիս բակ. ինձ հետ չի խաղում. ինձ համար չի կարդում. հայերեն գրերը ինձ չի սովորեցնում. իմ գլխարկը չի տալիս, իմ ներկերը չի վերադարձնում:

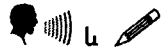
Բ) – Մայրի՛կ, Փառանձե՛նը երգում է, չի քնում. խաղ է անում, դասերը չի սովորում. հայրիկի գրիչը տանում է դպրոց. հեռուստացույց է նայում, չի քնում. վերարկուն ու գլխարկը շարտում է, չի կախում. ինձ չի հավատում. դասի ժամանակ խոսում է, չի թողնում, որ դասը լսեն. կարկանդակ է ուտում, ճաշ չի ուտում:

Փառանձե՛ն → Բնարիկ և Փառանձե՛ն

Գ) – Մայրի՛կ, Բնարիկն ու Փառանձե՛նը իրենց գիրքը չեն տալիս ինձ:
 Դ) – Մայրի՛կ, Բնարիկն ու Փառանձե՛նը երգում են, չեն քնում:

→ Գ) – Բնարի՛կ, Փառանձե՛ն, տվե՛ք ձեր գիրքը ձեր եղբորը:
 Դ) – Բնարի՛կ, Փառանձե՛ն, քնե՛ք, մի՛ երգեք:

Կ3.

Ա) – Ես կարող եմ չաղմկել:
 Բ) – Մենք կարող ենք պատշգամբում խորոված անել:

→ Ա) – Մի՛ աղմկիր:
 Բ) – Արե՛ք:

Ա) – Ես կարող եմ չաղմկել. չսխալվել. չկռանալ. չբողոքել:
 Ես ուզում եմ մի քիչ գրոսնել. իմ հագուստները ինքս լվանալ. գաթա թխել. տունը մաքրել. թատրոն գնալ. մի հետաքրքիր ճանապարհորդություն կատարել. բազկաթռռները մոտեցնել բազմոցին. գրասեղանը դնել լուսամուտի դիմաց:

Բ) – Մենք կարող ենք պատշգամբում խորոված անել. այս ամառ Հայաստան գնալ. երեկոյան ձեզ այցելել. նրան հասկացնել իր սխալը. քեզ համար մի գեղեցիկ վերարկու ընտրել. չառարկել. նրան ոչինչ չասել. ձեր ընկերուհուն չմերժել:

Մենք ուզում ենք նրան ամեն ինչ պատմել. մեր բնակարանը փոխանակել. Մասիս սարը բարձրանալ:

թող + третье лицо (ед. или мн. ч.) желательного наклонения – побуждение к действию третьего лица

ես → նա
 մենք → նրանք

Գ) – Նա կարող է չաղմկել:
 Դ) – Նրանք կարող են պատշգամբում խորոված անել:

→ Գ) – Թող չաղմկի:
 Դ) – Թող անեն:

См. примеры из пунктов А) и Б).
 Տե՛ս Ա) և Բ) կետերի օրինակները:

– Ի՞նչ անեն: (Մի գիրք վերցնել կարդալ, աննպատակ չգրոսնել:)

→ – Մի գիրք վերցրու՛ կարդա, աննպատակ մի՛ գրոսնիր:

- Ի՞նչ անեն: (Մի գիրք վերցնել կարդալ, աննպատակ չգրոսնել:)
- Ի՞նչ երգեն: (Մեր հոր երգը երգել:)
- Ի՞նչպե՞ս գտնեն ձեր տունը: (Փողոցն անցնել, հարցնել շենքը:)
- Ի՞նչ դառնամ: (Բժիշկ դառնալ:)
- Ի՞նչ ասեն տնօրենին: (Ասել, որ ժամանակ չունենք:)
- Ու՞ր գնանք երեկոյան: (Թատրոն չգնալ, մեզ հյուր գալ:)
- Ի՞նչ ուտեն, քաղցած են: (Հաց ու պանիր ուտել:)
- Ե՞րբ զանգեն համալսարան: (Հենց հիմա զանգել:)
- Ու՞ր դնեն ծաղիկները: (Տանել, դնել Անի քույրիկի սենյակում:)

Побуждение к действию (без особых оттенков) чаще оформляется повелительным наклоением, в то время как второе лицо желательного наклоения употребляется для выражения смягченного, ненавязчивого побуждения.

Внимание! Если носитель армянского языка чаще выбирает положительную форму побудительного наклоения для выражения побуждения (ներս մտիր – ներս մտեր), то для достижения обратной цели предпочитает отрицательную форму второго лица желательного наклоения (ներս չմտնես – ներս չմտեր) с соответствующей побудительной интонацией. Т.е. в сознании армян часто антонимом повелительного наклоения выступает отрицательная форма второго лица желательного наклоения, вместо ожидаемого "запретительного" наклоения. Очевидно, это происходит потому, что повелительное наклоение, выражая побуждение, как бы направлено в будущее; но и отрицательная форма желательного наклоения, выражая предостережение, имеет такую же направленность. Это и "роднит" повелительное наклоение и отрицательную форму желательного наклоения. Можно предположить, что носители языка прибегают к "запретительному" наклоению, когда хотят остановить уже совершающееся действие, когда хотят вмешаться в происходящее событие или изменить известное говорящему намерение. Иными словами, если повелительное и желательное наклоения одинаково относятся к предстоящему, то "запретительное" наклоение скорее применимо к более актуальным событиям, связанным с моментом речи.

Например, ребенку, играющему с мусором или с опасным предметом, говорят: Չերս մի՛ տա, Կտախախախաղով մի՛ խաղա: А ребенку, подходящему к чему-то грязному или опасному – Չերս չտա՛ս, չխաղա՛ս:

При выражении побуждения побудительным или желательным наклоением часто можно встретить (особенно услышать в устной речи) наречие մի (очень разговорный, не рекомендуемый вариант մի հատ), смягчающее побуждение. Не путайте смягчающее наречие մի, которое **никогда** не носит ударения, и запретительное ударяемое մի! Ср. Մի գնա՛, ասա՛, թող գա: Մի՛ գնա, ասա, թող չգա: (Մի - смягчающее наречие, Մի՛ - запретительная частица)

5.

Լամպը մոտեցնել:

-
- Լամպը մոտեցրու՛ / մոտեցրե՛ք ինձ, խնդրում եմ (խնդրեմ): (*ռուս. – հրամ.*)
  - Մի լամպը մոտեցրու՛ / մոտեցրե՛ք ինձ, խնդրում եմ (խնդրեմ):
  - Լամպը մի մոտեցրու՛ / մոտեցրե՛ք ինձ, խնդրում եմ (խնդրեմ):
  - Լամպը մոտեցնե՛ս / մոտեցնե՛ք ինձ: (*չեռ. – ըղձ.*)
  - Մի լամպը մոտեցնե՛ս / մոտեցնե՛ք ինձ:
  - Լամպը մի մոտեցնե՛ս / մոտեցնե՛ք ինձ:

Լամպը մոտեցնել:	Կարենի հասցեն գտնել, մեզ ասել:
Վերնաշապիկը արդուկել:	Մեքենան կանգնեցնել:
Շարունակել կարդալ:	Վազգենի հեռախոսի համարը հիշեցնել:
Դուռը փակել:	Կաթսան տանել, վերադարձնել
Գնալ խանութ:	հարևանին:
Բարձրանալ երրորդ հարկ:	Վեր կենալ, տատիկին տեղ տալ:

6.

Չմոտենալ պատուհանին:

-
- Մի՛ մոտեցիր (մի՛ մոտենա) պատուհանին:
  - Մի՛ մոտեցեք (մի՛ մոտենաք) պատուհանին:
  - Չմոտենա՛ս պատուհանին:
  - Չմոտենա՛ք պատուհանին:

Չմոտենալ պատուհանին:	Իմ գլխարկը չհագնել:
Բնակարանը չվաճառել:	Երեխային տանը մենակ չթողնել:
Սենյակում չծխել:	Մայրենի լեզուն չմոռանալ:
Ննջասենյակում չաղմկել:	Գիշերը անտառում չվախենալ:
Իմ օգնականին չմերժել:	Ընթացքը չդադարեցնել:
Վասակին չհավատալ:	Չիվանդին չվախեցնել:
Իմ նամակները չկարդալ:	

7. Ա)

–... ? ...
 – Ի՞նչ: Ի՞նչ ես ասում:
 – Ասում եմ, որ ինձ օգնես անգլերենի դասը սովորել:

-
- Օգնի՛ր ինձ անգլերենի դասը սովորել, խնդրում եմ:

- –... ? ...
- Ի՞նչ: Ի՞նչ ես ասում:
- Ասում եմ, որ ինձ օգնես անգլերենի դասը սովորել:
- –... ? ...
- Ի՞նչ է գրում մայրիկը:
- Գրում է, որ իր նամակին շուտ պատասխանե՞ք:
- –... ? ...
- Ի՞նչ է ասում հայրիկը:
- Պահանջում է, որ տետրս իրեն ցույց տամ:

• -... ...

- Ի՞նչ է ասում մայրիկը հայրիկին:

- Ասում է, որ նա երեկոյան սուրճ չխմի, թեյ խմի կամ, ավելի լավ է, մածուն ուտի:

• -... ...

- Ի՞նչ է ասում ուսուցչուհին:

- Ասում է, որ հիմա մեր տետրերը դնենք իր սեղանին, իսկ վաղը ոչ մի գիրք ու ոչ մի տետր դպրոց չբերենք, թողնենք տանը:

• -... ...

- Ի՞նչ է ասում մեծ եղբայրդ:

- Ասում է, որ իմքը կարևոր աշխատանք է անում, որ իրեն չխանգարենք:

• -... ...

- Ի՞նչ է ասում տատիկդ:

- Ասում է, որ լուսամուտը չբացես, ցուրտ է:

ԴԲ)

- Կարեն, մոտեցի՛ր ինձ, Արտակ ու Վազգեն, դուք էլ ձեր սեղանը մոտեցրեք:

- Ի՞նչ է ասում ուսուցչուհին:

-... ...:

→

- Ասում է, որ Կարենը մոտենա իրեն, Արտակն ու Վազգենն էլ իրենց սեղանը մոտեցնեն:

• - Կարեն, մոտեցի՛ր ինձ, Արտակ ու Վազգեն, դուք էլ ձեր սեղանը մոտեցրեք:

- Ի՞նչ է ասում ուսուցչուհին:

-... ...:

• - Աննա՛, մեծերին հարգի՛ր:

- Ի՞նչ է ասում եղբայրդ:

-... ...:

• - Արմինե, դենքդ ու ձեռքերդ լվա՛, մազերդ սանրի՛ր:

- Ի՞նչ է ասում մայրիկս:

-... ...:

• - Վարդանի՛կ, գլխարկդ համիր ու քաղաքավարությամբ բարևի՛ր պարոն բժշկին:

- Ի՞նչ ես ասում, մայրիկ, չեմ լսում:

-... ...:

• - Համլետ և Հասմիկ, հետևեցե՛ք ինձ:

- Ի՞նչ:

-... ...:

• - Շնորհակալ եմ, ինձ այլևս մի՛ ստիպեք ուտել:

- Ի՞նչ է ասում մեր հյուրը:

-... ...:

Խոսք իմ որդուն (հատված)

Լսիր, որդիս, պատգամ որպես
Սիրող քո մոր խոսքը սրտանց.
Այսօրվանից հանձնում եմ քեզ
Հայոց լեզուն հազարագանձ:
Պահիր նրան բարձր ու վճիտ
Արարատի սուրբ ձյունի պես,
Պահիր նրան սրտիդ մոտիկ
Քո պապերի աճյունի պես:
Ու տե՛ս, որդիս, ուր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ուր էլ գնաս,
Թե մորդ անգամ մտքիցդ հանես,
Քո մայր լեզուն չմոռանա՛ս...

Սիլվա Կապուտիկյան

Բառեր Слова

խոսք – слово
պատգամ – завет
սրտանց – от сердца, от души
հանձնել – вручить
հազարագանձ – содержащий
тысячи сокровищ
գանձ – сокровище
պահել – хранить, беречь

վճիտ – кристальный, чистый,
чисто
սուրբ – святой (բ=փ)
ձյուն – снег
աճյուն – прах
լուսին – луна
անգամ – даже (գ=ք)
մտքից հանել – забыть

Указательные местоимения

Ցուցական դերանուններ

Вспомните известные Вам указательные местоимения и запомните остальные:

Ի՞նչը (ո՞վ*)	սա	դա	նա	նույնը
ինչե՞րը (ովքե՞ր*)	սրանք	դրանք	նրանք	նույները
ո՞ր + օւյ.	այս	այդ	այն	նույն
ինչպե՞ս	այսպես	այդպես	այնպես	նույնպես
ինչպիսի՞ + օւյ.	այսպիսի	այդպիսի	այնպիսի	նույնպիսի
ինչքա՞ն, որքա՞ն	այսքան	այդքան	այնքան	նույնքան
որչա՞փ	այսչափ	այդչափ	այնչափ	նույնչափ
որտե՞ղ, ու՞ր	այստեղ	այդտեղ	այնտեղ	

*Местоимения սա и դա, սրանք и դրանք склоняются как նա и նրանք.

Եզակի թիվ Единственное число

Персонифицированное* склонение Անձի առում		Неперсонифицированное склонение Իրի առում	
Ուղղ. հ. Им. п.	սա, դա	Ուղղ.-հայց. հ. Им.-вин. п.	սա, դա
Սեռ.-սր.-հայց. հ. Род.-дат.-вин. п.	սրա(ն), դրա(ն)	Սեռ.-սր. հ. Род.-дат.п.	սրա(ն), դրա(ն)
Բաց. հ. Отл. п.	սրանից, դրանից		
Գործ. հ. Тв. п.	սրանով, դրանով		
Ներգ. հ. Местн.п.	սրանում, դրանում		

Հոգնակի թիվ Множественное число

Персонифицированное* склонение Անձի առում		Неперсонифицированное склонение Իրի առում	
Ուղղ. հ. Им. п.	սրանք, դրանք	Ուղղ.-հայց. հ. Им.-вин. п.	սրանք, դրանք
Սեռ.-սր.-հայց. հ. Род.-дат.-вин. п.	սրանց, դրանց	Սեռ.-սր. հ. Род.-дат.п.	սրանց, դրանց
Բաց. հ. Отл. п.	սրանցից, դրանցից		
Գործ. հ. Тв. п.	սրանցով, դրանցով		
Ներգ. հ. Местн.п.	սրանցում, դրանցում		

*Применительно к лицам սա, սրանք и դա, դրանք приобретает пренебрежительный оттенок. Ср. русск. этот, тот. Напр. Սրա՞ն տեսեր "На этого посмотрите!"

Помните, что местоимения, содержащие -и-, указывают на близость к говорящему (как в пространстве, так и во времени); местоимения, содержащие -դ-, – на некоторую отдаленность от говорящего во времени (в пространстве – на близость к собеседнику); местоимения, содержащие -ն-, – указывают на наибольшую отдаленность от говорящих. Например, սրանից առաջ, սրանից հետո – до этого, после этого (имеется в виду момент речи); դրանից առաջ, դրանից հետո – до этого (до того), после этого (после того) (имеется в виду какой-то момент в прошлом), այսպիսով – таким образом.

8. Ա)

Ես այդ թավան եմ ուզում ձուկ տապակելու համար:

Ո՞ր թավան ես ուզում:

Ես այդ թավան եմ ուզում ձուկ տապակելու համար: Ես այն կաթսան եմ ուզում փլավ եփելու համար: **Նույն** շամփուրները վերցրու: Համալսարանում դասախոսներին **այնքան** եմ վճարում, որ միայն գիտությանը անհնար է ապրել: **Այնպես** ես նայում լուսանկարիս, կարծես առաջին անգամ ես տեսնում: Ես **այսպես** ոչինչ չեմ տեսնում: **Այդպես** չեմ արդուկում վերնաշապիկները: Նա **այնպես** միշտ սև խաղող է բերում: Քննությանը ես **նույնպիսի** հարցեր կտամ:

Բ) Կարդացե՛ք և ուշադրությու՛ն դարձրե՛ք ցուցական դերանուններին:

Прочитайте и обратите внимание на указательные местоимения.

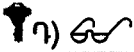

Սրա իմաստը ի՞նչ է: **Սրա** գինն ի՞նչ է: **Սրանից** բան դուրս չի գա: **Դրանից** ի՞նչ օգուտ: **Սրանից** հետո միասին խաղացե՛ք: **Սրանից հետո** ես քեզ հաճախ կգրեմ: **Դրանից հետո** նա ինձ հաճախ էր գրում: **Դրանով** ի՞նչ ես ուզում ասել: **Սրանով** ամեն ինչ վերջանում է: **Դրա համար** նրան դուրս արեցին աշխատանքից: **Սրա՛ն** տեսե՛ք՝ "կարծեմ Մոկացյանենց տանն են:"

Գ) Հետևյալ նախադասություններում կոպիտ արհամարհական դերանունները քաղաքավարի դարձրե՛ք:

В следующих предложениях "исправьте" пренебрежительно-грубые местоимения на вежливые:

 Դու սրա՞ն ես լսում: →   Դու նրա՞ն ես լսում:

Դու սրա՞ն ես լսում:
Սա ի՞նչ գիտի, որ դու սրան հավատում ես:
Ես սրանից ոչ մի լավ բան չեմ սպասում:
Դա՞ ինչ է ասում:
Դրա՞ն ով է հարցնում:
Դրա կարծիքը կարևոր չէ:
Սրանց կարծիքն էլ կարևոր չէ:

 Այդ աթոռի վրա մի՛ նստիր: →   Դրա վրա մի՛ նստիր:

Այդ աթոռի վրա մի՛ նստիր:
Այս գիրքը ուզու՞մ ես:
Այս մամակից ի՞նչ հասկացար:
Այս դանակով չեմ կարող նույնիսկ հաց կտրել:
Այդ մեխերը սուր են, այդ մեխերին ձեռք մի՛ տուր:
Այդ ջուրը մաքուր է, այդ ջրից վերցրու, այդ ջրով սուրճ եփիր:
Այս բաժակները մաքուր չեն, այս բաժակները լվա, այս բաժակներով սուրճ խմենք:
Շշերը այդ զամբյուղի մեջ չեն, այն զամբյուղի մեջ են:
Այն շալվարի գրպանում փող չկա, այդ շալվարի գրպանում է փողը:

Նույն վերնաշապիկը երկրորդ օրը չեն հագնի:

– Ո՞ր կաթսան ես ուզում: – Նույն կաթսան.

Սա այն կաթսայի ճուտն է:

Այդ կացնով չես կարող աշխատել, այն կացինը վերցրու:

Այս կոշիկներով չեմ ուզում ներս գալ, հողաթափեր տուր:

Определенные и неопределенные местоимения Որոշյալ և անորոշ դերանուններ

Вот список наиболее употребительных определенных местоимений:

ամեն մեկը, ամեն (յուրաքանչյուր) ոք, յուրաքանչյուրը – каждый, всякий

ամենքը – все (лица)

ոմանք – некоторые (лица)

որոշ + сущ. во мн.ч. без артикля – некоторые (лица, неодушевл. предметы)

բոլորը – все (лица, неодушевл. предметы)

բոլոր + сущ. во мн.ч. с опред. артиклем – все + сущ.

ամեն ինչ, ամեն բան – всё

ամեն (մի), յուրաքանչյուր + сущ. без артикля – каждый + сущ.

ուրիշ + сущ. без артикля – любой другой + сущ.

ուրիշը, ուրիշները – любой(ые) другой(ие)

այլ + сущ. без артикля – иной + сущ.

նույն + сущ. с опред. артиклем – тот же + сущ.

մյուս + сущ. с опред. артиклем – другой (не этот)

մյուսը, մյուսները – другой (не этот), другие (не эти)

ամեն տեղ, ամենուր, ամենուրեք – везде, всюду

ամեն կերպ – по-всякому, любым способом

ամբողջ – весь, целый

Запомните следующие ряды неопределенных местоимений:

որևէ մեկը кто-нибудь, кто-либо	ինչ-որ մեկը кто-то	մի մարդ, մեկը некто
որևէ (մի) բան что-нибудь, что-либо	ինչ-որ (մի) բան что-то	մի բան нечто
որևէ (մի) + сущ. какой-нибудь, какой-либо	ինչ-որ (մի) + сущ. какой-то	մի + сущ. некий
որևէ (մի) տեղ где-нибудь, где-либо	ինչ-որ (մի) տեղ где-то	մի տեղ кое-где
որևէ կերպ как-нибудь, как-либо	ինչ-որ կերպ как-то	մի կերպ кое-как

Употребление неопределенных местоимений

Говорящие прибегают к неопределенным местоимениям при необходимости называть в речи нечто неопределенное, неизвестное.

Для того чтобы разобраться в том, какая существует смысловая и функциональная разница между приведенными рядами местоимений, полезно проанализировать природу неизвестного, отраженного в каждом из типов местоимений. Так,

- первый ряд с **որևէ** употребляется, когда речь идет о чем-то, что объективно неизвестно говорящему (он не мог этого знать). Местоимения этого ряда встречаются, **во-первых**, в побудительных предложениях или в предложениях со сказуемым в будущем времени (то, что еще не произошло, объективно неизвестно говорящему), **во-вторых**, в вопросительных предложениях (если действие относится к настоящему или прошлому);

- второй ряд с **ինչ-որ** употребляется, когда речь идет о чем-то, что говорящему **субъективно** неизвестно (он полагает, что мог это знать, но почему-то не знает). Местоимения этого ряда встречаются как в вопросительных, так и в утвердительных предложениях со сказуемым в настоящем или в одном из прошедших времен;
- третий ряд с **մի** – наиболее частотный в армянском языке. Он объединяет понятия объективной и субъективной неизвестности, но не дифференцирует их. Поэтому местоимения этого ряда употребляются, когда речь идет о чем-то, что просто неизвестно, и говорящему безразлична природа этой неизвестности. Местоимения этого ряда встречаются как в вопросительных, так и в утвердительных предложениях со сказуемым в настоящем, будущем, прошедшем временах и в побудительных предложениях.

В отрицательных и вопросительно-отрицательных предложениях, естественно, появляются отрицательные местоимения.

Заметьте: третий ряд местоимений содержит, как признак неизвестности, только препозитивный неопределенный артикль **մի** (форма числительного "один" – см. урок 3), который легко можно опустить в армянском языке, так как для носителей армянского языка отсутствие определенного артикля в конце слова (**ը** или **ն**) само по себе воспринимается, как что-то, не важно, что, какой-то, не важно, какой и т.д. Ср. **մի մարդ եկավ**, **մեկը եկավ** "кто-то пришел" и **մարդ եկավ** "(к нам) пришли"; **ես քեզ մի բան եմ ուզում ասել** "я хочу тебе одну вещь сказать" и **ես քեզ բան եմ ուզում ասել** "я хочу тебе что-то сказать"; **մենք այսօր մի տեղ ենք գնում** "мы сегодня куда-то (в одно место) идем (едем)" и **մենք այսօր տեղ ենք գնում** "мы сегодня не сидим дома, куда-то идем (едем)".

Более того, в отрицательных местоимениях **ոչ մի մարդ, ոչ մի բան, ոչ մի տեղ, ոչ մի** + сущ., компонент **ոչ մի** также может опускаться. Ср. **բաղնիսում մարդ չկար** "в бане никого не было" и **բաղնիսում ոչ մի մարդ չկար** "в бане не было ни души"; **նա բան չի հասկանում** "он ничего не понимает" и **նա ոչ մի բան չի հասկանում** "он ни черта не понимает"; **ես գլխարկ չունեմ** "у меня нет шапки" и **ես ոչ մի գլխարկ չունեմ** "у меня нет никакой (ни одной) шапки", **դու այսօր տեղ չե՞ս գնում** "ты сегодня дома?" и **դու այսօր ոչ մի տեղ չե՞ս գնում** "ты сегодня никуда не идешь?"

Так же можно опустить специфические компоненты первых двух рядов неопределенных местоимений **որևէ** и **ինչ-որ**. Не вдаваясь в подробности об объективности и субъективности неизвестного в разговорной речи, можно обойтись местоимениями **մարդ** (неопределенно-личное) или **մեկը** и **բան** (т.н. слово-омнибус, означающее "дело, вещь, предмет" и т.п., в древнеармянском языке означало нечто вроде логоса).

9. Պատասխանեք հարցերին օգտագործելով անորոշ դերանուններ: Բացատրեք տվյալ դերանվան ընտրությունը որևէ մեկնաբանությամբ:

Ответьте на вопросы, используя неопределенные местоимения; оправдайте ваш выбор именно данного местоимения каким-либо комментарием, который послужит нужным контекстом.

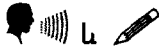
որևէ մարդ (բան, տեղ) *ինչ-որ մեկը* *ինչ-որ մարդ (բան, տեղ)*

ոչ մի մարդ (բան, տեղ) *ոչ մեկը* *մի մարդ (բան, տեղ)*

ինչ-որ...

մի...

ոչ մի...

– Որևէ մեկը գիտի՞, թե որտեղ է Գարնանային փողոցը:

– **Ինչ-որ մեկը** գուցե և գիտի, բայց չի ասում (բայց ես նրան չեմ ճանաչում, բայց ես դրանում վստահ չեմ):
 – **Մեկը** գիտի, բայց չի ասում (բայց նա այստեղ չէ, բայց չգիտեմ, թե ով):
 – **Ոչ մեկը** չգիտի (ուրիշի հարցրեք):
 – **Մարդ** չգիտի (գուցե չկա այդպիսի փողոց):

- Որևէ մեկը գիտի՞, թե որտեղ է Գարնանային փողոցը:
- Դուք հիմա զբաղված եք, որևէ մեկը սպասում է Ձեզ:
- Որևէ մեկը կարո՞ղ է ինձ բացատրել այս նախադասության իմաստը "Սիրիի զգիր և զխրատ, ճանաչիր զբանս հանճարո":
- Որևէ մեկը հիշու՞մ է "Ծիծեռնակի" մեղեդին (мелодия):
- Որևէ մեկը կգա՞ այս երեկո ինձ հետ թատրոն:
- Որևէ բան կուտե՞ս:
- Որևէ բան տեսա՞ր այնտեղ:
- Դու կարծում ես, թե նա որևէ բան հասկացա՞վ դրանից:
- Այն աղջիկը անընդհատ մեզ է նայում, տեսնես որևէ բան է ուզում հարցնել:
  - Ի՞նչ եք կարծում, հիմա երիտասարդներին որևէ բան հետաքրքրու՞մ է:
  - Որևէ թերթ ստանու՞մ ես:
  - Որևէ մատիտ ունե՞ս:
  - Որևէ խմորեղեն ուզու՞մ եք:
  - Քննության ժամանակ դասախոսը քեզ որևէ հարց տվե՞ց:
  - Որևէ գիրք կտա՞ս կարդալու:
  - Արդյոք, որևէ տեղ կա՞ Հայաստանի ջրի նման ջուր:
  - Այս ամառ որևէ տեղ գնու՞մ եք:

10. Կարդացե՛ք, ընտրե՛ք համապատասխան դերանունը.

Прочитайте и выберите подходящее местоимение:

Ա) (Որևէ մեկը / մի մարդ) ճանապարհորդում է (որևէ / մի) հեռավոր երկրում, որտեղ նրան (ամեն ոք / ոչ ոք) չի հասկանում: Վերջապես մի ճաշարանի մուտքին տեսնում է մի քանի լեզուներով գրված հայտարարություն. "Այստեղ խոսում են (ամեն / բոլոր / ուրիշ / մույն) լեզուներով": Ուրախացած ներս է մտնում և դիմում է անգլերեն, ֆրանսերեն, ռուսերեն և այլ լեզուներով, որոնց ինքը տիրապետում է: Բայց նրան դարձյալ չեն հասկանում: Նա ցույց է տալիս մուտքի դռան վրայի հայտարարությունը և (ամեն կերպ / մի կերպ) կարողանում է հարցնել, թե ինչ է նշանակում այն: Ճաշարանի տերը ուները վեր է քաշում և պատասխանում է.

– Նշանակում է, որ մեր ճաշարանում հաճախորդները խոսում են (ամբողջ / բոլոր / մյուս) լեզուներով:

Բ) Միասին ճանապարհորդելիս (ուրիշ / մյուս) շախմատիստները նկատեցին, որ աշխարհի չեմպիոն Տիգրան Պետրոսյանը (ամեն / մյուս / ուրիշ) երկրում տեղացիների հետ խոսում էր առանց (որևէ / ինչ-որ) թարգմանչի: (Մյուսները / բոլորը / ուրիշները) կարծում էին, որ նա տիրապետում էր աշխարհի (մյուս / բոլոր / ուրիշ) լեզուներին: Իրականում նա (ինչ-որ / մի / յուրաքանչյուր) երկրում հայերի էր հանդիպում և նրանց հետ խոսում էր հայերեն՝ առանց թարգմանության:

հեռավոր – далекий

երկիր – страна

ճաշարան – столовая, харчевня

հայտարարություն – объявление

տիրապետել – владеть

նշանակել – означать

ուները վեր քաշել – пожимать

плечами

շախմատիստ – шахматист

նկատել – заметить

չեմպիոն – чемпион

տեղացի – местный (житель)

թարգմանիչ – переводчик (զ=ք)

թարգմանություն – перевод (զ=ք)

իրականում – на самом деле

Որտեղ ես ծնվել եմ¹, այնտեղ մարդիկ բարեկիրթ են

Մի առավոտ մտնում եմ գրասենյակ, տեսնեմ² մեր հաշվապահ միսիս Դիլիլին վերարկուն հագնում է, գլխարկը դնում, իսկ աչքերից արցունք է հոսում:

– Բարի լույս, միսիս Դիլիլի, – ասացի ես:

– Բարի լույս, Ջո, – ասաց նա:

Միսիս Դիլիլին պառավ կին էր, նա բեղեր ուներ, կուզիկ էր, նրա ձեռքերը չոր էին, կնճռապատ, և նա ոչ ոքի դուր չէր գալիս: Ես չեմ կարող ասել, թե նրան սիրում էի, բայց նա բարեսիրտ պառավ էր:

– Միսիս Դիլիլի, – ասացի, – որևէ բա՞ն է պատահել³:

Նա գլխով ցույց տվեց միստր Ուայլիի առանձնասենյակի կիսաբաց դուռը և նշան արեց, որ ես չխոսեմ, այլ պարզապես գնամ գլխարկս կախեմ և գործի անցնեմ:

“Հասկանում եմ, – մտածեցի ես, – տնօրենը նրան վճարել է⁴:

Այսքա՞ն տարվա աշխատանքից հետո:

– Ես ինքս եմ ուզում հեռանալ, – ասաց միսիս Դիլիլին:

– Ճիշտ չէ, – ասացի ես: – Դուք չեք ուզում: Ես երեխա չեմ, ամեն ինչ հասկանում եմ:

Միսիս Դիլիլիի ռոճիկը շաբաթական քսանյոթ դոլլար հիսուն սենթ էր: Բայց ես արդեն կարող էի նրա աշխատանքը կատարել, և իմ ռոճիկը տասնհինգ դոլլար էր, դրա համար նրանք վճարել էին պառավ լեդիին: Իհարկե, ես շատ գոհ էի, որ աշխատանք ունեի, բայց ինձ ամենևին դուր չէր գալիս, որ իմ պատճառով լաց լինի միսիս Դիլիլին:

– Միսիս Դիլիլի, – ասացի, – ես այսօրվանից թողնում եմ իմ ծառայությունը: Ես մի քեռի ունեմ Պորտլանդում, նա նպարտեղենի խանութ է բաց անում, և ես գնում եմ նրա մոտ՝ նրա հաշիվները պահելու:

– Ջո, – ասաց միսիս Դիլիլին, – դուք հիանալի գիտեք, որ Պորտլանդում ոչ մի քեռի էլ չունեք:

– Միսիս Դիլիլի, – ասացի ես, – դուք ինձ ինչի՞ տեղ եք դնում⁵: Գամ այստեղ և գրավեմ ձեր տե՞ղը: Դա անարդար բան է: Դուք այստեղ ծառայում եք քսան տարի կամ գուցե և ավելի:

– Ջո, – ասաց միսիս Դիլիլին, – գնացեք կախեցեք ձեր գլխարկը և գործի անցեք:

– Ոչ, – ասացի ես, – ես հենց հիմա թողնում եմ իմ ծառայությունը:

Ես գնացի ուղիղ միստր Ուայլիի առանձնասենյակը: Միստր Ուայլին թաղման ընկերության փոխնախագահն⁶ էր: Նա տափակ քթով, բարձրպիսակ մի ծերուկ էր: Ժլատի մեկն էր:

– Ի՞նչ կա⁷, – հարցրեց միստր Ուայլին:

– Հեռանում եմ ձեզանից, – ասացի:

– Այդ ինչու՞ այդպես հանկարծ, – ասաց նա:

– Քիչ եք վճարում, – ասացի:

– Որքա՞ն եք ուզում, – ասաց նա:

Ա՛յ թե զարմացա ես:

– Շաբաթական երեսուն դոլլար, – ասացի:

– Լա՛վ, – ասաց նա, – տեսնենք:

Ա՛յ քեզ բան⁸: Այդպիսի փողով ես շատ շուտով կկարողանամ “Հարլեյ Դեվիդսոն” մոտոցիկլետ գնել:

– Ո՛չ, – ասացի: – Ես հեռանում եմ:
– Ինչու՞ եք հեռանում, – հարցրեց նա: – Ես կարծում էի ձեզ դուր է գալիս ձեր աշխատանքը:

– Կար ժամանակ, – ասացի, – երբ դուր էր գալիս, իսկ հիմա՝ ոչ:
– Միստր Ուայլի, – ավելացրի ես, – մի՞թե դուք դուրս եք արել⁹ միսիս Յիլփլիին:

Միստր Ուայլին ետ ընկավ բազկաթոռում և ինձ նայեց: Ո՞վ եմ ես, որ այդպիսի հարցեր տամ նրան:

– Երիտասարդ, – ասաց նա, – դուք դեռ շատ բան ունեք սովորելու: Ահա իմ խորհուրդը. չարժե կծել այն ձեռքը, որ կերակրում է ձեզ:

- Ես ոչ մի ձեռք չեմ կծում, – ասացի:
- Դուք հեռանում եք մեզանից, չէ՞, – ասաց նա:
- Այո, սրբ, – ասացի, – բայց ոչ ոքի չեմ կծում:
- Լավ, է՛լ ի՞նչ եք ուզում:

– Ես պարզապես ուզում էի, որ դուք իմանաք. ես միանգամայն քաղաքավարի եմ:

- Լավ, – ասաց միստր Ուայլին: – Բարի ծանապարհ:
- Մնաք բարով, – ասացի ես:

Ապա դուրս եկա առանձնասենյակից:

– Միսիս Յիլփլի, – ասացի, – նրանք ստիպված կլինեն նորից ձեզ ծառայության ընդունել, որովհետև այժմ չկա մեկը, որ ձեր գործն անի:

Այդ ժամանակ առանձնասենյակի դռան մեջ երևաց միստր Ուայլին և գլխով արեց միսիս Յիլփլիին: Վերջինս մտավ առանձնասենյակ, և միստր Ուայլին դուռը ծածկեց: Միսիս Յիլփլին այնտեղից դուրս եկավ, գլխարկն ու վերարկուն հանեց, մի չեկ գրեց և տարավ, որ միստր Ուայլին ստորագրի:

Չեկն ինձ համար էր: Դա տասներեք դոլլարի չեկ էր:

– Ահա ձեր չեկը, Ջո՛, – ասաց միսիս Յիլփլին: – Ես ուզում էի նրան համոզել, որ տասնհինգ տա ձեզ, բայց նա ասաց, որ դուք ամբարտավան եք:

– Նա ձեզ նորից ծառայությա՞ն ընդունեց, – հարցրի ես:

– Այո:

– Միսիս Յիլփլի, – ասացի, – ես շատ ուրախ եմ, որ դուք նորից ստացաք ձեր տեղը:

– Շատ շնորհակալ եմ, Ջո՛, – ասաց միսիս Յիլփլին:

– Իսկ ի՞նչ է նշանակում ամբարտավան:

– Անբարեկիրթ:

– Դա ճիշտ չէ, – ասացի: – Որտեղ ես ծնվել եմ, այնտեղ մարդիկ բարեկիրթ են:

Ըստ Վիլյամ Սարոյանի "Որտեղ ես ծնվել եմ, այնտեղ մարդիկ բարեկիրթ են"

¹ որտեղ ես ծնվել եմ – где я родился

² տեսնեմ – зд.в функции наст. времени "вижу"

³ որևէ բա՞ն է պատահել – что-нибудь (что-то) случилось?

⁴ տնօրենը նրան վճնդել է – директор ее выгнал (прогнал)

⁵ դուք ինձ ինչի՞ տեղ եք դնում – за кого вы меня принимаете?

⁶ թաղման ընկերության փոխնախագահ – зам. председателя похоронного

бюро

⁷ ի՞նչ կա – что нового?

⁸ ա՛յ քեզ բան – вот тебе на!

⁹ դուրս եք արել – (вы) выгнали

Բառեր Տրա

գրասենյակ – канцелярия,
контора
հաշվապահ – бухгалтер
վերարկու – пальто
արցունք – слеза
հոսել – течь
բեղ – ус
կուզիկ – горбатый,
сгорбленный.
չոր – сухой
կնճապար – морщинистый,
покрытый морщинами
դուր գալ – нравиться
գլխով ցույց տալ – указывать
головой
առանձնասենյակ – кабинет
կիսաբաց – полуоткрытый
նշան անել – сделать знак
պարզապես – просто
գործի անցնել – приняться за
дело
տնօրեն – директор
ռոճիկ – зарплата
շաբաթական – в неделю (բ=փ)
ամենևին – вовсе
պատճառով – из-за (послелог)
ծառայություն – служба
նպարտելի խանութ – бакалея
հաշիվները պահել – вести счет
հիանալի – прекрасный,
прекрасно
գրավել – занимать, завладеть
անարդար – несправедливый,
несправедливо (դ=թ)
ծառայել – служить

ավելի – больше
ուղիղ – прямой, прямо
տափակ – плоский, плоско
բարձրահասակ – высокий
(ростом) (ձ=g)
ժլատ – скупой
հանկարծ – вдруг
վճարել – платить
զարմանալ – удивляться
կարծել – думать, полагать
ավելացնել – добавить
մի՞թե – неужели?
դուրս անել – выгнать
ետ ընկնել – откинуться
խորհուրդ – совет (դ=թ)
չարժե – не сто́ит
կծել – кусать
կերակրել – кормить
միանգամայն – вполне (զ=ք)
բարի ճանապարհ – доброго
пути, зд. скатертью дорога
մնաք բարով – счастливо
оставаться
ծառայության ընդունել –
принять на службу
այժմ – сейчас
գործ – дело
գլխով անել – сделать (знак)
головой
վերջինս – этот (последний)
(ջ=չ)
ստորագրել – подписать
ամբարտաճան – надменный
անբարեկիրթ –
неблаговоспитанный

Մեկնաբանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ

Комментарии, задания и упражнения

Словообразование

Բառակազմություն

11.Ա)

В армянском языке много сложных слов, состоящих из двух корней. Основное значение сложных существительных передается вторым компонентом.

հյուր-ա-սենյակ* – комната для гостей
շշխառ-ա-սենյակ* – рабочая комната

!*-ա- соединительная гласная

Բ) Բացատրեք հետևյալ բարդ գոյականների կազմությունը և նշանակությունը.

Объясните состав и значение следующих сложных существительных:

նախասենյակ	 <i>передняя (комната)</i>
ճաշասենյակ	
ննջասենյակ	
գրասենյակ	
առանձնասենյակ	
լողասենյակ	
դասասենյակ	
գրասեղան	
ճաշասեղան	
գարդասեղան	
գրատախտակ	
հաշվապահ	

Գ) Պատասխանեք հարցերին. Ответьте на вопросы:

Որտե՞ղ ենք հանում և հազնում վերարկուն ու գլխարկը: Որտե՞ղ ենք մենք քնում (ննջում): Որտե՞ղ ենք ճաշում: Որտե՞ղ ենք լողանում: Որտե՞ղ ենք աշխատում: Որտե՞ղ ենք դաս անում: Ո՞վ է պահում խանութի հաշիվները:

12.Ա)

Сложные прилагательные представляют собой как бы свернутые словосочетания.

աւֆալտապատ – покрытый асфальтом

միջահասակ – среднего роста

քարիքրտ – с каменным сердцем

Բ) Բացատրեք հետևյալ բարդ ածականների կազմությունը և նշանակությունը.

Объясните состав и значение следующих сложных существительных:

կնճռապատ	 <i>покрытый морщинами</i>
անտառապատ	
բարձրահասակ	
ցածրահասակ	
բարեսիրտ	
կիսաբաց	
երկարամազ	
սևաշյա	
կիսափակ	
բերանբաց	
գլխաբաց	
հյուրասեր	
ընկերասեր	
հայրենասեր	
կարգապահ	
գրագետ	

Կ) Կետերի փոխարեն օգտագործեք աջ սյունակի ածականներից մեկն ըստ իմաստի.

Вместо точек употребите одно из прилагательных правого столбца по смыслу:

✓ 1. Այրաբն ... դուրս մի արի տնից, գլխարկ դիր:	կիսափակ
2. Այն ... տղային հաճախ աղջկա տեղ են դնում, իսկապես շատ երկար են մագերը:	բարեսիրտ
3. Գազիկի տատն արդեն չոր ու կուզիկ մի պառավ է, բայց նրա ... ձեռքերն անընդհատ աշխատում են:	սևաչյա
4. Քույրս պատրաստ է բոլորին օգնել, ոչ ոքի ոչինչ չի մերժում, շատ ... աղջիկ է:	երկարամագ
5. Հիվանդի ... աչքերից արցունք էր հոսում:	✓ գլխարաց
6. Տես ի՞նչ խոշոր սև աչքեր ունի այն ավտոբուսի միջի աղջիկը, մի՞թե քեզ դուր չեն գալիս ... գեղեցկուհիները:	բերանբաց
7. Եղբորդ ոչինչ չի կարելի վստահել, ... տղա է:	կնճռապատ

Դ) և Բացատրեք բարդ բառերի նշանակությունը Հոլի. Թունանյանի քառյակում.

Объясните значение сложных слов в четверостишии О. Туманяна:

Բերանն արնոտ Մարդակերը էն անբան
 Հագար դարում հազիվ դառավ Մարդասպան.
 Ձեռքերն արնոտ գնում է նա դեռ կամկար,
 Ու հեռու է մինչև Մարդը իր ճամփան:

բերան – рот
արնոտ – окровавленный, от **ար-յուն** – кровь
մարդակեր – людоед (դ=բ)
անբան – бездельник
հազիվ – едва, с трудом

մարդասպան – убийца (դ=բ)
կամկար – тяжело, неповоротливо
մինչև – до (предлог)
ճամփա разг. – **ճանապարհ**

13. Ա)

<p>Суффикс -եղեն образует собирательное существительное.</p> <p>նպարեղեն – бакалея կաթնեղեն – молочные продукты խմորեղեն – мучное բանջարեղեն – овощи մրգեղեն – фрукты (գ=բ) մսեղեն – мясо (мясные изделия) երշիկեղեն – колбасы (колбасные изделия) ծկնեղեն – рыба (рыбные изделия) ոսկեղեն – изделия из золота արծաթեղեն – изделия из серебра ամանեղեն – посуда հագուստեղեն – одежда (գ=բ) կոշիկեղեն – обувь</p>

բ) ? Պատասխանեք հարցերին:

Ответьте на вопросы.

Որտեղի՞ց կարելի է աղ գնել (Որտե՞ղ է աղ վաճառվում:)

 Նպարեղենի բաժնում*:

Որտեղի՞ց կարելի է սոխ ու կաղամբ գնել:

Որտե՞ղ են երկարաճիտ կոշիկներ վաճառվում:

Որտե՞ղ տանձ ու դեղձ կա:

Որտեղի՞ց կարելի է ոսկյա ականջօղեր գնել:

Որտե՞ղ են արժաթյա զդարներ վաճառվում:

Որտե՞ղ կա իշխան ձուկ:

Որտեղի՞ց կարելի է մածուն գնել:

Որտեղի՞ց կարելի է ոչխարի կամ խոզի միս գնել:

Որտե՞ղ նրբերշիկ կա:

Ո՞ր բաժնում են գաթա վաճառում:

Որտե՞ղ են կաթսա ու թավա վաճառում:

Որտեղի՞ց կարող են ամառային

կիսաշրջագեստ գնել:

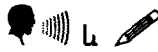
* բաժին – отдел

14.Ա)

Суффикс -ական придает значение "в ...." (в день, в неделю) словам, обозначающим отрезок времени.	То же: форма винительного падежа с определенным артиклем.
Նրանք պեղում են օրական (օրեկան) մի ուլունք ... Միսիս Յիլիլին ստանում էր շաբաթական քսանյոթ դոլլար:	օրը մի ուլունք ... շաբաթը քսանյոթ դոլլար

NB: **օրեկան** / **օրեկան**, **ամսական**, **կտարեկան** – 1. прилагательное, обозначающее возраст, 2. в день, в месяц, в год.

բ)

Ամիսը որքա՞ն էք ստանում:	→	Ամսական (-ի/-"Օ") որքա՞ն էք ստանում:
--------------------------	---	--------------------------------------

Ամիսը որքա՞ն էք ստանում:
 Նա օրը երեք գավաթ սուրճ է խմում:
 Օրը տասն անգամ նույն հարցն են տալիս:
 Մենք շաբաթը հինգ օր անգլերենի դաս ունենք:
 Տատիկս ամիսը հազիվ չորս հարյուր դրամ է ստանում:
 Քույրս տարին վեց նամակ է գրում մեզ:

գ) Суффикс -ական придает числительным значение "по одному, по два, по три": մեկական , երկուական , երեքական
а также: 1980-ական (հազար ինը հարյուր ութսունական) թվականներին – "в 80-е годы"

15. Ա)

При спряжении составных глаголов в простых временах именной или наречный компонент ставится непосредственно перед глагольным компонентом, а в сложных временах между ними ставится вспомогательный глагол.

Простые	Сложные
Այդ երգը ինձ դուր եկավ :	Այդ երգը ինձ դուր է գալիս :
Այդ երգը քեզ դուր կգա :	Այդ երգը քեզ դուր չի գա :

 Բ) Կետերի փոխարեն օգտագործեք աջ սյունակում բերված բայը նշված ժամանակով.

Поставьте вместо точек приведенный в столбце глагол в указанном времени:

ներկա – настоящее время
անցյալ կատ. – прошедшее простое
ըղծական – желательное наклонение
անցյալի անկատ. – прошедшее несовершенное время
ենթադրական – сослагательное наклонение
հրամայական – повелительное наклонение

Այդ երգը ինձ ...:	դուր գալ – անցյալ կատ.
Երեխան ..., հարցրու՛, թե ի՞նչ է ուզում:	լաց լինել – ներկա
Եթե քեռիս խանութ ..., ես կգնամ նրա մոտ՝ հաշիվները պահելու:	բաց անել – ըղծական
Ուրեմն դուք բժիշկ չե՞ք, իսկ ես Ձեզ բժշկի ...:	մեկի տեղ դնել – անցյալի անկատ.
Այդ դեպքից հետո տերը ծառային ...:	դուրս անել – անցյալ կատ.
Եթե երեկոյան գաս մեզ մոտ, ես քեզ մի հետաքրքիր նկար ...:	ցույց տալ – ենթադրական
Ես նրան ..., որ լռի, բայց նա իմ նշանները չէր հասկանում:	նշան անել – անցյալի անկատ.
Եկեք ոչ ոքի չսպասենք, ինքներս ...:	գործի անցնել – ըղծական
Ամեն անգամ, երբ մեր տնօրենը ուզում է մի կարևոր բան ասել, նա ... բազկաթոռում ու փակում է աչքերը:	ետ ընկնել – ներկա
Մի թաքցվիր, ..., ես քեզ տեսա:	դուրս գալ – հրամայական
Տրոլեյբուսից իջնելուց առաջ նա ... մի երիտասարդի ու երիտասարդը հետևեց նրան:	գլխով անել – անցյալ կատ.
Եթե ես փողի ..., ընկերոջիցս ..., նա ինձ երբեք չի մերժում, որքան հարկավոր է, ...:	կարիք գգալ – ըղծական փոխ առնել – ենթադրական փոխ տալ – ներկա
Երբ ուսուցչուհին ..., աշակերտները ...:	ներս մտնել – ներկա վեր կենալ – ներկա
Այն երիտասարդը արդեն տասնհինգ րոպե է, որ իրենց պատշգամբում կանգնած ..., ... իր հարևանուհուն բայց հարևանուհին ամենևին չի նայում նրա կողմը:	ծեռքով անել – ներկա աչքով անել – ներկա
Տես, եթե քեզ ծառայության չընդունեն, ..., մի բան կմտածենք:	ետ դառնալ – հրամայական

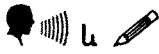
16.Ա)

<p>в главном предложении: глагол в вопросительной или отрицательной форме</p>	<p>в придаточном предложении: относительное местоимение որ + желат. накл. (возможное, вероятное действие)</p>
---	---

Ո՞վ եմ ես, որ այդպիսի հարցեր փամ ւրան:
 "Кто я такой, чтобы задавать ему такие вопросы?"
 Նրանք ստիպված կլինեն նորից ձեզ ծառայության
 ընդունել, որովհետև այժմ *չկա մեկը*, որ ձեր գործն *անի*:
 "Они будут вынуждены взять вас обратно на службу, потому
 что сейчас нет никого, кто **делал бы** вашу работу."

Գ)

– Նրան ոչինչ չի հետաքրքրում:
 – Կա՞ մի բան, որ ...: Մի բան չկա,
 որ ...:
 – Տնօրենը հրամայում է, որ իր
 համար սուրճ եփեն: – Տնօրենը
 ո՞վ է, որ ...: – Էլ մարդ չկա՞, որ ...:

→ – Կա՞ մի բան, որ նրան
 հետաքրքրի: Մի բան չկա, որ
 նրան հետաքրքրի:
 – Տնօրենը ո՞վ է, որ քեզ
 հրամայի: – Էլ մարդ չկա՞, որ
 նրա համար սուրճ եփի:

- Նրան ոչինչ չի հետաքրքրում: – Կա՞ մի բան, որ ...: Մի բան չկա, որ ...:
- Տնօրենը հրամայում է, որ իր համար սուրճ եփեն: – Տնօրենը ո՞վ է, որ ...: – Էլ մարդ չկա՞, որ ...:
- Ոչ ոք չի ուզում այս գործն անել: – Կա՞ մեկը, որ ...: – Մեկը չկա, որ ...:
- Նախագահն մեր հաշվապահին դուրս է անում: – Նախագահն ո՞վ է, որ ...:
- Մովսեսի նոր ընկերուհին ինձ դուր չի գալիս: – Կա՞ մի աղջիկ, որ ...: Մեկը չկա, որ ...:
- Նա ինձ նորից մերժեց: – Մեկը կա՞, որին նա ...: Մեկը չկա, որ քեզ ...:
- Մեր հաշվապահն իմ վկայականը չի ստորագրում: – Ձեր հաշվապահն ո՞վ է, որ ...: – Էլ մարդ չկա՞, որ ...:
- Մեր փոխնախագահն իմ ամսական ռոճիկը չի վճարում: – Ձեր փոխնախագահն ո՞վ է, որ ...: Դուք հաշվապահ չունե՞ք, որ ...:
- Ընկերուհիս ինձ խորհուրդ է տալիս, որ այդ երիտասարդի հետ չհանդիպեմ: – Ընկերուհիդ ո՞վ է, որ ...: Իսկապես, ուրիշ երիտասարդ չկա՞, որ ...:

17.Ա)

Прилагательное не изменяется (не склоняется и не принимает окончаний множественного числа) и может употребляться в качестве наречий: ուրախ երգ, ուրախ երգել.

Բ) Գտեք հնարավոր կապակցությունները.
 Найдите возможные сочетания:

Արագ, հիանալի,
 գեղեցիկ, տխուր,
 ուրախ, լավ, լուռ,
 խորամանկ, դժվար,
 հեշտ, պարզ, ուղիղ,
 ճիշտ, սխալ:

երգել, գրել, պատմել, նկարել, ժպտալ,
 ծամել, կծել, տեսնել, վազել, գիտենալ,
 նկարիչ, երգիչ, փողոց, խոհանոց, սիրտ,
 երաժշտություն, ծառայություն, ճանապարհ,
 հաշիվ, կատակ, խորհուրդ, քիթ, գործ,
 շրջագգեստ:

18. Ա)

Прилагательные, показывающие характерные признаки лиц, употребляются для обозначения групп и типичных представителей этих групп людей.

երիտաւարդ – 1. молодой, 2. молодой человек
 ւառաւ – 1. старый, пожилой, 2. старуха
 ժլատ – 1. скупой, 2. скупец
 գերի – 1. пленный, 2. пленник
 դավաճան – 1. предательский, 2. предатель
 աղքատ (դ = խ) – 1. бедный, 2. бедняк
 հարուստ – 1. богатый, 2. богач
 դպրոցական – 1. школьный, 2. школьник

... ուրեմն հարգում է *մեծերին* "уважает старших".

Բ) Գտեք գոյականաբար օգտագործված բոլոր ածականները տեքստում:
 Найдите в тексте все случаи употребления прилагательных в качестве существительных.

Գ)

Ժլատի մեկն է (էր): – (он) скупец такой – разговорное выражение, строящееся с субстантивированными прилагательными, обозначающими неположительные качества.

Попытайтесь построить (но никому не адресовать) выражения: старуха такая, предатель такой, бедняк такой.

19. Ա)

Много послелогов употребляются с формой родительного падежа местоимений и существительных (без определенного артикля, но возможно употребление притяжательного артикля):
 Վազգենի դիմաց, սրա դիմաց, իմ դիմաց, քո դիմաց, սեղանիդ դիմաց

Послелогии մոտ, վրա, համար, հետ, պես, նման употребляются с дательным падежом личных местоимений первого и второго лица.

ես	դու	նա	մենք	դուք	նրանք
իմ	քո	նրա	մեր	ձեր	նրանց
իմն	քեզ		մեզ	ձեզ	

իմն	մոտ	"ко мне, тебе..., у меня..., около меня ..."	
քեզ	}	"на мне, тебе..., на меня, ..., надо мной, ..."	
նրա			վրա
մեզ			համար
ձեզ			հետ
նրանց	նման	"как я, ты..., подобно мне, тебе, ..."	
	պես		

– Ու՞ր ես գնում, **Վարիսեի** մո՞տ: – Ոչ: – **Քրոջս** մո՞տ:
 – Ոչ, **քեզ** մոտ էի գալիս, կարծում էի, թե տանն ես: – **Ինձ** մո՞տ, արի՞ գնանք:

բ)

1. – Երեկ ու՞մ մոտ էր Արտակը: – Մեր ուսուցչուհու մոտ էր:	մեր ուսուցչուհին → ես, դու, մենք, դուք, նա, նրանք
2. – Ու՞մ համար են այս ծաղիկները: – Երգչուհու համար են:	երգչուհի → Արմինե, նա, ընկերուհիս, նրանք, մայրս, քույրս, ես, դու, մենք, դուք
3. Հարևանը ծիծաղում է Նասրեդինի վրա: Նասրեդինն էլ իր մտքում ծիծաղում է հարևանի վրա:	հարևան → դու, դուք, նա Նասրեդին* → ես, մենք, նրանք
4. – Ես գնում եմ թատրոն: Ո՞վ է գալիս ինձ հետ:	ես → դու, մենք, դուք, իմ բարեկամը**, աշակերտները**
5. – Ու՞մ է նման մեր Արմենը: – Բոլորն ասում են, որ քեզ է նման:	դու → պապը, դուք, ես, մենք,
6. – Ու՞մ պես է ժպտում զարմուկիդ: – Մորաքրոջ պես:	մորաքույր → հորեղբայր, քեռի, ես, դու

*При замене согласуйте возвратное местоимение в лице и числе.

**В третьем лице надо заменить глагол գալ на գնալ.

20.Ա)

Թե գա մեզ մոտ *մի հին ծանոթ*, **Մուրն** են վազում, պոչս շարժում (=հին ծանոթի մոտ եմ վազում)

Հարևանը տալիս է կաթսան և Մոլլան հաջորդ օրը վերադարձնում է *մի փոքրիկ կաթսա էլ հեպը*: (=մի փոքրիկ կաթսա էլ մե՞ծ կաթսայի հետ).

բ)

մեջ – մեջս, մեջդ, մեջը, մեջներս, մեջներդ, մեջները (=իմ, քո, նրա, մեր, ձեր, նրանց, մի բանի մեջ)

վրա – վրաս, վրադ, վրան, վրաներս, վրաներդ, վրաները (=ինձ, քեզ, նրա, մեզ, ձեզ, նրանց, մի բանի վրա)

տակ – տակս, տակդ, տակը, տակներս, տակներդ, տակները (=իմ, քո, նրա, մեր, ձեր, նրանց, մի բանի տակ)

մոտ – մոտս, մոտդ, մոտը, մոտներս, մոտներդ, մոտները (=ինձ, քեզ, նրա, մեզ, ձեզ, նրանց, մի բանի մոտ)

հետ – հետս, հետդ, հետը, հետներս, հետներդ, հետները (=ինձ, քեզ, նրա, մեզ, ձեզ, նրանց, մի բանի հետ)

դիմաց – դիմացս, դիմացդ, դիմացը, դիմացներս, դիմացներդ, դիմացները (=իմ, քո, նրա, սրա, մի բանի, մեր, ձեր, նրանց, սրանց դիմաց)

գ)

Ես գնում եմ թատրոն, նա էլ *ինձ հետ*.
Քո դիմաց նայիր:

→ Ես գնում եմ թատրոն, նա էլ *հետս*.
Դիմացդ նայիր:

Ես գնում եմ կինո, նա էլ *ինձ հետ*.

Հայրս մեկնում է Ֆրանսիա, ես էլ *նրա հետ*.

Անտառ գնալիս *ձեզ հետ* տաք հագուստ վերցրեք, այնտեղ ցուրտ է:

Տնօրենը ինչու՞ բարկացավ *ձեզ վրա*.

Անձեռոցիկները դրեք զամբյուղի տակ, իսկ *անձեռոցիկների վրա*

մսաղացը:

Այս նկարում երևում է սեղանը, *սեղանի վրա* ծաղիկներ:

– Ու՛ր է իմ կատուն, քեզ մո՞տ է: – Այո, իմ կողքին է, մի՛ անհանգստացիր:

Ի՞նչ ծանր պայուսակ է, տեսնես՝ պայուսակի մեջ ի՞նչ կա:

Մենք նրա մասին էինք խոսում, երբ նա մեր դիմաց դուրս եկավ:

Ուրեմն դուք ձեր բնակարանը փոխանակու՞մ եք: Ձեր բնակարանի դիմաց ի՞նչ եք ուզում:

21.Ա) 	դեպի – 1. по направлению к ... (դեպի Հայաստան) 2. по отношению к ... (դեպի մայրը, դեպի ինձ, քեզ, մեզ, ձեզ, ո՞: դեպի նա, նրանք)	մինչև – до (ограничение, предел, как во времени, так и в пространстве) (մինչև երեկո, մինչև Հայաստան)
	ср. գնալ դպրոց "пойти в школу" и գնալ դեպի դպրոց "пойти по направлению к школе"	ամսի հինգից մինչև տասը = ամսի հինգից տասը երևանից մինչև Մոսկվա = երևանից Մոսկվա

 предлог մինչև можно опустить в значении "до целевой точки", но нельзя опустить при указании собственно ограничения, достижения предела

 հասնել (մինչև) Գառնի, **մինչև** առաստաղ "до потолка", **մինչև** այսօր, վաղը "до сегодняшнего дня, до завтра", **մինչև** քո զանգելը, նրա նամակը ստանալը "до твоего звонка, до получения его письма".

ես աշխատում էի (աշխատեցի, աշխատում եմ, կաշխատեմ) մինչև ¹ քո գալը:	в прошлом, настоящем и будущем
ո : Ես կաշխատեմ մինչև ² դու գաս:	NB : желат. накл.

¹предлог

²союз

Բ) Կետերի փոխարեն օգտագործեք "դեպի" կամ "մինչև" կապերը կամ երկուսն էլ, եթե հնարավոր է, և բացատրեք իմաստի տարբերությունը: Նշեք, թե որտեղ կարելի է ոչ մի կապ չօգտագործել:

Поставьте вместо точек предлоги **դեպի**, **մինչև** или оба, если возможно, и объясните разницу значения, которое при этом возникает. Укажите случаи, когда можно обойтись без предлога.

Երևանից ... Սևան ճանապարհը բավականին ուղիղ է, իսկ Սևանից ... Դիլիջան՝ անցնում է անտառապատ լեռների միջով:

Մեր խորդանոցի դուռը ... ներս է բացվում:

Քննությունից առաջ նա շատ գործ ունի անելու, ստիպված է ... առավոտ աշխատել:

Նա շատ ուշադիր է ... երեխաները:

Դու աշխատում ես առավոտից ... երեկո:

Ո՞ր ճանապարհն է տանում ... Ծիծեռնակաբերդ:

Երեկոյան ժամը յոթից ... ինը ես տանը քեզ կսպասեմ:

... ձեր գալը ես հեռուստացույց էի նայում:

Նա ամենևին քաղաքավարի չէ ... մեծերը:

22. Կետերի փոխարեն օգտագործեք աջ սյունակի բայերից մեկը նշված ժամանակով:

Вместо точек поставьте один из глаголов правого столбца в указанном времени:

Այս գրասենյակում քեզ որքա՞ն ...:	վճարել / վաճառել (ներկա)
Ների՞ր, բայց ես քո սիրելի կատվին ... այստեղից:	դուրս անել/դուրս գալ (անցյալ կատ.)
Պա ... որ նա քեզ երբեք չի մոռանա:	մշան անել / մշանակել(ներկա)
Բայց նա ի՞նձ ամենկին ...:	դուրս չգալ / դուր չգալ (ներկա)
Ինչպե՞ս է ... ամբարտավան բառը, մ-ո՞վ, թե՞ ն-ով: Իսկ անբարեկիրթ բա՞ռը:	գրավել / գրվել (ներկա)
Ինչու՞ եք այդպես ... Պարզապես Ջոն բարեկիրթ ու քաղաքավարի երիտասարդ է:	զարմանալ / զայրանալ (ներկա):
Բաժակն ընկավ, ...:	կտրվել/կտրո՞վել (անցյալ կատ.)
Ես ..., թե դա անհնար է:	կարծել/կծել (անցյալի անկատ.)
Եվ այստեղ բոլորը ..., որ իրենք սխալվում են:	ետ ընկնել / գլխի ընկնել (անցյալ կատ.)
Մի կտոր հաց ... ու մի կտոր էլ պանիր տուր:	կտրել / կտրել (իրամ.)
Պարոնա՞յք, հանգստացե՛ք, ..., լսե՛ք, թե ի՞նչ է ասում այս իմաստուն ծերունին:	գոռալ / գոռգոռալ(արգելական)

23.Ա)

կար **ժամանակ**, երբ – было время, когда
այդ **ժամանակ** – в это время
այն **ժամանակ** – тогда
մի **ժամանակ** – одно время, некогда
երկար **ժամանակ** – долго, долгое время
երիտասարդ (երեխա) **ժամանակ** – в молодости (в детстве)
ժամանակի ընթացքում – со временем, с течением времени
ժամանակ առ ժամանակ – время от времени
ժամանակ ունենալ (տալ, կորցնել, գտնել, անցկացնել, սպանել, շահել) – иметь (дать, потерять, найти, проводить, убивать, выиграть) время

Բ) Հետևյալ նախադասություններում օգտագործեք վերը բերված արտահայտություններից մեկն ըստ իմաստի.

В следующих предложениях употребите одно из приведенных выражений по смыслу:

Նարեդիկը ... չէր վերադարձնում հարևանի կաթան:

... ամեն ինչ կմոռանաս:

... նա դուրս էր նայում պատուհանից, բայց ոչինչ չէր տեսնում:

... մենք ապրում էինք այս փողոցում:

... մենք դեռ ծանոթ չէինք:

... հանկարծ դուռը բացվեց ու բժիշկը ներս մտավ:

..., երբ Ջոն գոհ էր իր աշխատանքից:

... միսիս Չիլվիլին գուցե գեղեցիկ էր:

Հարկավոր է ... ու գոնե մի անգամ այցելել նրան:

Հեռուստացույցով ոչ մի հետաքրքիր բան չկա, ինչու՞ ես անընդհատ հեռուստացույց նայում ու ...:

Եթե հենց հիմա տաքսի գտնենք, կարող ենք ..., ավտոբուսին սպասելով շատ ...:

Ես խնդրում եմ, որ դուք ինձ մի քիչ էլ ...:

Կիրակի օրը եկեք մեզ մոտ, միասին ...:

24.Ա)

որևէ բան, մի բան, ամեն բան, ոչ մի բան, ինչ-ոչ բան

շատ բան – многое

բան չկա – ничего (успокаивающая реплика)

բան չկա – ничего (прилагательное + **բան** (անարդար, լավ, վատ ... **բան**) – нечто (несправедливое, хорошее, плохое...)

դա անարդար բան է, վատ բան է – это несправедливо, нехорошо

բանի տեղ դնել – считаться с

բանից պարզվում է, որ ... – оказывается ...

բանն այն է, որ ... – дело в том, что ...

բանն այդ չէ – дело не в этом

ա՛յ քեզ բան – вот тебе на!

Դ Հետևյալ նախադասություններում օգտագործեք վերը բերված արտահայտություններից մեկն ըստ իմաստի.

В следующих предложениях употребите одно из приведенных выражений по смыслу:

Շատերը գտնում են, որ նա ոչինչ չի հասկանում և նրան ..., ասում են, որ նա դեռ ... ունի սովորելու:

Բայց ..., որ բոլորից լավ է հասկանում:

..., որ սովորաբար նա քիչ է խոսում, դրա համար էլ շատերը նրան վատ են ճանաչում:

..., քննության ժամանակ ամեն ինչ կպարզվի և այն ժամանակ մարդիկ կասեն՝ ...:

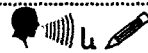
25.Ա)

պարճառ – причина (существительное)

պարճառով – из-за (послелог)

մաթեմատիկայի, իմ, (քո, նրա, մեր, ձեր, նրանց, եղբորս, քրոջդ, Վազգենի), այդ պատճառով – из-за математики, из-за меня (тебя, него, моего брата, твоей сестры, Вазгена), этого

Բ)

– Ինչու՞ է լաց լինում քույրիկդ:

– Ընկերուհու պատճառով:

ընկերուհի → դու, դուք, նա, անգլերենի քննություն

26.Ա)

Լա նշան արեց, որ ես *չխոսեմ, այլ գործի անցնեմ*:
Ջոն *անբարտավան չէ, այլ քաղաքավարի է*:
Ջոն *ոչ թե անբարտավան է, այլ քաղաքավարի է*:

ԴԲ)

 և

Լա դաս <i>չի սովորում, խաղում է</i> :	→	Լա դաս <i>չի սովորում, այլ խաղում է</i> : Լա <i>ոչ թե</i> դաս է սովորում, <i>այլ խաղում է</i> : NB: <i>действие</i>
---------------------------------------	---	---

Լա դաս չի սովորում, խաղում է:
Ես չեմ գարնանում, ուրախանում եմ:
Սուրճի բաժակը մի՛ լվա, ասա՛, թե ինձ ի՞նչ է սպասում:
Տաքսու վարորդը գտնում է, որ արագ գնալով նրանք չեն հեռանում Գարնանային փողոցից, նրանք մոտենում են Գարնանային փողոցին:
Մի՛ քնիր, մի քիչ կարդա:
Լաց մի՛ լինիր, գործի անցիր:
Լա ինձ համոզեց, որ ես չիուզվեմ, քննությանը պատրաստվեմ:

ԴԳ)

 և

<i>Թիկնոցդ մի՛ հագնիր, վերարկուդ հագիր</i> :	→	<i>Թիկնոցդ մի՛ հագնիր, այլ վերարկուդ</i> : Հագիր <i>ոչ թե թիկնոցդ, այլ վերարկուդ</i> : NB: <i>человек или предмет</i>
--	---	---

Թիկնոցդ մի՛ հագնիր, վերարկուդ հագիր:
Նրանք ձեզ վրա չեն ծիծաղում, ինձ վրա են ծիծաղում:
Մենք մեղր չենք ուզում, մուրաբա ենք ուզում:
Հիմա ցուրտ չէ, մուշտակդ մի՛ վերցնիր, բաճկոնդ վերցրու:
Մայրիկին մի՛ դիմիր, հայրիկին՝ դիմիր:
Ծաղկամանը կատուն կտորեց, ես չկտորեցի:
Ես բժիշկ չեմ դառնա, ինժեներ կդառնամ:
Լա մեր ուսուցչուհին չէ, մեր ընկերուհին է:

ԴԴ)

 և

Լա <i>աղքատ չէ, ժլատ է</i> :	→	Լա <i>աղքատ չէ, այլ ժլատ է</i> : Լա <i>ոչ թե</i> <i>աղքատ է, այլ ժլատ է</i> : NB: <i>признак</i>
------------------------------	---	--

Լա աղքատ չէ, ժլատ է:
Այսօր ցուրտ չէ, զով է:
Ես հիվանդ չեմ, տխուր եմ:
Նրա քիթը ուղիղ չէ, տափակ է:
Այս սենյակը լուսավոր չէ, մեծ է:

ԴԵ)

 և

Լա <i>այսօր չի մեկնում, վաղն է մեկնում</i> :	→	Լա <i>այսօր չի մեկնում, այլ վաղը</i> : Լա <i>ոչ թե</i> <i>այսօր է մեկնում, այլ վաղն է մեկնում</i> : NB: <i>обстоятельство</i>
--	---	---

Լա այսօր չի մեկնում, վաղն է մեկնում:
Վարունգները խաղողի վրա մի՛ դնեք, խաղողի տակ դրեք:
Ծաղիկները պատշգամբի դռան առաջ չէին դրված, լուսամուտի գոգին էին դրված:

Կ 27. Գտեք հոմանիշները կամ իմաստով մոտ բառերը:
Найдите синонимы или слова, близкие по значению.

Ամբարտական նշանակում է անբարեկիրթ:

Բարի ճանապարհ	բուրրովին:
Այժմ	բարեկիրթ:
Դուրս անել	անել:
Ռոճիկ	անընդհատ:
Պառավ	հոյակապ:
Գործ	վճռել:
Գործի անցնել	գնաք բարով:
Կատարել	հիմա:
Ամենևին	գիտենալ:
Աչքերից արցունք հոսել	մտածել:
Հանկարծ	փակել:
Գրավել	բարկանալ:
Կարծել	աշխատավարձ:
Ջայրանալ	ծեր:
Իմանալ	պատուհան:
Քաղաքավարի	սկսել գործը:
Հիանալի	անսպասելի:
Ծածկել	զբաղեցնել:
Շարունակ	լաց լինել:
Լուսամուտ	աշխատանք:

28. Ա) Նկարագրեք և բնութագրեք միսիս Հիլփլիին, միստր Ուայլիին, Ջոյին: Опишите и охарактеризуйте миссис Хилпли, мистера Уайли и Джо.

միանգամայն քաղաքավարի տափիակ բթու
անբարեկիրթ չոր ձեռքերով Կուզիկ
ծերուկ ճառ կնճռապատ բեռերով
անբարտական բարեկիրտ պառավ կից

Բ) Ի՞նչ գործընկերներ, ի՞նչ պետ, ի՞նչ ենթականեր կուզենայիք ունենալ: Սկսեք այսպես.

Каких коллег, какого начальника, каких подчиненных Вы бы хотели иметь?

Ես ուզում եմ (ցանկանում եմ), որ իմ գործընկերը (գործընկերները, պետը, ենթական, ենթակաները) լինի (լինեն) ..., ունենա (ունենան) ..., կարողանա (կարողանան) ... և այլն:

Բայց ես վախենում եմ, որ նա (նրանք) լինի (լինեն, չլինի, չլինեն)...

Հնարավոր է, որ ...

Ես չեմ պահանջում, որ ... և այլն:

29. Գտեք ճիշտ պատասխանը.

Найдите правильный ответ:

<p>1. Ինչու՞ էր միսիս Դիլփլին առավոտյան հագնում վերարկուն և դնում գլխարկը:</p>	<p>Ա. Որովհետև թաղման ընկերության գրասենյակում ցուրտ էր: Բ. Որովհետև նա այլևս թաղման ընկերության գրասենյակում չէր աշխատում: Գ. Որովհետև արդեն տուն գնալու ժամանակն էր:</p>
<p>2. Ինչու՞ էր միսիս Դիլփլին լաց լինում:</p>	<p>Ա. Իր բարի սրտի պատճառով: Բ. Միստր Ուայլիի պատճառով: Գ. Երիտասարդ Ջոյի պատճառով:</p>
<p>3. Ինչու՞ Ջոն չէր ուզում, որ միսիս Դիլփլին իր պատճառով լաց լինի:</p>	<p>Ա. Որովհետև միսիս Դիլփլին ծեր կին էր, բեղեր ուներ և կուզիկ էր: Բ. Որովհետև միսիս Դիլփլին բարի սիրտ ուներ և արդեն երկար ժամանակ աշխատում էր այդ գրասենյակում: Գ. Որովհետև թեպետ միսիս Դիլփլին ոչ ոքի դուր չէր գալիս, բայց Ջոն սիրում էր նրան:</p>
<p>4. Ինչու՞ միսիս Դիլփլին ասաց, որ ինքն ուզում է հեռանալ թաղման ընկերության գրասենյակից:</p>	<p>Ա. Որովհետև նա գտնում էր, որ իր ռոճիկը՝ շաբաթական քսանյոթ դոլլար, հիսուն սենթը քիչ է: Բ. Որովհետև նա ուզում էր, որ որևէ երիտասարդ գրավի իր տեղը: Գ. Որովհետև նա չէր ուզում, որ ուրիշները իմանան, որ նրան վճնդել են:</p>
<p>5. Ինչու՞ Ջոն ասաց, որ ինքը թողնում է իր ծառայությունը այդ ընկերությունում:</p>	<p>Ա. Որովհետև նա պատրաստվում էր գնալ իր քեռու մոտ՝ Պորտլանդ և նրա խանութում հաշվապահ դառնալ: Բ. Որովհետև նա ուզում էր "Յարլեյ Դեվիդսոն" մոտոցիկլետ գնել, իսկ այդ գրասենյակում նրան քիչ էին վճարում՝ շաբաթական տասնհինգ դոլլար: Գ. Որովհետև նա գտնում էր, որ արդար բան չէ ուրիշի տեղը գրավելը և նրան ամենակին դուր չէր գալիս, որ իր պատճառով որևէ մեկը լաց լինի:</p>
<p>6. Ինչու՞ թաղման ընկերությունում ստիպված եղան նորից միսիս Դիլփլինի ծառայության ընդունել:</p>	<p>Ա. Որովհետև միստր Ուայլին դուրս արեց Ջոյին, ասելով, որ Ջոն անշնորհակալ է: Բ. Որովհետև Ջոն կօժեց միստր Ուայլիի ձեռքը, երբ վերջինս կերակրում էր Ջոյին: Գ. Որովհետև Ջոն ամբարտավան էր ու անբարեկիրթ:</p>

30. Ի՞նչն է այստեղ սխալ:

Что здесь неверно?

Նա գլխարկով ցույց տվեց միստր Ուայլիի գրասենյակի կիսափակ դուռը և նշանակեց, որ ես չխոսեմ, այլ վերջապես գնամ գլուխս կախեմ ու գործի անցնեմ:

Միսիս Յիլփլին իր աշխատանքի համար ամեն շաբաթ տասնհինգ դոլլար էր ստանում: Բայց ես արդեն կարող էի նրա գործն անել և իմ ռոճիկը հազար հինգ հարյուր սենթ էր, դրա համար նրանք վճարեի էին ծեր կնոջը: Իհարկե, ես ամենևին դժգոհ չէի, որ գործ ունեի, բայց ինձ դուր չէր գալիս, որ իմ պատճառով տխրի միսիս Յիլփլին:

Միստր Ուայլին ժլատ քթով, բարձր հասակով մի պառավ էր: Տափակի մեկն էր:

Միստր Ուայլին խորհուրդ տվեց երիտասարդ Ջոյին դպրոց գնալ, որտեղ նրան շատ բան կսովորեցնեն: Յետո ասաց իր միտքը, չարժե ծամել այն ձեռքը, որ հաց է տալիս ձեզ:

Միստր Ուայլին գլխով նշան արեց միսիս Յիլփլին: Միստր Ուայլին մտավ առանձնասենյակ և միսիս Յիլփլին դուռը ծածկեց: Ապա մի չեկ գրեց և տարավ, որ թաղման ընկերության փոխնախագահն ստորագրի:

Միստր Ուայլին գտնում է, որ միսիս Յիլփլին ամբարտավան է:

Урок 16. Տասնվեցերորդ դաս

Грамматика

Совершенное время: образование и употребление.

Субстантивация.

Суффикс -անք.

Тексты

Биографии Х. Абовяна, Комитаса.

Մենք ենք, մեր սարերը (Հրանտ Մաթևոսյան)

Այրի կին և որդի (Վարդան Այգեկցի) (басня)

Совершенное время

Վաղակապար

Վաղակապար (досл. ранее совершенное) выражает завершенное, законченное действие. Употребляется при пересказе исторических событий, биографий и т.п.

Совершенное время армянского языка имеет аналитическую конструкцию, т.е. образуется при помощи **совершенного причастия** и вспомогательного глагола **եմ**.

Образование совершенного причастия

Совершенное причастие имеет окончание **-ել** и образуется от **основы прошедшего**, кроме простых глаголов спряжения **-ել**, для которых неопределенное и совершенное причастия совпадают по форме. Так,

Неопределенная форма	тип глагола по составу	происходящие изменения	совершенное причастие
①① գրել	простой	осн. наст. + ել	գրել
①② կարդալ	простой	ալ/աց + ել	կարդացել
①③ գրվել	с суффиксом -վ-	осн. наст. + ել	գրվել
②① տեսնել փախչել	с суффиксами -ն-, -չ-	утрата суффикса	տեսել փախել
②② հեռանալ մոտենալ	с суффиксами -ան-, -են-	чередование -ն-/-ց- + -ել	հեռացել մոտեցել
③ հեռացնել մոտեցնել վերցնել	с суффиксами -ացն-, -եցն-, -ցն-	чередование -ն-/-ր- + -ել	հեռացրել մոտեցրել վերցրել

Некоторые глаголы образуют основу прошедшего времени с отклонениями от правил. Запомните совершенное причастие следующих глаголов:

անել – արել	վեր կենալ – վեր կացել
գալ – եկել	տալ – տվել
դառնալ – դարձել	տանել – տարել
դնել – դրել	ուրել – կերել
լինել – եղել	

NB: Следующие глаголы при образовании совершенного причастия подчиняются общим правилам:

առնել – առել	թողնել – թողել
ասել – ասել	լվանալ – լվացել
բերել – բերել	

Образование совершенного времени

Совершенное время армянского языка имеет две формы (два момента отнесенности): совершенное (настоящее) и совершенное прошедшее (давнопрошедшее). Они образуются при помощи совершенного причастия и, соответственно, настоящим или прошедшим временем вспомогательного глагола **եմ**.

տեսնել → տեսել (сов. прич.), գնալ → գնացել (сов. прич.)			
ներկա վաղակապար совершенное (настоящее)		անցյալ վաղակապար давнопрошедшее (плюсквамперфект)	
утвердительная форма	отрицательная форма	утвердительная форма	отрицательная форма
հաստատական ձև	ժխտական ձև	հաստատական ձև	ժխտական ձև
ես տեսել եմ	չեմ տեսել	ես գնացել էի	չէի գնացել
դու տեսել ես	չես տեսել	դու գնացել էիր	չէիր գնացել
նա տեսել է	չի տեսել	նա գնացել էր	չէր գնացել
մենք տեսել ենք	չենք տեսել	մենք գնացել էինք	չէինք գնացել
դուք տեսել եք	չեք տեսել	դուք գնացել էիք	չէիք գնացել
նրանք տեսել են	չեն տեսել	նրանք գնացել էին	չէին գնացել

Употребление совершенного времени

Как было сказано, совершенное время обозначает законченное действие. При переводе армянского текста с глаголами в прошедшем простом (գնացի, տեսա) и в совершенном времени (գնացել եմ, տեսել եմ) на русский язык приходится прибегать к одному и тому же времени, а именно – к форме совершенного вида прошедшего времени. Это создает впечатление, что армянские простое прошедшее и совершенное

времена синонимичны. Отчасти это так; и то, и другое действие происходили (завершились) до настоящего момента, т. е. в прошлом¹. Однако эти два времени существенно отличаются друг от друга.

Носитель армянского языка употребляет **прошедшее простое** время для переноса смысловой нагрузки на само **действие**, когда говорящий ставит себя (видит себя) в тот момент прошлого, когда происходило действие. Прошедшее простое время констатирует совершение действия, которое началось и завершилось в какой-то момент в прошлом. В сознании говорящего это время – момент в прошлом и оно лишено длительности. Но именно этот кадр из прошлого составляет предмет внимания (и речи) говорящих.

Носитель армянского языка употребляет **совершенное время** для подчеркивания **результата** этого действия. Глагол в совершенном времени передает не действие, происходившее в какой-то момент в прошлом, а действие, о котором говорящий судит (догадывается) по последствиям, по результату этого действия. Поэтому совершенное время (настоящее) следует относить к временам настоящего плана. Этим временем говорящий выражает, что в настоящий момент имеется (достигнуто) определенное устойчивое состояние, и неважно, когда происходило действие, давшее такой результат (давно или недавно). Результат действия, состояние, последствие действия (а не само действие) и является предметом внимания (и речи) говорящих.

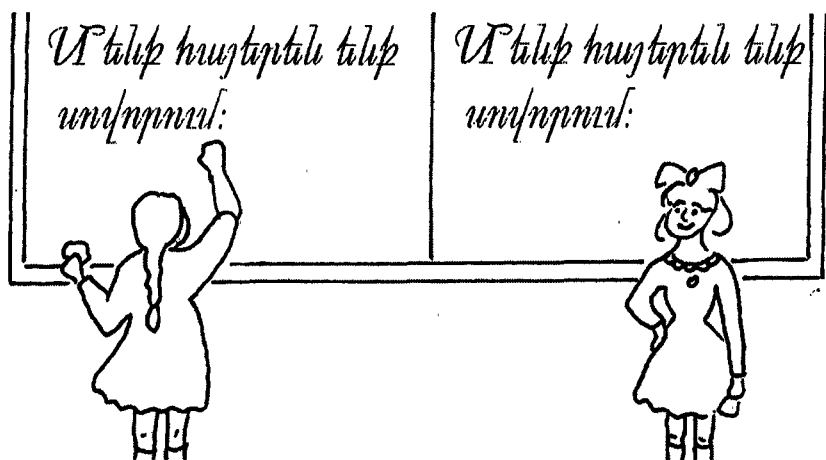
Ср. англ. Past Indefinite и Present Perfect. Можно попытаться указать наречия (контекст), с которыми употребляется то или иное время (как принято в нормативной английской грамматике). Однако все время нужно помнить, что простое прошедшее выражает **действие**, а совершенное время – скорее **состояние**, которое остается после совершения действия, и лишь по закономерному результату говорящий судит о том, что произошло то или иное действие². В отличие от английского языка, с наречием *արդեն* ("уже") можно употребить и то, и другое время (уже закончено действие; уже имеется такой-то результат), но с антонимическим наречием *դեռ* ("еще") можно встретить только

---

¹ Поэтому некоторые лингвисты называют совершенное время "прошедшим временем изъявительного наклонения". Но вряд ли такое название удачно объясняет особенности значения и употребления этого времени.

² М. Абебян объясняет различие этих времен следующим примером. Если Вы, придя домой, скажете: "на улице убили человека" с прошедшим простым временем (Փղղղընձ մարդ սպանեցին:), Ваши собеседники подумают, что Вы присутствовали при драке и все сами видели. А если Вы скажете ту же фразу с совершенным временем (Փղղղընձ մարդ են սպանել:), то Ваши собеседники подумают, что Вы не видели, как это происходило, а судите о подобном событии по каким-то типичным признакам (видели труп, лужу крови и т.д.) или говорите понаслышке.

совершенное время (еще нет результата, значит, еще не было действия, о котором можно было бы говорить в прошедшем простом времени). В отличие от английского языка, с наречием *հենց նր* ("только что") употребляется прошедшее простое, т.к. имеется в виду только что происходившее действие, о котором, как правило, говорится, как об актуальном.

Ես արդեն գրեցի:

Ես արդեն գրել եմ:

Можно сказать, что хотя принято относить совершенное время к плану настоящего, само действие, выраженное этим временем, произошло, с точки зрения говорящего, раньше, чем действие, выраженное прошедшим простым временем.

Например, Անտառի բարի բոուկները երեխաների արցունքներից են ծնվել: Այնտեղ, որտեղ ես ծնվել եմ, մարդիկ բարեկիրք են: (Это события, при которых автор речи не мог присутствовать или осознать себя).

– Միսիս Հիլսիլի, որևէ բա՞ն է պատահել: – Մի՞թե դուք դուրս եք արել միսիս Հիլսիլիին: (Это события, о которых автор речи пока лишь строит догадки).

Рассмотрим также диалог Пуги и его соседа. – Պուղի՛, փողը բերել եմ: – Տար դիր այնտեղ, որտեղից վերցրել ես: И далее: Դու բարձի տակ փող դրե՞լ ես, որ լինի: Пуги говорит վերցրել ես и դրել ես в совершенном времени, т.к. он не присутствует и не проверяет соседа, как тот берет или возвращает на место деньги. Сосед же говорит փողը բերել եմ, а не բերեցի, т.к., очевидно, для него проблема не в том, что он потрудился и ПРИНЕС деньги (действие), а в том, что он их ДОСТАЛ (результат) и в состоянии рассчитаться с Пуги.

Совершенное прошедшее время армянского языка – это, в сущности, давнопрошедшее время (плюсквамперфект), которое употребляется для обозначения какого-либо действия до определенного момента в прошлом (иногда указанного в контексте, иногда явствующего из внеязыковой ситуации). Ср. Գիրքը, որ ես դիտմամբ գտել էի հատակին, կոացավ ու վերցրեց: Գյուղի գուռնաչիները թաղման էին գնացել հարևան գյուղ:

Վարժություններ

Упражнения.

1. Երկխոսություն կազմեք. Составьте диалоги:

Ա) – Քույրիկ ջան, վերնաշապիկս արագ լվա, արդուկիր, երեկոյան կարևոր հանդիպման եմ գնում:	– Մի անհանգստացիր. ես զանգ եմ տվել տատիկին և ամեն ինչ բացատրել եմ:
– Շնորհակալություն, կոշիկներս ես արդեն մաքրել եմ:	– Մի թաշկինակ վերցրու: Սուրճ պատրաստե՞մ, թե՞ արդեն խմել ես:
– Թաշկինակ վերցրել եմ, սուրճ չեմ խմել ու չեմ ուզում: Ջանգ տուր տատիկին և ասա, որ այսօր զբաղված եմ, չեմ կարող իրեն այցելել:	– Դեռ երեկ եմ լվացել: Արդեն արդուկել եմ: Հիմա կոշիկներդ կմաքրեմ:
Բ) – Երեկոյան սպասում եմ քեզ, անպայման արի՛: Առայժմ:	– Հասկացա, ուրեմն ես սխալ կանգառում եմ իջել:
– Ուրեմն դու գրադարանի ծախ կողմի փողոցով ես թեքվել:	– Փողոցն արդեն անցել եմ, գրադարանը գտել եմ, բայց դպրոցը չեմ գտնում:
– Ապրե՛ս, դե հիմա փողոցն անցիր, գրադարանի կողքով դեպի աջ թեքվիր ու արի մինչև դպրոցը:	– Ալլո, Արտակ, ես եկել եմ ձեր տան մոտ, ձեր տան մոտի կանգառում եմ, հիմա ինչպե՞ս գամ քեզ մոտ:

2.

– Ճաշդ կեր: →

 և

– Արդեն կերել եմ:

Գիրքդ կարդա: →

Դասագիրքդ գտիր և դասդ գրիր: →

Թռչուններին կերակրիր: →

Շրջագգեստդ արդուկիր:

Ընկերուհուս և ինձ համար տեղ գրավիր սրճարանում, հիմա կգամք: →

Աննա, դուռը բաց արա: →

Իմ կաթսան վերադարձրու: →

Շուտ վեր կացեք, սար ենք գնում: →

Խնդրեմ, վճարեք ու վերցրեք ձեր մուշտակը: →

Կոշիկներդ մի հանիր, այդպես առաջ արի: →

Իմ ամուսնուն էլ ցույց տուր քո նոր ոսկեղենը: →

Այդ ճանապարհորդության համար մի լավ օգնական ընտրեք: →

Այն ոստիկանին ճանապարհը հարցրու: →

Լևոնիկ, զանգ եմ տալիս, մոտեցիր հեռախոսին: →

Տճից դուրս գալուց առաջ մագերդ սամրիր: →

Խնորեղենը թաքցրեք Նունուֆարից, թե չէ նա շատ է գիրուկ: →

3.

և Ուշադրություն դարձրեք վաղակատարի գործածությանը կենսագրություններում.

Обратите внимание на употребление совершенного времени в биографиях:

Խաչատուր Արուվյան

Խաչատուր Արուվյանը՝ հայ նոր գրականության հիմնադիրը ծնվել է 1805 թվականին Քանաքեռ գյուղում: Սովորել է Էջմիածնում, ապա՝ 1824-ից 1826 թվականը Թիֆլիսի Ներսիսյան ճեմարանում: 1830 թվականից մինչև 1836-ը սովորել է Դորպատի (Տարտու) համալսարանում:

1848 թվի ապրիլի 2-ին (նոր տոմարով՝ ապրիլի 14-ին) դուրս է գալիս տնից և այլևս չի վերադառնում: Արուվյանը հարուստ գրական ժառանգություն է թողել: Նա գրել է վեպեր, պատմվածքներ, բանաստեղծություններ, առակներ: Նրա "Վերջ Դայաստանի" վեպը առաջին անգամ լույս է տեսել 1858 թվականին:

Хачатур Абовян, основоположник новой армянской литературы, родился в 1805 г. в селе Канакер. Учился в Эчмиадзине, затем с 1824 по 1826 г. в Тифлисе в семинарии Нерсисян. С 1830 по 1836 г. учился в университете Дерпта (Тарту).

2-го апреля (по новому стилю – 14-го апреля) 1848 г. выходит из дома и больше не возвращается. Абовян оставил богатое литературное наследство. Он написал романы, рассказы; стихи, басни. Его роман "Раны Армении" в первый раз вышел в свет в 1858 г.

Կոմիտաս

Եղիշե Թադևոսյան. Կոմիտաս. 1935.

Երևանի պետական
պատկերասրահ

Կոմիտասը (իսկական անունը՝ Սողոմոն Գևորգի Սողոմոնյան), ծնվել է 1869 թ. Կուտինայում (Թուրքիա): Դայ երգահան է, երգիչ, խմբավար: Ավարտել է Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանը (1893 թ.) և ստացել է Կոմիտաս անունը: 1895 թ. Թիֆլիսում Մակար Եկմայանի մոտ զբաղվել է երաժշտության տեսությամբ: 1896 – 99 թթ. ապրել է Բեռլինում, որտեղ ավարտել է Ռիխարդ Շմիդտի կոմսերվատորիան և համալսարանը (երաժշտագիտություն և գեղագիտություն):

1910 թ. տեղափոխվում է Կոտանդուկալիս, որտեղ շարունակում է բազմակողմանի երաժշտական գործունեությունը: 1915 թ., տեսնելով թուրքական իշխանությունների կողմից կազմակերպված հայերի կոտորածը, ծանր հոգեկան հիվանդություն է ստանում: Կյանքի վերջին տարիներն անց է կացրել Փարիզում: Թաղված է Երևանում:

Կոմիտասի անվան քառյակը Երևանի պետական կոնսերվատորիայի դիմաց՝ Կոմիտասի հուշարձանի մոտ.
քանդակագործ՝ Ա. Հարությունյան

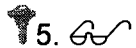
Комитас (настоящее имя – Согомон Геворгович Согомонян) родился в 1869 г. в Кутине (Турция). Армянский композитор, певец, хоровой дирижер. Окончил Эчмиадзинскую духовную академию (1893) и получил имя Комитас. В 1895 г. занимался теорией музыки в Тифлисе у Макара Екмаляна. В 1896 – 99 гг. жил в Берлине, где окончил консерваторию Р. Шмидта и университет (по музыковедению и эстетике).

В 1910 г. переезжает в Константинополь, где продолжает многостороннюю музыкальную деятельность. В 1915 г., пережив ужасы резни армян, организованной турецкими властями, тяжело заболевает психически. Последние годы жизни провел в Париже. Похоронен в Ереване.

4. Պատասխանե՛ք հարցերին.

Ответьте на вопросы:

Դուք ե՞րբ եք ծնվել: Որտե՞ղ եք ծնվել: Ո՞ր դպրոցում եք սովորել (սովորում): Ո՞ր դպրոցն եք ավարտել: Ի՞նչ մասնագիտություն եք ստացել:

– Երեկ երեկոյան տանը չէիր, ու՞ր էիր: (գնալ թատրոն)

→ – Երեկ երեկոյան տանը չէիր, ու՞ր էիր: – Գնացել էի թատրոն:

– Երեկ երեկոյան տանը չէիր, ու՞ր էիր: (գնալ թատրոն)
Երբ մի առավոտ Ջոն մտավ գրասենյակ, տեսավ, որ միսիս Չիլվիին լաց է լինում. ինչու՞: (նրան վրոնդել աշխատանքից)
Անցյալ ամառ որտե՞ղ էիր: (գնալ Ղրիմ)
Ի՞նչու չզանգեցիր: (հեռախոսի համարը մոռանալ)
Ինչու՞ նամակ չգրեցիր: (հասցեն կորցնել)
Ինչու՞ Ձեր ընկերը Ձեր տունը միանգամից չգտավ: (սխալ կանգառում իջնել)

Դուք այդ դերասանուհուն որտեղի՞ց էիք ճանաչում: (Փարիզում հանդիպել)

Կինդ ինչպե՞ս էր իմացել այդ մասին: (նամակ ստանալ)
Ինչպե՞ս գլխի ընկար, որ դա իմ եղբայրն է: (քո անձրևաթափը հագնել)
Ինչպե՞ս պատահեց, որ դուք փոքր քրոջս չճանաչեցիք: (ամառվա ընթացքում շատ մեծանալ)
Ինչու՞ այն օրը ընկերդ մեզ հետ չեկավ կինո: (հիվանդանալ)
Իսկ ինչու՞ Նվարդը չեկավ: (այդ կինոնկարը տեսնել)

Субстантивация Գոյականացում

Легкость наращивания определенного артикля к концу слова позволяет превратить в существительное любое слово и даже любую словоформу. Например, ես կապույտ ու կարմիր մատիտ ունեմ, կապույտը կարող ես վերցնել, բայց կարմիրը թող ինձ, խնդրում եմ: – Ճաշ կուտե՞ս: – Չեմ ուզում: – Միրգ կուտե՞ս: – Չեմ ուզում: – Ես այլևս չեմ կարող լսել քո "չեմ ուզում"ը, "չեմ ուզում"-ով չես առողջանա:

Ср. несубстантивированные и субстантивированные местоимения:

<p>ի՛նչ կաթսա – ի՛նչը ո՛ր կաթսան – ո՛րը այդպիսի գրիչ – այդպիսին այն գիրքը – նա նույն տետրը – նույնը</p>	<p>ամբողջ բանջարեղենը – ամբողջը բոլոր աշակերտները – բոլորը մյուս դասը – մյուսը ուրիշ թերթ – ուրիշը</p>
---	---

Слова, перешедшие в разряд существительных, склоняются по типу **-ի**, кроме неопределенной формы глагола, которая имеет в род. п. окончание **-ու**. Так, կապույտի(ն), կապույտից, կապույտով, կապույտում, մյուսը, մյուսի(ն), մյուսից, մյուսով, մյուսում, երկուսը, երկուսի(ն), երկուսից, երկուսով, но գնալը, գնալու(ն), գնալուց, գնալով. Например:

– Ո՞ր մատիտով նկարեմ երկինքը: – Կապույտով (կապույտ մատիտով):

Փողը այդ դարակում չէ, մյուսում (մյուս դարակում) է:

Կարենը, Ռուբենը, Վազգենն ու Գուրգենը չորսով (չորս հոգով – вчетвером) դաշնամուրը բարձրացրին երկրորդ հարկ:

Կաթսայի մեռնելուն, իսկապես, դժվար է հավատալ:

Այս գրիչը չի գրում, ուրիշը (ուրիշ գրիչ) տուր:

Ср. значение следующих словосочетаний (субстантивированные слова даны курсивом):

մյուս ոչխարը – другой (не этот) баран

մյուսի ոչխարը – баран другого, не этого человека (մյուս մարդու ~)

ուրիշ ոչխար – другой (иной) баран

ուրիշի ոչխար – (любой) чужой баран (постороннего человека)

ուրիշի ոչխարը – (определенный) баран чужого (человека)

Легко переходит в разряд существительных не только прямая форма слов, т.е. именительный падеж местоимений, числительных и т.д. или неопределенная форма глагола, но и любая словоформа, которая в свою очередь может склоняться. В частности, очень распространено употребление перешедшей в разряд существительных формы родительного падежа и притяжательных местоимений. Тогда надо иметь в виду, что если словоформа, к которой мы хотим прибавить артикль, заканчивается на гласный, то к такой словоформе прибавляется **-նը**: Например, Սա ու՞մ գիրքն է, քո՞ գիրքն է, թե՞ Վահանի գիրքն է: Քոնը չէ՞, հապա ու՞ր է քոնը, իսկ ու՞ր է Վահանինը:

Таким образом, субстантивированные несогласованные определения и притяжательные местоимения выглядят так:

Լևոնինը, Աննայինը, հայրիկինը, տղայինը, ср. русск. Левино, Аннино, папино ...

իմը, իմի, իմից, իմով, քոնը, քոնի, քոնից, քոնով, նրանը, մերը, ձերը, նրանցը, ср. русск. мое, моего, моему, моим, твое ...

В качестве головоломки попробуйте проанализировать и понять смысл такой фразы: Քո շրջագետտի գոտին իմիմի (իմ շրջագետտի գոտու) նման է:

6. Շեղագիր բառակապակցությունների փոխարեն օգտագործեք գոյականացված բառեր.

Замените выделенные курсивом словосочетания одним словом:

Մեր դասարանի աշակերտներից *շատ աշակերտներ* ապրում են մայրաքաղաքում, *մյուս աշակերտները*՝ Հայաստանի տարբեր շրջաններում:

Մեր բալի տղաներից *երեք տղա* ինձ հետ եկան Մոսկվա՝ սովորելու և մնացին:

Նա ինձ ցույց տվեց իր նոր գրքերը և առաջարկեց, որ ես *որևէ մի գիրք* վերցնեմ, բայց ես ասացի, *որ բոլոր գրքերը* կարդացել եմ:

Այդ զամբյուղի միրգը դեռ չեմ վկացել, *մյուս զամբյուղից* վերցրու:

Ես չգիտեմ, թե որտեղ է Գարնանային փողոցը, *ուրիշ մարդու* հարցրեք:

Սա իմ քանոնը չէ, սա *ուրիշ աշակերտի քանոն* է:

Սա *քո սանրը* չէ, *նրա սանրն* է:

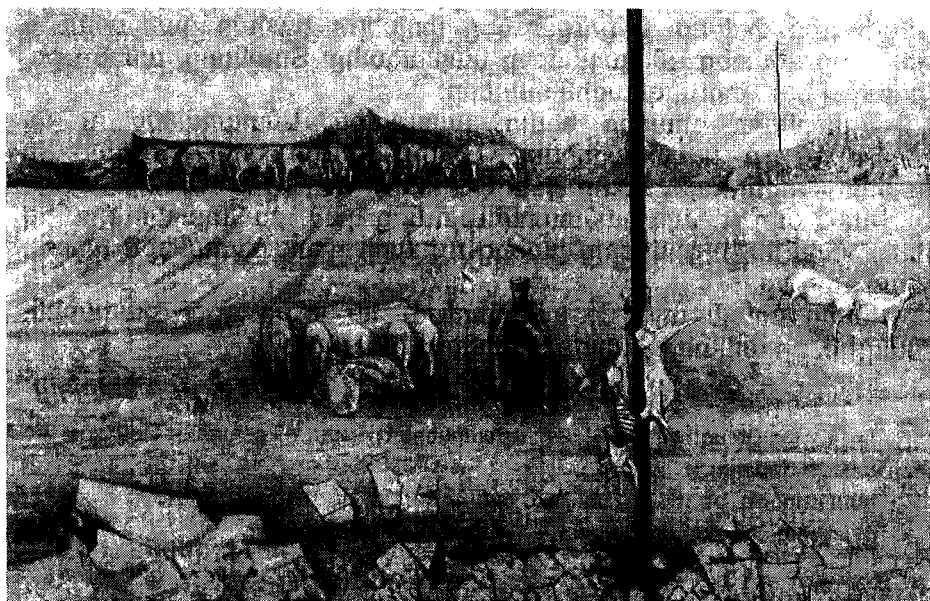
– Սա *ու՛մ վերարկուն* է, *քո վերարկուն* չէ՞: – Ոչ, սա *իմ վերարկուն* չէ, *իմ վերարկուի* գրպանը դատարկ էր:

Մենք ենք, մեր սարերը

Ամեն ինչ պարզ էր: Ոչխար մորթելը հանցանք չէ, ընդհակառակը, եթե կուզեք իմանալ, ոչխարը հենց մորթելու համար է: Բայց եթե մորթել ես այնպիսի ոչխար, որ օրենքով քոնը չէ՝ այդտեղ արդեն կներես: Ես, պարզ է, քննիչ եմ, ես բացահայտել եմ գողությունը, հիմա մնում է միայն, որ ես հարցեր տամ՝ դու ասես "այո", և վերջացավ:

Չէ, չվերջացավ: Բանն այն է, որ ես հինգ տարի բանակում պորտ եմ մաշել: Հրամայել են՝ պառկի՛ր՝ պառկել եմ, հրամայել են՝ "ոտքդ բարձր": Այս կարճ կյանքում մարդուն հասնում է դառնության մի բաժին: Տղամարդու նման ես իմ բաժին տանջանքը կերել եմ: Ոչ ոքի չեմ խնդրել թեկուզ մի պատառ, թեկուզ մի գդալ վերցնելու տանջանքի իմ բաժնից: Ու իմ ուրախությունից էլ ոչ ոքի չեմ տա մի գրամ: Դու է՛լ, քո Ռևազն է՛լ, քո Ռևազի ոչխարներն էլ ... Պավլեն ես չեմ... Պավլեն ոչխարից տեղեկություն չունի: Ոչխարն ի՞նչ է: Գնա գործի՛դ, թե չէ՞... Գյուղխորհրդի պատերը Պավլեն է դրել: Դրսի կողմից երևում է, ճակատի քարին Պավլեն գրել է ՊԱՎԼԵ: Դռան տակի նստարանին, տե՛ս, Պավլեն դանակի ծայրով փորել է ՊԱՎԼԵ: Այդ նստարանի մեխը մի անգամ ճղել է Պավլեի շալվարը: Սա Անտառամեջն է, Պավլեի տունն է, ձեր այդ հարցաքննությունները տարեք ձեր տուն:

Հակոբ Հակոբյան, Ոչխարի մորթ, 1975

– Ես ոչխարից տեղեկություն չունեմ:

– Չունե՞ս:

– Չէ, ու՞մ ես վախեցնում:

– Չունե՞ս:

– Ձեռք մի բարձրացրու³, չունեմ:

– Կանգնի՞ր...

– Գլխիս գեներալ չես: "Կանգնի՞րը" որն է:

...Գիտե՛ին, որ քննիչը քաղցած է, քաղցից ուղղակի սատկում է, բայց չպահեցին հացի, որպեսզի անհարմար չզգա: Նա գյուղից փախավ թաքուն:

Հաշվի չառան, թե խուզի ժամանակն է, տղաներին վերցրին կալանքի: Տնտեսության նախագահն այդ գործով գնաց մայրաքաղաք:

– Ձանգ տուր՝ տղաներին ազատեն, ընկեր գեներալ, անմեղ տեղը կալանավորել են, – ասաց նախագահը:

– Գյուղում ի՞նչ նորություն կա, – հարցրեց գեներալը:

– Տղաներին կալանքի են վերցրել, չորսին միանգամից, նորությունը դա է:

– Հիշո՞ւմ ես, – ժպտաց գեներալը, – մի օր անտառում էինք, սոված էինք, բան չկար ուտելու, մի խոճկոր մորթեցինք, կերանք: Չգիտեմ ում խոճկորը: Ու՞մ խոճկորն էր: Անալի, պատկերացնո՞ւմ ես, – գեներալը դարձավ կնոջը, – աղ չունե՛ինք, խոճկորն անալի կերանք:

– Հա՛, հա, – ունքերը բարձրացրեց նախագահը, – հիմա էլ տղաներն են սոված եղել, ոչխար են կերել: Դրա համար նրանց ... Տերը չի գանգատվել, փաստորեն գողություն չի, բայց տղաներին կալանքի են վերցրել, աշխատանքի այս թե՛ժ ժամանակ:

– Վատ բան է եղել, – հորանջեց գեներալը: Հասուն մարդիկ եք, չգիտե՞ք, որ չի կարելի մորթել ուրիշի ոչխարները:

Բանտարկություն, ասենք թե, չեղավ: Ասենք թե՝ Ուսազը ցուցմունքը փոխեց, և ցուցմունքը փոխելու համար դատարանին տուգանք վճարեց Անտառամեջի նախագահը: Տղաները, ասենք թե, վերադարձան տուն, գնացին սարերը:

Ոչխարների դեպքից հետո, ասում են, Անտառամեջ ոչ մի գողություն չի հայտնաբերվել: Լինելը՝ գուցե եղել է, բայց չի հայտնաբերվել, այնպես որ՝ չի եղել:

Բանն այդ չէ. այդ բանտարկությունից կամ չբանտարկությունից հետո Պավլենն հաշիվները փակեց ոչխարի հետ, ընտանիքն առավ, գնաց քաղաք:

Վատը միայն այդ չէ. տղաներն էլ են աչքը զցել քաղաքին. "Պավլեն, որ այնտեղ ապրում է, մենք չե՞նք ապրի":

Ըստ Հրանդ Մաթևոսյանի "Մենք ենք, մեր սարերը"

¹ դու է՛լ, քո Ուսազն է՛լ, քո Ուսազի ոչխարներն էլ – иди ты со своим Ревазом и с ревазовыми баранами

² գնա գործի՛դ, թե չէ ... – займись своим делом, не то ...

³ ձեներ (ձայնի) մի բարձրացրու – не повышай голоса

Բառեր Слова

պարզ – простой, просто
մորթել – зарезать
հանցանք – преступление
ընդհակառակը – наоборот (դ=թ)
օրենք – закон
քննիչ – следователь
բացահայտել – раскрыть
գողություն – кража
վերջանալ – кончатся (ջ=չ)
բանակ – армия
պորտ մաշել – мучиться
պառել – лечь
կյանք – жизнь
հասնել – зд. достаться
դառնություն – горечь
բաժին – доля
փանջանք – мука
թեկուզ – хоть
պափառ – кусок, ломоть
գդալ – ложка (դ=թ)
փեղեկություն – сведение
գյուղխորհուրդ – сельсовет
ճակատ – лоб, зд. лобовая часть
նստարան – сидение, скамейка
ծայր – кончик
փորել – копать, зд.
выгравировать
ճղել – рвать
հարցաքննություն – допрос
անհարմար – неудобный,
неудобно

թաքուն – тайком
հաշվի առնել – принять в расчет
խուզի ժամանակը – пора стрижки
կալանքի վերցնել – взять под стражу
զանգ փալ – звонить
անմեղ տեղը – без вины, безвинный
կալանավորել – задержать
միանգամից – сразу (գ=ք)
սոված – голодный, разг.
խոճկոր – поросенок
դառնալ – зд. обратиться
գանգաբովել – жаловаться
փաստորեն – фактически
թեժ ժամանակ – в разгар
հորանջել – зевать
հասուն – зрелый
բանտարկություն – арест
ցուցմունք – показание
ցուցմունքը փոխել – менять показание
դատարան – суд
փուգանք – штраф
փուգանք վճարել – заплатить штраф
դեպք – случай
հայտնաբերվել – обнаружиться
քաղցած – голодный (դ=խ)

քաղց – голод (դ=խ)
ուղղակի – прямо-таки
սափկել – подыхать

հաշիվները փակել – рассчитаться
ընտանիք – семья
առնել – зд. ВЗЯТЬ

Մեկնաբանություններ, առաջադրանքներ, վարժություններ
Комментарии, задания и упражнения.

7.Ա)

Суффикс -անք образует существительные, в основном отглагольные.	
 հանցանք տանջանք կալանք տուգանք հարգանք – уважение	զրոսանք – прогулка նազանք – кокетство երազանք – мечта զարմանք – удивление խնդրանք – просьба (դ=թ)
 Մայրիկները զրոսանքի են դուրս ելել իրենց փոքրիկների հետ: Վերջապես նրա երազանքը կատարվեց: Ջարմանքից նա լայն բացեց աչքերը: Ես մի խնդրանք ունեմ: Նրա հանցանքը դեռ պարզ չէ, այնպես որ նրան չի կարելի կալանքի վերցնել: Բայց երևի ստիպված լինի տուգանք վճարել: Նրա կնճռապատ դեմքից երևում է, թե ինչ տանջանքներ է կրել:	

Դ) Ավարտե՛ք նախադասություններն օգտագործելով **-անք** ածանցով զոյականներ.

Закончите предложения, употребив существительные с суффиксом **-անք**:

- Ես ուզում եմ անպայման Հունաստանը տեսնել. դա իմ ...:
- Ներեցե՛ք ինձ, ես չեմ կարող կատարել ձեր ...:
- Այսօր լավ եղանակ է, կարող եմք գնալ ...:
- Այդ տեսնելով նա շատ զարմացավ, բայց որոշեց թաքցնել իր ...:
- Նա ավտոբուս նստեց առանց տոմսի և ստիպված ...:
- Դու ասում ես, թե մեծերին հարգում ես, բայց ... միայն տեղից վեր կենալը չէ, ուշադրությունն է:
- Ասենք թե ուրիշի ոչխար մորթելը ... է, իսկ ուրիշի խոճկոր մորթե՞լը:
- Տառս շատ ... է տեսել կյանքում:

Դ8. Ուղղակի խոսքը դարձրե՛ք անուղղակի.
 Переведите прямую речь в косвенную:

 Պըլը Պուղին. "Փողը բարձի տակ է": изъявит. накл.	→	 և Պըլը Պուղին ասաց, որ փողը բարձի տակ է: изъявит. накл. (որ = что)
Պըլը Պուղին հարե-վանին. "Գնա՛, ինքդ վերցրու փողը": повелит. накл.	→	Պըլը Պուղին ասաց հարևանին, որ (որպեսզի) նա գնա, ինքը վերցնի փողը: желат. накл. (որ = որպեսզի = чтобы)

Մելիք Շահնագար. "Գնացեք կանչեք Պըլը Պուղուն":

Նասրեդին. "Քո մեծ կաթսան տու՛ր, խնդրեմ":

Նասրեդին. "Քո կաթսան գիշերը ծնեց":

Նասրեդինի հարևանը. "Վերադարձրու՛, խնդրեմ իմ կաթսան":

Նասրեդին. "Քո կաթսան գիշերը մեռավ":

Միսիս Հիլփլին Ձոյին. "Գնա վերարկուդ, հանիր ու գործի անցիր":

Միստր Ուայլին՝ միսիս Հիլփլինին. "Ձոն ամբարտավանի մեկն է":

Ձոն՝ միստր Ուայլինին. "Ես ամբարեկիրք չեմ":

Ձոն՝ միսիս Հիլփլինին. "Ես Պորտլանդում մի քեռի ունեմ, գնում եմ նրա հաշիվները պահելու":

Գիտնականը՝ իր ծանոթին. "Այս երիտասարդը լավ վկայականներ ունի":

Քննիչը՝ Պավլեին. "Կանգնի՛ր": Պավլեն՝ քննիչին. "Դու գեներալ չես":

Պավլեն քննիչին. "Ձեր այդ հարցաքննությունները տարեք ձեր տուն":

Անտառամեջի նախագահը՝ իր ծանոթ գեներալին. "Ձանգիր և ասա, որ տղաներին բաց թողնեն":

Գեներալը՝ Անտառամեջի նախագահին. Ուրիշի ոչխար մորթել չի կարելի":

Գեներալն իր կնոջը. "Խոճկորն անալի կերանք, պատկերացու՛՛մ ես, աղ չունեիմք":

Գեներալն իր կնոջը. "Աղ ու հաց բեր մեր հյուրին":

9. Ա)

մի բանի տեղ դնել – принять за

անմեղ տեղը – անմեղ եղած, լինելով (бывши, будучи невиновным)
երգիչ (նկարիչ, ուսուցիչ, բժիշկ, ինժեներ ...) տեղով
– երգիչ (նկարիչ ...) լինելով –
будучи певцом (художником ...)

Դուք ինձ **ինչի՞ տեղ եք դնում**:
Ես նրանց բակի ցայտադրյուրը պարզապես **մի մեծ քարի տեղ դրեցի**:
Մայրիկ, այդ ես չկոտրեցի, մեր կատուն կոտրեց ջահը, իսկ դու **անմեղ տեղը** ինձ վրա ես բարկանում:
Նա իր **ինժեներ տեղով** հիանալի նկարներ է նկարում:
Նա իր **հիվանդ տեղով** վեր է կացել, ուզում է ճաշ եփել:

 Բ) Եեղագիր բառակապակցությունների փոխարեն օգտագործեք հոմանիշ դարձվածքներ.

Замените выделенные курсивом обороты синонимичными:

Պարոն Սկրտչյանը *բժիշկ լինելով* այդ հիվանդությունից ոչինչ չհասկացավ, տատիկն ի՞նչ կարող է անել:

Ուրեմն դուք բժի՞շկ եք, իսկ ես միշտ *կարծում էի*, թե դուք *երգիչ եք*, մեր հարևանը *երգիչ լինելով* այդպես լավ չի երգում:

Քննության ժամանակ ընկերոջս օգնեցի, դասախոսը ինձ, *անմեղ եղած*, դուրս արեց և անբավարար նշանակեց:

10.Ա) ①

տեղեկություն ունենալ, հարցնել, տալ մի բանից, մեկից – иметь (спросить ...) сведения о ком, о чем
 տեղեկատու – справочная
 տեղեկացնել, տեղյակ պահել – сообщить нечто, держать в курсе

Ի՞նչ **տեղեկություն կա** (ի՞նչ **տեղեկություն ունեք**) Արսենենց ինքնաթիռից: Եկեք զանգ տանք **տեղեկատու** և մի **տեղեկություն հարցնենք**: Ի՞նչ **տեղեկություն փվեցին**: Ինձ էլ **տեղյակ պահեք**:

Գ) Վերականգնեք բաց թողված խոսքը.

Восстановите пропущенные реплики:

– ... ? ...

– Վարոսը հիվանդ է, հիվանդանոցում է:

– ... ? ...

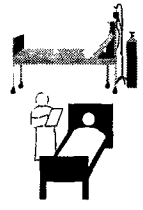
– Այո, հիվանդանոցում տեղեկատու կա:

– ... ? ...

– Չէ, զանգ տալու կարիք չկա, ես հիմա ինքս եմ գնում հիվանդանոց:

– ... ? ...

– Այո, իհարկե, անպայման: Երեկոյան ինձ զանգ տուր, ամեն ինչ կպատմեմ:

11.Ա) ①

հաց – 1. хлеб, 2. еда, 3. средства к существованию
 հաց դնել, զգել (սեղան դնել, զգել, բացել) – накрыть на стол, угощать
 մեկին պահել հացի – удерживать, чтобы угостить
 հացը հավաքել (սեղանը հավաքել) – убирать со стола (после еды)
 հացի նստել (սեղան նստել) – сесть за стол
 հաց ու պանիր – нечто очень простое и легкое
 հաց ու պանիր ուտել – набраться жизненного опыта
 հաց վաստակել, հացի տիրանալ (հացի տեր դառնալ) – заработать на хлеб, на жизнь
 հաց տալ – 1. угостить, 2. поддержать (дать средства к существованию)

– Դուք երեկոյան ժամը քանիսի՞ն եք **հացի նստում**: – Սովորաբար ժամը վեցին: – Մայրս արդեն **սեղան է զգել**, եկեք արագ **հաց ուրենք**, հետո շարունակենք գործը: – **Ջացը հավաքենք**, մարդի խաղանք: – Նարդի խաղալն ի՞նչ է, **հաց ու պանիր է**, եկեք շախմատ խաղանք: – Դու դեռ մի քիչ **հաց ու պանիր կեր**, հետո ես քեզ հետ շախմատ կխաղամ, իսկ առայժմ՝ միայն մարդի: – Ասում էիր՝ տղաս վատ է սովորում, վատ է սովորում, տեսա՞ր ինչպես **հացի փեր դարձավ**: – Այո, նա արդեն **իր հացը վաստակում է**, ես կարող եմ հանգիստ լինել: Այս մարդը ում ասես՝ **հաց է փվել**, մեր գյուղում նրան շատ են հարգում:

Բ) Շեղագիր արտահայտությունների փոխարեն օգտագործեք հոմանիշ դարձվածքներ.

Замените выделенные курсивом обороты синонимичными:

- Քույրիկ ջան, *սեղան գցիր*, սոված ենք:
- Ամեն օր ես եմ *սեղանը հավաքում*, այսօր էլ դու հավաքիր:
- Վերջապես եկաք, մենք էլ ձեզ էինք սպասում, հիմա կարող ենք *սեղան նստել*:
- Դու *շատ բան ունես սովորելու*, որ ինձ հասնես:
- Որդի ջան, արդեն մեծացել ես, *հացի ես տիրացել*:

Գ) Ավարտեք նախադասությունները.

Закончите предложения:

- Մի՞թե ճաշը դեռ պատրաստ չէ, արդեն ժամանակն է ...:
- Մենք ոչ մի տեղ էլ չենք ուշանում (не опаздываем), ժամանակ ունենք, կարող ենք հանգիստ ...:
- Հիմա կարողուկեմ շավարդ, միայն թե, սպասիր, ...:
- Նա վատ ինժեներ չէ, բայց աշխատանք չունի, այնպես որ դեռ չի կարելի ասել, թե ...:
- Քո հայրը մեծ սիրտ ունի, այնքան մարդու ...:
- Դու դեռ փոքր ես, կյանքում ի՞նչ ես տեսել, դու դեռ ...:

12.Ա)

քաղց "голод"— քաղցած լինել
 սով "солод"— սոված լինել
 ծարավ "жажда"— ծարավ լինել

Պղլը Պուլին կարող է մելիք Շահնազարին տանել աղբյուրը՝ **ծարավ** ետ բերել:
 Երեսունական թվականներին Ուկրաինայում **սով** էր:
 Գիքորը երբեմն **քաղցից** չէր կարողանում քնել:

Բ) Շեղագիր բառերի և բառակապակցությունների փոխարեն օգտագործեք հոմանիշներ.

Замените выделенные курсивом обороты синонимами:

- Տղաներ, գործի անցնե՞նք, թե՞ նախ մի բան ուտենք:
- Շնորհալալ եմ, ես *քաղցած չեմ*:
- Իսկ դու՞:
- Ես մի բան կուտեմ, *սովից* մեռնում եմ:
- Իսկ ես միայն *խմել եմ ուզում*, մի բաժակ ջուր տվեք, խնդրում եմ:

Գ)

 և

–**Քաղցա՞ծ** ես:

→

–Այո, **քաղցից** ուղղակի մեռնում եմ:

- Քաղցա՞ծ ես:
- Սովա՞ծ ես:
- Ծարա՞վ ես:

13.Ա)

գլխիս գեներալ չես – ты мне не генерал
գլխիս բժիշկ (երաժիշտ, մեծ եղբայր ...) է (դառել) – тоже
мне врач (музыкант, старший брат ...), говорится о
человеке, который, не будучи генералом, врачом и т.п.,
претендует на соответствующую роль

Ամբողջ օրը շեփոր է փչում, էլ դաշնամուր չի նվագում,
գլխիս (գլխներիս) շեփորահար է դառել: Մեծ քույրս
անընդհատ դժգոհում է ինձնից, ես էլ ասում եմ՝ **գլխիս
սկեսուր չես:**

Բ) Ավարտեք նախադասությունները.

Закончите предложения:

Եղբայրս բոլոր պատերի՛ն ու դռների՛ն նկարներ է նկարել, ...:

Փոքր քույրս բժշկական ինստիտուտում է սովորում, առավոտյան
բոլորիս ստիպում է այգում վազել, թույլ չի տալիս գինի խմել, ...:

Նա երեկոյան տուն է գալիս, պառկում է բազմոցին ու հրամայում
է բոլորին, ...:

14.Ա)

հաշվել – считать
հաշիվ – счет, հաշվապահ – бухгалтер
հաշիվ տալ – отчитаться
հաշվետու զեկուցում – отчетный доклад
հաշվետվություն – отчет
հաշիվ(ը) փակել – рассчитаться
հաշվի առնել մի բան – принять что-л. в расчет
հաշվի նստել մեկի հետ – считаться с кем-либо

Նախագահին իր **հաշվետու զեկուցումն** է կարդում:
Հաշվապահը ամեն ինչի համար **հաշիվ է փալիս**
տնօրենին: Միստր Ուայլին ամնիջապես **փակեց** Ջոյի
հաշիվը և նրան ազատեց աշխատանքից: Տասներորդ
դասարանում քույրս գրականության հետ **հաշիվները**
փակեց և գնաց բժշկական ինստիտուտ: **Առանց հաշվի**
առնելու, որ միսիս Հիլփին երկար ժամանակ աշխատել
էր գրասենյակում, նրան դուրս էին արել աշխատանքից:
Նրա հետ հաշվի են նստում գրասենյակում: Տարին
վերջանում է, հարկավոր է **հաշվետվություն**
ներկայացնել (представить):

Բ) Ավարտեք նախադասությունները.

Закончите предложения:

Գիտական ճանապարհորդությունից հետո հարկավոր է ...:

Տղաներին կալանքից ազատեցին, ..., որ խուզի ժամանակն է:

Նրան ոչ ոք չի լսում, նրա հետ ոչ ոք ...:

Վերջ, այլևս չեմ ուզում սովորել, գնում եմ աշխատելու,
ինստիտուտի հետ ...:

Սկեսուրս ինձ այնպես է հարցաքննում, պահանջում է, որ ամեն
ինչում իրեն ...:

15.Ա)

մաս – часть

բաժին – порция (բաժանել – делить)

պատառ – ломоть (պատռել – разорвать,

պատառոտել – разрывать) (NB: պատառաքաղ),

կտրոր – кусок (կտրել – резать, կտրատել – разрезать)

փշուր – крошка (փշրել – крошить) (փշրանք – крошки, собир.)

կաթիլ – капля (կաթել – капать)

Քո բաժին տվժիկը պահել եմ, ուզու՞մ ես:

Ամառը մեր երեխաները ամբողջ օրը դրսում խաղում են,

մի պապառ հաց են վերցնում ու գնում դրսում ուտում:

Ծարավից մեռնում եմ, մի կաթիլ ջուր տուր:

Նա ժլատի մեկն է, մի փշուր հաց չի տա հարազատին:

Սի գոյալ է սպաս կեր, որ շուտ առողջանաս:

Բ) Ավարտեք նախադասությունները.

Закончите предложения:

Մայրը ճաշը բաժանեց և ամեն մեկին տվեց իր ...: Ապա հացը կտրատեց և ամեն մեկին տվեց երկու ...: Հետո մայրը հավը պատառոտեց ու ամեն մեկին տվեց մի ... հավ:

– Բժիշկն ասաց, որ քեզ սուրճ չի կարելի: – Մի՞թե նույնիսկ մի ... չի կարելի:

16.Ա)

թեժ կրակ ≠ մեղմ, մարմանդ կրակ

"жаркий огонь" ≠ "тихий, медленный огонь"

խուզի թեժ ժամանակ – разгар стрижки

Ո՞վ է սուրճը թեժ կրակով եփում, սուրճը մարմանդ կրակով են եփում:

Քննությունների այս թեժ ժամանակ նա շարունակում է ընկերների հետ հանդիպել, կինը գնալ:

Բ) Ավարտեք նախադասությունները.

Закончите предложения:

Բաղաձայնը կարելի է և ... խորովել, բայց միսը հարկավոր է ... խորովել, կամ նույնիսկ ածուխների վրա (на углях):

Նա չի սիրում, որ իրեն խանգարում են աշխատանքի ...:

17. Ա)

առնել – 1. վերցնել (ՏՃ. գլուխը, ընտանիքն առնել ու գնալ), 2. գնել

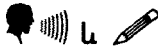
Բ) "Առնել" բայի փոխարեն օգտագործեք "գնել" կամ "վերցնել" ըստ իմաստի.

Выберите правильный синоним глаголу առնել и замените его:

Առ ես փողը, գնա շուկա, մի քիչ միրգ ու միս առ:

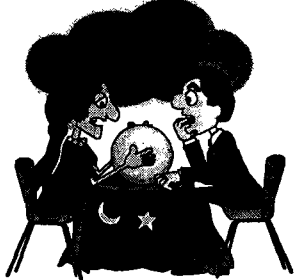
Ափսեներն առ տար լվա՛ ու սուրճ պատրաստիր, խնդրում եմ, իսկ ես վազեմ հաց առնեմ, թե չէ ընթրիքի համար հաց չմնաց:

18. "Բամբասանք". իմանալով՝ հաղորդե՛ք ուրիշի: Սկսեք այսպես.
 "Сплетня": узнав – передайте другому. Начните так:

Քննիչին չպահեցին հացի, որպեսզի անհարմար չզգա: Նա գյուղից փախավ քաջուն:

→ Գիտե՞ք, թե ի՞նչ է եղել՝ Գիտե՞ք, թե ի՞նչ է պատահել՝ Ասում են, թե քննիչին չեն պահել հացի, որպեսզի անհարմար չզգա: Նա գյուղից փախել է քաջուն:

Քննիչին չպահեցին հացի, որպեսզի անհարմար չզգա: Նա գյուղից փախավ քաջուն: Քննիչը գողությունը բացահայտեց, Պավլեին կանչեց հարցաքննության: Տղաներին վերցրին կալանքի: Տնտեսության նախագահն այդ գործով զնաց մայրաքաղաք, և բանտարկություն չեղավ: Ուսուցիչը ցուցմունքը փոխեց, և ցուցմունքը փոխելու համար դատարանին տուգանք վճարեց Անտառամեջի նախագահը: Տղաները վերադարձան տուն, զնացին սարերը: Դրանից հետո Պավլեն հաշիվները փակեց ոչխարի հետ, ընտանիքն առավ, զնաց քաղաք:

19. Կետերի փոխարեն գրեք բերված տառերից մեկը.

В следующих предложениях и словах поставьте одну из указанных букв:

բ - պ - փ

Գետի մյուս ա.ին պարիս.ների, վանքերի ավերակներն էին: Ջոն ոչ ան.արտավան էր, ոչ էլ ան.արեկիրթ, իսկ միստր Ուայլին .ավականին անտար.եր մի մարդ էր՝ տա.ակ թքով ու ժլատ:

գ - կ - ք

Գիտնա.անին օ.նա.ան էր հար.ավոր: Նա ոտ.երը մա.րեց, ուրեմն մա.րասեր է և կար.ապահ: Նվա. չկար, եր.ուս էին: Մի զույ. երկար հոն.եր, շո.ենավ, օրեն., կյան., թա.ուս, զան. տալ, միան.ամից, զան.ատվել:

դ - ր - թ

Շա. մար. եկավ-զնաց, բայց գի.նականը ըն.րեց այն երիտասար.ին, որն իր ա.ռոն առաջարկեց ուրիշին: Երիտասար.ը ուշա.իր էր, ըն.ուսակ և կր.ված: Ըն.արծակ աշխա.ասենյակ, մոր.ել, ըն.հակառակը, գ.ալ, ճակա., դա.արան, ար.ար, ըն.անիք:

ջ - չ - ճ

Վեր.ապես գիտնականը ընտրեց մեկին, որն անմի.ապես իր տեղն առա.արկեց ներս մտնող մարդուն: Նա հարցերին պատասխանում էր կար. ու գրագետ: Մին.դեռ մյուսները լավ վկայականներ ունեին: .ահելներից մեկը չաց Քո.արի ու առանց նվագի սկսեցին պարել: Քննի., տան.անք, խո.կոր, ո.խար, հորան.ել:

ձ - ց - ծ

Երիտասարդը կռա.ավ ու վեր.րեց հատակի. գիրքը, որ գիտնականն էր գ.ել, իր տեղի. բար.րա.ավ, երբ մի ան.անոթ ներս մտավ, երևում էր, որ հարգում է մե.երին: Սենյակ մտնելու. առաջ գլխարկը հանեց, ապա դուռը ծա.կեց առան. աղմուկ հանելու: Ընդար.ակ թիկնո.ի մեջ փաթաթվա. մի մարդ, հան.անք, բա.ահայտել, քաղ.ած:

պատասխանները)

Ответьте на вопросы: (найдите правильные ответы)

1. Ո՞վ է Պավլեն:

Քննիչ է, գեներալ է, տղամարդ է, գյուղացի է:

2. Որտե՞ղ էր ապրում Պավլեն:

Անտառում, գյուղում, քաղաքում:

3. Քանի՞ տարի է նա ծառայել բանակում:

Երեք տարի, հինգ տարի, յոթ տարի:

4. Ի՞նչպե՞ս է ծառայել:

Մի կերպ է ծառայել, տղամարդու պես է ծառայել, գլուխ է պահել, պորտ է մաշել:

5. Անտառամեջ գյուղում որտե՞ղ կարելի է տեսնել (կարդալ)

ՊԱՎԼԵ անունը:

Գյուղխորհրդի պատերին, գյուղխորհրդի ճակատին, դռան հետևի մատարանին:

6. Ի՞նչ վատ բան է արել Պավլեն:

Պավլեն ուրիշի ոչխար է մորթել, գյուղխորհրդի ճակատի քարին իր անունն է գրել, փայտե մատարանը դանակով փորել է:

7. Պավլեն մենա՞կ է մորթել ու կերել ոչխարը:

Սենակ է կերել ոչխարը, Անտառամեջի նախագահի հետ է կերել, գեներալի հետ է կերել, տղամների հետ է կերել, Ռևազի հետ է կերել:

8. Քանի՞ մարդ են կալանքի վերցրել:

Պավլեին և ևս երեք գյուղացու են կալանքի վերցրել, բոլոր տղամներին կալանքի են վերցրել, չորս մարդ են կալանքի վերցրել:

9. Ի՞նչու՞ են տղաները ոչխար մորթել:

Ուրիշ գործ չկար, սոված էին, ծարավ էին:

10. Ոչխար մորթելը հանցա՞մք է:

Սեփական ոչխար մորթելը հանցանք չէ, ուրիշ ոչխար մորթելը հանցանք է, ուրիշի ոչխար մորթելը հանցանք չէ:

11. Ու՞մ ոչխարն են մորթել:

Ռևազի ոչխարը, նախագահի ոչխարը, քննիչի ոչխարը:

12. Որտեղի՞ց է եկել քննիչը:

Քննիչը եկել է բանակից, գեներալի մոտից, Երևանից:

13. Ե՞րբ կալանավորեցին Պավլեին ու նրա ընկերներին:

Տղաներին կալանավորեցին ոչխար մորթելիս, ոչխար ուտելիս, ոչխարի խուզի ժամանակ:

14. Այդ գործով նախագահն ու՞ր և ու՞մ մոտ գնաց:

Նախագահը գնաց բանակ՝ գեներալի մոտ, Երևան՝ ծանոթ գեներալի մոտ, բանակ՝ քննիչի մոտ:

15. Ի՞նչ խնդրեց նրանից:

Նախագահը նրանից խնդրեց խոճկորի պատմությունը պատմել, զանգ տալ տղաներին, օգնել տղաներին ազատել կալանքից:

16. Գեներալը խնդրանքը կատարե՞ց:

Այո, խոճկորի պատմությունը պատմեց: Ոչ, տղաներին չզանգեց: Ոչ, տղաներին բանտարկությունից չազատեց:

17. Ի՞նչ հիշեց ու պատմեց գեներալը:

Գեներալը պատմեց, որ քննիչը քաղցած էր, բայց նրան չհյուրասիրեցին: Գեներալը պատմեց, որ մի անգամ իրենք ուրիշի խոճկոր մորթեցին ու անալի կերան: Գեներալը պատմեց, որ այն ժամանակ իրենք անտառում էին ապրում:

18. Վերջում ի՞նչ ասաց գեներալը հորանջելով:

Գեներալն ասաց, որ չի կարելի մորթել ուրիշի ոչխար, ուրիշի խոճկոր:

19. Յուզմունքը փոխելու համար ո՞վ դատարանին տուգանք վճարեց:

Յուզմունքը փոխելու համար Ռևազը դատարանին տուգանք վճարեց, տղաները դատարանին տուգանք վճարեցին, նախագահը դատարանին տուգանք վճարեց:

20. Ոչխարների դեպքից հետո էլի որևէ մեկին կալանքի վերցրե՞լ են: Ինչու՞, մի՞թե Պավլեն միակ գողն էր, նա գնաց քաղաք ու վերջ: Մի՞թե Անտառամեջ գյուղում այլևս գողություն չի եղել:

Ոչխարների դեպքից հետո շատերին են կալանքի վերցրել, որովհետև ուրիշ գողեր էլ կային: Ոչխարների դեպքից հետո ուրիշ գողություն չի եղել, որովհետև Պավլեն միակ գողն էր: Ոչխարների դեպքից հետո ոչ ոքի չեն կալանավորել, որովհետև ուրիշ գողություն չի բացահայտվել: Ոչխարների դեպքից հետո ոչ ոքի չեն կալանավորել, որովհետև ուրիշ գողություն չի եղել:

21. Որտե՞ղ է ապրում հիմա Պավլեն: Իսկ տղաները՞:

Անտառում, գյուղում, քաղաքում:

Այրի կին և որդի

Մի այրի կին ուներ տասը այծ և մի որդի: Եվ ամեն օր որդին այծերը տանում էր արոտ և մայրն ամեն օր մի շերեփ ջուր էր լցնում կաթի մեջ և փոխ տալիս հարևաններին: Եվ որդին մորն ասաց, թե ինչու՞ ես այդպես ջուր լցնում կաթի մեջ և փոխ տալիս հարևաններին: Մայրն ասաց. "Որդի, մեր կաթը քիչ է, նրա համար եմ անում, որ մեր կաթը մի քիչ ավելի լինի, ծնռանը քաղցած չմնանք":

Իսկ մի օր, երբ որդին այծերն արոտ էր տարել, երկնքում ծնվեց մի փոքր ամպ, և անձրև եկավ, և հեղեղ եկավ և այծերը սրբեց լցրեց գետը: Որդին տուն եկավ արևով* ու դատարկ և ձեռքին միայն փայտը: Մայրն ասաց. "Որդի, ու՞ր են այծերը և ինչու՞ դու այսօր արևով եկար": Որդին ասաց. "Մայրիկ, այն մի շերեփ ջուրը, որ խառնում էիր կաթին և փոխ տալիս հարևաններին, հավաքվեց, հեղեղ դարձավ և եկավ մեր այծերը տարավ լցրեց գետը":

Ըստ Վարդան Այգեկցու "Այրի կին և որդի"

*արևով – [ույտով, ցերեկով, днем, засветло

Բառեր Слова

այրի – вдова

այծ – коза

արոտ – пастбище

շերեփ – половник

լցնել – 1. лить, 2. сбросить

(нечто собирательное, несчитаемое)

ավելի – больше

հեղեղ – потоп

սրբել – зд. смыть (բ=փ)

փայտ – палка, посох

խառնել – мешать,

подмешивать

հավաքվել – собираться

Պատասխանեք հարցերին.

Ответьте на вопросы:

Ի՞նչ վատ բան էր անում այրի կինը: Ինչու՞ էր այրին վախենում ծնռանը քաղցած մնալ: Մայրն ուզում էր, որ ինքն ու որդին ծնռանը քաղցած չմնան. դա հանցա՞նք է: Իսկ կաթին ջուր խառնելը՞: Ինչպե՞ս Աստված պատժեց (наказал) այրուն:

Սիրուգարք

1. ճիշտ ընտրություն կատարեք.

Сделайте правильный выбор:

1. Մեկիք Շահնագարը կանչում է ծառային և ասում է.	Ա. թող Պըլը Պուղին շուտ գա: Բ. թող Պըլը Պուղին շուտ կգա: Գ. թող Պըլը Պուղին շուտ գալիս է:
2. "Պըլը Պուղի՛, ..., մեկիք Շահնագարը քեզ կանչում է:"	Ա. շուտ եկի՛ր Բ. շուտ գա Գ. շուտ արի՛
3. "Մեկիքն ապրած կենա, ես ...:"	Ա. գալեցի Բ. եկա Գ. եկեցի
4. Երեխաներ, ո՞վ կարող է ասել, թե ... "Շունն ու կատուն":	Ա. ո՞վ էր գրում Բ. ո՞վ է գրել Գ. ո՞վ գրեց
5. Պարոն ուսուցիչ, ես դասս գրել եմ, բայց տետրս ... .., ուզու՞մ եք, զանգեք մայրիկիս հարցրեք:	Ա. մոռացել եմ տանը Բ. մոռացել էի տանը Գ. մոռացա տանը
6. – Ո՞վ է իմ աթոռին պնդիչներ դրել: – Պարոն ուսուցիչ, ես գիտեմ, ...	Ա. Հովհաննեսն է դրել: Բ. Հովհաննեսն էր դրել: Գ. Հովհաննեսը դրեց:
7. – Ոչ, պարոն ուսուցիչ, դա ճիշտ չէ, ես տեսա, ...	Ա. Հովսեփն է դրել: Բ. Հովսեփն էր դրել: Գ. Հովսեփը դրեց:
8. – Ծաղկամանը դի՛ր պատուհանին: – Արդեն ...	Ա. դիրում եմ: Բ. դրում եմ: Գ. դնում եմ:
9. – Իսկ ու՞ր դնենք միրգը: – ... սառնարանը:	Ա. Դնեցե՛ք Բ. Դրեցե՛ք Գ. Դիրեցե՛ք
10. – Այսքանը կարի՛ր, կհասնես դժվար տեղը՝ ինձ ասա: – ... հիմա ինչ անեմ:	Ա. Հասնեցի, Բ. Հասեցի, Գ. Հասա,
11. – Որտե՞ղ է իմ կարմիր գրիչը: – ... չգիտեմ, թե ուր է:	Ա. Քո Բ. Քոն Գ. Քոնը
12. – Իսկ սա ու՞մ ն է, սա ... չէ՞ արդյոք:	Ա. իմ Բ. իմը Գ. իմնը
13. – Տեսե՞լ եք, թե Հակոբենց ծառը ինչ ծիրան է տվել: – Այդ ծառը ... չի, ... է:	Ա. Հակոբենց, հարևանի Բ. Հակոբենցը, հարևանին Գ. Հակոբենցը, հարևանին

14. Եվարող ... գեղեցիկ է երգում, ... ձայն ունի, կարծես սոխակ լինի:	Ա. այնպես, ինչպիսի Բ. այնպես, այնպիսի Գ. այնպիսի, այնպես
15. Առավոտից ... անընդհատ զանգում է, ... է ուզում ասել, բայց ոչինչ չի լսվում:	Ա. որևէ մեկը, որևէ բան Բ. ինչ-որ մեկը, ինչ-որ բան Գ. ամեն մեկը, մի բան
16. Եթե միանգամից չգտնես մեր տունը, ... բոլորն էլ գիտեն մեր շենքը, ցույց կտան:	Ա. որևէ մեկին հարցրու, Բ. ինչ-ո մեկին հարցրու, Գ. ամեն մեկին հարցրու,
17. – Ի՞նչ զգեստով էր նա եկել ...	Ա. ընդդիքի: Բ. ընտրիքի: Գ. ընթրիքի:
18. – ... զգեստ էր հագել:	Ա. ուրիշ Բ. մյուս Գ. նույն
19. – ... եք որոշել Հայաստանում մնալ, մի շաբա՞թ:	Ա. Որչա՞փ (կամ ինչչա՞փ) Բ. Որքա՞ն (կամ ինչքա՞ն) Գ. Ինչպե՞ս
20. – Ես Ձեզ ... կտամ, անպայման Սատենադարանն այցելել:	Ա. խորուրդ Բ. խորհուրդ Գ. խորհուրդի

Կ 2. Վերհիշեք մարդու մարմնի և դեմքի մասերի անվանումներով դարձվածքները: Որոշեք ճիշտ տարբերակը.

Вспомните фразеологические обороты с названиями частей тела и лица. Определите правильный вариант:

1. Այս աշխարհում ով ինչպես կարող է, ...	Ա. գլուխ է տալիս: Բ. գլուխ է պահում: Գ. գլխի է ընկնում:
2. Նրանք ամբողջ օրը ... նշանակում է "շատ զբաղված են":	Ա. "քիթը խոթում են ամեն ինչի մեջ" Բ. "քիթը ցցել են" Գ. "քիթ քորելու ժամանակ չունեն"
3. Երբ մեր ընտանիքում մեկը հիվանդանում է, տատիկս ասում է՝ ...	Ա. աչքով են տվել: Բ. աչքով են արել: Գ. աչքդ լույս:
4. Երբ մեր հարևանի երեխան դպրոցում երկուս է ստանում, մայրը նրա ...	Ա. ականջին օղ է անում: Բ. ականջի ետևն է զգում: Գ. ականջն է քաշում:
5. Թանգարանում հաճախ կարելի է կարդալ՝ ...	Ա. ձեռք չտալ: Բ. ձեռք չբերել: Գ. ձեռ(ք) չառնել:

3. Կարդացե՛ք հետևյալ հատվածը և ասացե՛ք, թե քանի՞ անգամ է բայը գործածված սահմանական եղանակի ներկա ժամանակով, սահմանականի վաղակատարով, ըղծականի ապառնիով, հրամայական եղանակով, արգելականով:

Прочитайте следующий отрывок и скажите, сколько раз в нем глагол стоит в настоящем времени изъявительного наклонения, в совершенном времени изъявительного наклонения, в будущем времени желательного наклонения, в повелительном наклонении.

Ինչքա՛ն քաղաքների հետ են խոսել ես լուռ գիշերների: Նրա պատերը, փողոցի քարերը լեզու են առնում, երբ մարդն իր անկողնում է:

Փորձե՛լ ես դու այդ, ի՛նչ ընթերցող:

Ապա լսի՛ր ինձ, վե՛ր կաց անկողնուցդ, կյանքումդ գոնե մի գիշեր ման եկ, օրինակ, իմ երևանում, քո երևանում: Չէ, մի՛ ծիծաղիր, ինչ է, կարծում ես ծանո՞թ ես դու քո երևանին... Դու ծանոթ ես մրա կյանքի աղմուկին, որին մասնակից ես, որովհետև կա՛ն. ուրեմն ծանոթ ես քո սեփական աղմուկին, քո սեփական գոյությանը երևանում, բայց ոչ երևանին: Եվ որպեսզի ճանաչես քաղաքը, ապա ման եկ գիշերը երևանում: Լսի՛ր մրան, խոսի՛ր հետը, որ լինես մրա քաղաքացին, ոչ թե բնակիչը:

Ըստ Վահրամ Փափազյանի՝ "Յերադարձ հայացք"

լեզու առնել – обрести язык

փորձել – пытаться (ծ=ց)

ընթերցող – читатель

աղմուկ – шум

մասնակից – участник

սեփական – собственный

գոյություն – существование

քաղաքացի – гражданин

բնակիչ – житель

4. Արդյոք ճանաչու՞մ եք Երևանը:

Ա. Որտե՞ղ են գտնվում՝

Կամերային դահլիճը (Камерный зал)

Հանրապետության հրապարակում (площадь Республики)

Սպորտային համալիրը (Спортивный комплекс)

Իսահակյան պուրակում (сквер Исаакяна)

Երևանի պետական օպերան

Ծիծեռնակաբերդում

Երևանի պետական պատկերասրահը (Государственная картинная галерея)

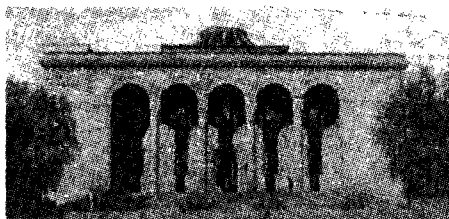
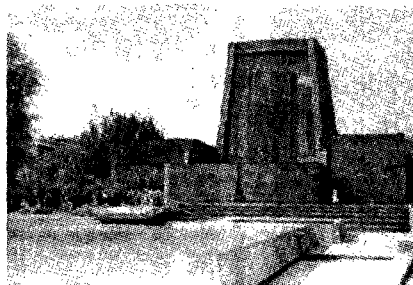
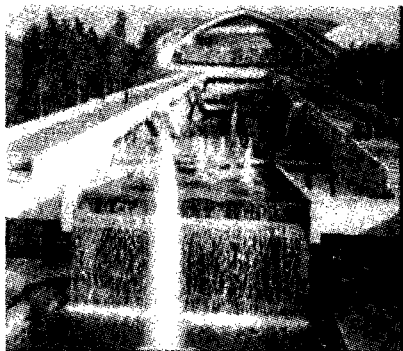
Ազատության հրապարակում (площадь Свободы)

Արամ Խաչատրյանի անվան Հայհամերգի մեծ դահլիճը (Большой зал Армфилармонии)

Արուսյան փողոցում

Հայհամերգի փոքր դահլիճը

Մաշտոցի պողոտայում

Բ. Որտե՞ղ են գտնվում.

Անի հյուրանոցը

Հայաստանի Փիտոլոյունների Ակադեմիայի նախագահության շենքը (здание президиума АН Армении)

Ժողովրդական

ստեղծագործության տունը (Дом народного творчества)

Մանկական պատկերասրահը (Детская картинная галерея)

Ալեքսանդր Սպենդիարյանի տուն-թանգարանը

Թումանյան փողոցում

Աբովյան պուրակում

Սայաթ-Նովայի փողոտայում

Բաղրամյան փողոտայում

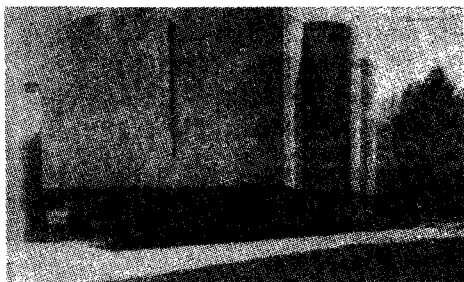
Աբովյան փողոցում

Գ. Ու՞մ հուշարձաններն են գտնվում՝ Ազատության հրապարակում:

Ալեքսանդր Թամանյանի, Մարտիրոս Սարյանի, Կոմիտասի, Սայաթ-Նովայի, Հովհաննես Թումանյանի, Ավետիք Իսահակյանի, Ալեքսանդր Սպենդիարյանի, Միքայել Նալբանդյանի:

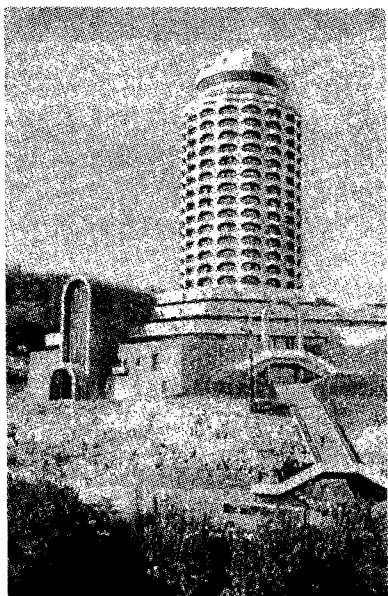
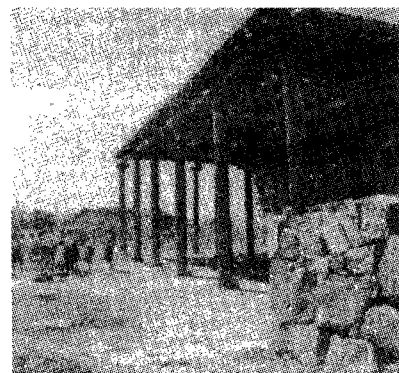
Դ. Ու՞մ հուշարձանն է գտնվում՝ Կայարանի հրապարակում:

Անդրանիկի, Սասունցի Դավթի, Վարդան Մամիկոնյանի:

Ե. Ո՞ր նկարներում են պատկերված՝

1. Երիտասարդական պալատը.
2. "Էրեբունի" թանգարանը.
3. Ժամանակակից արվեստի թանգարանը.
4. "Մոսկվա" կինոթատրոնը.

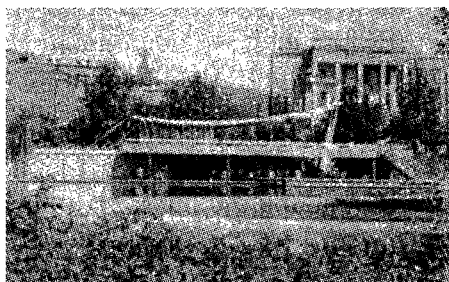
Զ) և Прочитайте и ответьте, согласны ли Вы с автором?

Կարդացե՛ք և ասացե՛ք՝ արդյոք հեղինակի հետ համաձայն եք:

Տարօրինակ քաղաք է մեր այս երևանը: Երբ այստեղ ես, թվում է, ոչ մի հետաքրքիր բան չես գտնում նրա մեջ, տներ, փողոցներ, այգիներ, մարդիկ, սովորական կյանք և ուրիշ ոչինչ: Հեռանում ես, թեկուզ մի օրով, թեկուզ մի ժամով, ասես արտակարգ տներ, փողոցներ, այգիներ, մարդիկ ու կյանք ես թողել ետևում: Եվ քաղաքը կանչում է քեզ, դեպի իրեն քաշում:

Ըստ Պարեգին Բեսի՝ "Զարմանալի սեր"

- տարօրինակ** – странный
այգի – сад
կյանք – жизнь
ուրիշ ոչինչ – больше ничего
թեկուզ – хоть
արտակարգ – необычный (q=բ)
թողնել – оставить
քաշել – притягивать

Ընթերցանության կյուլթեր

Материал для чтения

Երկու հայր

1896-ի կոտորածի ծմեռն էր: Սի խումբ փախստականներ Սասունի կողմերից հասան Էջմիածին: Նրանց մեջ էր և Ա. գյուղի ծերունի տեր Սարգիսը¹:

– Հայրիկի աջը կուզեմ համբուրել², – խնդրեց նա վեհարանում, ու ներս թողին³:

– Բարով, տեր հայր, – աջը մեկնեց հայրիկը: Քահանան համբուրեց ու ետ եկավ, կանգնեց դահլիճի մեջտեղը հոգնած, խորտակված:

– Որտեղի՞ց կուզաս⁴:

– Սասունի կողմերեն⁵. Ես Ա.-ի տեր Սարգիսն եմ ...

– Ա.-ի տեր Սարգի՞սը ...

– Այո, Հայրիկ:

– Է...

– Ես քսան հոգուց գերդաստան ունեի, Հայրիկ. տղաներիս կոտորեցին, հարսներիս տարան, թոռներս կորան, տունս թալանեցին, վառեցին. մնացի այսպես...

– Է, հիմի⁶ ...

– Ես ոչինչ չեմ ուզում, Հայրիկ. ես ... այնպես, եկել եմ ... եկել եմ Հայրիկին ասեմ ... էլ ոչինչ չեմ ուզում: Երկուսն էլ լուռ էին:

– Քանի՞ որդի կորցրիր, տեր Սարգիս, – գլուխը բարձրացրեց կաթողիկոսը:

– Ամենքը միասին քսան, Հայրիկ:

– Դու քսան որդի ես կորցրել, իսկ ես՝ քսան հազար, – պատասխանեց Հայրիկը. այդ էլ քսան՝ եղավ քսան հազար ու քսան... Ու՞մն է շատ, տեր Սարգիս ...

Քահանան ցնցվեց ու լուռ կանգնած էր:

– Ու՞մ վիշտն է մեծ, տեր Սարգիս:

– Հայրիկինը...

– Դե, ե՛կ, տեր Սարգիս, մոտ եկ, աջդ դիր գլխիս, աղոթիր, օրհնիր, որ այս վշտին դիմանամ:

Այսպիսով⁷ ու գլուխը խոնարհեց: Քահանան շտապեց առաջ, աջը դրավ⁷ իր Հայրապետի գլխին, սկսավ⁷ աղոթք մրմնջալ ու աչքերը լցվեցին արտասուքով ...

Նա օրհնում էր հայոց կաթողիկոսին ...

Նրա առջև խոնարհած էր հայոց Հայրիկը:

Ըստ Հովհաննես Թումանյանի "Երկու հայր"

¹ տեր Սարգիս – отец Саркис (церковн.)

² Հայրիկի աջը կուզեմ համբուրել – Հայրիկի աջն եմ ուզում համբուրել

³ ներս թողին – ներս թողեցին, пропустили

⁴ որտեղի՞ց կուզաս – որտեղի՞ց ես գալիս

⁵ Սասունի կողմերեն – Սասունի կողմերից

⁶ հիմի – հիմա

⁷ ասավ, դրավ, սկսավ – ասաց, դրեց, սկսեց

Բառեր

կոտորած – резня

ծերունի – старец

գյուղ – деревня, село

վեհարան – покои патриарха

մեկնել – зд. протянуть

քահանա – священник

դահլիճ – зал

խորտակված – зд.: сокрушенный

գերդաստան – семейство

կոտորել – зд.: резать

հարս – сноха, невестка

կորել – потеряться

թալանել – грабить

վառել – жечь

կորցնել – потерять

ցնցվել – вздрогнуть

վիշտ – горе

աղոթել – молиться

օրհնել – благословить

դիմանալ մի բանի –

вытерпеть что-либо

խոնարհել – склониться

շտապել – поспешить

Յայրապետ – патриарх

սկսել – начать

աղոթք – молитва

մրմնջալ – бормотать

լցվել – наполниться

արտասուք – слезы (собр.)

Մի գաղթականի պատմածից

...Այդ օրը մեր գյուղի շատ տներում հաց էին թխում, ծխում էին երդիկները: Եվ հանկարծ փողոցները լցվեցին թուրք զինվորներով:

Հրամանատարը, կամ ինչպես իրենք են ասում՝ բինբաշին, կարգադրեց. "Հանգցնել բոլոր օջախները, ոչ մի տնից թող ծուխ չբարձրանա:" Մի քանի ժամ հետո, երբ մեզ քշում էին սարալանջով, մեր գյուղը կարծես գերեզմանոց լիներ, ոչ մի երդիկից ծուխ չէր բարձրանում: Մեր գյուղը շատ հեռվից էր երևում. գնում էինք, գնում, իսկ նա կարծես գալիս էր մեզ հետ: Երբ հասանք սարի գագաթը, մթնել էր, իսկ առջևում ձորն էր՝ նույնիսկ ցերեկը զարհուրելի: "Գիշերը կմնանք, – ասաց բինբաշին, – առավոտյան կքշենք սրանց": Մեծ-փոքր իրար կպանք, երևի քնեցինք: Հիշում եմ՝ զարթնեցի թուրքերի աղմուկից: Արդեն առավոտ էր, բայց ի՞նչ էր պատահել: Բինբաշին կատաղած էր. "Գյավուրներ, շեթանի զավակներ, կկոտորեն, բոլորիդ կկոտորեն," գոռոռում, սպառնում էր նա, իսկ աչքերը զարհուրած էին: Հեռվում երևում էր մեր գյուղը, բայց ա՛յ քեզ հրաշք՝ բոլոր երդիկներից ծուխ էր բարձրանում, ինչպես հաց թխելու ժամանակ, ինչպես երեկ առավոտ: Ծեր կանայք ծնկաչոք աղոթում էին, որովհետև միայն Ամենաբարձրյալը կարող էր անել այդ հրաշքը: Բայց իրականում ո՞վ, մի՞թե Մարանը, այն պառավը, որին բինբաշին չսպանեց, այլ թողեց գյուղում, որ նա վերջնականապես խելագարվի իր հարագատների դիակների կողքին: Մի՞թե նա: Բայց ուրիշ ո՞վ ... Բինբաշին և մի քանի զինվորներ արշավեցին դեպի գյուղ, մյուսները հարձակվեցին մեզ վրա: Խառնաշփոթությունից օգտվելով, ես փախա խելագարի նման, իմ ճանապարհին ոչինչ չտեսնելով: Երբ հանդիպակաց բլուրի վրա էի, նորից վերջին անգամ տեսա մեր գյուղը՝ բոլոր երդիկներից ծուխ էր բարձրանում:

Ըստ Վարդգես Պետրոսյանի՝ "Հայկական էպիզոներ"

պատմած – рассказанное
ծխել – зд. дымить
երդիկ – дымовое отверстие на крыше (դ=թ)
թուրք – турок
հրամանատար – командир
կարգադրել – распоряжаться (զ=ք)
հանգցնել – гасить (զ=ք)
օջախ – очаг
ծուխ – дым
քշել – гнать
սարալանջ – склон горы
գերեզմանոց – кладбище
մթնել – стемнеть
ձոր – ущелье
զարհուրելի – ужасающий
կպնել (կպչել) – прилипнуть, пристать
զարթնել – проснуться
կապաղած – разъяренный, взбешенный
գյավուր – гяур

զավակ – сын
սպառնալ – угрожать
զարհուրած – в ужасе
հրաշք – чудо
ծնկաչոք – коленопреклонный
Ամենաբարձրյալ – Всевышний (ծ=g)
իրականում – в действительности
սպանել – убивать
խելագարվել – обезуметь
դիակ – труп
արշավել – совершить нашествие
հարձակվել – нападать (ծ=g)
խառնաշփոթություն – суматоха
խելագար – обезумевший, сумасшедший
հանդիպակաց – противоположный
բլուր – холм

Հարստությունը

Լենկ-Թեմուրը գրավել էր Գոշավանքը: Գյուղացիներից նա ուզում էր խլել թաքցրած ոսկիները, վանքի հարստությունը: Տանջանքները արդյունք չտվին*: ոչ ոք չէր ասում գաղտնարանի տեղը: Նրա մերձավորներից մեկը, որ երկի լավ գիտեր հայ մարդկանց ուժն ու թուլությունը, խորհուրդ տվեց զորավարին. "Այրի՛ր վանքի գրքերը և նրանց լեզուները կբացվեն": Հավաքեցին ձեռագիր մատյանները և արդեն ուզում էին կրակի տալ, երբ ժողովուրդը փակեց կրակի ճանապարհը. "Մի՛ այրեք, կասենք":

Եվ ասացին:

Չարմացել էր Լենկ-Թեմուրը:

Բերին*, գրքերի մոտ դիզեցին ոսկի, թանկարժեք քարեր: Լենկ-Թեմուրը ձեռքն առավ ձեռագիր մի մատյան, թերթեց, նկարները լավն էին, ափսոս, նկարների ոսկին անհմար էր քերել:

– Կարդա՛, ի՞նչ է գրված, – Լենկ-Թեմուրը գիրքը մեկնեց կողքին կանգնած մարդուն: Մարդը վերցրեց մատյանը, զգույշ, ինչպես քնած երեխային, թերթեց, թերթեց ...

– Կարդալ չգիտեմ, զորավար, – ասաց մեղավոր:

Լենկ-Թեմուրը գիրքը խլեց նրա ձեռքից: Տվեց մեկ ուրիշի, հետո երրորդին:

- Մենք կարդալ չգիտենք, գորավար, վանականներին ասա:
- Մեր պատմությունն է, գորավար, – տեղից ասաց վանահայրը,
- մեր պատմությունն է և մեր աղոթքը:
- Լենկ-Թեմուրը նայեց հավաքվածներին, նայեց գրքերին, հետո ոսկուն, թանկարժեք քարերին և կնճռոտվեց ճակատը:
- Հասկացա՞վ արդյոք, թե ո՞րն էր իսկական հարստությունը:
- Այդ գրքերից շատերը հիմա ապրում են Մատենադարանում, իսկ ու՞ր է Լենկ-Թեմուրի ոսկին:

*տվին, բերին (диал.-разг.) – տվեցին, բերեցին

Բառեր

խլել – отнять	ժողովուրդ – народ (դ=թ)
արդյունք – результат (դ=թ)	դիզել – навалить в кучу
գաղտնարան – тайник (դ=խ)	թանկարժեք – драгоценный
մերձավոր – приближенный (ձ=g)	թերթել – листать
ուժ – сила	ափսոս – жаль
գորավար – военачальник	քերել – соскребать
այրել – сжечь	մեղավոր – виноватый
լեզուն բացվել – заговорить	վանական – монах
հավաքել – собирать	կնճռոտվել – покрываться морщинами
ձեռագիր մատյան – рукописная книга	վանահայր – настоятель
կրակի փալ – предать огню	հավաքվածները – собравшиеся

Ախլաթցի Կարապետը

– Անդրանիկից հետո, – սկսեց իր պատմությունը ծերունին, – Հայաստանում էլ այդպիսի հերոս չկար: Կարապետից քաջ միայն Անդրանիկն էր: Ոչ ոքից չէր վախենում Ախլաթցի Կարապետը:

Ինչէ՞ր էր անում: Թուրքերը լաց էին լինում: Ահից դողում էին: Իսկ բռնել ոչ մի կերպ չէին կարողանում: Թաքնվում էր Կարապետն ընկերների հետ սարերում, քարանձավներում:

Շատ էին ... Մեկին թուրքերը անտուն էին թողել, մեկի ազգ ու բարեկամին էին կոտորել... Ով կենդանի էր մնացել և դեռ ուժ ուներ, եկել միացել էր Կարապետին:

Գյուղի, սարերի տերն էր:

Եվ բոլորին օգնում էր, ոչ ոքի թույլ չէր տալիս նեղացնել:

Քսաներեք տարի սարերում մնաց:

Մահվան հետ պահմտոցի էր խաղում: Մարդ չէր, ստվեր էր միայն, թուրքերի ձեռքը չէր ընկնում:

Ստամբուլում սկսեցին մտածել.

– Առաջ մեկը զենք կվերցնի, հետո մյուսները ... ժողովուրդը մեր դեմ դուրս կգա: Հարկավոր է Ախլաթցի Կարապետի վերջը տալ:

Ասելը հեշտ էր, անելն էր դժվար:

Մի քիչ էլ մտածեցին ու նրա գլխին գին նշանակեցին. «Ով Ախլաթցի Կարապետին բռնի ու մեզ հանձնի 1000 լիրա կստանա, իսկ ով նրա տեղը ցույց տա՝ 250:»

Երկու լեզվով գրեցին, գյուղերում տարածեցին:

Հայերը կարդում, զարմանում էին.

– Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, խեղճ Կարապետ: Տեսնես՝ ի՞նչ է արել:

– Ի՞նչ էլ մեծ գին են նշանակել: Հանկարծ մեկն ու մեկը գնին նայելով տեղը չասի՞: Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ:

Իսկ Կարապետը հանկարծ ինքը հայտնվեց:

Օնբաշին նրան տեսավ, վախից գոռաց.

– Գնա՛, Կարապետ, հեռացի՛ր: Ես քեզ ի՞նչ են արել:

– Է՛հ, Ահմե՛դ, Ահմե՛դ, ի՞նչ ես այդպես դողում: Ես, ի՞նչ է, քեզ սպանելու՞ եմ եկել: Ես փողի ետևից եմ եկել:

Իր գլխի գինը՝ հազար լիրան, առավ ու հեռացավ:

Փողը աղքատներին բաժանեց:

Քսաներեք տարի Կարապետի ահից թուրքերը գյուղացիներին ձեռք չտվեցին:

– Ախլաթցի Կարապետի լուսանկարը, – շարունակեց ծերն իր պատմությունը, – նույնիսկ Ռուսաստանում էին վաճառում, Կովկասում: Որպեսզի Ռուսաստանում էլ իմանան, թե ի՞նչ տեսք ունեն¹ հայ ֆիդայիները:

Լավ էր, սուլթանը շուտով իշխանությունից հրաժարվեց: Սահմանադրություն ընդունեցին: Բոլորին ներում շնորհվեց: Ֆիդայիները սարերից իջան, զենքը հանձնեցին:

Կյանքը մի քիչ թեթևացավ, գյուղացիները մի քիչ հարստացան, ծանր ժամանակները, արյունարբու սուլթան Աբդուլ-Համիդին մոռացան:

Կարծում էին, թե երիտթուրքերը հայերին չեն նեղացնի:

Կարապետը տնից տուն հյուր էր գնում. ինքը տուն չունեիր, ընտանիք չունեիր: Բոլոր տները, բոլոր դռներն իրենն էին: Ժամանակին բոլորին օգնել էր:

... Բայց ժամանակները փոխվել էին:

Տասնչորս թվականի օգոստոսին գյուղում, կռվի ժամանակ սպանեցին Ախլաթցի Կարապետին:

Յուրայինները, հայերը:

Տեղացի հարուստը՝ Աշոտը:

Մահակն առավ ու ետևից ...

– Իսկ տասնհինգ թվականին դուք ինքներդ էլ գիտեք, թե ի՞նչ սկսվեց, – մի քիչ լռելուց հետո նորից խոսեց ծերունին: Ա՛յ այդ ժամանակ հիշեցին Կարապետին, բայց արդեն ուշ էր ...

Ամբողջ գյուղը կոտորեցին: Մեծահարուստ Աշոտը թուրքերին փրկագին՝ ոսկի առաջարկեց, որ ազատվի: Թուրքերը ոսկին առան ու իրեն ընտանիքի հետ իր տանը վառեցին: Ոչ մեկին չխնայեցին:

Միայն Կարապետին ձեռք չտվեցին: Գերեզմանն այսինքն: Վախեցան:

Այս պատմությունը թիֆլիսում ինձ մի ծերունի պատմեց: Ես նրան չեմ ճանաչում, նրա մասին ոչինչ չգիտեմ: Գիտեմ միայն, որ Ախլաթի օրհնյալ երկրում Կարապետ անունով մի քաջ ֆիդայի է եղել:

Այսքան բան²:

ըստ Լևոն Հովսեփյանի

¹ինչ տեսք ունեն – как выглядят

²այսքան բան – вот и все

Բառեր

հերոս – герой
լաց լինել – плакать
ահ – страх
դողալ – дрожать
սար – гора
քարանձավ – пещера
անտուն – бездомный, без крова
ազգ ու բարեկամ – родня
կոտորել – зарезать
կենդանի – живой
տեր – хозяин
նեղացնել – обидеть, обижать
մահ – смерть
պահմարոցի – прятки, ~
խաղալ – играть в прятки
ստվեր – тень
ձեռքը ընկնել – попасть в руки
զենք – оружие, ~ վերցնել – вооружиться, ~ը հանձնել – сдать оружие
դեմ դուրս գալ – восстать
վերջը տալ – покончить (ջ=չ)
գին – цена
նշանակել – назначить
տարածել – распространять
խեղճ – жалкий, бедный (դ=խ)
հայտնվել – объявиться
օնբաշի – сержант (в турецкой армии)
վախ – боязнь
սպանել – убивать
սուլթան – султан
շուտով – скоро, вскоре

իշխանություն – власть, ~ից հրաժարվել – отречься от власти
հրաժարվել – отказаться, отречься
սահմանադրություն – конституция
ներում – амнистия
շնորհել – даровать, ներում ~– амнистировать
թեթևանալ – облегчиться
հարստանալ – разбогатеть
արյունարբու – кровожадный (բ=փ)
երիտրուրքեր – младотурки (полит. партия)
ժամանակին – в свое время
փոխվել – меняться, измениться,
յուրային – свой (человек)
տեղացի – местный (житель)
մահակ – дубина
սկսվել – начинаться
լռել – молчать, помолчать
ևորից – снова
ուշ – поздно
մեծահարուստ – очень богатый, богатей
փրկագին – откуп, выкуп
ազատվել – освободиться (откупиться)
խնայել – беречь, щадить
գերեզման – могила
մասին – о (послелог)
օրինյալ – благословенный
անուն – имя

Հայերեն

(հատված)

Մեր շուրջը լեզուներ նոր ու հին,
Մեր շուրջը խոսում են այլորեն,
Եկ խոսենք, եղբայր իմ,
հայերեն:

Մենք ունենք աշխարհում Սասիս սար,
Այդ սարը գալիս է դարերեն*,
Նա անվերջ խոսում է
հայերեն:

Ջավակիդ հայկազյան դպրոց տար,
Եկ գրենք մեսրոպյան տառերով,
Եկ խոսենք մեր անուշ
բառերով:

Մեզ ցրեց մի բազուկ անօրեն,
Թե կուզես սերունդներ** մեզ ներեն,
Մենք հայ ենք, եկ խոսենք
հայերեն:

Այս օտար աշխարհի ցրտերում
Եկ սիրենք մեր լեզուն ջերմորեն,
Եկ վառենք ու վառվենք
հայերեն:

Խաչիկ Դաշտենց

* NB: դարերեն – западноармянский вариант отложительного падежа: в восточноармянском – դարերից

**NB: Отсутствие определенного артикля, как в некоторых западноармянских диалектах.

Բառեր

այլորեն – иначе, иным способом

անվերջ – без конца

հայկազյան – армянский (племени Айка)

մեսրոպյան – месроповский (имеется в виду Месроп Маштоц)

փառ – буква

ցրել – рассеять

բազուկ – часть руки от локтя до кисти

անօրեն – беззаконный, незаконный

սերունդ – поколение

օտար – чужой

ցուրտ – зд. сущ. холод

ջերմորեն – горячо

վառվել – гореть